

Innhold

Innspill fylkeslag i Norges Bondelag

- Agder Bondelag
- Akershus Bondelag
- Buskerud Bondelag
- Finnmark Bondelag
- Innlandet Bondelag
- Møre og Romsdal Bondelag
- Nordland Bondelag
- Rogaland Bondelag
- Telemark Bondelag
- Troms Bondelag
- Trøndelag Bondelag
- Vestfold Bondelag
- Vestland Bondelag
- Østfold Bondelag

Faste utvalg i Norges Bondelag

- Grøntutvalget
- Inn på tunet-utvalget
- Kornutvalget
- Miljø- og bærekraftutvalget

Norges Bondelag
Oslo

Vår saksbehandler
Finn Aasheim
Tlf. 92295713

Vår dato
2021-03-14
Deres dato

Vår referanse
Arkiv: **saksnr. 20/00750**
Deres referanse

Agder Bondelag - Høringsuttale til jordbruksforhandlingene 2021

1. En oppsummering av innspillet vektlagt det fylkeslaget prioriterer sterkest av produksjoner og tiltak:

Vi har forventninger til et ambisiøst krav og et tydelig løft i årets oppgjør!

PRODUKSJONER:

Husdyrproduksjoner

Ammeku og sau/lam bør prioriteres høyest i dette oppgjøret. Dette er produksjoner som henger mest etter i inntektsutvikling, har underdekning i markedet og utnytter viktige gras- og beiteressurser i distriktene.

Melk. Utkjøpsordningen viste alt for stor interesse for å gå ut av næringa i Agder. Strukturtiltak som gir driftsøkonomi og investeringsmuligheter for små og mellomstore melkebruk må prioriteres.

Planteproduksjoner

Vi må ha som mål økt norsk produksjon av grønnsaker, poteter, frukt og bær.

Økt kvalitet i grovfôrproduksjonen er viktig for økt norskandel og er løftet høyt av de aller fleste som har gitt innspill.

TILTAK:

Grunnlagsmaterialet - Vederlag til arbeid og egenkapital

Vi ber om at det i årets forhandlinger tas initiativ for en gjennomgang av grunnlagsmaterialet, med mål om å finne mer korrekt uttrykk for bønders inntektsnivå, og for inntektsutvikling. Vi må ha som mål at et forbedret grunnlagsmateriale må kunne legges til grunn i jordbruksoppgjøret 2022.

Investeringer

Vi ber om en ekstraordinær flerårig investeringspakke for å imøtekomme løsdriftskravet 2034, utenfor den ordinære rammen for jordbruksavtalen. Større rammer. Fjerne tilskudds-tak. Øke tilskudds-prosenten, fortrinnsvis med en trappetrinnmodell.

PU-ordningen

Vi støtter TINES innspill om å fjerne de konkurransepolitiske tilskuddene i PU-ordningen, slik NB og NBS allerede har signalisert tydelig overfor LMD.

Velferdsordningene

Styrke avløyserordningene for ferie og fritid og for sykdom, svangerskap mv.

Koble disse ordningene opp mot Grunnbeløpet i folketrygden.

Avvikle samordning av avløysertilskudd ved sykdom og fødsel med jordbrukerens lønnsinntekter.

Styrke struktur

Innføre et jordstykketillegg på kr. 1.000,- pr teig på alle teiger med areal under 10 daa.

Innføre strukturtrinn også i investeringstilskudd.

Gjeninnføre trappetrinn i arealtilskuddene og nye trinn i husdyrstilskuddet for storfe og sau.

Sette tak på tilskudd og senke kvotetaket på melk.

Målpriser

Økning på svin, grønt, matkorn og proteinvekster. Lytte til markedsregulatorer.

Klima/Miljø

Doble grøftetilskuddet.

Gjennom tilskudd, avgiftspolitik og finansieringsordninger (inkl. klimafond) gjøre bondens klimavalg lønnsomme.

Melkekvoter

Vi støtter NB-styrets konklusjoner (de 9 punktene) etter gjennomgangen av ordningen det siste året. Vi forventer at dette blir viktig tema i årets forhandlinger og finner avklaringer på disse punktene.

Andel melkekvoter - Overoppfyllt utkjøpskvote i Agder

Vi krever at overoppfyllt kvote, 471.168 liter (ca. 40%!), tilbakeføres til produsenter i Agder ved omsetningsrunden 2021, til statlig pris.

Mer detaljerte beskrivelser finnes videre ut i dette dokumentet:

2. Inntekt og inntektsutvikling:

Ambisjon, finansiering med målpris/tilskudd, forhandlingsmaterialet og avkastning av egenkapital:

Vi skal, som alltid, ha mål om å redusere inntektsgapet mot andre grupper. I kroner og ikke i prosent. Inntektsutviklingen 2015 – 2019 var mager. Grunnlagsmaterialet som antyder sterk vekst fra 2019 – 2020 er det mange av våre medlemmer som ikke kjenner seg i igjen i.

Vi har forventninger til et ambisiøst krav og et tydelig løft i årets oppgjør.

Vi skal øke målpris på produksjoner med potensiale for økning (svin, grønt og potet), og ellers lytte til markedsregulator.

Som i fjor må økt ramme hovedsakelig finansieres med økte tilskudd.

Når vi prioriterer små og mellomstore bruk er det viktig å vite at det ikke er strukturvirkning på prisøkninger.

Også i Agder går diskusjonen om hvordan målestokken «Vederlag til arbeid og egenkapital» brukes i kommunikasjonen rundt jordbruksforhandlingene, som uttrykk for bøndenes inntekt.

Av våre lokallag svarer 47,6 % at resultatmålet «Vederlag til arbeid» kreves brukt i årets oppgjør, 9,5 % at det må kreves seinere, med en annen regjering og 42,9 % at en bør fortsette å bruke dagens forhandlingsmateriale.

Vi ser at forholdet mellom arbeid og innsatt kapital i jordbruket har endra seg betydelig siden «Vederlag til arbeid og egenkapital» ble tatt i bruk i 1992.

Vi ser også at kostnader til jordleie og kvoteleie i stor grad går ut av næringa og dermed ikke er et entydig «nullsumspill».

Vi ber om at det i årets forhandlinger tas initiativ for en gjennomgang av grunnlagsmaterialet, med mål om å finne mer korrekt uttrykk for bønders inntektsnivå, og for inntektsutvikling. Vi må ha som mål at et forbedret grunnlagsmateriale må kunne legges til grunn i jordbruksoppgjøret 2022.

Prioritering av områder? Våre lokallag er tydelige på at hele landet må løftes, men med ekstra fokus på distriktene.

Prioritering av bruksstørrelse? De små og mellomstore bruka skal prioriteres. Skal våre jord- og beiteressurser nyttes best mulig må vi ha et landbruk der det er lønnsom produksjon på et mangfold av bruksstørrelser.

Innføre et jordstykketillegg over hele landet: En fast sum for alle teiger under 10 daa. (Vestfoldmodellen 2019)

Vi foreslår en sats i størrelsesordenen 1.000,- pr. teig. Forutsatt finansiert med friske midler.

Tak på tilskudd: Ja, vi mener at det bør gjeninnføres tak på tilskudd. Både for arealtilskudd i grovfôr, grønt- og kornproduksjon og for husdyrtilskudd.

Trappetrinn for grovfôr kan legges på 300 daa (med mulig unntak for f.eks. Finnmark).

Trappetrinn for korn kan legges om lag på nivå som tidligere, 800 daa.

Trappetrinn for grønt og for frukt noe høyere enn tidligere, henholdsvis 100 og 60 daa.

Også for potet er et trappetrinn ønskelig, i størrelsesordenen 100 – 150 daa.

For husdyrtilskudd ønskes tak på noe høyere nivå enn i 2014.

Et evt. areal-tak på planteproduksjonene bør ligge på maks ca. 1.000 daa.

Et evt. tak for maks tilskudd pr. foretak bør ligge 2 mill. kr.

Svarene ovenfor bygger på lokallagas svar i Questback.

Vi forutsetter at trappetrinn ikke skal medføre omfordeling, men tilførsel av friske midler på det første trinnet.

I Agder har vi i mange år ønsket kraftigere strukturgrep. Forskjellige tak som det spørres om her, er gode grep. Vi må bremse den kraftige strukturutviklingen og styrke økonomien for små og mellomstore bruk.

Prioritering av produksjoner? Vi ser at produksjonen av storfekjøtt og lammekjøtt i mindre grad enn mange andre produksjoner har hatt inntektsvirkning av lav kostnadsvekst den siste tiden.

Vi vil særlig løfte storfekjøtt og lammekjøtt-produksjonen høyt i årets oppgjør.

I tillegg mener vi at melkeproduksjonen fortsatt prioriteres, jf. erfaringene med utkjøpsordningen her i Agder. (Se mer i kap. 8.)

For storfekjøtt mener vi det fortsatt er noe rom for volumøkning.

Vekst og utvikling i grovforbaserte produksjoner må styres mot distriktene = styrket

kanaliseringsspolitikk.

Også planteproduksjoner med rom for volumøkning (noen kornslag, proteinvekster, grønt, bær, frukt, potet og honning) prioriteres.

Økt kvalitet i grovfôrproduksjonen løftes høyt i svært mange innspill. Viktig både for den enkelte bonde og for det overordna målet om økt norskandel i fôret.

3. Kanaliseringsspolitikk

Differensiering mellom korn- og grasområder?

Kanaliseringsspolitikken er fortsatt et avgjørende grep i den norske landbruksmodellen.

Styrking av kornøkonomi i kornområdene og økonomien i grovfôrbaserte produksjoner i grasområdene er beste «nøkkelen» for dette. Både de «vanlige» driftstilskuddene og investeringspolitikken er egnede virkemidler.

Evt. innenfor grasområdet/kornområdet?

Vi tror at et småstykketillegg, også omtalt i kap. 4, 5, 8 og 10, vil være et klokt strukturgrep i begge «områder», selv om vi er litt usikre på evt. effekt på kanaliseringsspolitikken.

Differensiering på driftstilskudd eller arealtilskudd

I tillegg til å prioritere investeringstilskudd forskjellig i gras og kornområder, vil også økt differensiering av både driftstilskudd og arealtilskudd styrke kanaliseringsspolitikken.

4. Storfekjøtt – Ammeku.

Hvor høyt prioritere bedre rammevilkår?

Vi ser dårlig inntektsutvikling i ammekuproduksjonen og vil prioritere bedre rammevilkår høyt i årets forhandlinger.

Beitetilskudd bør økes, på innmark (det generelle beitetilskuddet). Synlige dyr på beite er dessuten viktig for landbrukets omdømme og kulturlandskap.

Sterke distrikts- og strukturvirkemidler på denne produksjonen må prioriteres.

Aktuelle distriktsvirkemidler er å innlemme Agder i arealsone 5B, videre styrking av driftstilskudd og distriktstilskudd kjøtt. Økning på disse områdene vil redusere faren for gjengroing i Agder.

Aktuelle strukturvirkemidler er å:

Innføre et jordstykketillegg, jf. kap. 2.

Innføre nye trinn (med satsøkning) i driftstilskuddet, fra 6 - 25 dyr, og fra 26 – 50 dyr i sone 5 -7.

Noe om klima – kjøtt - markedsutsikter?

I «Landbrukets klimaplan» viser vi hvordan klimavennlig produksjon av storfekjøtt er mulig.

Overordnet må vi sørge for at storfekjøttproduksjonen blir en enda mer bærekraftig produksjon, særlig knyttet opp mot mål om å bruke norske gras- og beiteressurser og bidra til et landbruk over hele landet. Rødt kjøtt er under press fra opinionen. Skal rødt kjøtt fra storfe opprettholde eller øke salget, bør produksjonen nærme seg en produksjonsform som på nynorsk omtales som «grass-fed».

I øyeblikket er markedsutsiktene for storfekjøtt usikre. I dag klar underdekning, som delvis skyldes (midlertidig) økt melkeproduksjon og (midlertidig) mindre grensehandel. Samtidig ser vi utflating i innenlands forbruk av rødt kjøtt.

(Det undrer oss litt at utbetalingspris på storfekjøtt ikke øker i en slik situasjon, men erkjenner at dette er forhold som ligger utenfor jordbruksavtalen)

Vi bør tilstrebe tilnærmet markedsbalanse på storfekjøtt.

Samtidig må vi være forsiktige med å stimulere til nyetableringer og større volumutvidelser.

Investeringer må prioriteres til nybygg/ombygging til løsdrift uten, eller med forsiktig, produksjonsøkning – men kun utenfor kornområdene.

I regionale retningslinjer for IBU-midler i Agder 2021 har vi fått inn følgende formuleringer:

Kjøttproduksjon på storfe

- *Spesielt fokus på små og mellomstore bruk med færre enn 30 ammekyr.*
- *Ombygging fra bås til løsdrift vil bli prioritert, samt noe nyetableringer og utvidelser innen ammeku.*
- *Omlegging fra melkeproduksjon til ren kjøttproduksjon*

Annet?:

Vi stiller spørsmål ved om det er rett at «utegangere» skal ha de samme vilkår for driftstilskudd/husdyrtilskudd som ordinær storfeproduksjon, med driftsbygning osv. Tilskudd bør reduseres for utegangere.

5. Sau og Lam:

Hvor høyt prioritere bedre rammevilkår?

Som for storfekjøtt er inntektsutviklingen i saueholdet svært svak.

Vi vil derfor også løfte saueproduksjonen høyt i årets oppgjør!

I dag er det svak underdekning for første gang på lenge. Dette bør gi lysere markedsutsikter for produksjonen, om vi greier å unngå ny overproduksjon.

Prioritering mellom ulike tilskudd?

Sauelaga i Agder peker selv på styrking av beitetilskuddene, produksjonstilskuddet opp til 150 dyr, grunntilskuddet på kjøtt, distriktstilskuddet til kjøtt og tilskuddet til norsk ull.

Vi støtter dette.

De samme argumentene som er brukt ovenfor om ammeku, om sterke distrikts- og strukturvirkemidler, bør også brukes for saueholdet. (Utvide arealsone 5b, innføre jordstykketillegg, vurdere strukturgrep (jf. nedenfor) i husdyrtilskuddet)

Kvalitetstilskudd lammeslakt (450,-/dyr) bør ikke endres.

Investeringsstøtten til Organisert Beitebruk bør økes.

Sauehold på mange, relativt små bruk, sikrer «mye» kulturlandskap og gode fagmiljøer. Fortsatt er det slik at summen av de mindre bruka utgjør hovedtyngden av produsert volum av lammekjøtt.

Vi ønsker innført et nytt trinn i husdyrtilskuddet, der satsen for de første 50 dyrene økes til f.eks. 1.500,- (883,- i dag).

For å redusere faren for overproduksjon må det fortsatt føres en restriktiv investeringspolitikk; Videreføre «etableringsstopp» av nye sauefjøs og utvidelser, men sikre åpning for generasjonsskifter og fornyelse av bygg (uten «krav om» økt produksjon).

Annet:

Vi stiller spørsmål om det er rett at «utegangere» skal ha de samme vilkår for driftstilskudd/husdyrtilskudd som ordinært sauehold, med driftsbygning osv. Tilskudd bør reduseres for utegangere, til samme nivå som i 2014.

6. Svinekjøtt:

Hvordan styrke økonomien?

Spredt produksjon av svin i Agder er fortsatt viktig for infrastruktur knytta til bl.a. transport av fôr og slakt, og veterinære tjenester. Svineproduksjon er godt egnet i kombinasjonsbruk, og Agder har fortrinn knytta til spredeareal og en arrondering som sikrer lavt smittepress.

Styrka økonomi er viktig for å opprettholde spredt svineproduksjon.

Målpris – opp, uendret?

Markedssituasjonen er omsider i rimelig god balanse og økt målpris, sammen med redusert omsetningsavgift ga en etterlengtet økt inntjening fra sommeren 2020.

Vi registrerer at Norsvin ber om økt målpris på kr. 2,- pr. kg, mens markedsregulator Nortura ber om kr. 1,50. **Vi foreslår videre økning av målpris, kr. 2,- pr. kg.**

Bruke investeringsstøtte?

Det bør stimuleres til omlegging til SPF-gris. Det gir en friskere gris, med redusert fôrforbruk og tydelig klimagevinst. (Omlegging i seg sjøl vil, pga. sanering, kunne gi en kortvarig markedsregulerings-effekt.) Norsvin's forslag om «Prosjekt friskere gris», inkl. 5000 kr i investeringsstøtte til omlegging til SPF, per avlspurke + midler til administrasjon/koordinering høres fornuftig ut.

(I Agder er omlegging til SPF-gris tatt inn i strategien for bruk av IBU-midler fra 2020. Fra 2021 også åpning for etablering som erstatter produsenter som gir seg, og forutsatt avtale med vare-mottaker).

Annet:

Kampen mot MRSA/LA-MRSA er svært viktig. Vi må fortsette arbeidet med å sikre berørte bønder bedre erstatning ved myndighetspålagt sanering.

Avløserordningen for ferie og fritid slår skjevt ut for purkeringer. **Tilskuddsgrunnlaget må endres ved å endre telling fra antall fødebinger til antall purker gjennom året.**

Vi gjentar tidligere ønske fra Agder om at en konsesjonsgrense på smågris bør vurderes.

I studieheftet spørres om det er klokt å øke referanseprisen på (importert) soya for å stimulere til økt norskandel i kraftfôret: Vi tror en skal tenke seg godt om før en gjør slike grep. Kraftfôrkostnaden er største utgiftspost i svineholdet. Økte kraftfôrkostnader påvirker også andre produksjoner.

Se også innspill via FKRA om «Fond for kompensasjon ved overpris på importerte råvarer», omtalt i kap. 10 nedenfor.

7. Egg og kylling.

Hvordan styrke økonomien?

Som nevnt for flere produksjoner ovenfor: Markedsbalanse er viktigste faktor for økonomien også i fjørfeproduksjonene.

Vi forstår at kraftfôrkostnad er vesentlig i fjørfeholdet og at prisedskriving på kraftfôret er et viktig tiltak for økonomien.

Vi advarer mot endringer i konsesjonsgrenser og markedsordninger. Erfaringer fra kyllingproduksjon viser at gode markedsreguleringsordninger, inkludert mottakplikt, er avgjørende virkemidler for "et landbruk over hele landet".

Distriktstilskudd og frakttilskudd egg må beholdes.

Innføre frakttilskudd på kylling?

Vi har knapt kyllingproduksjon igjen i Agder. Vi mener allikevel at innføring av frakttilskudd på kylling bør innføres, for å bidra til å opprettholde kyllingproduksjon som distriktsnæring.

Utvide husdyrtilskudd fra 5000 til 7500 verpehøns?

Ja. Selv om vi er positive til å innføre «tak» i mange produksjoner tror vi det er rett å innrette seg etter virkeligheten, der en stor andel av produsentene i dag produserer på konsesjonsgrensa.

Annet:

Agder Fjorfelag støtter NFL's ønske om at: «Markedsregulator må få verktøy som hindrer nyetablering i perioder med stor overproduksjon, samt mer nyanserte produksjonsregulerende virkemidler å benytte i overskuddssituasjoner. NFL støtter forslaget om differensiert omsetningsavgift», altså en høyere avgift for nyetableringer. Dette støtter vi.

8. Ku- og Geitemelk:

Prioritering?

Melkeproduksjonen er fortsatt bærebjelken i Agderlandbruket, og det må den fortsatt være.

Utkjøpsordningen for melkekvoter i Agder viste usedvanlig stor etterspørsel. Hele 36 produsenter meldte inn drøyt 3 mill. liter for salg. Vår tildelte andel av utkjøpsordningen var ca. 1,26 mill. liter.

At så mange ønsket seg ut av næringa er et signal som bekymrer oss sterkt.

Vi må gjøre hva vi kan for å beholde så mange melkeprodusenter som mulig.

Overordna prioritering i Agder er å beholde andelen av norsk produksjon (ivaretas av omsetningsregionene) og å sikre fornyelse (løsdrift) og videre drift med tilnærmet lik struktur som vi har i dag. Arronderingen av grasarealene i Agder tilsier at det er lite rom for ytterligere strukturrasjonalisering i melkeproduksjonen.

OBS: Ved utkjøp av melkekvoter i 2020 kom Agder svært dårlig ut. Vår tildelte utkjøpskvote på 1.256.136 liter ble overopplylt med ca. 40% og endte på 1.727.304 liter. Med dette mistet Agder en varig kvote på 471.168 liter.

Vi krever at denne kvoten tilbakeføres til produsenter i Agder ved omsetningsrunden 2021, til statlig pris.

Melkekvoter: Vi støtter NB-styrets konklusjoner (de 9 punktene) etter gjennomgangen av ordningen det siste året. Vi forventer at dette blir viktig tema i årets forhandlinger og finner avklaringer på disse punktene.

Vi støtter helhjetet opp om pilotprosjektet «Utbygging av løsdriftsfjøs på små og mellomstore bruk på Agder», som TINE, med støtte fra Statsforvalteren i Agder, arbeider med. Dette tar sentrale mål om at melkebruk med 15 – 30 kyr skal prioriteres på alvor.

En forutsetning for slik satsing er at innretningen på IBU-midlene prioriterer tydelig denne typen

investeringer, slik som for 2019, 2020 og 2021.

(Formuleringen «færre enn 30 kyr», jf. NB's nye Næringspolitiske Program er fra og med 2021 tatt inn i «Retningslinjer for IBU-midler i Agder»)

Mer om dette i kapittel 12 nedenfor.

Utfordringen nå er at etterspørsel etter IBU-midler er større enn tilgangen.

Målpris?

TINE er tydelige på at det er lite rom for målprisøkninger på melk. Lytt til TINES endelige innspill.

Struktur

Styrking av struktur- og distriktsvirkemidlene i jordbruksavtalen er også en forutsetning for å lykkes. Vi viser igjen til forslaget om et jordstykketillegg og innlemmelse av Agder i arealsone 5b.

Vi ber også om økt driftstilskudd i melkeproduksjonen.

Størrelse på et nytt senket kvotetak?

Vi er fortsatt tilhengere av å redusere kvotetaket, gjerne til 600.000 l eller mindre (men uten tilbakevirkende kraft). Dette er ett av flere virkemidler som kan redusere presset på kvotepriser.

Annet:

Vi støtter TINES innspill om å fjerne de konkurransepolitiske tilskuddene i PU-ordningen, slik NB og NBS allerede har signalisert tydelig overfor LMD.

9. Grønnsaker, frukt, potet og bær(!) (Hvorfor tar aldri Anders Huus med bær i sine maler?):

Det er markeds potensial i flere (om ikke alle?) produksjoner. Alle grep som kan styrke norsk produksjon og forbruk av slike produkter bør brukes. På enkeltprodukter, som bringebær, har Agder lyktes godt med økt produksjon – og salg.

Vi har jordressurser og klima, som bør ligge til rette for økt produksjon.

I dag er markedsadgang (grossistledd og dagligvare) og konkurranse fra import de største barrierer for økt produksjon i Agder.

Målpris?

Målpris bør økes på produkter med underdekning. Lytt til markedsaktørene!

Mangelfullt tollvern er frustrerende!

Tollvernet for grøntprodukter, frukt og bær må styrkes og en bør se på muligheter for endring av tollperioder, slik at nødvendig import i større grad kan tilpasses dagens muligheter for norsk produksjon og lagring. Dette vil øke muligheter for uttak av målpris på flere produkter enn situasjonen er i dag. Vi opplever at dagligvarekjedene er litt for ivrige til å nytte tollperiodene for import, men ser også at de i økende grad tar inn norske produkter i sesong.

(OBS: Vi er gjort oppmerksom på at det er tollfrihet på hvitkål og rødkål i høstingsmånedene august og september – Kan det rettes opp i?)

Erfaring i Agder er at levering til industri er krevende. Målpris brukes på konsumvarer, men ikke til industri. Ønske om målpris- eller «målprisliggende system» også til industri.

Med økende fokus i opinionen på grøntsektoren, inkludert kortreist/langreist og sprøytemiddelbruk har vi tro på at økt dialog mellom produsenter, grossister og dagligvarekjeder kan styrke «det mentale tollvernet» - også hos grossister og kjeder.

Tilskudd?

Utflatingen av arealtilskuddet i grøntsektoren i 2014 var formidabel! Som omtalt i kapittel 2 bør arealdifferensiering gjeninnføres. Særlig distriktstilskuddet bør styrkes.

Distriktstilskudd øke prosentvis eller øremessig likt i soner?

Et flertall av våre lokallag ber om prosentvis økning. Det er større utfordringer i distriktene.

Differensiere tilskudd etter arealstørrelse?

Ja. Viser til svar i kapittel 2.

Annet:

Bruk av IBU-midler til investeringer i grønt, frukt og bær skal ha høy prioritet, i tråd med dagens føringer nasjonalt og regionalt.

Det er fortsatt utfordringer knyttet til plantevern og tilgjengelige produkter og metoder. Pr. i dag oppleves konkurransevridning i favør av import pga. internasjonale forskjeller.

Plantevernkontroll: I dag kontrolleres plantevernjournalen, men ikke forholdet mellom innkjøp og

forbruk. Dette bør det sees litt på.

Utfasing/forbud mot plantevernmidler er ofte krevende for produsenter.

Det bør ikke være mulig å forby midler før alternative midler/løsninger er tilgjengelig.

Matsvinn er en utfordring i konsumproduksjonen. Kan en i jordbruksavtalesammenheng legge føringer som øker toleransen for «ukurante» kvaliteter?

10. Korn og kraftfôr:

Styrke kornøkonomien?

Som et ledd i kanaliseringspolitikken er generell styrking av kornøkonomien viktig.

Prioritering?

Vi prioriterer ikke kornøkonomi høyest i årets oppgjør.

Målpris?

Lytt til markedsregulator. Som et ledd i arbeidet med økt norskandel i fôr bør proteinvekster prioriteres.

Differensiering etter arealstørrelse?

Viser til svar i kapittel 2.

Differensiering mellom ulike vekster?

Prioritere proteinrike vekster. Lytt til kraftfôrbransjens behov for sorter og kvaliteter.

Vurder å differensier omsetningsavgift mellom matkorn og fôrkorn.

Øke/reducere differensieringen for arealtilskudd mellom soner?

Økt differensiering kan bidra til å styrke kanaliseringspolitikken.

Prisnedskrivningstilskudd og kraftfôrpris?

Det er bred enighet om at prisnedskrivning er et viktig virkemiddel. FKRA gjør oss oppmerksom på at økende importpriser bidrar til at kraftfôrpris til bonde øker mer enn målprisøkninger på norsk korn.

FKRA lanserer i år et forslag vi ber forhandlingsutvalget vurdere: Å innføre et «**Fond for kompensasjon ved overpris på importerte råvarer**». Forslaget er nærmere beskrevet i FKRA's innspill til faglaga.

Stimulere til proteinvekster? Hvordan?

Kvalitet skal lønne seg, og der hvor pris og tilskudd kan stimulere til økt produksjon av proteinrike sorter bør det prioriteres. Også innsats på sortsutvikling må prioriteres.

Vi må fortsatt utfordre staten på kornlagring av beredskapshensyn. Både for matkorn og såkorn.

Kostnader ved kornlagring må fortrinnsvis finansieres utenfor jordbruksavtalen.

Fraktordninger må videreføres og minimum økes i takt med kostnadsutvikling. Se eget forslag vedr. økologisk kraftfôr i kapittel 14.

Annet:

Vi tenker at det er på tide å igjen vurdere å ta i bruk kjøttbeinmjøl som ingrediens som et mulig proteintilskudd i fôr.

11. Andre produksjoner: Hjort, Honning, Alpakka, annet

Hjort: Er inne i med eget husdyrtilskudd og gir grunnlag for avløysertilskudd. Satser bør følge kostnadsutvikling.

Honning: Interessen øker og bør stimuleres ytterligere. Det er lav selvforsyningsgrad og pollinerende bier trenger vi. Styrke sats pr kube til kr. 700,- i husdyrtilskuddet og vurdere eget tillegg for økologisk produksjon. Honningproduksjon (næringsbirøkt > 25 kuber) bør inn i ordning for avløsning for ferie og fritid.

På tide å innføre toll på honning?

Alpakka/Lamadyr: Det er økende interesse for alpakka i Agder. Det er til og med etablert et alpakkaspinneri i Sirdal.

De er definert som «næringsrettet dyrehold» i Dyrehelseforskriften, men er ikke berettiget produksjonstilskudd, og dermed heller ikke avløysertilskudd ved sykdom eller ferie. Har i dag rett på ordinært beitetilskudd.

Av dyre- og bondevelferdshensyn bør disse dyreslagene nå komme inn i ordningen for produksjonstilskudd, for eks. på linje med sau, og dermed også gi grunnlag for ferie- og fritidsavsløsing og sykdomsavsløsing.

12. Investeringer (IBU-midler):

Bevilge mer, mindre eller uendret?

Med løsdriftskravet for alt storfe innen 2034 og endringer i hold-forskriften allerede i 2024 ser vi at investeringsbehovet øker. Samtidig ser vi at tilgjengelige IBU-midler ikke dekker dagens etterspørsel. Ferske tall fra TINE viser at av Agders 267 Tineprodusenter er ikke mer enn 87 i løsdrift pr. i dag. Hele 180 melkeprodusenter driver altså i bås fjøs i dag, i tillegg til et stort antall produsenter som har ammeku i bås fjøs.

Om vi og våre politikere mener alvor med å ønske et landbruk over hele landet, som inkluderer små og mellomstore bruk, og bærekraftig bruk av våre gras- og beiteressurser, må det tas tydelige grep på investeringsida nå.

Vi ber derfor om en ekstraordinær flerårig investeringspakke, utenfor den ordinære rammen for jordbruksavtalen. Vi ser at en slik pakke også vil ha positiv sysselsettingseffekt for bygg- og anleggsbransjen.

Gi mer støtte til mindre investeringer?

I Agder er investering i løsdrift for «færre enn 30 kyr» nå innarbeidet i retningslinjene for IBU-midler. Det er en prioritering vi har spilt inn og er fornøyd med.

Fjerne tak?

Vi ser at bygg har hatt, og fortsatt har, høy kostnadsvekst. Dagens tilskudds-tak på 2 mill. kr. er lavt i forhold til mange prosjekter. Vi ønsker primært å fjerne taket, men det forutsetter større rammer for IBU-midler, jf. krav om en flerårig investeringspakke.

Øke tilskudds-prosent?

NB har tidligere spilt inn en trappetrinnmodell med høy tilskudds-prosent for f.eks. den første millionen, lavere for de neste trinnene. Vi har sans for en slik strukturinnretning også for investeringer. Også dette forutsetter økte investeringsrammer/investeringspakke..

Hvordan prioritere i forhold til markedspotensial?

Markedspotensial må være styrende for prioriteringer, men det må ikke hindre nødvendig fornyelse i driftsapparatet og/eller legge begrensninger for generasjonsskifter. Investeringer uten «iboende» produksjonsøkning må være mulig.

Legge andre føringer enn i dag i forhold til prioriteringer?

Vi ser ikke behov for endringer i føringene i forhold til nylig reviderte retningslinjer for IBU-midler i Agder – men ønsker større rammer, fjerning av tak og høyere tilskudds-prosenter.

Annet:

Vi synes fortsatt at Landkreditts «gamle» innspill om en GSU-ordning med skattefordel er en god idé, og deler Landkreditts oppfatning om at risikolånordningen i Innovasjon Norge må gjøres bedre kjent. Og gjøres lettere tilgjengelig.

13. Velferdsordninger:

Prioritering i forhold til andre ordninger?

Selv om velferdsordningen har fått noe løft i de siste oppgjørene mener vi at disse ordningene bør prioriteres høyt også i år.

Vi gjentar vårt tidligere forslag om at om at maksbeløpet for avløsning til ferie og fritid bør knyttes opp til Grunnbeløpet i folketrygden «G» - og dermed kan reguleres i takt med kostnadsøkninger uten å risikere etterslep over tid.

Ideelt sett burde satsen vært 1 G (fra 1. mai 2020 kr. 101.351). Vi ser at dette blir et stort løft i ett jordbruksoppgjør. Et steg på vegen vil være å kreve en sats på f.eks. 0,9 G (kr. 91.216,-) (Taket pr foretak i jordbruksavtalen 2021 er 85.800,-)

Tilsvarende bør dagsatsen for sykeavløsning også knyttes opp til «G».

F.eks. vil en dagsats på 2 % av G utgjøre kr. 2.027,- (Dagens sats er 1.670,-)

Prioritering mellom de ulike velferdsordningene?

Våre lokallag er tydelige på at avløsning til ferie og fritid og avløsning for sykdom, fødsel mv. er de to viktigste. Det er vi enige i.

Utfyllende om sykeavløsningsordningen:

Avløysertilskudd ved sykdom og fødsel må ikke samordnes med jordbrukerens lønnsinntekter (inntekt utafør bruket).

Pleiepenger må gi grunnlag for tilskudd ved sykdom på lik linje med svangerskaps-/foreldrepenger
(Her viser vi til vedlegget fra Landbrukstjenester Sør, som kommenterer rapporten «Tilskudd til avløsning av jordbrukere ved sykdom og fødsel, mv. Konsekvensene av å avvikle samordning mellom tilskuddet og jordbrukerens lønnsinntekt» (Ldir-rapport nr. 18/2019))
(Vedlegget er utarbeidet av en medarbeider i LT-Sør med svært lang erfaring med denne typen saker)

Bønder over 70 år har rett til tilskudd ved ferie/fritid, men de har ikke rett på tilskudd ved sykdom. Den aldersgrensa må fjernes.

Vi foreslår at bønder med rett til ferie-/fritidstilskudd skal ha rett til tilskudd til sykeavløsning.

Avløyserordningen for ferie og fritid slår skjevt ut for purkninger. **Tilskuddsgrunnlaget må endres ved å endre telling fra antall fødebinger til antall purker gjennom året.**

14. Økologisk landbruk: Hvordan stimulere til økt produksjon og korn spesielt?

Det er et tankekors at økt etterspørsel etter økologiske jordbruksprodukter i stor grad dekkes av økt import.

Vi bør følge opp gjeldene strategier om økning av norsk produksjon i takt med etterspørselen. Pågående arbeid med økt kompetanse og programmer som «økoløft» bør videreføres.

I konkurranse med importerte økologiske varer må vi være trygge på at kravene er like og i større grad snakke om bærekraft og klima. (Langreist økologisk versus kortreist konvensjonell?)

Vi erfarer at import av økologiske grøntprodukter ikke alltid er basert på de samme kriterier som norske økologiske produkter. Det bør stilles krav om like kriterier ved import.

Innføre fraktutjevningsordning for økologisk kraftfôr

Agder Bondelag og Rogaland Bondelag har bedt FKRA utrede en fraktutjevningsordning for økologisk kraftfôr. Dyrere kraftfôr i våre fylker gir betydelige konkurranseulempen for økoprodusenter.

FKRA ser behovet for en egen fraktutjevningsordning og prioriterer dette høyt i sitt innspill til årets oppgjør:

Produksjonen av økologiske husdyrprodukt må møte ein aukande etterspørsel i marknaden. Fraktilskott på økologisk kraftfôr må utformast i samsvar med intensjonen i kanaliseringspolitikken og tilførast økonomiske midlar til fullt ut å kompensere fraktkostnadane frå produksjonsanlegget på Lena til der det økologiske kraftfôret vert levert.

Fraktilskott på økologisk kraftfôr må basere seg på faktisk avstand mellom produksjonsanlegg og kunde, og kompensere fullt ut for fraktkostnadane.

Vi ser at slik ordning vil ha virkning over hele landet. (Se vedlegg)

15. RMP:

Bør midlene fordeles annerledes mellom fylkene?

Her viser vi til svar i egen høring, med frist 15. mars.

Ta mer hensyn til klima?

Uten å gå i dybden på dette finner vi det naturlig at de tiltak som er beskrevet i Landbrukets klimaplan, som «passer» i RMP-ordningen bør ligge der. Vi er kjent med at en tilskuddsordning for rådgiving i bruk av Klimakalkulatoren er tenkt lagt inn i RMP, og det er bra.

Våre lokallag er tydelige på at miljøtemaene kulturlandskap og biologisk mangfold er de viktigste i RMP-ordningen og bør prioriteres.

Tiltak som bidrar til redusert utslipp til luft, må styrkes i RMP.

16. Klima:

Finansiere flere klimatiltak over jordbruksavtalen? Hvilke?

Klimatiltak bør finansieres både innafor jordbruksavtalen (agronomiske tiltak som gir klimagevinster. Eks. drenering og miljøvennlig gjødselspredning) og utenfor (Eks. mye FoU, evt. investeringstilskudd og «Klimafondsordning for jordbruket»)

Andre innspill

På studieheftets spørsmål «Hvis Bondelaget skulle velge ett nytt satsingsområde innenfor klima, hva bør det være?» er svaret fra våre lokallag tilnærmet entydig: **Økt satsing på bedre grovfôr.**

Når klimakalkulator tas i bruk på hvert gårdsbruk er det ønskelig at det legges inn beregninger eller anslag på brukets samlede CO2-opptak i jord og skog (tallgrunnlag i skogbruksplan).

Dette er interessante tall for samfunnet rundt oss, men også viktig for den enkelte bondes opplevelse av eget «klimabidrag».

Det bør innføres en avgifts-/støttepolitikk som stimulerer til fossilfrie innsatsfaktorer som plast og drivstoff.

Solceller: Landbruket disponerer store takarealer på bygninger. Regel om at gårdsbruk, som ikke allerede har en bioenergiløsning/vannbåren varme, ikke fikk tilskudd via IN er lettet litt på. Bra! Potensialet som ligger i store tak på landbruksbygg bør nyttes enda bedre. (Satsing på sol forutsetter at gårdsbruket sjøl har bruk for produsert strøm, eller kan få levert ut på strømmettet til en fornuftig pris.)

17. Annet:

Beitetilskudd

Beitetilskudd bør økes. For storfe bør tilskudd på innmark løftes mot samme nivå som på utmark. For sau bør utmarksbeitetilskuddet økes mest.

Miljøvirkemidler (SMIL, Grøfting m.m.):

Vi har ingen merknader til dagens SMIL-ordninger.

Vi trenger et «grøfteløft»: Tilskudd til arealer som ikke kan grøftes med «Rådalshjul» e.l. må dobles. God drenering er et godt klimatiltak og viktig i alle former for planteproduksjon!

Som et kombinert korona- og klimatiltak bevilget Agder fylkeskommune (etter innspill fra oss) i juni 2020 kr. 2 mill. til et ekstraordinært grøftetilskudd i Agder. Dette ble løst ved å legge til kr. 2.000 pr. daa i den eksisterende statlige ordningen. Tilskuddet var en suksess, og midlene var bevilget i løpet av en drøy måned etter at de ble kjent. «Først til mølla»-prinsippet ble fulgt.

Vi fikk tydelig vist at økt tilskuddssats var utføende. 55 søknader ble innvilget før «kassa var tom», mens mange flere ønsket å søke.

Aksjoner:

På studieheftenes spørsmål svarer våre lokallag:

Nr. 55 om tøffe aksjoner (2020 i parentes): Ja 68,4% (43,5%), Nei 31,6% (56,5%)

Nr. 56 om å spre innhold på digitale flater: Ja 100%

Skatt/avgift/avskrivninger/fond:

Mindre skatt og avgifter der det er mulig ☺.

Avgiftslettelse for klimasmarte valg.

Unngå avgiftsøkninger.

Spesielt bør det ses på avgifter til den såkalt avgiftsfrie dieselen, som i dag til tider har dyrere pumpepris enn vanlig diesel.

Vurdere forsiktig økning i avskrivingssatser for husdyrbygg (6% i dag), maskiner og utstyr.

Fortsett å argumentere for «(klima)fondsavsetning med skattefordel». Mest vekta mot klima, men ikke utelukke mer generell ordning ala Skogfond, og inntektsutjevne effekter mellom gode og dårlige år (ikke minst for grønt/potet/bær). Bør gi effekter på tilnærma alle produksjoner.

Avlingsskade

Vi har store forventninger til rapporten den partssammensatte arbeidsgruppa skal levere før jordbruksoppgjøret 2022.

Følgende lokallag og andre aktører har gitt innspill til vårt arbeid med høringsuttalen:

Lokallag: Arendal, Audnedal, Birkenes, Kristiansand, Bygland, Evje og Hornnes, Flekkefjord, Froland, Grimstad, Holt og Vegårshei, Hægebostad, Iveland, Kvinesdal, Lillesand, Lista og Lyngdal, Mandal, Marnardal, Sirdal, Songdalen, Valle, Venesla.

21 av 27 lag.

Andre:

TINE, Felleskjøpet RA, Nortura, Tyr Sørlandet, Norsvin Agder, Landbrukstjenester Sør, Vest-Agder Sau og Geit, Aust-Agder Sau og Geit, Norsk Landbruksrådgiving Agder, Kontraktdyrkerlaget, Norsk alpakaforening, Landkreditt.

Vårt innspill har vært behandlet i fylkesstyremøte 11. mars

Agder Bondelag ønsker forhandlingsutvalget lykke til med årets jordbruksforhandlinger!

DOK 02/01

Felleskjøpet Rogaland Agder
v/Per Harald Vabø
per.h.vabo@fkra.no

Kristiansand/Stavanger 29. okt 2020

Fraktutjevningensordning økologisk kraftfôr

Vi viser til telefonmøte mellom Per Harald Vabø, FKRA, Irene Tjøstheim, Rogaland Bondelag og Finn Aasheim, Agder Bondelag, 24. august.

I møtet signaliserte FKRA at en egen stedfraktordning for økologisk kraftfôr vil være praktisk gjennomførbart og er en mulighet som en bør se på. Og at om næringa ønsker, vil FKRA, gjerne i samarbeid med FK Agri, foreslå hvordan en slik ordning kan utformes.

Fylkesstyrene i Agder Bondelag og Rogaland Bondelag har begge hatt en styrebehandling på dette.

I fylkeslaga er det fattet likelydende vedtak:

Agder Bondelag / Rogaland Bondelag vil anmode FKRA om å lage et forslag til en egen stedfraktordning for økologisk kraftfôr i Norge

Når et slikt forslag kommer, vil fylkesbondelagene i Agder og Rogaland vurdere å spille denne løsningen inn til jordbruksforhandlingene 2021.

Vi håper på bakgrunn av dette at FKRA setter i gang et arbeid på dette som ender opp i et konkret forslag til en slik stedfraktordning, samt et anslag på finansieringsbehov for at ordningen kan fungere reelt prisutjevne.

Fint om et slikt forslag kan foreligge innen medio februar 2021.

Mvh

Agder Bondelag

Rogaland Bondelag

Knut Erik Ulltveit
(sign)

Marit Epletveit
(sign)

DOK 02/01

Rogaland Bondelag v/Marit Epletveit
Agder Bondelag v/Knut Erik Ulltveit

Hovedkontor:
Besøksadr.: Sandvikvn. 21
Postboks 208 – Sentrum,
4001 Stavanger
Sentralbord: 51 88 70 00
Adm.telefaks: 51 58 99 66
E-post: post@fkra.no
Bankgiro: 3201.05.15660
Org.nr.: 915 442 552

Deres ref.:

Vår ref.:
FRAKT ØKO

Dato:
12. januar 2021

Fraktutjevningsordning økologisk kraftfôr

Vi viser til Deres brev fra 29. oktober 2020 der FKRA blir anmodet om å lage et forslag til egen stedfraktordning for økologisk kraftfôr i Norge.

Pr. i dag er det to produksjonsanlegg for økologisk kraftfôr i Norge. Begge er drevet av FKAgri. Ett er i Trøndelag og ett er på Lena i Toten. Anlegget i Trøndelag produserer i økologisk fôr til drøvtyggere. Anlegget på Lena produserer økologisk fôr til drøvtyggere, svin og fjørfe. FKAgri er leverandør til FKRA som igjen distribuerer økologisk kraftfôr til sin kunder i sitt geografiske område. Produsenter som ligger langt fra nevnte anlegg får store kostnader i forbindelse med frakt. Det kan derfor være store forskjeller mellom det økologiske produsenter betaler for kraftfôr.

Forslag til endring:

De to eksisterende produksjonsanleggene for økologisk kraftfôr opprettes som basisanlegg for økologisk kraftfôr innunder ordningen for frakttilskudd til transport av kraftfôr. Det beregnes stedfrakttilskudd på økologisk fôr utkjørt fra disse basisanleggene. Hver kommune og hver dyregruppe får sin sats som gjenspeiler kostnadene med frakt fra det aktuelle anlegget (ref. dagens beregningsmodell).

En slik endring vil kreve mer penger. Vi overlater til avtalepartene å diskutere omfanget og evt. omfordeling av de ressursene som er til rådighet.

Økologiske produsenter tar i dag del i gjeldende frakttilskuddsordning som tradisjonelle husdyrprodusenter. Stedfrakttilskudd blir beregnet fra nærmeste basisanlegg for kraftfôr. Det betyr at mange faller utenfor ordningen og stedfrakt til de som gjenstår står ikke i stil med reelle fraktkostnader fra nærmeste økologiske produksjonsanlegg. For at ordningen skal ha en vesentlig utjevning virkning for produsenter i Agder og Rogaland så anslår vi at stedfrakttilskudd bør være på 50-80 øre kiloen.

Dersom kravet til dokumentasjon skal være i tråd med dagens ordning ber vi om at forslag til endringer i nåværende ordning blir lagt ut til høring og at evt. vedtak blir gjort min 6 måneder før iverksettelse. Dette for å sikre at vi kan gjøre nødvendige endringer/tilpasninger i vårt forretningssystem

Med hilsen
FELLESKJØPET ROGALAND AGDER

Per Harald Vabø

Innspel til jordbruksforhandlingane 2021

frå Felleskjøpet Rogaland Agder

Våre prioriterte forhandlingstema:

1. **Fond for kompensasjon ved overpris på importerte råvarer**
2. **Frakttilskott generellt og økologisk spesielt**

Landbruket si livsviktige samfunnsrolle har fått forsterka fokus gjennom utfordringane knytta til pandemien det siste året: forsyningskjedene er sårbare og global handel med matvarer er ingen garanti for å dekke mangel på nasjonal produksjon. Nasjonal betalingsevne er verken solidarisk eller ein garanti for å sikre nødvendige matvarer til landet. Den norske landbrukspolitikken må derfor innebere langsiktig investering i ei næring der trygge økonomiske vilkår er den viktigaste føresetnaden for å oppnå størst mogleg sjølvforsyning og lågast mulig sårbarhet for nasjonale og globale kriser.

Redusert grensehandel og større etterspørsel etter norske matvarer har det siste året midlertidig utsett trusselen om overproduksjon av mjølk. Utan eit solid tollvern vil likevel marknaden for husdyrprodukt vere utsett for auka import. Større import av kornbaserte matvarer er òg ein trussel for eit berekraftig norsk landbruk, samtidig som ein mindre marknad for matkorn vil svekke grunnlaget for kanaliseringspolitikken. Grensevernet for viktige norske landbruksprodukt er utsette grunna kvoter og svakt tollvern. Det kan svekkast ytterlegere gjennom forhandlingar om nye handelsavtalar. Ei styrka norsk valuta til eit historisk meir normalt nivå, vil òg bidra til å svekke importvernet. **Konkurranskrafta til norsk landbruk må derfor sikrast gjennom ein jordbruksavtale som bidrar til å kompensere for trusselen om eit svekka handelspolitisk importvern. Tiltak som bidrar til eit lågt kostnadsnivå i næringa er derfor viktig å prioritere.**

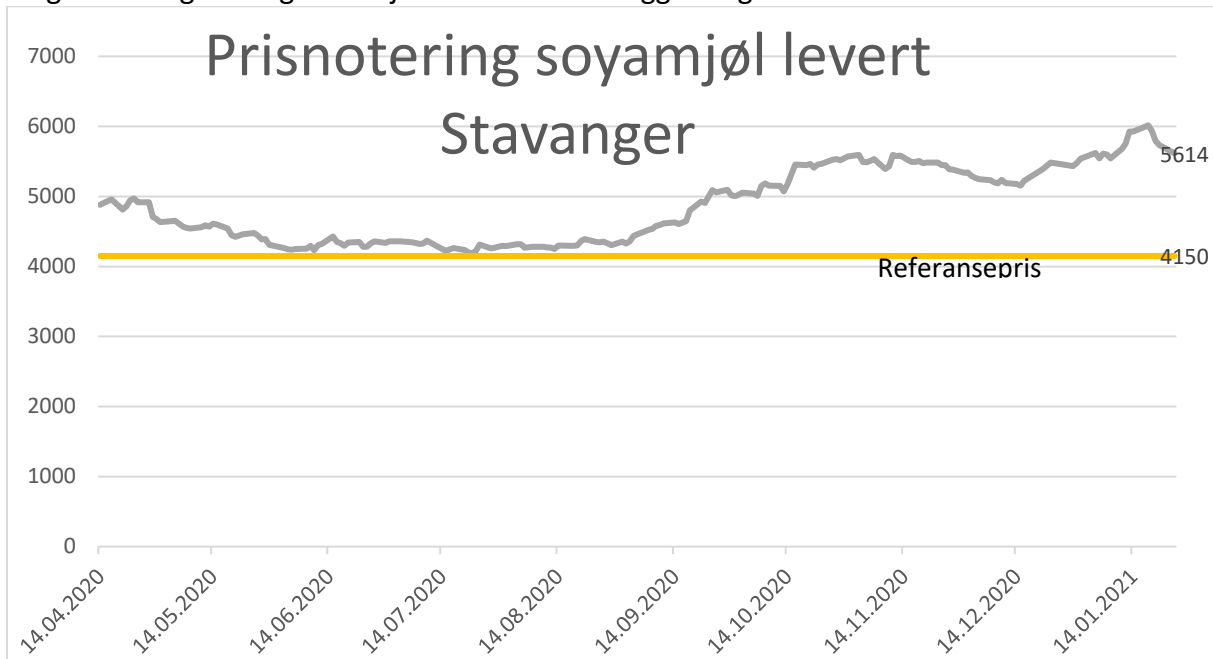
Årets jordbruksavtale må bidra til å fryse kostnadsnivået i landbruket samtidig som det blir lagt til rette for auka inntekter. I tillegg må jordbruksavtalen styrka ordningar som gjer at jordbruket kan møte klimautfordringane gjennom målretta og lønnsame investeringar.

Felleskjøpet Rogaland Agder vil trekke fram to prioriterte forhandlingstema for årets jordbruksforhandlingar:

1. **Fond for kompensasjon ved overpris på importerte råvarer**

Høg marknadspris på proteinråvarer har dei siste åra ført til kostnader i husdyrproduksjonen langt ut over grunnlaget i jordbruksavtalen. Omfanget og varigheten av denne overprisen er blitt så omfattande at det langt på veg river ned grunnlaget for resultatet av jordbruksforhandlingane. Kraftfôrbransjen bare delvis erstatte kostbar soya med andre proteinråvarer som prismessig ligg på/under referanseprisen som er lagt til grunn i

jordbruksavtalen. Overprisen på kraftfôr som følge av høge prisar på proteinråvarer utgjer over 200 millionar kroner per år og bidrar til å auke kostnadsnivået i husdyrproduksjonen langt ut over grunnlaget som jordbruksavtalen legger til grunn.

Prisnotering Denofa, periode	Snittpris av dagsnotering + frakt til Stavanger	Referansepris lagt til grunn i jordbruksavtalen	Overpris, kr per tonn soyamjøl	Oppskalert overpris årsforbruk soya, Norge, mill. kr
April - desember 2020	4791	4150	641	110
Januar 2021	5741	4150	1591	280

FKRA meiner at jordbruksavtalen bør disponere eit fond som svarer til innbetalt tollavgift på alle råvarer som har administrert tollsats. Midlane bør gå til tiltak som kompenserer husdyrproduksjonen for overpris på kraftfôr ut over føresetnadane i jordbruksavtalen.

2. Fraktilskott generelt og økologisk spesielt

Tilskottet til frakt av korn skal bidra til å sikre konkurransedyktige prisar på korn over heile landet. Fraktilskott på kraftfôr er avgjerande for å sikre at vi opprettheld husdyrproduksjonen i både sentrale og meir grønsletne strom i landet.

Produksjonen av økologiske husdyrprodukt må møte ein aukande etterspørsel i marknaden. Fraktilskott på økologisk kraftfôr må utformast i samsvar med intensjonen i kanaliseringspolitikken og tilførast økonomiske midlar til fullt ut å kompensere fraktkostnadane frå produksjonsanlegget på Lena til der det økologiske kraftfôret vert levert.

- *tilskottssatsar som minimum må dekke 95 % av siste års faktiske kostnader*
- *tilskottssats for båt-transport av korn på klimavennleg energi bør innførast*
- *Frakttilskottet på kraftfôr bør styrkast i samsvar med kostnadsutviklinga.*
- *Frakttilskott på økologisk kraftfôr må basere seg på faktisk avstand mellom produksjonsanlegg og kunde, og kompensere fullt ut for fraktkostnadane.*

Felleskjøpet Rogaland Agder meiner at jordbruksavtalen for 2021 elles bør prioritere:

1. Ingen auke i kraftfôrprisen
2. Ein kornproduksjon i balanse med etterspørselen
3. Tiltak som styrkar kanaliseringspolitikken
4. Investeringar i klimatiltak
5. Stimulere til investering i driftsapparatet

Ingen auke i kraftfôrprisen

Utfordringane som husdyrproduksjonen skal møte i komande avtaleperiode er så omfattande at ein uendra kornpris i handelen er det klart viktigaste kravet under jordbruksforhandlingane 2021. Økonomien i husdyrproduksjonen er svekka av både WTO-avtalen, som frå 2021 fjernar grunnlaget for 7000 tonn oste-eksport, og moglegheit for reguleringseksport av svinekjøtt. I tillegg er importvernet på både husdyrprodukt og kornbaserte varer blitt svekka dei seinare åra.

Desse forholda må vege tungt når ein skal vurdere økonomien i norsk kornproduksjon. Uendra kornpris i handelen vil difor vera viktig. Eit løft i kornøkonomien bør kome som struktur- eller arealtilskott. Ein eventuell auke i målpris for korn må kompenseras med prisnedskrivning. Det budsjetterte tilskottet på prisnedskrivning av korn var i 2020 på 959 millionar kroner, eller 25% av samla overslag for pristilskott i jordbruksavtalen. Prisnedskrivning av korn fører til lågare tollsats på importert korn og råvarer, så den reelle verdien er langt større enn det budsjetterte talet. Tilsvarande «giring» av kronebeløp fins ikkje i andre postar for pristilskott i jordbruksavtalen.

- *Korn har vore prioritert i dei siste jordbruksoppgjera, det er no tid for husdyrproduksjonane*
- *Struktur- og arealtilskott kan vera meir målretta verkemiddel enn kornpris*
- *Prisnedskrivning må fullt ut kompensere mogleg auke i produsentpris på korn*
- *Forskningsavgift på norsk korn bør finansierast av statsbudsjettet og ikkje belasta handelsprisen på korn.*

Ein kornproduksjon i balanse med etterspørselen

Jordbruksavtalen må leggast til rette for ein kornproduksjon i samsvar med etterspørselen i kraftfôr- og mølleindustrien. Trussel om overproduksjon av korn må møtast med tiltak som stimulerer til auka produksjon av proteinvekster og oljevekster.

Både kvantum og kvalitet i kornproduksjonen er sterkt påverka av klimaet i vekstsesongen. I den lukka marknaden for norsk korn må jordbruksavtalen derfor sette fokus på tiltak som gjer kornproduksjonen robust mot klimautfordringane, og rettar produksjonen mot etterspørselen i mølle- og kraftfôrindustrien. Ei stimulering av produksjon av matkorn er rett ut frå omsyn til sjølvforsyning. Størst mogleg produksjon av matkorn vil dempe risikoen for overskott av fôrkorn som følgje av venta nedgang i kraftfôrforbruket. Å stimulere til meir dyrking av proteinvekstar er òg eit viktig tiltak for å tilpasse kornproduksjonen til marknaden. Felleskjøpet Rogaland og Agder meiner at ein styrking av økonomien for dei minste kornbruka ikkje er mogleg berre gjennom auka kornpris.

- *Virkemiddel i jordbruksavtalen bør stimulere til auka produksjon av proteinvekstar i veksel med korndyrking*
- *Omsetjingsavgifta på korn bør skilje mellom matkorn og fôrkorn. Jordbruksavtalen bør legge føringar som gjer at dei nødvendige forskriftsendringane blir gjort gjeldande frå kornåret 2021-2022.*
- *Prisskilnaden mellom bygg og havre på 22 øre/kg er på eit rett nivå.*

Tiltak som styrkar kanaliseringspolitikken

Vekst i grovfôrbasert husdyrproduksjon bør skje utafør områda eigna for kornproduksjon. Driftstilskottsordningane bør justerast så dei i større grad bidrar til å styrke dette målet.

Investeringar i klimatiltak

Det nasjonale målet om å redusere utsleppa av klimagassar må bli møtt med tydelege tiltak i jordbruksavtalen for 2021. Desse tiltaka må vera offensive på den måten at produksjonen for husdyrbruk ikkje blir lagt under press; tiltaka må derimot stimulere til å bruka ressursane landbruket rår over på ein smart måte. FKRA er opptatt av å sikre at klimasmart matproduksjon bygger på solid kompetanse samtidig som vi meiner at konkrete tiltak må settast i verk så snart kunnskapen er tilgjengeleg. Styresmaktene må legge til rette for rammevilkår som stimulerer til klimatiltak i landbruket. Jordbruksavtalen bør prioritere tiltak som bidreg til at landbruket sitt klimarekneskap når måla om ein reduksjon på 5 millionar tonn CO₂-ekvivalentar innan år 2030.

- *Landbrukets Utviklingsfond bør i 2022 få auka budsjetttramme for tilskott. Auken bør spesielt øyremerkast tiltak som styrkar landbruket til å møte klimaendringa gjennom å prioritere følgjande budsjettpostar:*
  - *Drenering*
    - *Tilskott til drenering bør bli prioritert brukt på grasareal.*
  - *Klima- og miljøprogram*

- *Biogass*
- *Solceller (ingen post frå før)*
- *Budsjettpostar som støttar opp om karbonbinding i jorda, i samsvar med «4 per 1000»-initiativet, med prioritering av tiltak som vil slå ut på landbruket sitt klimaregnskap. Karbon-binding i jord og produksjon av biokull er døme på aktuelle tiltak.*
- *Budsjettsummen for skogbruk bør salderast mot andre prioriterte område*

Stimulere investering i driftsapparatet

Etterslepet på investeringar i landbruket er stor. Det er viktig at jordbruksavtalen gir bønder med husdyrproduksjon eit trygt grunnlag for forrenting av investert kapital i nytt driftsapparat.

Vedlegg: Brev til Rogaland Bondelag og Agder Bondelag

Landbrukstjenester Sør SA
Gardsvegen. 9, 4540 Åseral
Tlf. 37 02 66 99
e-mail: landbrukstjenester.sor@n-lt.no

12.02.2021

Tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv.

Viser til rapport nr 18/2019 av 15.03.2019

Konsekvensene av å avvikle samordning mellom tilskuddet og jordbrukers lønnsinntekt.

Landbrukstjenester Sør (LT SØR) har gått gjennom rapporten og har i den forbindelse noen kommentarer/spørsmål til de som har utarbeidet rapporten og forslag til endringer.

En generell kommentar til velferdsordningen:

«Tilskudd ved sykdom og fødsel mv» og «Tilskudd ved ferie og fritid» er etter vår mening en refusjonsordning, ikke et tilskudd.

Tilskudd er noe man får mot dokumentasjon av f.eks. et prosjekt, men ikke mot dokumenterte utgifter. Refusjon betyr at alle kostnader må dokumenteres før de blir tilbakebetalt.

I begge disse velferdsordningene må alle kostnader dokumenteres før de blir tilbakebetalt, derfor er det en refusjonsordning.

Landbrukstjenester Sør oppfatter denne rapporten som :

- at den er utarbeidet med tanke på at det er en fast ansatt på gården.
- at avløsertilskudd ved sykdom og fødsel mv. er formulert i rapporten som det er en **inntekt**.

Landbrukstjenester Sør SA
Gardsvegen. 9, 4540 Åseral
Tlf. 37 02 66 99
e-mail: landbrukstjenester.sor@n-lt.no

Avløsning ved sykdom og fødsel mm.

Tilskuddsordningen skal medvirke til å dekke kostnader til avløsning ved jordbrukerens egen eller barns sykdom, ved svangerskap, ved fødsel, adopsjon eller omsorgsovertakelse, og ved jordbrukerens dødsfall. Formålet med ordningen er å fungere som et sikkerhetsnett når jordbrukeren av bestemte årsaker helt eller delvis er ute av stand til å utføre det arbeidet han eller hun vanligvis vil ha gjort for å holde driften i foretaket i gang.

Tilskudd til avløsning ved sykdom kan utbetales for avløsning av jordbrukere som var 69 år eller yngre da avløsningen fant sted.

Trekk for lønn fra ansettelsesforhold ved siden av jordbruksforetaket.

Dersom den som har blitt avløst har et ansettelsesforhold ved siden av arbeidet i jordbruksforetaket, skal det han har opptjent i lønn i løpet av perioden gå til fradrag ved beregningen av tilskuddet. Dette gjelder også akkordlønn og lønn fra sesongarbeid. Møtegodtgjørelse og honorar for styreverv og lignende likestilles med lønn i denne sammenheng og skal dermed også trekkes fra.

Søknaden 2021:

Første 16 dager i sykemeldingsperioden :

Utgangspunkt i alle søknader 2021 er dagsats - kr 1670.-

I den elektroniske søknaden kommer det frem i «rullegardinet» at det i de 16 første dagene skal trekkes for følgende :

1. fast måneds lønn	11. alderspensjon
2. annen lønn	12. offentlig eller privat tjenestepensjon
3. honorar for verv	13. avtalefestet pensjon
4. møtegodtgjørelse	14. pleiepenger
5. fosterhjemsgodtgjørelse	15. sykepenger
6. omsorgslønn fra kommunen	16. arbeidsavklaringspenger
7. godtgjørelse til meddommer	17. svangerskapspenger
8. dagpenger	18. foreldrepenger
9. uføretrygd fra Nav (ved 100% uføretrygd er det ikke mulig å søke om tilskudd)	19. engangsstønad ved fødsel
10. uførepensjon fra arbeidsforhold	20. opplæringspenger
	21. gjenlevendepenger

Fra dag 17 i sykmeldingsperiode :

Trekk for sykepenger fra Nav som arbeidstaker og lønnsinntaker + evt andre trekk iht de 21 punktene som er nevnt ovenfor hvis noen av de er aktuelle.

Hva blir igjen til å få dekket på søknad «Avløsning ved sykdom og fødsel mm» når lønn fra ansettelsesforhold utenom jordbruksforetaket skal trekkes fra maksimal dagsats?

Prøv å sette deg inn i denne situasjonen som en bonde i Agder opplevde i 2018 :

Han driver gård med 15 melkeku, 25 øvrige storfe og et aksjeselskap ved siden av gården. Han får lønn som arbeidstaker fra aksjeselskapet.

25.06.2018 skjedde en ulykke i skogen, han fikk et tre over seg! Han var ikke alene i skogen så hjelp ble raskt tilkalt, han ble fraktet med helikopter til Oslo via Sørlandets Sykehus Kristiansand (SSK), med alvorlige skader. Begge lungene var punktert, totalt 23 benbrudd på forskjellige steder i kroppen, 4 av bruddene var i ryggen!

Etter ett og et halvt døgn i Oslo ble det klart at han ville overleve. Etter operasjoner og opphold i Oslo ble han sendt tilbake til SSK. Når han var frisk nok til det, ble han sendt til Kongsgård for opptrening, oppholdet på Kongsgård var ca 7 uker.

Fysioterapi hver dag en lang periode etter at han var kommet hjem, fortsatt litt fysioterapi + egentrening pr oktober 2020.

Hva med dyrene og gården og betaling til avløsere i denne perioden?

I utgangspunktet kunne han få dekket kr 1555.- i 2018 når han er 100% sykemeldt som bonde.

Første 16 dager : han får lønn fra arbeidsgiver (sitt as). Månedslønnen, omregnet etter reglene, utgjør mer enn maksimal dagsats på «Søknad ved sykdom og fødsel mm «.

Resultat : han får kr 0.- til å dekke utgifter til avløser for de første 16 dagene i sykemeldingen fordi han har lønn fra arbeidsgiver.

Hvis han ikke hadde vært lønnsinntaker, og hatt andre trekk, ville han kunne fått dekket kr 24880.- til å betale avløser de første 16 dagene.

Han mister retten til å få dekke utgifter til avløsning ved sykdom første 16 dager fordi han er arbeidstaker. De 16 dagene må han bruke sine sykepenger som arbeidstaker (arbeidsgiverperioden) for å holde driften på gården i gang + livsopphold for seg og sin familie.

Fra dag 17: han får sykepenger fra Nav som bonde og arbeidstaker. Dagsatsen på sykepenger fra Nav, omregnet etter reglene, utgjør mer enn kr 1555.- maksimal dagsats.

Resultat : han får kr 0.- fra dag 17 av sykemelding og til han har vært sykemeldt i ett år fordi sykepenger som arbeidstaker skal trekkes fra.

Med andre ord : han bruke alle sine sykepenger til å betale de avløserne han har råd til å leie inn i det året han går sykemeldt !

Uten hjelp og dugnad fra familie og venner hadde han ikke greid å opprettholde driften på gården, det er mye som skal gjøres utenom stell av dyr i forskjellige sesonger i løpet av året.

Etter ett år som sykemeldt går han over på AAP.

I august 2019 blir han på nytt operert i Oslo, noen skinner i ryggen tas ut, han er 100% sykemeldt som bonde, han trenger hjelp til alt på gården en periode fremover og det blir søkt på søknad ved sykdom og fødsel mm, med fratrekk for AAP, som er helt etter reglene.

Han går jevnlig til fysioterapeut + egentrening, takket være sitt stå på humør og sterke psyke går det etter hvert fremover igjen.

Hva skjer når han klarer å jobbe som litt arbeidstaker litt igjen ?

Januar 2020 prøver han å jobbe noen timer som arbeidstaker i sitt as, og tar ut fastlønn på kr 13000.- pr mnd, timene skriver han på meldekortet til Nav og blir trukket for de på AAP.

Han er fortsatt 100% sykemeldt som bonde. Resultat når han igjen jobber litt i sitt as :

Lønn fra arbeidsgiver skal trekkes fra på søknaden!

AAP utbetaling for januar 2020 var iflg a-meldingen:

kr 29 928.- / 23 dager ukedager utbetalt fra Nav = kr 1301.- pr dag fra Nav.

Omregning: kr 1301.- x 5 dg /7dg = kr 929.- til fratrekk pr dag for AAP.

Lønn som arbeidstaker kr 13 000.- / 31 dager = 419.- til fratrekk for lønn som arbeidstaker

Utgangspunkt 2020	kr 1670.-
- AAP	kr 929.-
- <u>Lønn</u>	<u>kr 419.-</u>
Sum	kr 322.-

Beløp han kan få dekket til utgifter til avløser pr dag er kr 322.- x 31 dager = kr 9982.- i januar.

Dette beløpet rekker ikke til mange fjøsstell/gårdsarbeid!

Dersom det ikke skulle trekkes for lønn hadde han kunne fått dekket utgifter til avløser på (kr. 1670 – kr.929) kr 741.- pr dag x 31 dager = kr 22 971.- i januar.

Han ønsker ikke å legge ned driften på gården, men hvorfor skal han «straffes» for at han klarer å jobbe litt som arbeidstaker igjen?

Han mister en inntekt!

Før ulykken har han 2 inntekter:

- 1. – som jordbruker
- 2. – som arbeidstaker

Etter ulykken har han fortsatt 2 inntekter:

1. - som jordbruker
2. - sykepenger (etter hvert AAP) fra Nav

MEN, det er et stort MEN her: han bruker alle sine sykepenger fra Nav for å opprettholde sin inntekt som jordbruker! Dermed har han mistet en inntekt!

Så er spørsmålet: hvor lenge har han råd til dette ?

Virkeligheten er: Uten konas inntekt som arbeidstaker og oppsparte midler hadde de ikke klart seg økonomisk i denne perioden.

Må han etter hvert vurdere å legge ned gårdsdriften for å ha «Nav pengene» å leve av og når han blir frisk nok til det, kun jobbe som arbeidstaker?

Å kun være arbeidstaker er kanskje mer «sikkert» enn å være jordbruker? Kanskje noe å tenke på hvis landbruket skal bestå?

LT SØR sin konklusjon:

De første 16 dagene bør det **ikke** trekkes for lønn som arbeidstaker.

Fra dag 17 bør det trekkes **kun** for sykepenger som jordbruker og **ikke** som arbeidstaker.

Landbrukstjenester Sør SA
Gardsvegen. 9, 4540 Åseral
Tlf. 37 02 66 99
e-mail: landbrukstjenester.sor@n-lt.no

En som er sykemeldt kan pr 01.01.2021 **maksimalt** få kr 2339.- pr dag i sykepenger fra Nav.
Dersom bonden er **heltidsbonde** og har inntekt hver måned fra gården kan han bruke sykepengene til å betale avløser og fortsatt ha samme inntekt som før han ble sykemeldt.

Dersom bonden er **deltidsbonde** og lønnsinntaker må sykepenger fra Nav, både som bonde og arbeidstaker, maksimalt kr 2339.- pr dag, dekke **både** livsopphold og utgifter til avløser for å holde driften på gården i gang !

Med dette ser vi tydelig at heltidsbønder blir favorisert i regelverket !

Sykepenger skal erstatte lønn eller næringsinntekt dersom en person er for syk eller skadet til å skaffe seg arbeidsinntekter når han eller hun er sykemeldt.

Viser side 21 – pkt. 4.4 – 7. avsnitt, hvor det står:

«Lønnsutbetaling er et resultat av en arbeidstakers arbeidsinnsats. Hvis en person mottar lønn taler dette for at vedkommende kan betale for mat, klær, husly osv. og slik sett er i stand til å opprettholde eget velferdsnivå. **I den grad vedkommende har lønn trengs det derfor ikke også å utbetales tilskudd – derfor gjør man fradrag for lønn ved beregningen av tilskuddet.**»

Spørsmål fra LT SØR: Hvis lønn / sykepenger for lønn må brukes til å betale avløser for å holde driften på gården i gang, hva skal da jordbrukeres betale mat, klær, husly osv med ?

Viser til pkt. 2.1 .

Tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. er en av de såkalte velferdsordningene i jordbruket.

Tilskuddet skal medvirke/bidra til å dekke kostnader til avløsning ved jordbrukerens egen eller barns sykdom, ved svangerskap, ved fødsel, adopsjon eller omsorgsovertakelse, og ved jordbrukerens dødsfall.

Formålet med ordningen er altså ikke å dekke alle utgiftene til avløsning eller å bedre økonomien i jordbruksforetak generelt, men å fungere som et sikkerhetsnett når jordbrukeren av bestemte årsaker helt eller delvis er ute av stand til å utføre det arbeidet han eller hun vanligvis ville ha gjort for å holde driften i foretaket i gang.

Kommentar fra LT SØR :

Kostnader til avløsning ved sykdom og fødsel mv er en **merkostnad** når bonden, som tidligere nevnt er dette en refusjon og ikke et tilskudd.

Hvis bonden er i en så vanskelig økonomisk situasjon, som f.eks blir trukket for lønn som arbeidstaker og at han / hun ikke har midler til å forskuddtere utgifter til avløser, kan det gå ut over dyrevelferden!

Viser til pkt 2.2 .

I 2016 var det 3 100 unike mottakere av tilskudd til sykdomsavløsning mv.
Det tilsvarer 7,6 av søkerne som mottak produksjonstilskudd i august 2016

I 2017 var mottakere av tilskudd til sykdomsavløsning 2 950,
det er iflg tabellen side 7 i rapporten en nedgang på 849 mottakere fra 2013 – 2017.

I pkt. 2.4 i rapporten står det:

«I løpet av de siste ti årene har utbetalingene per år, antall dager det blir gitt tilskudd for og antallet mottakere av tilskuddet sunket. Størrelsen på utbetalingene synker imidlertid ikke jevnt fra år til år. De totale utbetalingen over tilskuddsordningen i 2018 var ca. 140 millioner kroner. Ca. 90 % av utbetalingene gjelder avløsning i forbindelse med jordbrukerens sykdom og ca. 60 % av disse utbetalingene gjelder langtidssykmeldte. Nesten alle tilskuddsmottakerne er husdyrprodusenter.»

Spørsmål fra LT SØR :

Hvorfor synker dette tallet? Kan en av årsakene være at det er flere lønnsrettet som ikke søker fordi de vet at det skal trekkes for lønn ?

Hvor mye det er bevilget til sykdomsavløsning mv. fra Jordbruksoppkjøret i f.eks årene 2015 – 2019?

Hvor mye av dette beløpet er brukt ? Dersom ikke alt ble brukt opp, hva skjedde med disse midlene, ble det f.eks videreført til neste år ?

Viser til pkt 3 – oppsummering side 16 :

Gjennomsnittlig totalinntekt er høyest for brukerne i Akershus og Oslo, Vestfold, Østfold og Buskerud. Det høyeste lønnsnivået har brukerne i Akershus og Oslo, Hordaland, Telemark og Vestfold. Lavest gjennomsnittlig inntektsnivå har brukerne i de tre nordligste fylkene – disse har også det laveste lønnsnivået.

Kommentar fra LT SØR :

I Akershus og Oslo, Vestfold, Østfold og Buskerud er det mye planteproduksjon som korn osv. I disse områdene er det mer sesongarbeid og innhaver av foretak kan ha lønnet arbeid utenom foretaket. Prisenivået på en gård i østlandsområdet mye høyere enn i nord, forutsetningen for å kunne drive en stor gård på østlandet er også mye større enn i nord.

Viser til pkt 9.3 – første avsnitt :

«Som vi har sett, vil utbetalingene over tilskuddsordningen øke dersom man fjerner fradraget for lønn og ikke gjør noe med dagsatsene for tilskuddet. Dersom man skal holde bevilgningene på samme nivå som i dag, er det derfor nødvendig å redusere dagsatsene eller heve kravet til størrelsen på produksjonen for å kunne oppnå de ulike dagsatsene. Slike tiltak vil medføre at bønder som ikke har ansettelsesforhold utenom jordbruksdriften vil få mindre tilskudd enn de gjør i dag. Det kan stilles spørsmål ved om dette er ønskelig – altså å øke utbetalingene til bønder som har ansettelsesforhold ved siden av jordbruksdriften samtidig som man minsker utbetalingene til heltidsbønderne. I store trekk vil fjerning av fradrag for lønn i så fall medføre lavere inntekter i snitt til melkebønder i Nord-Norge og høyere inntekter i snitt til kornbønder i fylkene rundt indre Oslofjord.»

Spørsmål fra LT SØR : hvordan kan dette forklares ?

Viser til pkt 4.1.1 :

«Det fremkommer av forskrift om tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. at tilskuddet ikke kan overstige de dokumenterte utgiftene foretaket har hatt til avløser i søknadsperioden.»

Kommentar LT SØR : Dette betyr at det ikke blir refundert mer enn dokumenterte kostnader, kostnader og refusjon = kr 0.-.

Viser til pkt 4.4 :

«I dag ser man på næringsinntektsvilkåret som en måte å sikre at den avløste har en viss tilknytning til og dermed betydning for jordbruksdriften. Det erstatter et ideelt vilkår om at den som er sykmeldt e.l. vanligvis må utføre arbeidsoppgaver som er nødvendige for å holde den daglige driften i jordbruksforetaket i gang. Grunnen til at det ikke er formulert noe slik «nødvendighetsvilkår» er at det er svært vanskelig å kontrollere hva vedkommende pleier å utføre av arbeidsoppgaver og hvorvidt en persons arbeidsinnsats er nødvendig eller ikke.»

«En effekt av dette er at det nok inne i mellom gis tilskudd til avløsning av personer som har næringsinntekt men som ikke er viktige for å holde den daglige driften i gang, som for eksempel innehavere med fast heltidsjobb som har egne ansatte som tar seg av alt arbeidet med jordbruksdriften. Dette kan skje fordi man, trolig av forenklingshensyn, ikke lenger har noe krav om at utgiftene til avløsning/innleid hjelp må være ekstraordinære. I slike tilfeller fungerer tilskuddet som subsidiering av foretakets faste utgifter til lønn og arbeidsgiveravgift.»

Kommentar fra LT SØR :

Det er ikke mange gårdsbruk som er så store at de har egne ansatte som tar seg av **alt** arbeidet med jordbruksdriften. Hvis en bonde har en ansatt fra mandag til fredag, må han likevel ha avløser lørdag og søndag og må utføre annet forefallende arbeid på gården, som ikke er nødvendig dyrestell. (dette fører til ekstra kostnader).

Kostander til avløsning ved sykdom og fødsel mv er alltid en ekstra kostnad for bonden.

Viser til pkt 4.4 – 5 avsnitt står det :

«Selv om tilskudd til sykdomsavløsning mv. formelt sett tilfaller jordbruksforetaket, så har det til syvende og sist betydning for jordbrukerens privatøkonomi. «

Kommentar fra LT SØR : tilskudd ved sykdom utbetales etter at søknad er sendt inn og da blir dokumenterte utgifter refundert.

Avløsertilskudd ved sykdom og fødsel mv. blir **ikke** en inntekt for bonden fordi det ikke blir refundert mer enn det er i dokumenterte kostnader, da blir resultatet **null**.

Viser til pkt 6.3 – 3 avsnitt står det :

«Hvis fradraget for lønn blir fjernet, vil jordbrukere som ikke får store ekstraavgifter til avløser, kunne sitte igjen med høyere inntekter enn de har til vanlig dersom de kun blir sykmeldt fra jordbruksdriften og ikke fra lønnsarbeidet.»

Spørsmål fra LT SØR : Hvordan kan en jordbruker sitte igjen med høyere inntekt enn de har til vanlig dersom han blir sjukemeldt? Vennligst forklar dette i et konkret eksempel med tall.

Som vi har skrevet tidligere kan en jordbruker kun få tilskudd til avløsning dersom han har utgifter til landbruksvikar/avløser. Det betyr at regnestykket går i kr. 0.

Fleste jordbrukere trenger mer hjelp enn tilskuddet til avløsning dekker, det blir en ekstra utgift.

Viser til pkt 5.2 – nederst på side 28 står det :

«¹⁰ Utgiftene til avløser holder vi utenom i disse eksemplene fordi det er uvedkommende poenget.»

Spørsmål fra LT SØR : Hvorfor er utgifter til avløser uvedkommende poenget ?

Utdrag fra rapporten - eks 2a - side 24:

«Kari sitt foretak har 45 sauer og kvalifiserer dermed for en maksimal dagsats i hht. tabell 9.3 på 1 103 kroner. Hun er også utøvende kunstner og har en deltidsjobb som telefonintervjuer. Næringsinntekten hun eventuelt får fra salg av kunsten trekkes ikke fra beregningen av tilskuddet, men lønnen fra intervjujobben, 12 000 kroner per måned, skal i utgangspunktet trekkes fra.

For å finne ut om det skal gjøres fradrag for lønnen må vi dele den på antallet dager i måneden, (12 000 : 31 = 387,10) og deretter trekke dette beløpet fra maksimal dagsats for tilskuddsordningen (1 670 - 387,1 = 1 282,9).

Her ser vi at dagsatsen foretaket kvalifiserer for på grunnlag av produksjonen er lavere enn den høyeste maksimale dagsatsen for ordningen fratrukket lønnen. I praksis blir det derfor ikke gjort fradrag for lønn og tilskuddet beregnes med utgangspunkt i dagsatsen produksjonen gir grunnlag for:

1 103 kroner x 16 dager = 17 648 kroner i maksimalt tilskudd for hele perioden.

Inntektene¹⁰ til Kari i januar vil være de samme med dagens regelverk og hvis man fjerner fradraget for lønn: 12 000 + 17 648 = 29 648 kroner + driftsinntekter¹¹

(¹¹) Med driftsinntekter menes her øvrige inntekter fra jordbruksdriften (dvs. ikke inkludert tilskudd til sykdomsavløsning).

Foretak med liten produksjon vil altså kunne oppleve at det ikke gjøres fradrag for jordbrukerens inntekter.

LT SØR kommentar : (refererer til «¹⁰ Utgiftene til avløser holder vi utenom i disse eksemplene fordi det er uvedkommende poenget»

I eksempelet ovenfor er tilskuddet på kr 17 648 tatt med som **inntekt**. Avløsertilskuddet vil **aldri** bli en inntekt fordi tilskuddet **aldri** kan være større enn dokumenterte utgifter, som igjen vil si at tilskudd og dokumenterte utgifter = kr 0.

Landbrukstjenester Sør SA
Gardsvegen. 9, 4540 Åseral
Tlf. 37 02 66 99
e-mail: landbrukstjenester.sor@n-lt.no

Eksempel 2 a) – lav dagsats og lav lønn:

Kari sitt foretak har 45 sauer og kvalifiserer dermed for en maksimal dagsats i hht. tabell 9.3 på 1 103 kroner. Hun er også utøvende kunstner og har en deltidsjobb som telefonintervjuer. Næringsinntekten hun eventuelt får fra salg av kunsten trekkes ikke fra beregningen av tilskuddet, men lønnen fra intervjujobben, 12 000 kroner per måned, skal i utgangspunktet trekkes fra.

For å finne ut om det skal gjøres fradrag for lønnen må vi dele den på antallet dager i måneden, (12 000 : 31 = 387,10) og deretter trekke dette beløpet fra maksimal dagsats for tilskuddsordningen (1 670 - 387,1 = 1 282,9).

Her ser vi at dagsatsen foretaket kvalifiserer for på grunnlag av produksjonen er lavere enn den høyeste maksimale dagsatsen for ordningen fratrukket lønnen. I praksis blir det derfor ikke gjort fradrag for lønn og tilskuddet beregnes med utgangspunkt i dagsatsen produksjonen gir grunnlag for:

1 103 kroner x 16 dager = 17 648 kroner i maksimalt tilskudd for hele perioden.

Inntektene¹⁰ til Kari i januar vil være de samme med dagens regelverk og hvis man fjerner fradraget for lønn: 12 000 + 17 648 = 29 648 kroner + driftsinntekter¹¹

LT SØR kommentar :

Iflg eks fra rapporten (2019).

45 sauer – kvalifiserer til 1 103 kr pr dag iht tabell 9.3.

Lønn kr 12 000 pr mnd / 31 dager = kr 387.- = trekk for lønn

Utgangspunkt	kr 1 670.-
Trekk for lønn	kr 387.-
Maksimalt tilskud pr dag	kr 1 283.-
Foretakets maksimale dagsats	kr 1 103.-
Laveste tall av maksimalt tilskudd og foretakets maksimale dagsats	kr 1 103.- x 16 dager = kr 17 648.-.

Berettiget tilskudd i 16 dager er kr 17 648.-.

Hvordan kan hun få dette tilskuddet?

Tilskuddet må forskuddteres, hun må lønne avløser og må bruke hele sin månedslønn på kr 12 000 + kr 5 648 hun har som selvstendig næringsdrivende for å få tilskuddet.

Ved å bruke hele sin lønn som arbeidstaker + noe av pengene selvstendig næringsdrivende har hun kunnet lønne en avløser med kr 1 103.- pr dag inkl sos. kosnader.

Dyrene har fått mat og stell, MEN hva skal hun selv leve av de 16 dagene ?

Eksempel 2 b) – høyeste dagsats og lav lønn:

Foretaket til Ola har 74 sauer og kvalifiserer dermed akkurat for den høyeste maksimale dagsatsen i tabell 9.3 på 1670 kroner. Ola er freelance skribent og fotograf og har deltidsjobb som lærer i praktisk friluftsliv på en folkehøyskole. Han tjener 12 000 kroner per måned på lærerjobben.

Lønnen må deles på antallet dager i måneden ($12\ 000 : 31 = 378,1$) og dette trekkes deretter fra maksimal dagsats for tilskuddsordningen ($1\ 670 - 378,1 = 1\ 282,9$).

Det laveste av foretakets maksimale dagsats etter tabell 9.3 (1 670 kroner) og den høyeste maksimale dagsatsen for ordningen fratrukket inntektene (1 282,9 kroner) skal multipliseres med antallet dager det gis tilskudd for:

$1\ 282,9 \text{ kroner} \times 16 \text{ dager} = 20\ 526,4 \text{ kroner}$ i maksimalt tilskudd for hele perioden.

Inntektene til Ola i januar, med dagens regelverk, er $12\ 000 + 20\ 526,4 = 32\ 526,4$ + driftsinntekter
Uten fradrag for lønn ville inntektene være $12\ 000 + 26\ 720 = 38\ 720$ + driftsinntekter

Med dagens regelverk vil foretak med en produksjon som gir rett til den høyeste maksimale dagsatsen alltid oppleve at lønn kommer til fradrag. Lønnsnivået til Kari i eksempel 1 og Ola i eksempel 2 er det samme. Fordi Ola har en høyere produksjon blir lønnen hans trukket fra ved beregningen av tilskuddet. Karis forholdsvis lave produksjon gjør at hun ikke får fradrag for sin lønn. Olas totale inntektsnivå er likevel høyere enn Karis og uten fradrag for lønn blir forskjellen i inntektene naturlig nok enda større.

LT SØR kommentar :

Iflg eks fra rapporten (2019).

74 sauer – kvalifiserer til 1 670 kr pr dag iht tabell 9.3.

Lønn kr 12 000 pr mnd / 31 dager = kr 387.- = trekk for lønn

Utgangspunkt	kr 1 670.-
<u>Trekk for lønn</u>	<u>kr 387.-</u>
Maksimalt tilskud pr dag	kr 1 283
<u>Foretakets maksimale dagsats</u>	<u>kr 1 670.-</u>
Laveste tall av maksimalt tilskudd og foretakets maksimale dagsats	kr 1 283.- x 16 dager = kr 20 528.-.

Berettiget tilskudd i 16 dager er kr 20 528.-.

Hvordan kan han få dette tilskuddet ?

Tilskuddet må forskuddteres, han må lønne avløser og må bruke hele sin månedslønn på kr 12 000 + lønn som freelance skribent og fotograf for å få tilskuddet.

Ved å bruke hele sin lønn som arbeidstaker + noe av pengene som freelance skribent og fotograf har han kunnet lønne en avløser med kr 1 283.- pr dag inkl sos. kosnader.

Dyrene har fått mat og stell, MEN hva skal han selv leve av de 16 dagene ?

45 sauer gir etter dagens beregning kr 17 648.- i tilskudd.

74 sauer gir etter dagens beregning kr 20 528.- i tilskudd.

Etter dagens beregningsregler vil dette si :

- en som har 45 sauer vil kunne lønne avløser med kr 1 103.- pr dag.
- en som har 74 sauer vil kunne lønne avløser med kr 1 283.- pr dag.

Etter LT SØR sin mening blir dette feil beregningsregler.

Det er ikke mange bønder som ikke kvalifiserer til den største maksimale dagsatsen i 2021.

Landbruket har endret seg mye de siste år, det er fra sentalt hold lagt opp til mer større bruk enn tidligere.

En jordbruker som har lite dyr og kvalifiserer til lav dagsats kommer bedre ut enn en som har mye dyr og kvalifiserer til høy dagsats.

Iflg Jordbruksavtalen skal alltid høyeste maksimale dagsats være utgangspunktet i søknaden.

Utgangspunktet bør være det beløpet som foretaket kvalifiserer til iflg tabell 9.3.

Eksempel:

En jordbruker har 16 sau og 6 ammeku og som kvalifiserer iflg tabell 9.3 til den nest minste dagsatsen, dvs kr 824.

Er sykemeldt 100% 01.08 – 30.09.2020.

Dagsats på sykepenger fra Nav fra dag 17 er kr 1000.- pr dag.

Ingen lønn som arbeidstaker, kun næringsinntekt, ingen andre ytelser som kvalifiserer til trekk.

Utbetalt fra Nav i perioden 17.08 – 31.08 - 11 dager x 1000.- = kr 11 000.-.

Trekk for sykepenger 17.08 – 31.08 = 11 000 / 15 dager (17.08 – 31.08) = 733.- trekk på dag

Utbetalt fra Nav i Perioden 01.09 – 30.09 – 22 dager x 1000.- = kr 22 000.-.

Trekk for skylepenger 01.09 – 30.09 = 22 000 / 30 dager (01.09 – 30.09.) = 733.- trekk pr dag

Første 16 dager

Utgangspunkt kr 1 670.-

Trekk første 16 dager kr 0.-

Maksimalt tilskud pr dag kr 1 670.-

Foretakets maksimale dagsats kr 824.-

Laveste tall av maksimalt tilskudd

og foretakets maksimale dagsats kr 824.- x 16 dager = kr 13 184.-

Fra 17. dag

Utgangspunkt kr 1 670.-

Trekk sykepenger kr 733.-

Maksimalt tilskud pr dag kr 937.-

Foretakets maksimale dagsats kr 824.-

Laveste tall av maksimalt tilskudd

og foretakets maksimale dagsats kr 824.- x 45 dager (17.08-30.09) = kr 37 080.-.

Berettiget tilskudd etter **dagens regler** 01.08 -30.09 = kr 50 264.-.

Landbruksstjenester Sør SA
Gardsvegen. 9, 4540 Åseral
Tlf. 37 02 66 99
e-mail: landbruksstjenester.sor@n-lt.no

Dersom utgangspunktet hadde vært den maksimale dagsatsen sykemeldt jordbruker er berettiget iflg tabell 9.3 ville det blitt som vist under.

Dette ville vært mer rettferdig med tanke på hvor mange dyr jordbrukeren har.

Første 16 dager

Utgangspunkt	kr	824.-
<u>Trekk første 16 dager</u>	kr	<u>0.-</u>
Maksimalt tilskud pr dag	kr	824.-
<u>Fortakets maksimale dagsats</u>	kr	<u>824.-</u>

Laveste tall av maksimalt tilskudd
og foretakets maksimale dagsats $\text{kr } 824.- \times 16 \text{ dager} = \text{kr } 13\,184.-$

Berettiget tilskudd i 16 dager er kr 13 184.-.

Fra 17. dag

Utgangspunkt	kr	824.-
<u>Trekk sykepenger</u>	kr	<u>733.-</u>
Maksimalt tilskud pr dag	kr	91.-
<u>Fortakets maksimale dagsats</u>	kr	<u>824.-</u>

Laveste tall av maksimalt tilskudd
og foretakets maksimale dagsats $\text{kr } 91.- \times 45 \text{ dager (17.08-30.09)} = \text{kr } 4\,095.-$

Med utgangspunkt i den maksimale dagsatsen sykemeldt jordbruker er **berettiget iht tabell 9.3** i periodeon 01.08 -30.09 er kr 17 279.-.

Vi ser en **differanse på kr 32 985.-** dersom **utgangspunktet** hadde vært den maksimale dagsatsen sykemeldt jordbruker er berettiget iflg tabell 9.3.

Konklusjon : de som har lite dyr kan få dekke mye mer til avløsning enn de som har mange dyr !

Landbruksstjenester Sør SA
Gardsvegen. 9, 4540 Åseral
Tlf. 37 02 66 99
e-mail: landbruksstjenester.sor@n-lt.no

Viser til pkt 7. første avsnitt står det :

«Vi vil vise at fordi fjerning av fradraget for lønn vil gi høyere tilskudd vil det også medføre lavere sykepengeutbetalinger og dermed ikke nødvendigvis gi sykmeldte jordbrukere bedre økonomi enn i dag.»

Spørsmål / anmodning fra LT SØR : Vennligst forklar dette med et konkret eksempel presentert i tall.

Viser til pkt 7.1.3 :

På spørsmål til Nav ang hva som skal inngå i næringsinntekten som skal oppgis i skjema NAV 08-35.01 «Inntektsopplysninger for selvstendige næringsdrivende og/eller frilansere som skal ha sykepenger» pkt 3.6 har Landbruksdirektoratet har fått svar fra Nav hvor det stod bl.a dette :

«Det som skal inngå er den netto næringsinntekten som vil bli pensjonsgivende inntekt jordbrukeren vil sitte igjen med over tid (man tenker gjerne et år frem i tid) på tross av sykefravær. Det vil altså ikke være avhengig av hvilken måned en faktura forfaller eller lignende. Utgifter til avløser skal regnes med. Og da må også et evt. tilskudd til avløsning regnes med. Ved hjelp av summen som oppgis skal NAV finne ut hva som er tapet av pensjonsgivende inntekt på grunn av arbeidsuførheten.»

Kommentar fra LT SØR :

I felt 3.5 i skjema Nav 08-35.01 står det :

«Vil du fortsatt ha næringsinntekt mens du er sykemeldt»   JA   NEI

I felt 3.6 i skjema Nav 08-35.01 står det :

«Hvis JA i felt 3.5, oppgi ca. beløp per måned: «

Å finne en sum å skrive i felt 3.6 er veldig vanskelig

I mail til Line Silberg van der Velde (landbruksdirektoratet) av 04.04.2020 har vi kommentert at felt 3.6 i dette skjemaet til Nav er misvisende, hun er enig i at feltet er litt misvisende eller for knapp. Hun sier at LD videre formidler dette til Arbeids- og velferdsdirektoratet i februar.

Arbeids- og velferdsdirektoratet vil vurdere å gi bedre veiledning om hva som skal inngå i ca-beløpet per måned når inntektsskjemaet skal gjøres elektronisk.

Pr februar 2021 er skjemaet det samme som før, det finnes ingen veiledning som vi kan se. Når det sendes elektronisk blir samme skjema som finnes i papirform, lastet opp på pccn, fylt ut og lagt med elektronisk til Nav.

En annen kommentar om sykepenger: Vi opplever av og til at jordbruker som har rett på 100% sykepenger kun får utbetalt 80% sykepenger fra Nav. Nav betaler 80 % av sykepengegrunnlaget. Jordbrukeren skal ha 100% sykepenger dersom post 2.7.1 i Næringsoppgave (inntekt fra jordbruk) er 20 % eller mer av post 3.6 på «Grunnlag for skatt».

Viser til pkt 7.2 i rapporten – første avsnitt :

«I forrige punkt kom det frem at dersom jordbrukeren får høyere tilskudd til avløsning, uten at utgiftene til avløser øker tilsvarende, vil næringsinntekten og dermed også den pensjonsgivende inntekten øke. Tapet i pensjonsgivende inntekt blir tilsvarende mindre, og sykepengegrunnlaget som nav beregner sykepengene på grunnlag av, vil dermed også minske og gi lavere sykepengeutbetaling.»

Kommentar fra LT SØR:

Jordbrukeren kan ikke få høyere tilskudd til avløsning enn det er dokumenterte utgifter for.

Kan de som har utarbeidet rapporten svare med et konkret eksempel med oppsett i tall hva som menes med dette : «dersom jordbrukeren får høyere tilskudd til avløsning, uten at utgiftene til avløser øker tilsvarende, vil næringsinntekten og dermed også den pensjonsgivende inntekten øke. Tapet i pensjonsgivende inntekt blir tilsvarende mindre, og sykepengegrunnlaget som nav beregner sykepengene på grunnlag av, vil dermed også minske og gi lavere sykepengeutbetaling.»

«Økt utbetaling av tilskudd til sykdomsavløsning mv. kan altså medføre lavere sykepengeutbetalinger til en del jordbrukere. Disse får altså mer i tilskudd og mindre i sykepenger. Mindre sykepenger betyr at det blir et lavere fradrag for sykepenger enn i dag. Også dette vil medføre en økning i tilskuddet, som på sin side kan føre til at sykepengene blir redusert nok en gang osv. Man kommer altså inn i en slags samordnings- runddans mellom sykepenger og tilskuddet som først slutter når det ikke kommer sykepenger til utbetaling til jordbrukeren. Det å fjerne fradraget for lønn vil således innebære en omfordeling av utgiftene knyttet til sykmeldte jordbrukere i statsbudsjettet, fra nav til jordbruket, og ikke medføre en tilsvarende bedring i økonomien til jordbrukerne.»

Konklusjon fra LT SØR :

Tidligere har det vært flere bønder som kunne ha gården som heltidsjobb.

De senere årene er landbruket lagt opp til større gårder. Norge er ikke slik fra naturen sin side at alle de som driver gård, kan drive en stor gård. Flere enn før må ha lønnsinntekt i tillegg til gårdsdriften for å kunne ha økonomi til livsopphold til seg og sin familie.

Vi bør takke de bøndene som driver gården på deltid i stedet for å legge den ned og kun være arbeidstakere!

Hvis de som er deltidsbønder blir syke «straffes» de for at de også er lønnsinntaker, blir dette riktig og rettferdig ?

LT SØR ber om at følgende blir tatt opp til diskusjon :

- Første 16 dager i søknaden : lønn som arbeidstaker de første 16 dagene ikke blir trukket fra.
- Fra dag 17 i søknaden : sykepenger som arbeidstaker ikke blir trukket fra.
- Vårt forslag til beregningsregler (viser til forslag nevnt tidligere).

Med hilsen Landbrukstjenester Sør

Næringspolitisk
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO

Vår saksbehandler
Vidar Kapelrud

Vår dato
12.03.2021
Deres dato

Vår referanse
20/00750-15
Deres referanse

Akershus Bondelag - Innspill til jordbruksforhandlingene 2021

Akershus Bondelag oversender med dette vårt innspill til Jordbruksforhandlingene 2021.

Innspillet bygger på konklusjoner fra i alt 21 av 26 lokallag (77%). Det er 2 færre lag enn i fjor. I tillegg bygger vi på innspill fra de økonomiske organisasjonene i Akershus samt innspill fra fellesutvalgene Akershus og Østfold har: korn- og miljøutvalg samt grøntutvalg.

Utkast til innspill ble grundig drøftet av styret i Akershus Bondelag 3. mars, etterfulgt av en siste runde på e-post for sluttmerknader til et revidert innspill.

Først noen merknader om studieheftet

- Lokallagene er bare sånn passe fornøyd med studieheftet og opplegget rundt studiearbeidet. Få er veldig fornøyd, og få er veldig misfornøyd.
- Flere av kommentarene går på at ordlyden i mange av spørsmålene er ledende, og at de ikke relevante svaralternativer var med. Som eksempel: på spørsmål trappetrinn og tak er det ikke noe svaralternativ at man IKKE ønsker dette innført, kun hvor areal- og beløpsgrense bør gå.
- Flere er misfornøyd med besvarelser i QuestBack, fordi man ikke kan lagre midlertidig og fullføre senere.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Jens Thori Kogstad
Styreleder

Vidar Kapelrud
Organisasjonssjef

Kopi: Sigrid Hjørnegård/Ledelse

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Hvamsvegen 696 , 2165 HVAM, Tlf: +47 63 90 44 40
Besøksadresse: Hvamsvegen 696 , 2165 HVAM
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
akershus@bondelaget.no, <http://www.bondelaget.no/akershus>

Norges Bondelag

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr: 939678670

Innledning

Akershus Bondelag har mottatt 21 innspill fra i alt 26 lokallag (77%). Det er 2 færre lag enn i fjor. Dette innspillet bygger på lokallagenes innspill, på innspill fra organisasjonene i Akershus samt innspill fra fellesutvalgene Akershus og Østfold har: korn- og miljøutvalg samt grøntutvalg. Utkast til innspill ble grundig drøftet av styret i Akershus Bondelag 3. mars, etterfulgt av en siste runde på e-post for sluttmerknader til et revidert innspill.

Først noen merknader om studieheftet

- Lokallagene er bare sånn passe fornøyd med studieheftet og opplegget rundt studiearbeidet. Få er veldig fornøyd, og få er veldig misfornøyd.
- Flere av kommentarene går på at ordlyden i mange av spørsmålene er ledende, og at de ikke relevante svaralternativer var med. Som eksempel: på spørsmål trappetrinn og tak er det ikke noe svaralternativ at man IKKE ønsker dette innført, kun hvor areal- og beløpsgrense bør gå.
- Flere er misfornøyd med besvarelser i QuestBack, fordi man ikke kan lagre midlertidig og fullføre senere.

Arbeidsdeling mellom gras- og kornområder - styrket kornøkonomi

Akershus Bondelag bygger fortsatt sitt næringspolitiske arbeid på den **arbeidsdelingen** vi har i landbruken i Norge – der det vesentligste av kornproduksjonen skjer i kornområdene – og særlig på Østlandets flatbygder, mens tyngden av grovfôrbaserte produksjoner skjer i distriktene der grasproduksjon er basisgrøden.

Det er en stor lojalitet til Norges Bondelags mål om landbruks over hele landet, og at alle produksjoner, regioner og bruksstørrelser skal behandles litt.

Naturlig nok mener en tredjedel av lokallagene at korn bør prioriteres høy, men halvparten mener at alle må prioriteres likt.

Men økt grovfôr-areal og redusert kornareal i Akershus er en indikator på at økonomien i kornproduksjon er for dårlig: For Østfold og Akershus er nedgangen i kornareal hhv. 58 000 daa og 75 000 daa. Økningen i grasareal i de samme områdene er hhv. 25 000 daa og 32 000 daa. Denne utviklingen viser at 76 000 daa har gått ut av produksjon. Nedbygging står for en liten andel, og noe areal kan være i bruk uten at det blir søkt produksjonstilskudd. Overgangen til digitale kart har også redusert arealet, men mye ligger allikevel ubrukt.

Arbeidsdelingen mellom kornområdene og grovfôrområdene har imidlertid som forutsetning at kornproduksjonen har stabile og akseptable økonomiske forutsetninger. Akershus Bondelag mener derfor at jordbruksforhandlingene 2021 må bidra til å **øke lønnsomheten i kornproduksjonen, og støtter kornutvalget i Akershus og Østfold sitt innspill:**

- AK-tilskuddet må bære løftet i kornøkonomien, og trappetrinn på tilskudd må gjeninnføres
- Kornprisene styrkes innenfor det prisnedskrivning tåler. Prisøkning beregnes ut fra tre faktorer: kostnadskompensasjon, inntektsutvikling, og stimuli for ønsket dreining til andre arter, sorter og kvaliteter:
  - Bygg   Kost.komp + inntektsutvikling
  - Havre   Kost.komp + inntektsutvikling + 10 øre
  - Matrug   Kost.komp + inntektsutvikling
  - Mathvete   Kost.komp + inntektsutvikling + 20 øre
  - Erter   Kost.komp + inntektsutvikling + 15 øre
  - Oljevekster og åkerbønner Kost.komp + inntektsutvikling + 20 øre
- Prisnedskrivningstilskuddet må økes i takt med kornpris

Grasbaserte produksjoner må bestå i kornområdene. Flere poengterer (igjen) at det er arealer i våre områder som egner seg best til gras, og at soneinndelingen må korrigeres i deler av Akershus: Nesodden kommune og områdene Maridalen og Sørkedalen i Oslo kommune er feilaktig plassert i sone 1, og disse må flyttes til sone 3. Videre må Eidsvoll/Feiring og Hurdal over marin grense flyttes til sone 5A – ikke sone 3 som i dag.

Klima og miljø

Klima er den største utfordringen for norsk landbruk på noe lenger sikt. Klimaet endres - og de som driver landbruksproduksjon er de første som får merke det! Det må settes inn tiltak som reduserer risiko og gjør bonden i stand til å produsere også under mer ekstreme forhold. RMP-ordningen er viktig, men må styrkes betydelig.

RMP-virkemidlene tilpasses regionalt gjennom diskusjoner i partnerskapet i landbruket. Dagens ordning kompenserer ikke i tilstrekkelig grad for driftsmessige ulemper og inntektstap gjennom reduserte avlinger. I 2020 ble det søkt om tilskudd til flere tiltak enn antatt, og kompensasjonen ble derfor dårligere for tiltakene bonden har satt inn. Tilmålt tilskudd ble 19 % lavere enn de foreløpige satsene publisert før våronna 2020. Det er avgjørende for vedvarende og høyre tilslutning til ordningen at disse tiltakene prioriteres økonomisk.

I tillegg må nye virkemidler også til: et klima- og inntektsutjavningsfond må komme på plass. En slik ordning vil bidra til å gjøre gårdsdriften mer økonomisk robust – og i stand til å stå igjennom vanskelige år.

- *RMP-potten i Viken må økes med minst 50%. Ordningen er underfinansiert.*
- Forslaget fra Landbruksdirektoratet til ny fordelingsnøkkel for RMP er ikke akseptabel. Styret i Akershus Bondelag kan ikke akseptere at den foreslåtte fordelingsnøgkelen for Regionale miljøtilskudd blir innført. Styret mener at nøkkelen forsterker den eksisterende underfinansieringen av tiltak mot avrenning av jord og næringsstoffer til sårbare vassdrag. Modellen må inneholde sårbarhetskriterier, og utslipp til vassdrag med dårlig økologisk tilstand må prioriteres høyere i fordeling av midler. Når det er et stort avvik mellom fylkene i hva som er målet for bruk av RMP-midlene, blir det feil å ha en overordnet nasjonal fordelingsnøkkel som ikke tar hensyn til de ulike målene. Akershus Bondelag kommer med eget innspill på forslaget.
- Alle nye tiltaksområder som tas med i ordningen må finansieres med friske midler.
- Vurderes om dagens RMP-ordning er for omfattende mht. tiltaksområder, og om den derfor bør splittes i to eller flere programmer.
- Prioritere midler til forsknings- og utviklingsarbeid som fremmer innovasjon, god agronomi, karbonbinding med klimagevinst og økt matproduksjon.
- SMIL-ordningen må styrkes for å dekke nye krav og behov som følger av endret klima med økt nedbør.
- Grøftetilskuddet økes til kr. 2500 daa, og gis også på tidligere ugrøfta arealer. Må også åpnes for at AK-tilskuddet beholdes ved grøfting i vekstsesong – med krav om såing av fangvekster etter grøfting.
- Fondsordning. Det må etableres et «inntektsutjavningsfond» i jordbruket.
- Klimabetinget avlingsskadeerstatning. Evaluering må fange opp erfaringene fra 2018, bl.a. må skadeår ikke være med i femårs snittet.

Lokallagene i Akershus fremhever også følgende:

- For RMP mener 9 av 10 lokallag at tiltak mot avrenning til vann må prioriteres.
- Flertallet av lokallaga mener at RMP-tilskudd ikke kompenserer for ulempene tiltakene gir.
- For klimatiltak fremheves fangvekster, bedre grovfôr og tiltak for gjødselhåndtering.

Grøntsatsing

I «Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017 – 2021)» er det satt mål om å øke forbruket av henholdsvis grønnsaker, frukt og bær med 20 % for hver av matvaregruppene. Dette følges opp innledningsvis i rapporten «Grøntsektoren mot 2035» fra det såkalte Traaseth-utvalget: «Utvalget mener at en vekstambisjon for norskandelen skal være 50 prosents økning.»

Dagens situasjon er imidlertid at markedet oppleves som dekket på nær samtlige produksjoner, og effektiviseringsgevinsten er begrenset. Videre er mangel på plantevernmidler og nytt sortsmateriale en begrensende faktor for en bedring i produsentøkonomien.

Akershus Bondelag stiller seg bak hovedkravene fra felles grøntutvalg for Akershus og Østfold:

- *Tollvern er avgjørende for opprettholdelse og økning av produksjonen, og vi ber om at Norges Bondelag fortsetter arbeidet med økt tollbeskyttelse innen grønnsaker, potet, frukt og bærproduksjoner.*

- *Målprisen. Dagens målprissystem er en viktig bærebjelke, og mål for mulig prisuttak i de enkelte kulturer. Utvalget mener at det er rom for å øke målprisen med 5 % for frukt, bær og grønnsaker og 35 øre for poteter.*
- *Arealtilskudd. Det bør innføres en trappetrinnsmodell.*
- *Fondsordning. Utvalget ber om å få opprettet et «inntektsutjevningsskudd» i jordbruket.*
- *Økte investeringsvirkemidler til grøntsektoren.*
- *Grøftetilskudd. Dagens grøftetilskudd må opprettholdes.*
- *Plantevern. Sikre tilgang på nødvendige og effektive bekjempelsesmetoder for å sikre vår plantehelse og konkurransekraft*
- *FOU. Midler til anvendt forskning og rådgivning som fremmer innovasjon, god agronomi med klimagevinst og økt matproduksjon må prioriteres.*

Husdyrproduksjon

På kort og lang sikt er den største utfordringen for norsk husdyrproduksjon å unngå overproduksjon. Pandemien har imidlertid gitt høyere salg av norsk kjøtt, ost og melk. Denne effekten kan være av kortsiktig karakter, og landbruket må derfor klare å dekke disse markedsmulighetene uten at vi kommer i en overproduksjonsskvis på litt lengre sikt.

Men vi merker oss:

- Ny markessituasjon for **svinekjøtt**, og Akershus Bondelag støtter kravet om at målprisen må økes med 2 kr/kg. I tillegg støtter AB forslaget om tilskudd til SPF-besetninger
- Prognosene gir fortsatt et markedsrom på **storfekjøtt**. Produksjonen bør styrkes bl.a. ved introduksjon av ku/kalv-beitetilskudd på kr 1.000 slik TYR har. Men ingen investeringsstøtte til nyetableringer.
- For økonomien **sauenæringa** er det avgjørende å nå markedsbalanse, og Akershus Bondelag krever at en utkjøpsordning på søyer iverksettes. Videre støtter AB økning av beitetilskudd, men at dette også må gjelde på hjemmebeiter.

Av hensyn til utfordringene nevnt foran og situasjonen med skjør markedsbalanse på enkelte kjøttslag, må prisøkningen på korn kompenseres med prisnedskrivning for å ivareta kornkjøperne (kraftfôr, matmel) og husdyrprodusentene videre i verdikjeden. Prisnedskrivning på korn er ikke et reint korntilskudd. Distriktene og husdyrholdet har like stor nytte av prisnedskrivningen gjennom lavere kraftfôrpris.

Økonomien i husdyrproduksjonene tåler ikke kostnadsvekst.

Velferdsordninger - rekruttering

Velferdsordningene må styrkes, noe som er et viktig for rekruttering til næringa. Akershus Bondelag ønsker her særlig å prioritere avløsning til ferie og fritid, avløsning til sykdom og fødsel mv. og landbruksvikarordninga.

- Foreldrepermisjonsrettighetene må styrkes og komme på nivå med slik ordningen er for arbeidstagerne.
- Maksbeløpet for avløsning til ferie og fritid bør knyttes opp til Grunnbeløpet i folketrygden «G», og vil dermed reguleres i takt med kostnadsøkninger.
- Taket pr foretak i jordbruksavtalen må heves til 0,9 G (er i 2020 kr. 83.400,-)
- Tilsvarende bør dagsatsen for sykeavløsning også knyttes opp til «G». F.eks. vil en dagsats på 2 % av G.
- Det må bli slutt på «samordning lønnsinntekt/næringsinntekt» ved sykeavløsning m.m.
- Øremerket tilskudd til krisebistand. NLR merker stor økning av slike (ikke-fakturerbare) oppdrag.
- Dobling av avløsertilskuddet til «satellitter» innen svinehold. De kommer skjevt ut på telledatoene.

-
- 1   Inntekt- og inntektsutvikling
- Ambisjon, finansiering med målpris/tilskudd, forhandlingsmaterialet og avkastning av egenkapital
    - Det er viktig for bøndene å stå opp for sine rettigheter og alltid kjempe for en inntektsutvikling. De siste åra har det vært store kostnadsøkninger i landbruket, noe mange ikke føler har blitt kompensert med inntektsøkning – derfor et **høyt krav forventes**.
    - Målprisuttak i samsvar med mulighetene markedsregulatorene anbefaler. Høyere målpris på poteter, frukt, bær og grønnsaker, samt på melk og svinekjøtt må prioriteres i årets oppgjør.
    - AK-tilskuddet for korn må bære løftet i kornøkonomien, og trappetrinn på tilskudd må gjeninnføres. Protein i hvete prioriteres høyere, også i fôrhvete. Havre prioriteres høyere enn bygg. Prisøkningene må beregnes ut fra tre faktorer: kostnadskompensasjon, generelt tillegg for inntektsutvikling, og stimuli for ønsket dreining til andre arter, sorter og kvaliteter.
    - AK-tilskudd til grasarealer i kornområdene må gjeninnføres/økes igjen.
    - Akershusbonden ønsker at **resultatmålet bør splittes** i vederlag til arbeid og avkastning av egenkapital. Hele 75% + 10% av lokallaga mener dette.
  - Prioritering av Områder, Bruksstørrelse/Tak på tilskudd, Produksjoner?
    - 92% av lokallaga mener **det er uheldig å øke differensiering mellom regioner**. Alle bønder i hele landet må stå samlet og sørge for en samlet vekst. Det svekker engasjementet hos bøndene hvis man differensierer. Akershusbonden er opptatt av å ha et levende landbruk i hele landet!
    - **Trappetrinn og tak på arealtilskudd grøntsektoren:**
      - Grønnsaker:
        - Fra 1 - 200 da med en sats (sone 1 – 5) på kr 1 150,-
        - Fra 201 – 400 da med en sats (sone 1 – 5) på kr 600,-
        - Over 400 da (sone 1 – 5) kr 0,-
      - Frukt og bær:
        - Fra 1 – 100 da med en sats (sone 1 – 4) på kr 1 250,- på frukt og 1 730,- på bær
        - Fra 101 – 200 da med en sats (sone 1 – 4) på kr 800,- på frukt og 900,- på bær
        - Over 200 da kr 0,-
      - Potet:
        - Fra 1 – 300 dekar med en sats (sone 1 – 5) på kr 400,-
        - Fra 301 – 600 dekar med en sats (sone 1 – 5) på kr 200,-
        - Over 600 da kr 0,-
    - **Trappetrinn AK-tilskudd korn:** Trappetrinn for AK-tilskuddet gjeninnføres ved at alle får samme tilskudd for det areal opp til ett visst nivå, og deretter lavere tilskudd for arealet over. Det kan være to trinn over og under f.eks. 1000 daa, eller tre trinn f.eks. 0-299, 300-799 og 800 og mer.
    - Grasbaserte produksjoner må bestå i kornområdene, og AK-tilskudd for gras må gjeninnføres i sone 1 og heves i sone 3.
    - Flere poengterer (igjen) at det er arealer i våre områder som egner seg best til gras, og at soneinndelingen må korrigeres i deler av Akershus: Nesodden kommune og områdene Maridalen og Sørkedalen i Oslo kommune er feilaktig plassert i sone 1, og disse må flyttes til sone 3. Videre må Eidsvoll/Feiring og Hurdal over marin grense flyttes til sone 5A – ikke sone 3 som i dag

2 Kanaliseringpolitikk

- Differensiering mellom korn- og grasområder? Evt. innenfor grasområdet/kornområdet
  - 67% av lokallaga sier NEI til ytterligere differensiering av grovfôrbasert husdyrhold mellom grasområder og kornområder.
- Differensiering på driftstilskudd eller arealtilskudd?
  - Ingen lokallag i Akershus ønsker bortfall av driftstilskudd eller husdyrtilskudd som virkemiddel for å hindre f.eks. ammeku-etableringer i kornområdene. Så lenge Norge ikke er selvforsynt med storfekjøtt, mener 35% av våre lokallag at det er bedre å produsere storfekjøtt i kornområdene enn å importere kjøtt. 50% av lokallaga mener imidlertid at bortfall av investeringsstøtte kan de akseptere for å begrense etablering av ny produksjon av storfekjøtt i kornområdene.

3 Storfekjøtt - Ammeku

- Hvor høyt prioritere bedre rammevilkår?
  - Ammeku er en stor avtager av norsk fôr, både gras og beiter og en stor andel norsk korn i kraftfôret. Ammekua egner seg godt til å utnytte ressurser som ellers vil gå til spille – f.eks. ravineområder på Østlandet.
  - Styrk økonomien på linje med gjennomsnittet, sier 70% av lokallagene. Må sette på bremsene for å unngå overproduksjon på lengre sikt.
  - Produksjonen bør styrkes bl.a. ved introduksjon av ku/kalv-beitetilskudd på kr 1.000.
  - Noen innspill går inn for at kvalitetstilskuddet på storfe bør utbetales fra blank O. Da vil okser og kastrater av melkerase også ha mulighet til å nå opp - selv med mindre bruk av importerte råvarer i kraftfôret.
  - Nær halvparten av lokallaga ønsker ikke ytterligere favorisering av ammeku i distriktene fordi grasbasert husdyrholdet i kornområdene foregår på arealer best egnet gras.
- Noe om klima – kjøtt – markedsutsikter?
  - Må sette på bremsene for å unngå overproduksjon på lengre sikt.

4 Sau og lam

- Hvor høyt prioritere bedre rammevilkår?
  - Styrket økonomi vil bare føre til økt produksjon, og prisen må igjen settes ned, mener 33% av lokallaga, mens 38% av lokallaga mener at kostnadsveksten må dekkes opp med økte tilskudd.
- Prioritering mellom ulike tilskudd?
  - Utmarksbeitetilskudd bør prioriteres mener nær 65% av lokallaga. Saueproduksjonen bør foregå på utmarksbeiteressurser. Men Prioriteringer kan kun gjøres gjennom tilførte midler (ikke ved å ta fra andre ordninger).
  - Rovdyrsituasjonen og forvaltningspraksisen har tilspisset situasjonen for beitebrukere – særlig i rovdyrsonene. Den delte målsettinga i rovdyrforlikene synes helt ignorert av forvaltningen.
  - Investeringsstøtte: Selv om det er overproduksjon nå må det fortsatt være mulig å fornye fjøs innenfor samme produksjonsomfang - også for å sikre rekruttering.

5 Svinekjøtt

- Hvordan styrke økonomien?
  - Det er rundt 50 svineprodusenter i Akershus. Husdyrproduksjon i kornområdene har mange fortrinn som vi mener det må legges mer vekt på. Den viktigste er at vi har mye ledig spredeareal, og det er faktisk et stort behov for husdyrgjødsel for å opprettholde produktiviteten i jorda, som kan bli dårligere av ensidig kornproduksjon uten husdyrgjødsel. En annen

grunn er at fôret blir produsert i kornområdene, og det meste av markedet er her.

- Minimum dobling av produksjonstilskudd for purker for de små produsenter.
- Prisedskriving av evt. økt kornpris
- Dobling av avløsertilskuddet til «satellitter» innen svinehold. De kommer skjært ut på telledatoene.
- Markedsmuligheter for å ta ut en høyere målpris.
- Målpris – opp, uendret?
  - Målpris opp 2 kr
- Bruke investeringsstøtte?
  - Ja:
  - Tilskudd til sanering til SPF 5000 kr pr. avlspurke.
  - Nær 2/3 av lokallagene er skeptiske til investeringsstøtte til svinehold, men det bør være mulighet for investeringsstøtte også til gris på eksisterende bruk opp til konsesjonsgrensen og til dyrevelferdsforbedringer – særlig for nye/unge bønder.

6 Egg og kylling

Økonomien er svak for både egg- og slaktekyllingprodusentene grunnet markeds-situasjonen, samtidig som markedet også presser produsentene til å reinvestere i system for frittgående høns/kylling. Flere av våre lokallag har droppet å svare her, begrunnet med liten kompetanse om produksjonen.

- Hvordan styrke økonomien?

60% av lokallaga mener at bare kostnadsdekning bør dekkes inn i år (spm 23). Ytterligere 20% mener at markedet først må komme i balanse før økonomien styrkes i disse produksjonene.

- Innføre frakttilskudd på kylling?

Lokallaga flagger liten interesse for å innføre frakttilskudd på kylling (bare 20%).

- Utvide husdyrtilskudd fra 5000 til 7500 verpehøns

57% av lokallaga (mot 75% i fjor) sier nei til heving av konsesjonsgrensa (spm 24).

7 Ku- og geitemelk

Kumelk: Kvotordningen sikrer arbeidsfordelinga innen melkeproduksjonen. Dermed må økonomien bedres på struktur. Møter stor konkurranse fra import, og bortfall av Jarlsberg-eksport, men virkningen av Covid-19 pandemien har gitt en (midlertidig?) økt avsetning av norsk melk og melkeprodukter.

- Prioritering?

40 prosent av mjølka som produseres i landet kommer fra bås fjøs. Det er et enormt stort behov for investeringer i små og mellomstore fjøs for å tilfredsstille krav som er vedtatt og nye krav som kommer i forhold til dyrevelferd (lød drift, ku og kalv sammen). Små og mellomstore bruk må prioriteres høyt med investeringsstøtte for at slike bruk blir interessante for dagens brukere og for neste generasjon.

- Målpris?

Økt mjølkepris er melkeprodusentenes klareste krav, ifølge en medlemsundersøkelse TINEs produsentlag i Akershus har gjennomført.

Over 80% av lokallagene ønsker imidlertid at man følger markedsregulator TINEs anbefalinger vedrørende hvor stor økning i målprisen melka tåler (spm 26).

- Struktur?

Over 70% av lokallaga vil prioritere små og mellomstore melkebruk (spm 27) - også når det gjelder investeringsstøtte (spm 28).

- Størrelse på et nytt senket kvotetak?

Akershus Bondelag støtter tiltak for å redusere kvoteprisen, og senket kvotetak vil ganske sikkert bidra til dette. Men Akershus Bondelag er bekymret for at en senkning av taket vil skape et «A- og B-lag» der de produsentene som allerede har kvoter over nytt kvotetak oppfattes som vinnere.

8 Grønnsaker, frukt og potet

Akershus Bondelag støtter inngangen som felles grøntutvalg for Østfold og Akershus har i forhold til grøntnæringen:

«Totalmarkedet for potet, grønnsaker, frukt og bær i Norge har flatet noe ut etter å ha vokst i lenger tid, og det oppleves at forbrukerne har en økende preferanse for å velge norske produkter. Selv om man kan håpe at perioden med pandemi vil være et unntak, har det understreket behovet for å sikre egen nasjonal grøntproduksjon for det innenlandske markedet.

I «Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017 – 2021)» er det satt mål om å øke forbruket av henholdsvis grønnsaker, frukt og bær med 20 % for hver av matvaregruppene. Noe som følges opp innledningsvis i rapporten «Grøntsektoren mot 2035» fra det såkalte Traaseth-utvalget: «Utvalgets ambisjon for totalmarkedet fram mot 2035 er «fem om dagen», jf. det eksisterende myndighetsmålet om fem porsjoner grønnsaker, frukt og bær per dag. Overført på hele sektoren gir dette en vekstambisjon på 75 prosent. Samtidig følger det av mandatet at norskandelen skal vokse. Utvalget mener at en vekstambisjon for norskandelen skal være 50 prosents økning.»

Dagens situasjon er imidlertid at markedet oppleves som dekket på nær samtlige produksjoner, og effektiviseringsgevinsten er begrenset. Videre er mangel på plantevernmidler og nytt sortsmateriale en begrensende faktor for en bedring i produsentøkonomien.»

- **Målpris?**

Dages målprissystem er en viktig bærebjelke, og mål for prisuttak på de enkelte kulturer innenfor potet, grønnsaker, frukt og bær. Grøntutvalget mener å kunne observere at fjorårets målprisøkning ikke er tilstrekkelig til å dekke økte kostnader knyttet til arbeidskraft (rekruttering av nytt personell pga stengte grenser, karanteneopphold, smittevern m.v.), kraftig prisøkning på maskinelt utstyr de siste 5 år, og på innsatsfaktorer som f.eks plantevern. Basert på dette støtter Akershus Bondelag utvalget i at krav bør ligge i størrelsesorden:

- 5 % økning i målpris for frukt, bær og grønnsaker
- 35 øre økning på målpris for matpotet

Dette er noenlunde i tråd med lokallagas innspill: i spm 29 ønsker 57% målprisøkning som konsumprisindeksen, mens 35% forventer vekst over konsumprisen (som utvalget foreslår).

- **Arealtilskudd**

Grøntutvalget har ikke hatt mulighet til å fullt ut beregne effekten av en omlegging til trinn/tak, men basert på foreløpige beregninger fra Norges Bondelag foreslås en omfordeling uten at ordningen vil koste mer. Utvalget ber om at avtalepartene tar sikte på å komme fra til en modell basert på følgende intensjon i forhold til trinn og nivå på tilskudd:

- **Grønnsaker:**
  - Fra 1 - 200 da med en sats (sone 1 – 5) på kr 1 150,-
  - Fra 201 – 400 da med en sats (sone 1 – 5) på kr 600,-
  - Over 400 da (sone 1 – 5) kr 0,-
- **Frukt og bær:**
  - Fra 1 – 100 da med en sats (sone 1 – 4) på kr 1 250,- på frukt og 1 730,- på bær
  - Fra 101 – 200 da med en sats (sone 1 – 4) på kr 800,- på frukt og 900,- på bær
  - Over 200 da kr 0,-
- **Potet:**
  - Fra 1 – 300 dekar med en sats (sone 1 – 5) på kr 400,-
  - Fra 301 – 600 dekar med en sats (sone 1 – 5) på kr 200,-
  - Over 600 da kr 0,-

- Tilskudd? Distriktstilskudd øke prosentvis eller øremessig likt i soner?
I lokallaga mener 60% at bør økes prosentvis likt.
- Differensiere tilskudd etter arealstørrelse?
Se over om AK-tilskudd.

Foruten forholdene nevnt over, vil Akershus Bondelag også støtte grøntutvalgets øvrige prioriterte områder:

- **Tollvern** er avgjørende for opprettholdelse og økning av produksjonen, og vi ber om at Norges Bondelag fortsetter arbeidet med økt tollbeskyttelse innen grønnsaker, potet, frukt og bærproduksjoner.
- **Fondsordning.** Utvalget ber om å få opprettet et «inntekstutjevningfond» i jordbruket.
- Økte **investeringsvirkemidler** til grøntsektoren.
- **Grøftetilskudd.** Dagens grøftetilskudd må opprettholdes.
- **Plantevern.** Sikre tilgang på nødvendige og effektive bekjempelsesmetoder for å sikre vår plantehelse og konkurransekraft
- **FOU.** Midler til anvendt forskning og rådgivning som fremmer innovasjon, god agronomi med klimagevinst og økt matproduksjon må prioriteres.

9 Korn og kraftfôr

Akershus Bondelag bygger fortsatt sitt næringspolitiske arbeid på den arbeidsdelingen vi har i landbruket i Norge – der det vesentligste av kornproduksjonen skjer i kornområdene – og særlig på Østlandets flatbygder, mens tyngden av grovfôrbaserte produksjoner skjer i distriktene der grasproduksjon er basisgrøden.

Akershus Bondelag mener at jordbruksforhandlingene 2021 må bidra til å øke lønnsomheten i kornproduksjonen, og støtter kornutvalget i Akershus og Østfold sitt innspill:

- AK-tilskuddet må bære løftet i kornøkonomien, og trappetrinn på tilskudd må gjeninnføres
- Kornprisene styrkes innenfor det prisnedskrivning tåler. Prisøkning beregnes ut fra tre faktorer: kostnadskompensasjon, inntekstutvikling, og stimuli for ønsket dreining til andre arter, sorter og kvaliteter:
- Bygg Kost.komp + inntekstutvikling
- Havre Kost.komp + inntekstutvikling + 10 øre
- Matrug Kost.komp + inntekstutvikling
- Mathvete Kost.komp + inntekstutvikling + 20 øre
- Erter Kost.komp + inntekstutvikling + 15 øre
- Oljevekster og åkerbønner Kost.komp + inntekstutvikling + 20 øre

Grasbaserte produksjoner må bestå i kornområdene. Flere poengterer (igjen) at det er arealer i våre områder som egner seg best til gras.

- Styrke kornøkonomien? Prioritering?
Blant lokallaga er det stor lojalitet til Norges Bondelags mål om landbruk over hele landet, og at alle produksjoner, regioner og bruksstørrelser skal behandles litt. Naturlig nok mener en tredjedel av lokallagene at korn bør prioriteres høyt, men halvparten mener at alle produksjoner må prioriteres likt.
- Målpris?
Se over.
- Differensiering etter arealstørrelse? Differensiering mellom ulike vekster?
Ja: **Trappetrinn AK-tilskudd korn:** Trappetrinn for AK-tilskuddet gjeninnføres ved at alle får samme tilskudd for det areal opp til ett visst nivå, og deretter lavere

tilskudd for arealet over. Det kan være to trinn over og under f.eks. 1000 daa, eller tre trinn f.eks. 0-299, 300-799 og 800 og mer.

- Øke/reducere differensieringen for arealtilskudd mellom soner?

Soneinndelingen for AK-tilskudd må korrigeres i deler av Akershus: Nesodden kommune og områdene Maridalen og Sørkedalen i Oslo kommune er feilaktig plassert i sone 1, og disse må flyttes til sone 3. Videre må Eidsvoll/Feiring og Hurdal over marin grense flyttes til sone 5A – ikke sone 3 som i dag.

- Prisnedskrivningstilskudd og kraftfôrpris?

Husdyrproduksjonen tåler ikke kostnadsøkning, derfor må prisnedskrivningstilskuddet økes i takt med kornprisøkninger.

- Stimulere til proteinvekster? Hvordan?

Prisen på importerte proteinråvarer svinger fra år til år. Med målsetning om større selvforsyningsgrad, vil det være god økonomi for landbruket å øke egen proteinproduksjon. Utfordringen er at vi må ha areal nok til å dyrke karbohydrat til eget kraftfôr, samtidig som vi dyrker mest mulig mathvete. Stimulans til økt protein i grovfôret må vurderes, som f.eks. samsåing høstet som fôr (silo).

- Vurdere å introdusere arealtilskudd for olje og proteinvekster.

10 Andre produksjoner

- Hjort, honning, alpakka, annet

Honning:

- Indeksregulere satsen per bifolk/kube.
- Økologisk "ulempetillegg". Økologisk drift medfører redusert honningmengde og noe ekstraarbeid pr kube. Økologisk drift premieres med et tillegg på 25% på det ordinære tilskudd
- Tak for tilskudd på 600 enheter.

Alpakka:

Alpakka er i dag berettiget til beitetilskudd, noe Akershus Bondelag ser som et positivt tiltak.

11 Investeringer

Investeringsstøtte må primært prioriteres til produksjoner der det er markedsrom. Beredskapslager for korn må gjeninnføres, både sentrale lager med gode systemer for ulike kvaliteter og rullering, og tørker og lager på gårdene.

Akershus Bondelag mener at det må prioriteres investeringsvirkemidler til unge, nyetablerte brukere - til følgende tiltak:

- Kornlager og korntørker
- Grøntsektoren: alt fra vanningsanlegg, lager, kjøl/frys og pakkerier.
- Melk: Ombygging fra bås til løsdrift
- Egg og slaktekylling: investeringsstøtte til ombygging til frittgående.
- Svin: ombygginger for dyrevelferd og SPF-tilpassing.
- Støtte til investeringer i honningproduksjon
- Grøftetilskudd – også til nydyrka og ikke tidlige grøfta jord.

Akershus Bondelag mener imidlertid at det må være en fornyingsmulighet i alle produksjoner – særlig for unge bønder som overtar. Slike investeringer må være fornuftige og vel fundert i gårdens ressursgrunnlag - primært med sikte på fornying og forbedret dyrevelferdstiltak, men også noe nyetableringer innen kraftfôrbaserte produksjoner i kornområdene.

Av lokallagene mener 76% at investeringsstøtte bør få en økt andel av budsjettoverføringene (spm 37).

- Bevilge mer, mindre eller uendret?
Akershus Bondelag støtter lokallaget som sier: «- IBU-midlene skal økes, men ikke tas av andre midler. Det må komme tiltakspakker utover eksisterende budsjettmidler»
- Gi mer støtte til mindre investeringer? Fjerne tak? Øke tilskuddsprosent?
7 av 10 lokallag vil at en økt ramme til investeringer skal resultere i at flere søknader innvilges – ikke at støtteprosenten økes (spm 38).
- Hvordan prioritere i forhold til markedspotensial?
Investeringsstøtte må primært prioriteres til produksjoner der det er markedesrom. Men det må være en fornyingsmulighet i alle produksjoner – særlig for unge bønder som overtar. Slike investeringer må være fornuftige og vel fundert i gårdens ressursgrunnlag - primært med sikte på fornying og forbedret dyrevelferdstiltak, men også noe nyetableringer innen kraftfôrbaserte produksjoner i kornområdene.

Unge bønder bør prioriteres, mener 7 av 10 lokallag (spm 39).

- Legge andre føringer enn i dag i forhold til prioriteringer?

12 Velferdsordninger

Akershus Bondelag har lokallagenes klare støtte i at velferdsordningene kan prioriteres høyere enn andre tilskuddsordninger (62% Ja i spm 40), og det er Avløsning ved sykdom, svangerskap mm som helt klart prioriteres (spm 41: 90% rangerer dette høyest eller nesthøyest). Dette er tatt opp på mange andre punkter i besvarelsene.

Lavest eller nest lavest prioritet på spm 41 (75%): Tidligpensjon i jordbruket og tilskudd til landbruksvikar.

- Svangerskapsordninger må være på linje med foreldrepermisjoner i andre yrker.
- Fjerne avkorting fra annen inntekt i støtten til sykeavløser.
- Det er viktig at velferdsordningene dekker de faktiske kostnadene ved avløser / landbruksvikar – og med «G»-regulering av satsene.
- Øremerket tilskudd til krisebistand. NLR merker stor økning av slike (ikke-fakturerbare) oppdrag.
- Dobling av avløsertilskuddet til «satellitter» innen svinehold. De kommer skjevt ut på telledatoene
- Prioritering i forhold til andre ordninger?
Mange lokallag mener at jordbruksoppkjøret i år bør prioritere velferdsordninger. Dette vil bidra til økt rekruttering og at flere vil stå lenger i yrket.
- Prioritering mellom de ulike velferdsordningene?
Det blir i besvarelsene pekt på at sykepengeordningen som administreres av NAV fungerer ikke (ingen i NAV som kjenner til ordningen). Eventuelle midler som bindes opp her kan overføres til avløsning ved sykdom og svangerskap.

13 Økologisk landbruk

Akershus Bondelag mener at økonomien i økologisk landbruk i størst mulig grad må baseres på den merprisen man kan oppnå i markedet. Det er i dag stort underskudd i markedet for økologisk korn, grønt, frukt og bær. Dette er en situasjon som må utnyttes og det må satses på og legge til rette for økt produksjon. Dette er svært viktig for å unngå at det etablerer seg varige importkanaler.

Lokallagene peker på Pristilskudd (53%) og Faglige tiltak og rådgivning (39%) som mest målrettede virkemiddel for å øke produksjonen (spm 42).

- Hvordan stimulere til økt produksjon og korn spesielt?

Lokallagene peker på Faglige tiltak og rådgivning (47%) og Prisnedskrivningstilskuddet (29%) som mest målrettede virkemiddel for å øke økologisk kornproduksjon (spm 43).

14 RMP

RMP-virkemidlene tilpasses regionalt gjennom diskusjoner i partnerskapet i landbruket. Dagens ordning kompenserer ikke i tilstrekkelig grad for driftsmessige ulemper og inntektstap gjennom reduserte avlinger. I 2020 ble det søkt om tilskudd til flere tiltak enn antatt, og kompensasjonen ble derfor dårligere for tiltakene bonden har satt inn. Tilmålt tilskudd ble 19 % lavere enn de foreløpige satsene publisert før våronna 2020. Det er avgjørende for vedvarende og høyre tilslutning til ordningen at disse tiltakene prioriteres økonomisk.

I tillegg må nye virkemidler også til: et klima- og inntektsutjevningfond må komme på plass. En slik ordning vil bidra til å gjøre gårdsdriften mer økonomisk robust – og i stand til å stå igjennom vanskelige år.

- *RMP-potten i Viken må økes med minst 50%. Ordningen er underfinansiert.*
- Forslaget fra Landbruksdirektoratet til ny fordelingsnøkkel for RMP er ikke akseptabel. Styret i Akershus Bondelag kan ikke akseptere at den foreslåtte fordelingsnøgkelen for Regionale miljøtilskudd blir innført. Styret mener at nøkkelen forsterker den eksisterende underfinansieringen av tiltak mot avrenning av jord og næringsstoffer til sårbare vassdrag. Modellen må inneholde sårbarhetskriterier, og utslipp til vassdrag med dårlig økologisk tilstand må prioriteres høyere i fordeling av midler. Når det er et stort avvik mellom fylkene i hva som er målet for bruk av RMP-midlene, blir det feil å ha en overordnet nasjonal fordelingsnøkkel som ikke tar hensyn til de ulike målene. Akershus Bondelag kommer med eget innspill på forslaget.
- Alle nye tiltaksområder som tas med i ordningen må finansieres med friske midler.
- Vurderes om dagens RMP-ordning er for omfattende mht. tiltaksområder, og om den derfor bør splittes i to eller flere programmer.
- Prioritere midler til forsknings- og utviklingsarbeid som fremmer innovasjon, god agronomi, karbonbinding med klimagevinst og økt matproduksjon.
- SMIL-ordningen må styrkes for å dekke nye krav og behov som følger av endret klima med økt nedbør.
- Grøftetilskuddet økes til kr. 2500 daa, og gis også på tidligere ugrøfta arealer. Må også åpnes for at AK-tilskuddet beholdes ved grøfting i vekstsesong – med krav om såing av fangvekster etter grøfting.
- Fondsordning. Det må etableres et «inntektsutjevningfond» i jordbruket.
- Klimabetinget avlingsskadeerstatning. Evaluering må fange opp erfaringene fra 2018, bl.a. må skadeår ikke være med i femårs snittet.

Lokallagene i Akershus fremhever også følgende:

- For RMP mener 9 av 10 lokallag at tiltak mot avrenning til vann må prioriteres (spm 45).
  - Flertallet av lokallaga mener at RMP-tilskudd ikke kompenserer for ulempene tiltakene gir (71% i spm 46).
  - For klimatiltak fremheves fangvekster, bedre grovfôr og tiltak for gjødselhåndtering.
- Bør midlene fordeles annerledes mellom fylkene? Ta mer hensyn til klima?
 Å ta fra noen fylker for å øke potten i andre fylker er usolidarisk, uakseptabelt og vil fremme splittelse mellom landsdeler/fylker. Forslaget til «objektiv» fordelingsnøkkel fra Landbruksdirektoratet må avvises. Poenget er at ordningen er underfinansiert! Det må friske midler inn i ordningen.

15 Klima

Klimaet endres - og de som driver landbruksproduksjon er de første som får merke det! Det må settes inn tiltak som reduserer risiko og gjør bonden i stand til å produsere også under mer ekstreme forhold (SMIL, investeringsstøtte, fondsordninger og RMP-ordningen).

Landbrukets klimaavtrykk skal reduseres, og vi skal selvfølgelig være med å kutte – med fokus på å redusere utslipp per produsert enhet. Men vi må passe oss for at et kutt i vårt landbruk bare flytter utslippene ut av landet gjennom import.

- Kjempe for at Landbrukets Klimaplan blir lagt til grunn for jobbinga for reduserte klimautslipp/økt karbonbinding i landbruket.
- Prioritere utredning av objektive metoder for å kunne måle endringer i klimapåvirkning fra landbruket.
- Prioritere midler til forsknings- og utviklingsarbeid som bidrar til bærekraftig og klimasmart matproduksjon.
- Klimatiltak vil fort måtte dekkes av RMP-potten. I så fall må rammen for denne økes tilsvarende eventuelle nye klimatiltak.
- Akershus Bondelag har lokallagenes fulle støtte i at jordbruksavtalen må brukes mer til å støtte klimatiltak på gården (spm 47: 40%+35%).
- Over 80% av lokallagene ønsker å prioritere eksisterende klimaløsninger i jordbruksavtalen (spm 48), med *Bedre tilskudd til dyrking av fangvekster* som prioritet 1 (43%) og *Bedre tilskudd til bedre lagring og spredning av husdyrgjødsel* som en god nummer to (29%).
- Av de tre alternativene i spm 49, er det *Økt satsing på bedre grovfôr* som får klart mest støtte (70%).
- Akershusbonden er videre av den klare oppfatning av at det fortsatt er et stort behov for å prioritere gjødseltiltak i investeringsammenheng. (spm 50 – 70%)
- ....og 57% kan være interessert i å spre biokull på sine jorder. (spm 51)
- Finansiere flere klimatiltak over jordbruksavtalen? Hvilke?
  - Utredning og etablering av objektive metoder for å kunne måle endringer i klimapåvirkning fra landbruket.
- Andre innspill.
  - Stortinget må sikre etablering av virkemidler utenfor jordbruksoppjøret: klimafondsordning, ENOVA, biogassatsing.
  - Koronatiltakspakke også innen landbruket. Vil raskt kunne øke aktiviteter i distriktsNorge.

16 Annet. F.eks:

- Beitetilskudd
AB støtter økning av beitetilskudd, men at dette også må gjelde på hjemmebeiter (f.eks. raviner).
  - Ammekyr: introduksjon av ku/kalv-beitetilskudd
  - Situasjonen for beitebrukere rovdyrsonene er vanskelig. Den delte målsettinga i rovdyrforlikene synes helt ignorert av forvaltningen. Må sikres midler til rovdyrsikre gjerder.
- Miljøvirkemidler (SMIL, Grøfting m.m)
  - SMIL-ordningen må styrkes for å dekke nye krav og behov som følger av endret klima med økt nedbør.
  - Grøftetilskuddet økes til kr. 2500 daa, og gis også på tidligere ugrøfta arealer. Må også åpnes for at AK-tilskuddet beholdes ved grøfting i vekstsesong – med krav om såing av fangvekster etter grøfting.
- Aksjoner
Akershusbonden er lite innstilt på å kjøre tøffe aksjoner som blokader, oppkjøp osv. om det blir brudd. Hele 62% svarer Nei til tøffe aksjoner (spm 52), men nesten alle (95%) vil være med å spre innhold på digitale flater ved et eventuelt brudd (spm 53).

Akershus Bondelag anmoder derfor aksjonsutvalget i Norges Bondelag til å komme opp med forslag til gjennomførbare aksjoner - i en korona-tid, som vil fenge hos bonden og samtidig ha en markeringseffekt.

- Positive info-stunt og traktor-tog i byer og tettsteder har blitt trukket frem som en mulige aksjonsformer – parallelt med kreativ bruk av sosiale medier.
- Skatt/avgift/avskrivninger/fond
  - Klima- og inntektsutjevningfond må etableres.
- **Forskning- og utvikling:**
  - FoU-midler til å teste nye sorter av matkorn- og proteinvekster.
  - FoU-midler til å teste byggsorter med høyere proteininnhold.
  - FoU-midler til å teste nye sorter grøntsektoren.
  - Mer midler til praktisk forskning i f.eks. dyrkingsteknikk, fangvekster.
  - Prioritere midler til forsknings- og utviklingsarbeid som bidrar til bærekraftig og klimasmart matproduksjon.
  - Prioritere utredning av objektive metoder for å kunne måle endringer i klimapåvirkning fra landbruket.

Næringspolitisk
Anders Huus
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO
Norge

Vår saksbehandler
Wenche Redzepe

Vår dato
12.03.2021
Deres dato

Vår referanse
20/00750-11
Deres referanse

Innspill fra Buskerud Bondelag til jordbruksforhandlingene 2021

1. Sammen drag og prioriteringer

Ved årets jordbruksoppgjør må vi ha kronemessig lik utvikling som andre grupper, i tillegg må vi fortsette prosessen med å tette gapet i inntektsnivå i forhold til andre grupper. Det er store forventninger til årets jordbruksoppgjør blant våre medlemmer, 84,6% mener at vi skal fremme et høyt krav i år for å følge opp målene i næringspolitisk program. Landbrukets klimaplan ligger til grunn for utslippsreduksjonene i landbruket, gjennomføring av disse krever også at det legges inn økonomiske incentiver for arbeidet.

1.1 Investeringer

Buskerud Bondelag vil prioritere investeringer høyt ved årets jordbruksforhandlinger. Det er store etterslep på investeringer i landbruket og at IBU-midlene i Viken er brukt opp allerede i januar sier noe om behovet. Vi ønsker derfor en solid påplussing på IBU-midlene med 300 MNOK. Det er store behov for investeringer blant annet til:

- Korn – tørker og lager, investeringer i ny teknologi, jordforbedring
- Frukt, bær, grønt – lager og felles-anlegg, investeringstiltak som kan forlenge norsk sesong, oppgradering og etablering av vanningsanlegg, planting av frukt-trær (fornyning og intensivering), energi-effektivisering, logistikkforhold
- Husdyr – fornyning/ombygging uten krav til kapasitetsøkninger. Gjødsellager, silo-løsninger, enkle tiltak i båsfjøs for å tilfredsstille kravene i 2024, investeringer som forbedrer dyrevelferd og HMS
- For alle produksjoner er det behov for midler til investeringer i klimatiltak og klimasmarte løsninger.

1.2 Kornøkonomi og økonomien i saueproduksjon

Det er særlig to produksjoner som ligger dårlig an i landbruket; korn og saueproduksjon. Disse må derfor gis prioritet i årets forhandlinger. Innenfor korn er det fortsatt markedsmuligheter og det er behov for en vesentlig styrking av økonomien i kornproduksjon.

Tiltak for å styrke økonomien i kornproduksjon:

- En tiltakspakke som bringer økonomien i kornproduksjon opp på nivå med andre produksjoner. En vesentlig bedring av kornøkonomien vil også bidra til å sikre kanaliseringspolitikken.

Bondelagets Servicekontor AS

Norges Bondelag

Postadresse: Kartverksveien 7, 3511 HØNEFOSS, Tlf: 32 10 99 50
Besøksadresse: Kartverksveien 7, 3511 HØNEFOSS
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
Buskerud@bondelaget.no, <http://www.bondelaget.no/buskerud/>

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr: 939678670

- Kornprisen må økes med 0,30 kr. pr kg utover kostnadsdekning. Mer på hvete mindre på bygg og havre. Mathvete og proteinvekster gis størst prisøkning for å bli mer konkurransedyktig mot bygg
- Det bør vurderes et eget arealtilskudd for proteinvekster, nivå over satsen for korn.
- Arbeide videre for å få aksept for beredskapslagring av kornråvare og såkornreserve.
- Utfordringene med nedgang i kornarealet er størst i randsonene, vi mener derfor det er spesielt viktig å styrke arealtilskuddet i sone 3. Arealtilskuddet økes med 50 kr. pr. daa i snitt.

Tiltak for å styrke økonomien i saueproduksjon:

- Øke satsen på lammeslaktilskuddet fra 450 kr til 500 kr. En økning på 50 kr vil mest sannsynlig ikke før til nyetablering. Økonomien i saueproduksjonen er allerede veldig presset.
- Øke satsen på husdyrtilskuddet i gruppen 1-150 dyr med 150 kr.
- Det er viktig med satsning på utmarksbeite og vi vil øke satsen fra 230 kr til 275 kr.

1.3 Velferdsordninger

Velferdsordningene i jordbruket må styrkes, disse er viktige for å opprettholde familielandbruket. Disse ordningene er også viktige også med tanke på rekruttering av nye bønder og for at etablerte bønder skal fortsette i næringa. Det er viktig å:

- Sikre tidligpensjonsordningen
- Styrke bevilgningene til landbruksvikarordningen slik at avløser-lagene fortsatt kan drifte denne tjenesten.
- Øke maksimal dagsats for tilskudd til avløsning ved sykdom fra 1670 kr/dag til 3200 kr/dag
- Opprettholde ordningen med tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. Dokumentasjonskravet bør strammes inn og i større grad knyttes til bare å gjelde avløsning ved ferie og fritid.

1.4 Klima og miljøvirkemidler

Jordbruket har inngått en klima-avtale med staten og på bakgrunn av dette utarbeidet en klimaplan som beskriver hvordan vi skal oppfylle klima-forpliktelsene våre. Til dette trengs det økonomiske virkemidler og incentiver.

- RMP-midlene økes med 100 MNOK, ordningen er allerede underfinansiert og satsene har i Viken ved flere korsveier blitt redusert. I tillegg skal nye ordninger som klimaråd inn i ordningen. Vi vil på det sterkeste advare mot å støtte modellen for fordeling av RMP-midler som Landbruksdirektoratet har lagt fram, om denne gjennomføres vil det få store negative konsekvenser for Buskerud og Viken. Vi trenger mer ikke mindre midler til RMP-ordningen for å oppfylle våre forpliktelser i landbrukets klimaplan.
- SMIL-midlene økes med 50 MNOK
- Bonden må få mulighet til å opprette et klima- og miljøfond
- Nye midler under LUF til fornybare energikilder (som f.eks. solceller, jordvarme, vind etc.)
- Midler til jordforbedrende tiltak og kretsløpslandbruk vil gi klimagevinst med økt karbonbinding.

2. Inntekt og inntektsutvikling

For at landbruket fortsatt skal ha legitimitet blant befolkningen mener vi at det er avgjørende at vi for framtida også har en variert bruksstruktur med små og mellomstore bruk over hele landet. Matproduksjon må være basert på norske ressurser og budsjettoverføringene i jordbruksforhandlingene må ha dette som utgangspunkt.

Ambisjon, grunnlagsmateriale og finansiering

Ambisjonen ved årets jordbruksoppgjør må være at vi får en reell tetting av gap mot andre grupper i samfunnet. Selv om grunnlagsmaterialet med hensyn til resultatene for 2020 viser inntektsøkning har vi gjennom flere år sakkert akterut i forhold til andre grupper. Det må være et klart mål i år at vi gjør et skikkelig hopp med hensyn til å tette gap mot andre grupper.

Blant medlemsmassen i Buskerud er det klare forventninger om at man i år fremmer et høyt krav slik at målene i næringspolitisk program kan følges opp. I tillegg har vi landbrukets klimaplan som krever et løft med økonomiske incentiver for å realisere tiltakene i landbrukets klimaplan.

Grunnlagsmateriale

Diskusjonene rundt grunnlagsmateriale har i år skutt fart. I svarene for Buskerud i årets Quest Back går det fram at drøyt halvparten av lokallaga våre i Buskerud mener at det i årets jordbruksoppgjør må tas opp diskusjonen om å få synliggjort de dårlige inntektene i jordbruket på en bedre måte. Som at resultatmålet «vederlag til arbeid» der egenkapitalen er gitt en avkastning som grunnlagsmateriale til jordbruksforhandlingene vil gi et bedre bilde på de reelle inntektene enn vederlag til arbeid og egenkapital

Det vil, slik vi ser det ikke være mulig å gjøre endringer foran de kommende jordbruksforhandlingene. Å fremme ultimate krav foran årets jordbruksforhandlinger kan tvert imot sette oss i en vanskelig posisjons foran årets forhandlinger. Diskusjonen er imidlertid ikke ny og, dette bør man jobbe videre med for å få fram et grunnlagsmateriale som gir et best mulig grunnlag for å vise bondens inntekt og det må utredes og vurderes hvilke endringer vi skal prøve å få til.

Det aller viktigste i år er få gjennomslag for et solid oppgjør som sikrer bonden inntektsmuligheter som nærmer seg gjennomsnittet for lønnsnettager.

Korona og markeds-situasjonen kjøtt

Koronaviruset har ført til mindre reiseaktivitet til utlandet og grensehandel. Dette har gitt et økt forbruk av matvarer og reguleringslagrene for kjøtt er tømt. Det er ingen som vet hvor lenge koronasituasjonen vil påvirker nordmenns reisevaner til utlandet og grensehandelen. Selv om mange produksjoner er i balanse eller underdekning mener Buskerud Bondelag at det er viktig å ikke stimulere for hardt. Det er veldig uheldig å komme i en situasjon med overproduksjon når man kommer i en normalsituasjon igjen. For å balansere framtidig produksjonen er det viktig med markedsregulering og ei god «verktøykasse».

Koronaviruset har vist at man raskt kan komme i en global krise. Man vet ikke hvor stor og omfattende neste krise kan bli og om den stopper matforsyningen i verden. Det er nå man ser viktigheten av norsk matproduksjon basert norske ressurser og hvor viktig det er med beredskapslager. Stopp i grensehandel gir et godt bilde av det egentlige behovet for matproduksjon er.

Prioriteringer

Buskerud Bondelag mener at prinsippene for prioritering av budsjettmidler må være at:

- Alle produksjoner får kostnadsdekning slik at ikke forskjellene innad i næringa eller til andre grupper øker
- Markedsmuligheter må tas hensyn til når det gjelder bruk av budsjettmidler.
- Sau og korn er de produksjonene som ligger dårligst an inntektsmessig. På korn er det markedsmuligheter, mens situasjonen er langt mer utfordrende på sau men en forsiktig stimulering bør være mulig for å øke inntekten også i denne produksjonen

Budsjettmidlene prioriteres i henhold til våre prioriteringer i kapittel 1:

- En solid økning av investeringsvirkemidlene. Vi foreslår å øke potten til IBU-midler under LUF med 300 MNOK. Det er stort etterslep på investeringer, behovet er stort og i Viken er midlene brukt opp allerede i januar.
Prioritering av investeringene framgår av kapittel 12 Investeringer.
- Styrking av økonomien i kornproduksjon gjennom en tiltakspakke som bringer økonomien i kornproduksjon opp på nivå med andre produksjoner. Kornprisen og arealtilskuddet økes. Vi vil ha et differensiert arealtilskudd under og over 300 daa for å styrke mindre og mellomstore bruk, dette må gjøres med friske midler.
- Styrking av økonomien i saueproduksjon gjennom økning av lammeslakt-tilskuddet fra 450 -500 og en økning av husdyrtilskuddet fra 1-150 dyr med 150 kr. Videre bør utmarksbeite-tilskuddet økes fra 230 til 275 kr.
- Styrke velferdsordningene for å opprettholde familiejordbruket. Ordningene er viktig både med tanke på rekruttering og for at etablerte bønder skal fortsette i næringa. Vi vil styrke bevilgningene til landbruksvikarordningen slik at avløserlagene fortsatt kan drifte denne tjenesten og øke maksimal dagsats for tilskudd til avløsning ved sykdom fra 1670 kr/dag til 3200 kr/dag
- Styrke klima- og miljøvirkemidlene for å kunne følge opp forpliktelsene våre gjennom klima-avtalen og klimaplanen. RMP-midlene må økes med 100 MNOK og SMIL midlene med 50 MNOK. Bonden må få mulighet til å opprette klima- og miljøfond. Det må komme nye midler under LUF til fornybare energikilder som f.eks. solceller, jordvarme og vind.

Tak på tilskudd

Buskerud Bondelag har diskutert tak, og hvor taket bør ligge for de enkelte produksjonene er et relativt komplisert tema. Buskerud Bondelag mener at en internt i Bondelaget må ha en prinsipiell og ideologisk debatt med hensyn til hvor vi skal sette taket og det må være en rød tråd med hensyn til hvordan vi setter takene. Hvor store produsenter ønsker vi?

Bondelaget må også ha i betraktning at endring /reversering av tak etter 7 år får konsekvenser for de produsentene som har tilpasset seg., det er viktig at Bondelaget er en næringsorganisasjon som tenker langsiktig.

Dersom vi skal innføre tak igjen er kanskje det enkleste og mest hensiktsmessige å ha et kronetak i stedet for tak på hver enkelt produksjon.

Buskerud Bondelag mener at trappetrinn er mer egnet til å styrke små og mellomstore bruk enn tak og at dette bør inn i flere produksjoner. Ved å sette inn mer midler inn i de nederste trappetrinnene vil dette stimulere de små og mellomstore produsentene. Det må friske midler finn for å innføre å gjennomføre et slikt system i flere produksjoner.

3. Kanaliseringspolitikk

Kanaliseringspolitikken må ligge fast og vi må følge det som er vedtatt i Næringspolitisk Program. Kanaliseringspolitikken med arbeidsdelingen i jordbruket er den viktigste pilaren for å opprettholde landbruk i hele landet.

En god kornøkonomi er også med på å bidra til at kanaliseringspolitikken ligger fast. Vi viser også til kapittelet om korn hvor arealbruken omtalt nærmere.

4. Storfe

Det er underdekning av storfekjøtt. Buskerud Bondelag mener man må være forsiktig med å stimulere for mye, som igjen kan føre til overproduksjon. Vi viser for øvrig også til markedsregulators signaler med hensyn til dekningen av storfekjøtt.

Ku med kalv på beite:

Det bør vurderes å innføre et nytt tilskudd «Ku med kalv på beite» som kan være med på å stimulere til økt beitebruk. Tilskuddet gis ikke for beite på fulldyrka arealer. Ku med kalv tilskudd vil være med på å stimulere til endring av kalvingstidspunktet slik at flere kalver får utvidet beitesesongen. Et slikt tilskudd bør utredes slik at man vet omfanget av og konsekvensene ved eventuell innføring av et slikt tilskudd.

Buskerud Bondelag ønsker å øke beitetilskuddet for storfe fra 420 kr til 500 kr og utmarksbeitetilskuddet fra 817 kr til 900 kr.

5. Sau og lam

Økonomien i saueproduksjonen er dårlig og har vært preget av overproduksjon i mange år. Produksjonen er nå i balanse og det må være rom for å forbedre økonomien i produksjon av sau og lam. Viktige tiltak som må iverksettes for å bedre økonomien i saueproduksjon:

- Øke satsen på lammeslakttilskuddet fra 450 kr til 500 kr. En økning på 50 kr vil mest sannsynlig ikke før til nyetablering. Økonomien i saueproduksjonen er allerede veldig presset.
- Øke satsen på husdyrtilskuddet 1-150 dyr med 150 kr.
- Buskerud Bondelag mener det er viktig med satsning på utmarksbeite og satsen økes fra 230 kr til 275 kr. Ingen endring i beitetilskuddet.
- Det kan gis investeringsstøtte til oppgradering av eksisterende driftsbygninger, men det bør ikke gis støtte til nyetablering-

Det er viktig at tilskuddet til norsk ull opprettholdes. Bortfall av dette tilskuddet fører til at ull blir et avfallsprodukt.

CWD (Chronic Wasting Disease) er en viltsykdom som går på rein. Bekjemping av denne viltsykdommen påfører landbruket ekstra kostander og arbeid blant annet på grunn av restriksjoner på salting. Bonden må kompenseres for merkostnaden som han eller hun blir påført, men det er prinsipielt feil at disse midlene går over jordbruksavtalen da dette ikke er inntekter til landbruket men kun kompensasjon for restriksjoner og tiltak.

6. Svin

Markedet for svin er i balanse og vi mener det er rom for å øke målprisen med 2 kr/kg. En grisebonde med full konsesjon som smågrisprodusent klarer ikke å nå makstilskudd for avløsertilskuddet. Det må innføres et avløsertilskudd på 15 kr per smågris.

Det må støttes videre opp under Norsvin sitt arbeide med å utarbeide verktøy for å regulere smågrisproduksjonen.

Selv om markedet nå er i balanse er dette skjørt, innovasjonsstøtte bør derfor

bare gis til nødvendige oppgraderinger innen eksisterende produksjon. Det bør ikke gis støtte til økning i kapasitet.

Det må fortsatt bevilges midler til å bekjempe villsvin. Villsvin er en svartlistet art og burde i henhold til dette prinsipielt vært bevilget over klima- og miljødepartementet.

7. Egg og kylling

Det er viktig at egg-næringen/markedsregulator har verktøy som hindrer ukontrollert overproduksjon, samt bedre og mer nyanserte produksjonsregulerende virkemidler.

Førtidsslakting er et virkemiddel, men alle parter er tjent med at en større andel av produksjonen blir regulert tidligere – før eggene blir lagt.

Det må gis husdyrtilskuddet for verpehøner opp til 7500 verpehøner som er konsesjonsgrensa. I dag får man tilskudd fra 1001- 5000 verpehøner.

Frakttilskuddet for konsumegg må opprettholdes.

Det må også innføres fraktordning for kylling for å opprettholde matproduksjon over hele landet

8. Ku- og geitemelk

Kumelk

- Buskerud Bondelag mener at målprisen økes slik at kostnadsveksten kompenseres. Det er viktig å opprettholde dagens kvoteregioner for å opprettholde melkeproduksjonen i distriktene og hindre at melkeproduksjonen flyttes til det sentrale Østlandet.

Det er viktig at det ikke er krav om økning i volum for å få støtte fra Innovasjon Norge til investeringer. Dette er helt nødvendig for å få med små og mellomstore bruk.

Vi mener også det er riktig å prioritere midler til å gjøre enkle tiltak i båsfjøs for å kunne opprettholde produksjon fram til 2034.

- For å regulere kvote/melkeproduksjonen må den statlige andelen ved kvotesalg økes til 50 %. Skal det være interessant for en produsent å selge må den statlige innkjøpsprisen økes til 5-8 kr. Økes ikke prisen er det mer interessant å leie ut.
- Tidsperioden for utleie av melkekvote må redusere fra 10 år til 5 år. Det er lite hensiktsmessig at for stor andel av kvotene enten ikke er i produksjon eller er ute på leiemarkedet. Dette vil også stimulere til gårdsoverdragelser og øke sjansene for at driftsgrunlaget holdes i hevd.
Buskerud Bondelag ønsker å øke husdyrtilskuddet som følger:
  - 1-14 melkekyr 4888 kr til 5388 kr
  - 15 – 30 melkekyr 3282 kr til 3782 kr.

Geitemelk

Kvotetaket på geitemelk er 900 000 liter. Dette tilsvarer 23 bruk med maks kvote.

Buskerud Bondelag mener at kvotetaket på geitemelk må reduseres.

- Det er ei utfordring med geit på beite, p.g.a strengt kvalitetskrav på melka. Det er mange som vurderer å kutte ned på utmarksbeite for å ha en sikrere kvalitet på melka. Økt utmarksbeitetilskudd vil veie opp for eventuelle trekk i melkeprisen pga. kvalitetsfeil. Som

for sau vil vi øke tilskuddet til utmarksbeite fra 230 kr til 275 kr. Ingen endring i beitetilskuddet.

Husdyrtilskuddet til geit må øke som følger:

- Husdyrtilskuddet for gruppen 1-125 dyr styrkes fra 1652 kr til 1752 kr.
- Husdyrtilskuddet for gruppen 126 dyr + opprettholdes på 638 kr.

9. Grønnsaker, frukt, bær og potet

Signaler om endrede spisevaner og kostholdsråd ser ut til å gi et økende forbruk av grønt. Økningen i etterspørselen må dekkes av norskproduserte varer. Alle ledd må arbeide for styrket norspreferanse i omsetningsleddene, med mål om å øke norsk markedsandel og uttak av målpris. Økningen i konsum av frukt og grønt må tas på norskproduserte varer i størst mulig grad. For å møte forbruksveksten og oppfylle strengere miljøkrav må rammen for investeringstilskudd gjennom Innovasjon Norge økes.

Stiftelsen Norsk mat administrerer KSL, Inn på Tunet, og Nyt Norge. Det bør gis økt støtte til Norsk Mat for styrking og profilering av spesielt KSL og Nyt Norge. Den norske forbruker kan ikke være i tvil om hvorfor det mest bærekraftige valget er å velge norskprodusert frukt, bær og grønnsaker. KSL og Nyt Norge er viktige felles merkevarer som kan og bør bidra til denne kunnskapen.

Opplysningskontoret for frukt og grønt (OFG) bidrar til å øke forbruket av frukt/grønt som er i tråd med retningslinjer helsedirektoratet anbefaler. Vi ser det som viktig at tilskudd til drift av OFG videreføres da OFG bidrar til sunnere kosthold og er med på å markedsføre frukt/grønt produkter. Et overordnet mål med arbeidet må være at økt forbruk dekkes av norsk produksjon.

Opplysningskontoret for blomster og planter (OBP) bidrar til å øke forbruk av, og interesse for, blomster og planter med preferanse til norsk produksjon. Det finansieres i dag av produsentene og grossistene 'hvis de har lyst'. Det bør vurderes tilskudd til drift på lik linje med OFG.

Stiftelsen Norsk Mat og opplysningskontorene må få økte midler.

Det bør fortsatt bli økt fokus på bærekraftige grep landbruket tar. Fremhev fordelene ved å velge norskprodusert.

Industrien velger lett importvarer, det er viktig å legge press på innkjøpere til storkjøkken for at det brukes norske produkter. Opprinnelsesmerking må bli tydeligere på produktene.

Etter arbeidet i Traaset-utvalget og «Grøntsektoren mot 2035» har sluttrapporten nå kommet. Buskerud Bondelag ber om at dette arbeidet følges opp.

For hele grøntnæringa er det svært viktig med et sterkt tollvern og å sikre GPS-ordningen.

Frukt

Over jordbruksavtalen er det relativt få økonomiske virkemidler som er spesifikt rettet mot fruktproduksjonen. De ordningene som finnes er imidlertid enkle, oversiktlige, målbare, målrettet og virkningsfulle.

Det må arbeides for å styrke preferansene til Norsk frukt for å styrke konkurransen mot importfrukt i perioden med tollbeskyttelse. Markedsføring, forpakning og presentasjon i disk må forbedres.

Målprisen for frukt justeres minst i takt med KPI.

Tilskudd til pressfrukt

Satsene for *tilskudd for pressfrukt* er nå like stor som satsen for distriktstilskudd i sone 1. Vi ønsker å stimulere til større produksjon av kvalitetsfrukt for å forsyne markedet som etterspør mer norsk frukt, og mener derfor at satsen for distriktstilskudd for frukt økes med 1 kr per kilo i sone 1.

Det er viktig og riktig å premiere produksjonsmengde for å sikre økt volum til markedet, og for mer effektivitet i produksjonen.

Tilskudd til epler og pærer til industri/konserves

Dette tilskuddet har vist seg viktig for å løfte totalverdien av epler og pærer og sikre nok råstoff til et fortsatt voksende marked for fruktdrikker. Vi mener at dette tilskuddet minst skal opprettholdes på dagens nivå og fortsatt uten differensiering mellom geografiske soner.

Tilskudd til fellesanlegg for frukt

Tilskudd til fellesanlegg for frukt må økes, blant annet ved å overføre midler fra reguleringslagring, og midler for tilskudd til regulering av klasse 1-frukt til industri. Fellesanlegg for sortering og pakking av frukt er av uvurderlig betydning for videre produksjonsvekst og sikring av jevn og god kvalitet til markedet. Fellesanleggene skaper produsentmiljøer som er aktive, inspirerende og offensive. De er kostnadsbesparende og øker inntektene for hver enkelt produsent og hever kvaliteten på produktet ut til forbruker.

Krav til dokumentasjon, hygiene og andre godkjenninger ivaretas enkelt og trygt gjennom fellesanlegg. De sørger også for kostnadsbesparende innkjøpssamarbeid om emballasje og andre driftsmidler. De er også avgjørende for effektivitet i omsetningen. Fellesanleggene har en nøkkelrolle som aktør mellom produsent og grossist/marked. De er også viktige bidragsyttere og medspillere i FoU-arbeidet.

Potet

Også for potet er det viktig at tollvernet på bearbejdede poteter blir ivaretatt. Målprisen økes med minimum KPI på potet. Det bør være rom for å heve arealtilskuddet på potet. Buskerud Bondelag mener det også bør innføres frakttilskudd på potet.

Prisen på potet som faller utenfor størrelse/utsende segmentet til fabrikk/butikk bør økes. Det er viktig å dimensjonere produksjonen slik at det oppnås størst mulig markedsdekning av norske poteter.

Det er viktig at en på plantevernssiden får samordnet regelverket med våre naboland. Omfattende og tidkrevende prosesser for godkjenning av preparater må effektiviseres.

10. Korn og kraftfôr

Inntektene i de ulike produksjonene har betydelig variasjon. Kornproduksjon ligger fortsatt som en av de minst lønnsomme landbruksproduksjonene til tross for gode avlinger de siste åra, med unntak av 2018. Kostnadsveksten i kornproduksjon har vært høyere enn i andre produksjoner, økning i kornpris har blitt spist opp av

kostnadsveksten. En dårlig kornøkonomi over år i forhold til andre produksjoner, har resultert i en nedgang i kornareal over en 10 års periode 2008 – 2017 på 227 000 da, nedgang på 22.700 da pr år. I perioden 2017 – 2019 var nedgangen i kornareal 122.247, en årlig nedgang med 40.749. For 2020 viser det en økning i kornarealet å ca. 20 000 da. Om dette skyldes tilfeldigheter eller om arealnedgangen har snudd vil tiden vise.

Ved årets forhandlinger må det forhandles fram en tiltakspakke som i løpet av kort tid kan bringe økonomien i kornproduksjonen opp på nivå med andre produksjoner. Tiltakspakken må inneholde elementer som går på den direkte inntekten, men også på investeringsvirkemidler som gir inntektsvirkning. Det pekes spesielt på investeringer som må gjøres for å rigge produksjonen for å møte klima utfordringene.

Klimaendringer fører til mer krevende innhøstingsforhold, som stiller høyere krav til tørke og lagerkapasitet. Mange gårdsanlegg er gamle og utdaterte, ute av drift eller har for lite kapasitet i forhold til driftsenheten har blitt større. Kornmottakene har ikke kapasitet til å håndtere det volumet som kommer inn. Dette gjør at korn ikke kan høstes i rett tid og får dermed en kvalitets forringelse. For å møte disse utfordringene bør det kompensere betydelig bedre for gårdslagring av korn til etter treskesesong.

Investeringer i jordforbedrende tiltak vil gi tydelig klimagevinst ved å ta flere kilo korn pr. arealenhet med tilnærmet samme mengde innsatsmidler. God jordtilstand vil være med å bidra positivt til bedre å takle både våte og tørre klimatiske forhold. Investeringsvirkemidlene gjennom Innovasjon Norge og BU må i større grad favorisere kornproduksjon, for å modernisere og øke tørke og lager kapasiteten på den enkelte gård. Rask nedtørking av rå vare og riktig lagring er avgjørende for å beholde kvaliteten på kornet. Med jordbrukets ambisjon om å redusere klimaavtrykket bør det gis investeringsstøtte til teknologi som reduserer klimautslipp. Dette kan f.eks. være N-sensor teknologi, I forbindelse utstyr til nedfelling av husdyrgjødsel.

Bruk av soya som proteinkilde i kraftforet er omdiskutert med bakgrunn i miljømessige forhold i produksjonslandet, disse forholdene skaper negative holdninger til norsk husdyrhold. En del av løsningen må være at det blir lagt opp til dyrking av mer proteinvekster i Norge, som øker volumet av norskprodusert protein, Fokus på proteinvekster må økes gjennom økt forskning på sorter som er dyrkbare i en større del av landets kornareal.

Endrede matvaner viser at det er etterspørsel etter proteinvekster til direkte konsum, i dag blir dette i vesentlig grad importert. Dette er et marked som er i vekst så det forventes økt etterspørsel. Proteinvekster til direkte konsum, som erter, bønner o.l bør derfor gi en mulighet til å produseres i Norge ved å intensivere forskning og sortsutvikling. Forsking og utvikling med fokus på kornsorter som er resistente for soppsykdommer og samtidig takler endrede klimaforhold er avgjørende for at avlingsnivå og kvalitet beholdes eller helst økes.

Norsk kornproduksjon må styrkes betydelig gjennom bedring av økonomien i kornproduksjon, investeringsvirkemidler og forskning. Et sterkt tollvern er viktig også for korn.

- I årets forhandlinger må følgende være sentralt når det gjelder korn:
- Vi må få en tiltakspakke som bringer økonomien i kornproduksjon opp på nivå med andre produksjoner. En vesentlig bedring av kornøkonomien vil også bidra til å sikre kanaliseringspolitikken.
  - Kornprisen må økes med 0,30 kr. pr kg utover kostnadsdekning. Mer på hvete mindre på bygg og havre.
  - Mathvete og proteinvekster gis størst prisøkning for å bli mer konkurransedyktig mot bygg. Flere produsenter i sone 1 har gått over til bygg fordi dette har gitt bedre økonomi, det er derfor viktig at vi øker prisen på mathvete mer enn på bygg og havre.
  - Utfordringene med nedgang i kornarealet er størst i randsonene, vi mener derfor det er spesielt viktig å styrke arealtilskuddet i sone 3. Arealtilskuddet økes med 50 kr. pr. daa i snitt.
  - Det bør vurderes et eget arealtilskudd for proteinvekster, nivå over satsen for korn.
  - Differensiert arealtilskudd under og over 300 da for å styrke mindre og mellomstore kornbruk med friske midler.
  - Kornprisøkningen kompenseres med prisnedskrivning mens kostnadskompensasjon tas ut i økt kraftforpris (antas å ligge på 10 – 12 øre)
  - Konkurranseskraften i for verdikjeden i mel og bakerbransjen må ivaretas.
  - Vurdere småskiftetillegg for å bidra til ytterligere nedgang i kornarealene.
  - Arbeide videre for å få aksept for beredskapslagring av kornråvare og såkornreserve.
  - Miljø investeringer, teknologi – driftsmidler – jordforbedring.

11. Andre produksjoner

11.1. Honning

Det er marked for økt produksjon av norsk honning. Mange plantekulturer som frukt, bær, oljevekster og frøproduksjoner er også avhengig av biene for pollinering. Buskerud Bondelag ønsker å:

- Økt bifolktilskudd på 100 kroner.
- Særskilt produksjonstilskudd til økologiske produsenter med 300,- pr bifolk.
- Tilskudd til velferdstiltak for næringsbirøkt tilskudd til avløser med 200 kroner pr bifolk.

12. Investeringer

Det er store etterslep på investeringer i landbruket. Samtidig har det siste året med korona gitt utfordringer i samfunnet med høyere arbeidsledighet. Byggekostnadene har økt de siste årene, og det er krevende økonomisk å bygge. Mulighetene for investeringsstøtte er viktig for rekruttering av nye bønder og at etablerte bønder skal fortsette i næringa. Pottene til bioenergi går også tom. I 2020 ble potten økt med 30 MNOK til totalt 664,5 MNOK. Ut ifra behovet i næringa og de positive ringvirkningene det vil få i andre næringer mener vi det er rom for å øke potten til IBU-midler vesentlig. I Viken var potten for IBU-midler for 2021 allerede brukt opp i januar – dette forteller oss at behovet for investeringer er stort.

Det kreves betydelig investeringer i forbindelse med klimatiltak og innfrielse av klimaplanen. De «grønne pottene» både på investeringer og miljøvirkemidler går fort tomme.

Buskerud Bondelag mener at vi må ha en kraftig styrking av IBU-midlene og at disse må økes med 300 MNOK.

Buskerud Bondelag ønsker å prioritere investeringsvirkemidlene som følger:

Korn

- Det er stort behov for investeringer i korntørkeanlegg. Vi mener at investeringer i lager- og tørkekapasitet for korn må prioriteres ved tildeling av IBU-midler. De siste åras vanskelige innhøstingsforhold, har bidratt til store utfordringer med innhøsting, tørking og lagring av kornet. Mange gårdstørkeanlegg er gamle og utdaterte. Kornmottakene har heller ikke kapasitet til å håndtere det volumet som kommer inn. Dette medfører at korn ikke kan høstes i rett tid og får dermed kvalitetsforringelse.
- Det bør også kunne innvilges investeringsvirkemidler til vanning, både til oppgradering av gamle anlegg og nye anlegg.
- Det bør også innvilges investeringstilskudd til ny teknologi som for eksempel gjødselsensor og annet gjødselutstyr.

Frukt og grønt

Det er også store investerings- og vedlikeholdsbehov i frukt-, bær- og grøntnæringa.

Eksempler på dette er blant annet:

- Kjølelager og lagerfasiliteter
- Investeringer i tiltak som kan forlenge norsk sesong
- Investeringstilskudd for planting av frukttrær må gis primært til fornying og intensivering av eksisterende beplantninger. Krav til minimumsareal bør bortfalle
- Investeringstøtte til resirkulasjonsanlegg i veksthus for å sikre bedre utnyttelse av næringsstoffene som tilføres plantene. Dette bør også kunne omfatte oppgradering av gamle anlegg.
- Oppgradering og etablering av nye vanningsanlegg
- Bolig for sesongarbeidere
- Logistikkforhold, eksempelvis utlastingsrampe eller pakkeri.
- Energieffektivisering

Husdyrproduksjon

Innenfor husdyrproduksjon er det å viktig å prioritere små og mellomstore bruk. Det må gis investeringstilskudd til uten at det er krav om produksjonsøkning.

Det er også store investeringsbehov innenfor husdyrproduksjon, som for eksempel til:

- Fornyning av driftsbygninger uten krav til produksjonsøkning.
- I sone 5 og 7 bør det være rom for investeringer i storfeproduksjon når bønder går over fra melkeproduksjon eller annen småfeproduksjon. Det bør også i samme soner være rom for en viss nyetablering der nye bønder som tar over gårder ønsker å etablere seg med husdyrproduksjon.
- Plansilo/tårnsilo
- Gjødsellager
- Klimatiltak
- Dyrevelferd
- HMS
- Det bør prioriteres midler til å gjøre enkle tiltak i båsfjøs for å kunne tilfredsstille kravene som kommer i 2024 slik at produksjonen kan opprettholdes til 2034

For alle produksjoner gjelder det at det er viktig med investeringsstøtte ved generasjonsskifte.

13. Velferdsordninger

Velferdsordningene i jordbruksavtalen må opprettholdes og styrkes. Ferie og fritid er viktig for å sikre god helse hos bonden i en presset hverdag. Gode ordninger ved sykdom er et «sikkerhetsnett» for bonden dersom man blir syk. Gode velferdsordninger ved sykdom og ferie/fritid er viktige moment både med tanke på rekruttering av nye bønder og for at etablerte bønder skal fortsette i næringen. Tilskuddssatsene for avløsning for ferie og fritid, og avløsning ved sykdom må økes i takt med generell lønnsvekst. Det er et stort etterslep i denne ordningen.

Tidligpensjonsordningen

Denne ordningen er viktig for rekruttering og ordningen må opprettholdes, den bidrar til at den yngre generasjon kan overta 5 år tidligere. Brukere som kommer inn under denne ordningen er de med hovedinntekt fra gården.

Landbruksvikarordningen

Det er avgjørende at bonden har trygghet for at drifta på gården kan gjennomføres i situasjoner når det er nødvendig å erstatte egen arbeidskraft. Bevilgningene til landbruksvikarordningen må styrkes slik at avløserlagene fortsatt kan drifte denne tjenesten.

Tilskudd til avløsning ved sykdom

Maksimal dagsats økes fra 1670 kr/dag til 3200 kr/dag. En må se på ordningen for utbetaling av sykepenger for de som har annet arbeid da man trekkes i satsen for avløsning ved sykdom i landbruket

Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Ordningen må opprettholdes. Dokumentasjonskravet bør strammes inn og i større grad knyttes til bare å gjelde avløsning ved ferie og fritid. Lønnsutbetalinger eller fakturaer må relateres til formålet. Det er stort etterslep også i denne ordningen, derfor må maksimalsatsen økes fra 85.800 kr til 120.000 kr. Når vi har tatt igjen gapet må tilskuddssatsene for avløsning for ferie og fritid økes i takt med den generelle lønnsveksten så vi ikke blir hengende etter igjen.

14. Økologisk landbruk

Det er viktig med tilstrekkelig tollbeskyttelse på økologisk produksjon. Det bør vurderes en dreining mot tilskudd pr. produsert enhet, dette vil bidra til at produksjonen vil øke. Det er viktig å dimensjonere produksjonen til etterspørselen, slik at markedsmulighetene utnyttes for dermed å unngå import.

Endrede spisevaner ser ut til å gi en dreining mot et mer plantebasert kosthold. Dette vil gi økte markedsmuligheter, under forutsetning av at tollvernet er godt nok, slik at industrien/forbrukeren vil foretrekke norskproduserte råvare.

Ingredienser i veganske ferdigprodukter som kan produseres i Norge bør produseres her til lands, forutsatt innenlands industriell produksjon.

Det er underskudd på økologisk korn til kraftforindustrien. Prisøkning på økologisk korn følger prisutviklingen på konvensjonelt dyrket korn. For å få opp økologisk kornproduksjon økes satsen for arealtilskudd.

Det bør arbeides for felles regelverk for økologisk produksjon i hele Europa. Videre mener vi at det bør legges vekt på begrepet ”bærekraftig landbruk” istedenfor å skille mellom konvensjonell og økologisk produksjon.

15. RMP

Regionale midler til RMP-program er treffsikre midler. Mange av tilskuddene i RMP-ordningen gir både gode miljøeffekter og er bra for produksjonen. RMP ligger i «grønn boks» og har derfor ingen begrensinger med hensyn til internasjonalt regelverk.

Det er i dag ikke nok penger i RMP-ordningen, i Viken har alle satser blitt justert ned fordi midlene ikke strekker til. I tillegg skal nye ordninger som klimarådgivning inn. En ny nøkkel for fordeling av RMP-midlene slik Landbruksdirektoratet foreslår vil få dramatisk konsekvenser for Viken. Allerede i dag er det for lite midler i ordningen og en ny nøkkel vil redusere midlene ytterligere om ikke totalpotten økes. Vi mener at dette forslaget fra Landbruksdirektoratet vil få så store konsekvenser at det må avises. Vi viser for øvrig til vårt høringsinnspill på ny fordelingsnøkkel for RMP-midlene.

Nye prinsipper i planteproduksjon i grensesnittet mellom økologisk og konvensjonell drift kommer. Dette må være en viktig del av RMP-programmet for å drive oss i riktig retning. Eksempelvis ligger bruk av grønt plantedekke/undersådde fangvekster inn under RMP.

Norges Bondelag bør innta en aktiv posisjon i jobben med å bevare leveområdene for pollinerende insekter. Vi trenger mer kunnskap om den mest optimale skjøtsel av kulturbeiter og kantsoner og Norges Bondelag bør kreve økte midler til forskning og utprøving.

Det er viktig å beholde dagens RMP-ordninger som brukes i områder over marin grense, blant annet tilskuddet til drift av bratt areal. Også støtten til seterdrift ligger under RMP-ordningen, her må nivået på tilskuddet på 100.000 ligge fast.

Når klimarådgivning og bruk av klimakalkulatoren skal inn i RMP bør det være like satser for dette over hele landet.

Buskerud Bondelag mener at RMP-potten bør økes med 100 MNOK.

16. Klima

Klima-avtalen som er inngått med Staten er positiv. For å oppnå målene må det legges til rette gjennom jordbruksavtalen slik at tiltak med positiv effekt premieres. I dette arbeidet er det avgjørende at forskning og rådgivning gis økonomi og arbeidsvilkår som bidrar til ønsket effekt på det enkelte gårdsbruk. En viktig del i miljøarbeidet er at jordtilstanden optimaliseres.

Regjeringas klimamelding skal behandles før påske, det er viktig for hele organisasjonen å jobbe målrettet mot at det er landbrukets egen klimaplan er grunnlaget for næringa arbeid med å redusere klimautslippene. Det er viktig at det kommer økonomiske incentiver som bidrar til at vi kan iverksette tiltakene i klimaplanen.

Av konkrete forslag foreslår Buskerud Bondelag følgende tiltak i de kommende jordbruksforhandlingene:

- At bonden får anledning til å opprette fond som kan brukes til klima- og miljøtiltak, dette er nærmere omtalt under kapittel 17.6

- Vi anser beiting og bruk av utmarksressursene som en viktig del av klimaarbeidet. I tråd med dette har Buskerud Bondelag foreslått å øke tilskuddet til bruk av utmarksbeite.
- Det settes av en egen pott under LUF til fornybare energikilder på 50 MNOK. Dette må være et tillegg til det etablerte bioenergiprogrammet. En slik ny pott brukes til stimuleringsstilskudd ved bruk av fornybare energikilder som:
  - Solceller
  - Jordvarme til næring
  - Vind
- Investeringer i jordforbedrende tiltak vil gi betydelig klimagevinst. God jordtilstand vil være med å bidra positivt til å takle både våte og tørre klimatiske forhold bedre
- Det må fortsatt satses på biogass
- Bioenergiprogrammet videreføres og tilføres mer midler.
- Jordbruket kan bidra vesentlig til binding og lagring av karbon- Derfor bør det settes av midler i jordbruksavtalen for styrke kretsløpslandbruk og til jordforbedrende tiltak. Dette kan legges til potten klimasmart landbruk og øremerkes dette tiltaket.
- Støtte til gratis klimarådgivning for bonden i forbindelse med bruk av klimakalkulatoren på gårdsnivå skal inn i RMP-ordningen. Det er allerede for lite midler i denne ordningen, og jamfør kap. 15 må RMP tilføres mer midler.

Telledato:

Det bør vurderes å fjerne telledatoene på husdyr og gå over til døgn telling pr dyr. Alle som har husdyr er registrert i kukontroll, sauekontroll eller lignende. Her kan man ta ut hvor mange døgn hvert dyr har vært i foretaket hvert år. Om ikke alle har tilgang på dette så bør det lett kunne ordnes i systemet. Slik det praktiseres i dag, er det om å gjøre å få med flest dyr over telledatoen. Men lønner det seg for oss? Det kan vel diskuteres om det er lønnsomt å ha dyr gående på «tomgang» 2-3 måneder etter at de er ute av produksjon.

Fordeler med å fjerne telledatoene:

- Vi slipper å ha dyr, som er ute av produksjon, stående på «tomgang» i drifta vår. Dette fører til mindre behov for foring, gjødsellagring, transport, stallplass, tilsyn osv. Her er lista lang, men felles for alt, er at totalen til slutt blir bedre økonomi for bonden og at dette også vil gi en *klimagevinst*.
- At dyr står på «tomgang» gjentar seg 2 ganger i året hvert år. Om dere regner klimagassutslippet på alle disse dyrene, vil vi tro at dette vil gi en gevinst med hensyn til få redusert CO2 utslippet fra Norsk landbruk en meget enkel måte.
- Slakteriene vil også få en mye jevnere tilgang på dyr gjennom hele året. Bemanning, logistikk, fryselagring osv vil bli mye enklere og dette vil føre til bedre pris for bonden. Forhåpentligvis.
- Generelt er mye av produksjonsmønsteret vårt er lagt opp etter telledatoene. Dette varierer utifra hvilken type husdyrhold vi har. Uavhengig av dette så vil trolig en fjerning av telledatoene gjøre hverdagen vår mer praktisk og vi vil kunne produsere mer i samsvar med årstid, vær, geografi, sankedato, slåttetidspunkt o.s.v

17. Annet

17.1. Fjell-landbruket

Det er færre melkeprodusenter som bruker stølene aktivt i husdyrproduksjonen. Det er viktig at dagens RMP-midler styrkes. Buskerud er en av få regioner hvor det fortsatt er aktiv stølsdrift. For å stimulere til fortsatt stølsdrift må stølstilskuddet på 100.000kr opprettholdes. For felles-støler bør stølstilskuddet være 50% høyere. En bør gjeninnføre stølstilskuddet ved fire uker og gradere beløpet etter antall uker på stølen, f.eks. 4, 6 og 8 uker. Det vises ellers også til rapport fra Agri Analyse 3-2020.

Videre må satsingen på fjell-landbruket som det ble satt av en pott til ved jordbruksforhandlinger i 2019 videreføres.

Som nevnt under investeringer er det også viktig at små og mellomstore bruk tilgodeses, i fjellområdene er ressursgrunnlaget mindre og det vil derfor være spesielt viktig for fjell-landbruket at små og store bruk også prioriteres ved tildeling av investeringsvirkemidler.

17.2 Miljøvirkemidler

SMIL-midler

Formålet med SMIL-midlene er å ivareta natur- og kulturminneverdier i kulturlandskapet til jordbruket, å redusere forurensning fra jordbruket utover det som blir forventet gjennom vanlig jordbruksdrift.

- Det må bevilges ekstra SMIL-midler for tilrettelegging for bruk av utmarksbeite. Det må gis støtte til investeringer i gjerder og ny teknologi som f.eks. no fence. Det er mange områder i Buskerud som er konfliktfylt i forhold til manglende utmarksgjerde og problematikk med hytteområder.
- Grøfting er et svært viktig agronomisk tiltak, i tillegg er det også et godt klimatiltak. Grøftetilskuddet må videreføres, kostnadene til grøfting har økt og tilskuddet på 2.000 bør derfor økes til 2500 kr/daa. Det er også stort behov for hydrotekniske tiltak. Det må være anledning til å søke og få utbetalt tilskudd til hydrotekniske anlegg på samme areal og samme år som det utbetales grøftetilskudd.
- Midler til tiltak mot overflateavrenning er viktig.

SMIL-midlene må økes med 50 MNOK i årets forhandlinger

17.3 Forskning og utvikling

Innenfor alle produksjoner er det avgjørende at det er forskningsmiljøer med god kompetanse, disse miljøene må utvikles og styrkes i alle produksjoner. Dette er helt nødvendig for å løse klima utfordringene, både når det gjelder reduksjon av utslipp og utvikling av sortsmateriell om er tilpasset endrede klimatiske forhold.

Spesielt innenfor frukt bær og grønnsaker må kompetanse hentes fra utlandet, dette gir noen utfordringer i forhold til rådgivernes kunnskap om norske klimaforhold. I framtida må det legges til rette for at rådgivningstjenesten får rammebetingelser som gjør at norske rådgivere kan bygge nødvendig kompetanse og beholde denne.

Forskning og utvikling med fokus på kornsorter som er resistente for soppsykdommer og samtidig takler endrede klimaforhold er avgjørende for at avlingsnivå og kvalitet beholdes eller helst økes.

Forskning på proteinvekster, både med hensyn til sorter og arter er viktig.

For å skaffe oss mer kunnskap om karbonbinding ved beiting må det også forskes mer på dette.

17.5 Rekruttering og utdanning

I dag er det mangelfullt tilbud til unge som vil utdanne seg i grønt og gartnerinæringen. Vi ser det som viktig at utdanningen innen grøntsektoren har blitt styrket med lærlingordning, Buskerud Bondelag mener at 2+2 ordningen for å bli agronom må videreføres. Mange større landbruksbedrifter har i dag behov for godt kvalifiserte arbeidsledere innen produksjon og økonomi. Et styrket utdanningsgrunnlag kan også bidra til økt status for de som er sysselsatt i landbruket. Det er viktig at det er gode utdanningsmuligheter innen alle produksjoner.

Buskerud Bondelag støtter mentorordningen som er innført, den er spesielt viktig for unge/nye bønder.

Gode velferdsordninger er også viktig for rekrutteringen, se kapittelet om velferdsordningene.

Det er også viktig at det gis investeringsstøtte ved generasjonsskifte, dette vil være med å bidra til rekruttering.

17.6 Skatt/avskrivninger/fond

Eierskifte

Ved eierskifte må inngangsverdien på fast eiendom kunne skrives opp til reell markedsverdi (kjøpsverdi eller takst). Inngangsverdien på maskiner og budskap må kunne skrives opp til en reell verdi. Salg av tilleggsjord og tilleggsskog til naboeiendom bør igjen bli skattefritt (jfr. Reglene før 2005). Det vil redusere omfanget av leiejord og legge til rette for videre produktivitetsvekst i jordbruket.

Frita næringsformue fra formuesskatt

Buskerud Bondelag mener det er feil å skattlegge verdien av en arbeidsplass og arbeidende kapital. Vi har en berettiget forventning om at formuesskatt på produksjonsarealer, driftsbygninger og driftsmidler i landbruket fjernes.

Avgiftsfritak

Det bør utarbeides fritak for overgang til miljøvennlige energiformer i landbruket. Fordelsbeskatning for bruk av egenprodusert ved og annet biodrivstoff må avskaffes. Alternative energiformer må være tilgjengelige før dagens energikilder avgiftsbelegges, hvis ikke vil slike avgifter bare gi høyere produksjonskostnader og svekket lønnsomhet i landbruket.

Fond

Fondsavsetninger er en god mulighet for å kunne avsette midler som kan stimulere til nyinvesteringer og effektivisering.

Fond for investeringer i klima- og miljøtiltak, som en del av det grønne skiftet. Det vil være relativt mange investeringsformål som kan komme inn under miljø- og klimatiltak, og vi mener at det bør legges trykk på at vi må få muligheten til å avsette midler i et klima- og miljøfond. Og det vil være i tråd med regjeringsplattformen. Det må bli adgang til skattefri avsetning av inntekt fra jordbruket til fremtidige investeringer i klima- og miljøtiltak Eksempler på klima – og miljøtiltak som kan omfatte et slikt fond er:

- Grøfting
- Hydrotekniske anlegg
- Etablering av solceller på bygningsmasse
- Varmeanlegg basert på fornybar energi
- Etablering av tunneller i grøntproduksjon

- Beplantning
- Karbonbinding, jordbruket kan bidra vesentlig til binding og lagring av karbon

Det må bli adgang til skattefri avsetning av inntekt fra jordbruket til fremtidige investeringer og grøfting. Denne type avsetninger bør også gi rom for inntektsutjevning når klimarelatert avlingsskade gir uforholdsmessige store tap, når bonden er i en investeringsfase eller har ujevn inntekt.

Investeringsfond må også gjelde utleier av landbrukseiendom slik at penger kan avsettes eksempelvis til jordforbedringstiltak.

Dagens GSU ordning må gjøres bedre ved at beløpsgrensene heves og at ordningen gjøres aldersnøytral. Alle som har i utsikt å overta en gård har behov for å spare seg opp egenkapital. En gård er først og fremst en arbeidsplass.

17.6 Aksjoner

Typer aksjoner

I årets jordbruksforhandlinger vil det sannsynligvis være vanskelig med aksjoner hvor større folkemengder samles, dette må det tas hensyn til i planleggingen.

- Bruk av sosiale medier vil bli ekstra viktig i årets jordbruksforhandlinger dersom det skulle bli brudd. Arbeidet med å lage gode planer for markering i sosiale medier bør prioriteres.
- Traktorkolonner/traktortog mener vi er en aksjonsform som med fordel kan brukes i år som bør være innafor smittevernmessig. Viktig at vi har gode retningslinjer i forkant slik at vi ikke
- Vi har tradisjonelt ofte «vært sinte på politikerne». Buskerud Bondelag mener det er viktig at vi oppnår sympati hos vanlige folk. Styret i Buskerud Bondelag mener det kan være en idé å «kjøpe ut» noen utvalgte produkter (for eksempel brød) fra butikken, sette på klistremerker som viser hvor mye av det et brød koster som går til bonden og så dele ut dette sammen med et budskap når folk er på vei ut av butikken. Dette må selvsagt kunne gjøres på en måte som oppfyller smittevernkravene
- Kan det være en idé på en bestemt dag/på et bestemt tidspunkt å «bombardere» e-posten til LMD med en likelydende e-post fra så mange medlemmer som mulig?
- Å henge opp bannere og plakater vil være en aksjonsform som egner seg godt i dagens situasjon – dette kan være det vi gjør rett etter brudd.

Lengde på aksjonene

Buskerud Bondelag mener vi som tidligere bør ha tre aksjonsdager med en tre-trinns rakett:

- Nasjonalt koordinerte aksjoner på fylkesnivå slik vi har hatt tidligere
- Lokale aksjoner – her tenker vi på traktortogene
- En nasjonal markering som erstatning for den tradisjonelle samlingen i Oslo
- Mobilisering i sosiale medier

Erstatninger for en stor demonstrasjon i Oslo

Norges Bondelag har tidligere planlagt for en sendebud-aksjon med kun noen få representanter fra hvert fylke. Vi mener at dette kan være et mulig alternativ i år. Buskerud Bondelag mener at en sentralt må gjøre vurderinger i forhold til hva som er smittevernmessig forsvarlig å få til i Oslo på en nasjonal markering.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Håkon Haug Laa

Wenche Redzeqi

Næringspolitisk
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO
Norge

Vår saksbehandler
Klemet Erland Hætta

Vår dato
12.03.2021
Deres dato

Vår referanse
21-151
Deres referanse

Innspill til jordbruksforhandlingene - Finnmark Bondelag

Innledning

Finnmark Bondelag registrerer at vår matproduksjon i Finnmark er av stor betydning med hensyn til verdiskaping. Vi er glade for at vi bidrar sterkt med arbeidsplasser, bosetting og beredskap i nord.

NIBIO har laget en verdiskapingsrapport på oppdrag fra Nordnorsk Landbruksråd og ved finansiering av Fylkesmannen i Troms og Finnmark. Den forteller oss at verdiskapingen fra jordbruket i Finnmark er beregnet til 242,3 millioner kroner for 2018. Sysselsettingen er beregnet til 330 årsverk à 1845 timer.

Alta er den kommunen med høyest verdiskaping fra jordbruket med 54,4 millioner kroner. Deretter følger Tana med 35 millioner kroner og Sør-Varanger med 15,141 millioner kroner. (NIBIO rapport nr. 108, 2020).

Melkeproduksjon og sauehold er fortsatt bærebjelken i Finnmarks landbruket, den utgjorde henholdsvis 79 % og 18% av verdiskapingen i Finnmark i 2018. Rødt kjøtt produksjonen har også seilt opp som en klimaversting. Dette bekymrer Bondelaget. Vår matproduksjon er bærekraftig etter våre naturgitte ressurser.

I tillegg har vi en liten men viktig produksjon i Finnmark av ammeku, svin, egg og planteproduksjon.

Nord-Norge skiller seg ut ved å ha det høyeste antallet eiendommer i landet per aktivt gårdsbruk. I gjennomsnitt driver hver gårdbruker i Norge tre landbrukseiendommer. Hver gårdbruker i Troms driver i gjennomsnitt seks eiendommer, mens Finnmark følger rett bak med 5,4 eiendommer og Nordland med 4,7 eiendommer.

I Finnmark drives gjennomgående mindre eiendommer enn gjennomsnittet for landet. Gjennomsnittet er 57 dekar, mens eiendommene er størst i Akershus, der gjennomsnittet er 139 dekar. Finnmark har også de lengste avstandene mellom driftssenteret på bruket og

---

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Postboks 1091, 9503 ALTA, Tlf: 78 44 08 22
Besøksadresse: Meieriveien 5, 9510 ALTA
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
finmark@bondelaget.no, <http://www.bondelaget.no/finmark/>

Norges Bondelag

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr: 939678670

landbrukseiendommene. Her er avstanden 1,4 kilometer i luftlinje i gjennomsnitt, mens gjennomsnittet for hele landet er 670 meter.

Inntektssystemet for kommuner og fylkes-kommuner fordeler statlige rammetilskudd til kommunene gjennom utjevning av ufrivillige kostnadsulempere som bl.a. skyldes spredt bosetting. Ulemper i Finnmarks landbruket er tilnærmet lik spredt bosetting for kommunene. Jo færre bønder, jo mindre blir tilbudet av varer og tjenester som landbruket har behov for. De siste årene har dette medført at dette rammer økonomien i landbruket. Nesten alt av varer og tjenester må bestilles og dette gir økte utgifter for den enkelte bonde. Man opplever også problemer med at Posten ikke klarer å levere pakker over natta, og dermed må man benytte seg av andre budtjenester som er betraktelige dyrere.

Lange avstander i Finnmark medfører ekstra kostnader på veterinærtjenesten som belastes den enkelte gårdbruker. For å sikre god dyrevelferd må tilskuddet til veterinære reiser økes. Ordningen må innrettes slik at kostnadene knyttet til bruk av veterinær reduseres for bonden, og jevner ut kostnadene mellom fjernt- og nærliggende bruk.

Det er behovet for å investere i nybygg og økt kapasitet i melkeproduksjonen. 79 % av verdiskapinga i Finnmarkslandbruket skjer i melkeproduksjonen. Cirka halvparten av brukene driver fremdeles i bås fjøs, og investeringsbehovet er stort. Vi mener å registrere en viss form for nøling med investeringer i melkebruk på grunn av de høye bygge kostnadene i Finnmark.

Finnmark Bondelag synes det er viktig å legge inn et høyt krav for å følge opp målene i næringspolitisk program, anstendige inntekter i jordbruket er for det første viktig for rekruttering til landbruket. Videre er det relevant for å sikre matberedskapen i Norge, Koronapandemien har vist nødvendigheten av å ha en god matvareberedskap.

Inntekt- og inntektsutvikling

Fortsatt er landbruket i Finnmark avhengig av Innovasjon Norge for å få finansiert sine byggeprosjekt, liten annenhåndsverdi på gårdsbrukene gjør det vanskelig med privat finansiering.

Norges Bondelag bør på sikt jobbe med å skille vederlag til arbeid og vederlag til kapital, først da vil man se det virkelige inntektsnivået i jordbruket. I jordbruket investeres det stort, dvs. si at bønder har en høy grad av gjeld pga. investeringer. Slik det er i dag, rammes unge bønder i investeringsfasen.

Investeringer:

Finnmark trenger alle produsenter, store og små. Investeringsvirkemidlene må styrkes, også til de bruk som ikke har mulighet å øke produksjonen på grunn av begrenset produksjonsgrunnlag.

Løsdriftskrav 2034 og krav om fødebinger 2024 vil kreve mye investeringsmidler. Finnmark bondelag foreslår 50% tilskudd uten tak ved ombygging og nybygging.

- 50% investeringstilskudd til ombygging av bås fjøs til løsdriftsfjøs.
- Finnmark Bondelag synes det er veldig bra at Sametinget gir investeringsstøtte til småfe, da dette er veldig viktig for en marginal næring.

- Fortsatt er landbruket i Finnmark avhengig av Innovasjon Norge for å få finansiert sine byggeprosjekt, liten annenhåndsverdi på gårdsbrukene gjør det vanskelig med privat finansiering. Gode finansieringsordninger på opptil 50% finansiering er et viktig stimuli for å ivareta de produsenter vi har i Finnmark.
- Hele investeringsbudsjettet bør økes ekstraordinært for å klare oppfylle alle pålagt krav som kommer. Det må være en egen investeringspakke på dette.
- Hvis midlene til investeringsstøtte økes, bør man prioritere økt støtteprosent og tak.
- Generasjonsskifte må få sterkere prioritert ved tildeling av investeringstilskudd, da de nye er spesielt sårbare.

Kanaliseringspolitikk

Kanaliseringspolitikken er svært viktig. Kornproduksjonen må bli mer lønnsomt. Storfe- og saueproduksjon bør ut i distriktene. Grovforproduksjonen bør foregå i distriktene.

Økonomien i grovfôrbasert husdyrhold bør differensieres ytterligere mellom grasområder og kornområder. Videre vekst bør skje i sone 5 – 7.

Det bør legges begrensninger i muligheten for å etablere ny produksjon av storfekjøtt (ammeku) eller sau i områder egnet for kornproduksjon.

Norges Bondelag bør styrke kornøkonomien og økonomien i grovfôrbaserte produksjoner i arealsone 2 og 5 og oppover. Finnmark Bondelag ønsker ikke å svekke økonomien til etablerte bruk, men ønsker heller ikke nyetableringer av husdyrhold i områder egnet for kornproduksjon.

Storfekjøtt – Ammeku

Økonomien i spesialisert storfekjøttproduksjon bør styrkes ytterligere i grasområdene framfor i kornområdene, det må dyrkes mer korn i kornområdene på bekostning av gras. Da må veksten i storfekjøttproduksjonen skje i grasområdene.

Man må være forsiktige med nyetableringer slik at det ikke blir overproduksjon, all vekst i storfekjøttproduksjonen må skje i distriktene.

Sau og lam

Småfeholdet er viktig for å opprettholde næringsvirksomhet og bosetting i hele landet. Finnmark har gode produksjonsmuligheter for lammekjøtt, og kan vise til en beitekvalitet i verdensklasse. Derfor er det viktig å styrke økonomien og stimulere til bruk av utmarksbeite for å opprettholde småfenæringa i distriktene.

NIBIO har dokumentert at Nord-Norge har utmarksbeiter i verdensklasse, da ønsker vi en stimulering via økt utmarksbeitetilskudd slik at denne ressursen utnyttes. Finnmark er på mange måter som skapt for sauehold. Det er store og gode utmarksarealer, men det er også en utfordring med tap til rovdyr. Saueholdet er viktig også for å bidra til å holde volumet oppe på Norturas slakteri i Karasjok.

Sauebøndene har de siste årene forholdt seg til et marked i ubalanse, men det siste året har visst tegn til det bedre. Inntektsnivået i denne næringa ligger lavt, og mange har ikke ressursgrunnlag for å ha større besetninger. Det er derfor ønskelig å stimulere til bedre økonomi også på de mindre brukene. Det må være et minimum antall bønder for å opprettholde infrastrukturen i landsdelen når det kommer til foredling, veterinær, servicepersonell osv., så det er viktig å ikke bare opprettholde produksjonen, men også antall bruk i distriktene. Det er derfor viktig å skape ny optimisme i næringa, og vise at det er akkurat her det skal satses, da vil investeringslysten øke også hos enkeltaktører.

Tiden er inne for å løfte økonomien i saueholdet gjennom å øke tilskudd i kommende jordbruksoppgjør, økonomien er per i dag altfor svak. Spesielt i sone 5-7, økningen her vil ikke påvirke markedsbalansen vesentlig siden vi ikke snakker om de store mengdene. I følge undersøkelser vil 45% av dagens produsenter i nord, slutte i nær fremtid, dette må tas på alvor.

Ved å øke tilskuddene på sau og lam i sone 6-7 vil det kanskje være med på at færre slutter med sau, samtidig som det ikke vil bli press på markedet siden det er så lite volum i de tre nordligste fylkene. Generasjonsskifte tilskudd bør gis i de sonene vi ønsker sau. Viktig med rekruttering til yrket, men da må man få opp lønnsomheten.

Det blir ikke rett å redusere noen tilskuddordninger for å frigjøre midler til å øke andre tilskuddordninger. Da ingen saueprodusenter tjener for mye, og har dermed ikke noe å avse.

Finnmark Bondelag ber om at:

- Utmarksbeitetilskuddet styrkes
- Satsene for arealtilskudd grovfôr i sone 7 økes
- Arealtilskudd på grovfor er viktig for landbruket i Finnmark.

Svinekjøtt

- Finnmark Bondelag støtter Troms Bondelags innspill om svinekjøtt.

Egg og kylling

- Man må jobbe for å få balanse i markedet.

Melkeproduksjon

Norges Bondelag må følges TINEs råd om fastsettelse av melkeprisen, de kjenner markedet best.

Alle melkebruk i Finnmark bør egentlig prioriteres på grunn av løsdriftskravet og melkeproduksjonens store betydning for landbruket i Finnmark. Vi må sikre små bruk gode investeringsmuligheter når de må bygges om. I Finnmark trenger vi både små og store bruk. Melkeproduksjonen i Finnmark er veldig marginalt, vi har ikke rom for å miste noen. Det ble politisk lagt opp til samdrifter, disse må heller ikke straffes pga. organisasjonsformen.

Finmark Bondelag vil:

- Investering 50% tilskudd til melkebruk, som må legge om fra båsfjøs til løsdrift, for å imøtekomme løsdriftskravet.
- Beholde alle melkeprodusenter og melkekvote for å opprettholde næringsmiddelindustrien.
- Arealtilskudd på grovfôr er viktig for landbruket i Finnmark.
- Øke RMP posten for å redusere klimaavtrykket.
- Øke distriktstilskuddet på melk i sone I og J, dette for å kompensere for økte distrikts kostnader som følge av færre melkebruk.

Grønnsaker, frukt og potet

I grøntsektoren bør areal-, distrikts- eller produksjonstilskudd prioriteres som tiltak under forhandlingene.

Arealtilskudd potet hadde ikke trappetrinn, i 2014. Finnmark Bondelag ønsker å øke produksjonen i de nordlige fylker, på frukt, grønnsaker og bær, en innføring av trappetrinn vil derfor ikke være ønskelig.

Finmark Bondelag vil:

- Innføre et produksjonstilskudd til produsenter av bær i tunnel.
- Gjennomføre en større satsing på urter og grønnsaker
- Rekruttere nye produsenter og veiledere til grøntproduksjonen

Korn og kraftfôr

Økt prisedskrivning bør prioriteres ved økte kornpriser, en må ikke øke kostnadene i husdyrproduksjonen.

For å lykkes med å få opp dyrkingen av nye åkervekster til mat, man mer forskning og rådgivning prioriteres.

Velferdsordninger

Velferdsordningene bør justeres i tråd med lønnsveksten i samfunnet.

Velferdsordninger til ferie og fritid bør prioriteres.

RMP

RMP-midlene og ordningene i vårt fylke er ikke tilstrekkelig, de kompenserer ikke for den kostnaden man har med miljøtiltakene.

Klima

Jordbruket har en forpliktende avtale med regjeringen, det må avsettes midler slik at avtalen kan oppfylles. Det er behov for friske midler. Man trenger midler til forskning og innovasjon, f.eks må Forskningsrådet og Enova få tilført statlige midler for å kunne igangsette innovasjonsprosjekter som kommer jordbruket til gode.

Norges Bondelag bør prioritere bedre tilskudd til bedre lagring og spredning av husdyrgjødsel.

Norges Bondelag bør prioritere økt satsing på bedre grovfôr, hvis man skal velge ett nytt satsingsområde innenfor klima.

I landbrukets klimaplan settes det mål om økt bruk av stripespreder, dekket på gjødsellager og utvidet lagerkapasitet mot 2030. Det er fremdeles behov for å prioritere gjødseltak.

Annet

Tilskudd til GENO bør økes, for å sikre en lik tjeneste over hele landet.

I Finnmark ble taket på arealtilskudd på grovfor fjernet i 2007 som et eget distriktstiltak. Det er behov for store arealer til grovforproduksjon i Finnmark. Arealtilskuddet har bidratt til å opprettholde økonomien i grovforproduksjonen i marginale områder.

Det er mange som har lagt arealtilskuddet inn i driftsplanen ved investering i nye fjøs, så og sette et tak på arealtilskudd i finnmark vill svekke driftsgrunnlaget for mange brukere.

I spørsmål 4, i studieheftet, er det ingen av alternativene som passer. Et slikt trappetrinns-system vil tvert imot ikke føre til inntekstutjevning, og det vil slå negativt ut for oss i Finnmark. Vi forventer at det gjennomføres konsekvensutredning, der man faktisk setter opp et regnestykke for hvilke følger et trappetrinns-system kan få for de ulike regionene og næringene.

Hvis det likevel innføres trappetrinn på areal- og kulturlandskaps tilskudd, ber vi om at ordningen fra 2007 videreføres i Finnmark. Viser ellers til en egen uttalelse fra Tana Bondelag:

Tak og trappetrinnstilskudd i alle produksjoner

Norges Bondelag har gjort et vedtak der det skal startes en prosess med mål om å innføre tak og trappetrinnstilskudd i alle produksjoner. Vi mener tak og trappetrinnstilskudd ikke må presses gjennom i årets jordbruksforhandlinger. Det må gjøres en omfattende konsekvensvurdering av en slik prosess.

Det må ikke legges opp til ordninger der det tas fra en gruppe og gis til en annen. Det skaper konflikter og misnøye mellom de ulike produksjonene, og mellom de ulike bruksstørrelsene. Økonomien kan svekkes kraftig for allerede etablerte gårdsbruk som har tilpasset seg dagens og gårdsdagens regelverk.

Vi har allerede i dag endel tilskuddsordninger som favoriserer de små og mellomstore brukene. Disse ordningene må styrkes. Samtidig må ikke trappetrinnene og takene

innrettes på en slik måte at det gir store negative utslag for landbruket i Finnmark. Vi har de høyeste tilskuddssatsene, og tak vil derfor ramme oss hardt.

I vårt område er vi så få at vi har ingen å miste, vi trenger både de store og de små.

Det bør fortsatt være regionforskjeller og sonene bør videreføres. Hvis det blir innført tak, vil det ha dramatiske konsekvenser for Finnmarks jordbruket

Rovdyr:

Rovviltforliket må følges opp. Bestand av ørn, både kongeørn og havørn må følges opp, og bestandsmål må settes for å forvalte den på lik linje med andre rovdyr.

Finnmark Bondelag forslår å innføre bestandsmål og skadefelling av kongeørn. Når det gjelder havørn bør første steg være å gjennomføre forskning og dokumentasjon, for sannsynlige skader forårsaket av havørn.

Finnmark Bondelag registrerer at jerve bestanden øker og øker i Finnmark. Vedtatt bestandsmål er 3 jerveynglinger i året, men dagens forvaltning klarer ikke å forvalte i henhold til gjeldende regional forvaltningsplan. Bestandsmålet for jerv er fastsatt i forskrift om forvaltning av rovvilt.

De siste tre årene har man hatt flere ynglinger enn det regional forvaltningsplanen legger opptil, en plan som er et resultat av rovvilt kompromisset på Stortinget.

Etter flere års tilnærmet nulluttak av jerv i Finnmark på lisensjakt må man nå finne ordninger som bidrar til større interesse blant jegerne, slik at fellingstypen er med på å regulere bestandens størrelse og utbredelse slik intensjonen er. Langvarig mørketid, streng kulde og harde værforhold kan man gjøre lite med, derfor bør man opprette ordninger som motiverer lisensjegerne til å utøve lisensjakt tross særdeles vanskelige jaktforhold om vinteren.

Finnmark Bondelag vil:

- Innføre vederlag for felling på jerv under lisensjakta som en forsøksordning
- Igangsette forskning og dokumentasjon for skader forvoldt av havørn.

Veterinære kostnader

I Finnmark har vi opplevd en stor kostnadsøkning på veterinærbesøk de siste årene, det er spesielt utgiftene på reise og reisetid som virkelig har tatt av. Utgifter for et veterinærbesøk utgjør fort en regning som fort kan bli opptil kr. 6-7 000 pluss moms per tur, for den enkelte husdyrprodusent.

Finnmark Bondelag mener at dagens ordning med tilskudd til veterinærreiser, ikke gir lik dyrevelferd i hele landet. Og oppfyller derfor ikke formålet i forskrift om tilskudd til veterinærreiser, som skal bidra til å utjevne forskjeller i husdyrprodusentenes veterinærkostnader.

- Finnmark bondelag ønsker økt tilskudd til veterinære reiser.
- Vi ønsker også å øke rammen for stimuleringstilskuddet.

Finnmark Bondelag vil at det på sikt etableres ny nasjonal ordning der hele utgiften for veterinære reiser og reisetid inngår. En nasjonal modell lik GENO sin, der veterinærer som mottar offentlig tilskudd for å utøve sin praksis ikke kan fakturere for annet enn behandlingen og eventuelle medisiner. Mens utgifter knyttet til reisetid og reise finansieres over en ny nasjonal ordning. Videre kan det vurderes om det skal delfinansieres med en egenandel i bunn for hvert besøk.

Samvirke

Finnmark Bondelag ser med bekymring på konkurransesituasjonen for våre samvirkebedrifter. Konkurransen hardner til i sentrale strøk av landet, mens samvirkene skal betjene hele landet. Landbruket i de ytterste distriktene er helt avhengig av et sterkt og velfungerende landbrukssamvirke.

- Finnmark bondelag ønsker å styrke inn fraktordningen på slakt.

Melkevotordninga

Vi mener det er fornuftig å innføre en begrensning på 10 år for hvor lenge en kvote kan være leid ut/legges sovende. Vi mener også at det er fornuftig å senke kvotetaket, og at det settes begrensning på kjøp av kvote til kvotetaket.

Vi synes det er positivt at den statlige andelen kvotesalget er økt til 40%.

Dette vil ha en prisdempende effekt på kvoteprisen. Det åpner også for muligheten til å regulere melkemarkedet.

Med hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

*Lise Kaldahl Skreddernes
Fylkesleder*

*Klemet Erland Hætta
Senior rådgiver*

Kopi til: Anders Huus/Næringspolitisk

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Næringspolitisk		Postboks 9354 Grønland	0135 OSLO

Næringspolitisk
Inger Johanne Sveen
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO
Norge

Vår saksbehandler
Ola Råbøl
95174046

Vår dato
15.03.2021
Deres dato

Vår referanse
20/00750-21
Deres referanse

Innspill jordbruksforhandlingene 2021 – Innlandet Bondelag

Innledning

Uttalelsen fra styret i Innlandet Bondelag bygger på et grundig arbeid i lokallagene. Alle 67 lokallagene har gitt innspill til forhandlingene, de aller fleste gjennom Questback. Flere av lokallagene har i tillegg til Questback gitt skriftlige innspill direkte til fylkeslaget. Vi har fått skriftlige innspill fra Grøntutvalget og Kornutvalget i Innlandet Bondelag. I tillegg har vi fått innspill fra følgende organisasjoner: Norsk Landbruksrådgiving Øst, Norsk Fjør felag, Norsvin, Oppland Birøkterlag, Hoff, Norske Landbrukstenester, Nasjonalt ressurs senter for fjellandbruk, Landkreditt, Møre og Romsdal Bondelag, Oppland Sau og Geit

Forventninger og engasjement

Det er store forventninger til årets jordbruksforhandlinger etter fjorårets forenkla forhandlinger. Det er en gjennomgående tilbakemelding om at økonomien i næringa har blitt dårligere, og at det nå er helt nødvendig med et løft i inntektsmulighetene. En utfordrende markedssituasjon i mange år har gjort det vanskelig å ta ut pris. I år er situasjonen en helt annen og det bør derfor være muligheter for et økt prisuttak.

Det er også stort engasjement i flere lokallag for å få synliggjort den reelle økonomiske situasjonen i næringa. Mange har satt søkelyset på at inntektsmulighetene som framforhandles for bøndene, skal dekke både godtgjøring for arbeid og innsatt egenkapital og at en i Totalkalkylen ikke har med kostnader for leie av areal og melkekvote. Hele 13 lokallag har stilt seg bak et krav om umiddelbare endringer i budsjettmemndas beregningsgrunnlag, som er fremmet som en sak til årsmøtet i Innlandet Bondelag.

Innlandet Bondelag mener det er viktig at årets krav utformes på en slik måte at de høye forventningene ivaretas og fremmes inn mot Staten i oppgjøret. Selv om nye krav til beregningsgrunnlag ikke kan imøtekommes innen årets forhandlinger, vil et høyt krav til Staten vise forventningene våre om at vederlaget skal dekke *både* arbeid og egenkapital.

1. Oppsummering og prioriterte tiltak

Økte inntektsmuligheter og gode velferdsordninger er avgjørende for økt matproduksjon og rekruttering til næringa. Økte inntekter må være hovedfokuset i jordbruksforhandlingene.

Innlandet Bondelag er bekymret for en del av utviklinga i landbruket, ikke minst den store reduksjonen vi har hatt i korndyrkinga de siste årene. Korndyrking er nøkkelen til selvforsyning og beredskap. Vi må sørge for å ha en produksjonsfordeling slik at vi produserer korn der det er

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Kirkegata 70, 2609 LILLEHAMMER, Tlf: 61 05 18 00
Besøksadresse: Kirkegata 70, 2609 LILLEHAMMER
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
innlandet@bondelaget.no, www.bondelaget.no/innlandet

Norges Bondelag

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr: 939678670

naturgitte forhold for det. Innlandet Bondelag mener det er avgjørende å styrke økonomien i korndyrkinga.

Det er nødvendig å sikre økonomien i mjølkeproduksjonen for å beholde denne produksjonen over hele landet.

Prioriteringene fra Innlandet Bondelag:

- Økte inntektsmuligheter for alle
- Styrke økonomien i kornproduksjon
- Økt ramme til investeringsvirkemidler
- Styrke den underliggende økonomien på små og mellomstore bruk gjennom trappetrinnstilskudd og tak
- Prisnedskrivning av korn til kraftfôr
- Videreføre satsinga i grøntnæringa
- Styrke velferdsordningene
- Styrke fraktordningene i landbruket
- Stimulere til bedre utnyttelse av gras- og utmarksressurser
- Sikre produksjonsfordelingen og et aktivt landbruk over hele landet
- Klima

2. Inntektsramme og fordeling på pris og tilskudd.

Ambisjoner

Innlandet Bondelag har store forventninger til årets jordbruksoppgjør. Oppgjøret må gi en inntektsutvikling som reduserer det kronemessige inntektsgapet mellom bønder og andre yrkesgrupper.

Innlandet Bondelag forventer at alle produksjoner og regioner får en god inntektsutvikling.

Målpriser

Vi har de siste årene hatt mindre prispåslag på flere produkter enn den gjennomsnittlige kostnadsutviklingen. Dette er en krevende situasjon over tid. Bønder må, i likhet med andre næringsutøvere, kunne ta ut kostnadsøkningen i markedet. Koronasituasjonen viser hvor viktig det er at samfunnet prioriterer norsk matproduksjon.

I de produksjoner der det er gode muligheter i markedet bør prisene økes mer enn kostnadsveksten.

Innlandet Bondelag mener kornprisen må opp betydelig mer enn kostnadsøkningen. Kostnadsøkningen på kraftfôr må kompenseres med økte tilskudd og økt prisnedskrivning på korn.

Budsjettoverføringer

For å komme lenger mot målet om å tette inntektsgapet mot andre grupper, er det nødvendig med økte budsjettmidler i tillegg til økte målpriser. Dette må skje gjennom friske budsjettmidler og ikke ved å omfordele budsjettmidler mellom produksjoner og produsentgrupper.

Innlandet Bondelag er opptatt av at budsjettmidlene skal gå til de aktive brukerne, og at midlene bidrar til å utjevne inntektsforskjeller mellom størrelse, distrikt og produksjoner. Budsjettmidlene er avgjørende for å sikre variert bruksstruktur, et aktivt landbruk over hele landet og god utnyttning av utmarksressursene.

Trappetrinn og tak på husdyrtilskudd og arealtilskudd

Med den utflatingen av tilskudd og oppheving av tak som skjedde i jordbruksforhandlingene i 2014, mener Innlandet Bondelag at det er nødvendig med fortsatt styrking av økonomien på de små og mellomstore brukene. Økt budsjetttramme må brukes til økt tilskudd på de første enhetene.

Innlandet Bondelag ønsker gjeninnføring av trappetrinn og tak på tilskudd.

Tak og trappetrinn bør ligge noe over nivået i 2014.

Kronetaket på hvor mye tilskudd et foretak kan motta bør ligge i intervallet 1,5 – 2,0 millioner. Et evt kronetak må prisjusteres. Ved gjeninnføring av tak må en også ta hensyn til de som har tilpasset seg gjeldende ordninger etter 2014 slik at ingen blir for hardt rammet av en gjeninnføring.

Forhandlingsmateriale

Som vi skrev innledningsvis, har det vært stort engasjement om grunnlagsmaterialet foran årets forhandlinger.

Økonomien er pressa og mange bønder kjenner seg ikke igjen i grunnlagsmaterialet og de inntektstallene som kommer fram i jordbruksforhandlingene. Det er et ønske om at jordleie og kvoteleie må regnes som kostnader i Totalkalkylen, og at det skilles på vederlag til arbeid og egenkapital. Innlandet Bondelag mener Norges Bondelag må arbeide for å få dette inn i grunnlagsmaterialet for framtidige jordbruksforhandlinger.

Innlandet Bondelag er fullt ut innforstått med at vi ikke kan få endret grunnlagsmateriale til årets forhandlinger. Jobben i år, i likhet med tidligere år, blir å få forståelse for bøndernes økonomiske situasjon og få et best mulig økonomisk resultat for næringa.

3. Kanaliseringspolitikk

Kanaliseringspolitikken har vært, og er fortsatt, en av de viktigste prinsippene i den norske landbruksmodellen. En samordnet og noenlunde omforent holdning til prinsippene er en forutsetning for å optimalisere den norske landbruksproduksjonen. Kanaliseringspolitikken må videreføres og styrkes ved å øke kunnskapen om arealenes egnethet og potensiale for produksjon av i første omgang matkorn, fôrkorn og gras. En må sammen med den kunnskapen se på hvordan virkemidler kan innrettes for å gi en samfunnsøkonomisk god og økt matproduksjon på arealene. Vi ser at slik virkemidlene er innrettet i dag, er AK-sonene for grovmaska, og det rammer produsenter økonomisk i våre områder.

Arealtilskudd til gras i sone 3 ble redusert og i sone 1 helt fjernet i 2017. Flere områder i Innlandet som ligger i sone 1 og 3 er ikke egnet for annet enn grasproduksjon. Det blir derfor for grovmasket og unyansert å definere hele sone 1 og 3 som «Kornområde».

Husdyrprodusenter i sone 1 og 3 har blitt straffet økonomisk de siste jordbruksoppgjørene. Redusert arealtilskudd er en ting, men de økonomiske utslagene har økt i og med at driftstilskudd for mjølkeku og spesialisert storfekjøttproduksjon også er differensiert etter arealsoner. Det er mange husdyrprodusenter i sone 1 og 3 som har minst like store utfordringer både klimatisk og arronderingsmessig som en del av produsentene i arealsone 5.

Vi ser at mellom melkebruk i sone 3 og 5 med 150 tonn i kvote og 300 dekar jord og da gjerne med ulikt distriktstilskudd melk, skiller det godt over kr 100.000 i tilskudd. Dette oppleves ikke riktig for den som har gården sin i sone 1 eller 3 og kanskje ligger høyere over havet og har dårligere klimatiske eller andre dyrkingsmessige forhold enn gårder i sone 5.

Ut fra dette mener Innlandet Bondelag at en styrking av grovfôrbaserte produksjoner må skje i alle AK-soner, ikke bare i sone 5 og oppover. Det bør vurderes å gjeninnføre tilskudd til grovfôr i sone 1. Vi kan ikke øke forskjellen mellom tilskuddene i sone 1 og 3 og sone 5A og 5B. Den bør heller reduseres.

Denne problematikken gjør seg også gjeldende for Innovasjon Norges prioriteringer av investeringstilskudd. Det må være mulig for husdyrprodusenter å investere i driftsbygninger selv om du befinner deg i sone 1 eller 3 der det ikke er lønnsomt med korndyrking og områdene har store utmarksressurser.

Det bør innføres et tak på AK-tilskudd for grovfôr på anslagsvis 1000 daa.

Innlandet Bondelag mener en kraftig styrking av kornøkonomien nå er det viktigste tiltaket i kanaliseringspolitikken.

4. Storfekjøtt – Ammeku

Vi har lenge hatt underdekning av storfekjøtt, og det er satset mye på å øke produksjonen. Mange har vært bekymret for at vi kan få overproduksjon av storfekjøtt, men koronaåret 2020, der etterspørselen etter norsk mat økt, har resultert i fortsatt underdekning av kjøtt her i landet.

Innlandet Bondelag mener vi bør være forsiktige så vi ikke kommer i en overproduksjonssituasjon på storfekjøtt. Det må likevel være mulig å få investeringstilskudd til å fornye driftsapparatet. Løsdriftskravet gjelder også for ammeku. Besetninger som utnytter utmarksressursene bør prioriteres. Vi forventer at markedsaktør oppnår høyere pris på storfekjøtt i et marked med underdekning..

Økonomien i ammekuproduksjonen har hatt en negativ utvikling de siste årene. For å sikre økonomien til de mindre brukene, må det være høyest dyretilskudd for de første dyrene. Innlandet Bondelag foreslår et tak for dyretilskudd for ammeku på anslagsvis 60 dyr.

Innlandet Bondelag ønsker ikke større differensiering i driftstilskuddet til ammeku mellom sone 1 og 3 og sone 5.

Innlandet Bondelag mener at det er mye å hente på å produsere storfekjøtt i kombinasjon med mjølkeproduksjon. Vi ønsker at det ses nærmere på tiltak som kan stimulere til mer storfekjøttproduksjon på NRF-kua (kombinasjonskua) på mjølkebrukene.

Innlandet Bondelag mener prisforskjellen mellom O og O+ er for stor, og den bør reduseres ved at kvalitetstilskuddet til O økes.

5. Sau / lam

Saueprodusenten har vært i en vanskelig situasjon de siste årene med overproduksjon og stor reduksjon i utbetalingspris til bonden. Reduksjon av lageret har krevd store prisavslag med redusert inntekt for produsentene som resultat. Nå er vi heldigvis kommet i en situasjon med tilnærmet markedsbalanse, og det er tida for å styrke økonomien i saueproduksjon. Samtidig er det viktig at en ikke setter inn tiltak som igjen fører til ubalanse i markedet. Vi forventer at markedsaktør setter høyere pris i et balansert marked.

Innlandet Bondelag foreslår å øke husdyrtilskudd på sau opp til 150 sau til 1000 kr pr sau og tilskuddet over 150 sau til 250 kr. I tillegg må det gjeninnføres et tak på dyretilskudd på anslagsvis 400 søyer. Det bør vurderes å innføre et driftstilskudd på sau.

Kvalitetstilskuddet bør fortsatt slå inn på O+.

Beitetilskudd er viktig for å sikre økonomien i saueholdet. Tilskuddet på utmarksbeite og innmarksbeite må videreføres og økes. Innlandet Bondelag foreslår at vi differensierer beitetilskuddet med høyere sats for de 400 første lammene. Beitetilskuddet må gis ut fra antall sluppet sau, ikke sanket.

Det er en forutsetning for bruk og utnyttelse av utmarksbeite at vi gjennomfører en rovdyrforvaltning i henhold til Stortingets vedtak. Vi er sterkt bekymret for framtida for både sauehold og storfe på utmarksbeite, både innenfor og utenfor rovdyrsonene, hvis ikke rovviltforvaltningen endres betydelig.

Bøndene i ulvesona må få en årlig kompensasjon på hvert bruk som har «leid ut» beiteretten sin til rovdyr. Det bør kompenseres for ulemper og bortfall av beitemuligheter i alle rovdyrsoner.

Investeringsstilskudd bør gis til renovering, modernisering av fjøset og ved generasjonsskifte. Tilskuddet må gis til bygging innenfor dagens driftsomgang, evt. kan det tillates en liten økning hvis gårdens ressurser tilsier det.

FKT midler må økes i tråd med utfordringene. Det er viktig å få på plass midler også for beitebrukere som ikke rammes direkte med egne tap. Hele beitelag/ beiteområder rammes i praksis av rovdyr på feil plass. Det må ikke legges begrensninger på FKT-midler utenfor beiteprioriterte områder.

Merkostnader bonden får pga rovdyr må kompenseres i sin helhet.

6. Svinekjøtt

Markedssituasjonen for svin har vært krevende en god stund, men det ser nå ut til at vi kan få et marked i noenlunde balanse. Dette bl.a. takket være de markedsregulerende tiltak en fikk gjennomslag for i jordbruksforhandlingene i 2018. God markedsbalanse er avgjørende for å få en nødvendig bedring i økonomien i svineholdet.

Målprisen på gris ble hevet i fjorårets forenkla forhandlinger. Innlandet Bondelag mener det er grunnlag for å heve målprisen også i de kommende forhandlingene.

For å styrke de minste besetningene, foreslår vi at husdyrtilskuddet økes og at det fortsatt gis til de første 35 purker. For slaktegris bør husdyrtilskuddet gis til de første 700 dyrene.

Innlandet Bondelag mener det bør kunne gis investeringsstilskudd til oppgradering / fornying av driftsbygning til friskere gris (SPF-besetninger). Dette bør gis som et tilskudd til klimatiltak og finansieres fra klimapotten. Det bør ikke gis investeringsstøtte til investering som medfører økning av produksjonen.

Svinebønder må få full kompensasjon for alle ekstra kostnader og alt ekstraarbeid som bekjempelse og sanering av MRSA medfører.

7. Egg og kylling

Det viktigste for økonomien i eggproduksjonen er at en får balanse i markedet.

Det må gis investeringsmidler for å tilpasse produksjonen til nye krav.

Innlandet Bondelag mener husdyrtilskuddet til verpehøns bør utvides fra 5.000 til 7.500 verpehøns under forutsetning av at dette kommer fra friske midler, ikke som en omfordeling innen gjeldende ordning.

For egg og kyllingproduksjon er det svært viktig at økning i kornpris kompenseres med prisnedskrivning.

Vi ser og er bekymret for at fjørfeproduksjonen er i ferd med å konsentreres rundt slakteriene. Dette mener vi er uheldig av flere årsaker, bl.a. økt smittepress og økt dyretetthet med de

utfordringer det gir. Innlandet Bondelag mener innføring av frakttilskudd til både kylling og kalkun er viktig for å sikre at produksjonen ikke konsentreres rundt slakterianleggene.

For kyllingprodusentene er det avgjørende at markedsaktørene jobber sammen for å få markedet i balanse slik at økonomien til gjenværende produsenter sikres. Her har dialogforum for kylling en viktig rolle.

8. Ku- og geitemjøl

Utkjøp av melkekvoter og økt omsetningsavgift i 2020 har gjort hverdagen tøffere for mange mjølkeprodusenter. Mange større mjølkeprodusenter som har investert i ny driftsbygning de siste årene, har hatt en negativ inntektsutvikling.

Innlandet Bondelag mener at i prinsippet bør mjølkepris økes minst slik at den dekker kostnadsutviklingen. Vi mener at målprisen bør økes i kommende jordbruksforhandlinger, men økningen må i stor grad gjøres i forståelse med og etter råd fra Tine.

Tollvernet må styrkes for å redusere import av meieriprodukter.

Alle mjølkeprodusenter må få inntektsøkning, men det er fortsatt behov for å styrke økonomien på de små og mellomstore brukene spesielt. Dette kan f.eks. gjøres med økning av dyretilskuddet på de lavere trappetrinnene. Samtidig må det gjeninnføres et tak på anslagsvis 60 mjølkekyr.

Innlandet Bondelag mener at det nå er kritisk viktig å få på plass et større investeringsprogram i eller utenfor jordbruksavtalen for å møte de kommende kravene i 2024 og 2034 for melkeproduksjonen (se kap. 12 – Investeringer)

Prioritering og målretting av investeringsvirkemidler for ombygging til løsdrift på små og mellomstore melkebruk må videreføres. Vi mener det bør gis større prosentvis støtte til fordel for mindre investeringer, og at en kan ha et trappetrinnsystem for prosentvise og utmåling av tilskudd.

Vi mener det ikke bør settes bom for investeringstilskudd for utbygging av fjøs større enn 30 kyr hvis ressursgrunnlag er der.

Innlandet Bondelag ønsker ikke større differensiering i driftstilskuddet til mjølkebruk mellom sone 1 og 3 og sone 5.

Kvotordningen

Kvotordningen må fortsatt være en del av jordbruksavtalen. Det er avgjørende viktig å ha et kvotesystem framover. Kvotepreisen, både for leie og kjøp har økt skremmende mye de siste årene. Innlandet Bondelag støtter arbeidet og de tiltakene det arbeides med for å redusere kvotepris og øke andel eid kvote.

Innlandet Bondelag mener at kvotetaket må reduseres til 600 tonn for kumjøl og 200 tonn for geitemjøl, men ikke med tilbakevirkende kraft. De som er over det nye kvotetaket, må få beholde kvoten sin.

Innlandet Bondelag er opptatt av at melkeproduksjonen i størst mulig grad beholdes og er mest mulig stabil i de områder vi har produksjonen i dag. Dagens kvoteregioner må beholdes.

PU-ordningen

Gjennom PU-ordningen sikres lik pris på melk uavhengig av hvor melka er produsert og hva den anvendes til. Vi ser nå at mye midler fra PU-ordningen går til konkurrentene til Tine som nå har så stor markedsandel i de mest folketette områdene at fortsatt subsidiering må være unødvendig.

Subsidieringen reduserer pris til bonde og det svekker konkurransekraften for norsk melk. På sikt utfordrer det mulighetene for å opprettholde melkeproduksjon over hele landet.

Innlandet Bondelag støtter arbeidet med å fjerne tilskuddene til konkurrerende aktører til Tine. Hvis Staten mener det fortsatt skal gis konkurransevridende støtte, må denne betales av staten og ikke av Tine-leverandørene gjennom PU-ordningen.

Geit

Innlandet Bondelag mener kvalitetstilskudd til kjeslakt over 3,5 kg må økes. Dyretilskuddet for geit må økes.

9. Grønnsaker, frukt og bær og potet

Grøntnæringa er en trendvinner mht hva forbrukerne ønsker mer av, og vi skal følge opp rapporten «Grøntsektoren mot 2025». Samtidig har nettopp grønntnæringa også fått de største utfordringene gjennom koronasituasjonen. Dette gir et behov for ekstra påpasselighet for å sikre økt satsing på grønntnæringa i praksis.

Klima, matsvinn og sporbarhet er tre viktige elementer. Klarer vi å øke forbruket av innenlandske produkter, vil vi redusere behov for transport av grøntproduksjon fra andre land. Videre mener vi det er viktig å få bedre og mer synlig sporbarhet og mere norske varer gjennom hele året. Av dette følger behovet for industrisatsing for å gjøre mer av produksjonen salgbar gjennom hele året.

Norges Bondelag må prioritere tollvern høyt og arbeide for økt politisk forståelse for dette. Tollvernet må styrkes for å gi reell beskyttelse. Grensekontrollen må styrkes for å sikre norsk plantemateriale og god plantehelse.

Opplysningskontoret for frukt og grønt må sikres nødvendige midler til å kjøre kampanjer for å gjøre forbrukerne bevisste på sesongenes ulike produkter.

Økt målpris er viktig som argument for å øke prisen i markedet. Grøntprodusentenes Samarbeidsråd (GPS) sitt arbeid må støttes.

Ved innføring av trappetrinn og/eller tak på AK-tilskuddet må grensene tilpasses dagens produksjonsstruktur. Videre må «tak og trappetrinnene» ta hensyn til de foretakene som tok signalene fra myndighetene i 2014.

Arealtilskudd for frukt og bær må likestilles. Det samme gjelder arealtilskudd til poteter og grønnsaker. Det bør innføres et tak på AK-tilskudd på potet og grønnsaker på anslagsvis 600 daa, og et trappetrinn med høyere sats for de første 300 daa.

Distrikts- og kvalitetstilskuddet må gjennomgås og utvides til å gjelde flere kulturer, og distrikts- og kvalitetstilskuddet på frukt og bær må heves.

Industrien har stort behov for mer norsk bær. Det er blant annet store kostnader i forbindelse med innfrysing og lagring. Derfor bør det innføres eget tilskudd for bær til industri samt investeringsmidler til innfryslinje.

Det er viktig at rammevilkårene for næringsmiddelindustrien blir bevart, samt at avrensordningen for potet opprettholdes og styrkes slik at dette kommer produsentene til gode. I tillegg må det innføres et frakttilskudd på avrenspoteter – dette er et viktig klimatiltak.

En økning av målprisen på grønnsaker og potet kommer ikke produsentene av industrivare til gode. En økning av produsentprisene på industrivarene vil ofte medføre at industriaktørene stadig oftere søker importvare som erstatning. Innlandet Bondelag ønsker at det blir jobbet for

muligheten for å få innført et eget «produksjonstilskudd» til produsenter av industrigrønnsaker og potet. Som et utgangspunkt kan en bruke «Nord-Norgekrona» som er et tilskudd til produsent på matpotet produsert i Nord-Norge.

Frakttilskudd på settepotet er viktig for at alle skal ha «lik» mulighet for utskiftning og tilgang på ny settepotet, og som videre har stor effekt på plantehelse innen potet og til slutt effekt på matsvinn. Frakttilskuddet har vært på samme nivå i mange år, mens den reelle kostnaden på frakt har i samme periode fordoblet seg, og Innlandet Bondelag ber om at frakttilskuddet på settepotet økes for å kunne dekke reelle fraktkostnader.

Friskt og klimatilpasset plantemateriale er grunnlaget for en konkurransedyktig næring spesielt i distriktene, derfor er det viktig at denne ordningen blir videreført og styrket.

Grensekontrollen må styrkes for å sikre norsk plantemateriale og god plantehelse.

Innlandet Bondelag mener det må stilles samme krav til importerte råvarer som til norske råvarer vi kan produsere sjøl. Og med krav mener vi hvilke plantevernmidler råvarene kan være behandlet med, samt tid fra behandling til høsting/plukking. Vi bør ikke ta inn produkter behandlet med plantevernmidler som ikke er godkjente i Norge

Ordningen med erstatning etter offentlig pålegg som følge av planteskadegjørere må opprettholdes på et nivå slik at den fungerer etter hensikten. Ordningen må utvides slik at den gjelder både plante- og bær-produsenter

10. Korn og kraftfôr

I Næringspolitisk program som ble vedtatt på årsmøtet i Norges Bondelag i 2020, er ett av målene at norskandelen i mat og fôr skal økes i alle produksjoner. Det betyr at kornproduksjonen må økes. Innlandet Bondelag mener at økonomien i kornproduksjonen må styrkes betydelig, og at dette må være en prioritert sak i årets jordbruksforhandlinger. Økt kornproduksjon er også god klimapolitikk ved at vi produserer det folk trenger og vi reduserer behovet for import. Det må stimuleres til å produsere etterspurte kvaliteter der en kombinerer god økonomi for kornbonden samtidig som det gir god kvalitet for sluttbruker.

Vi må få en generell bedring av kornøkonomien i alle områder. Dette må gjøres i en kombinasjon av økt kornpris og økt arealtilskudd.

Innlandet Bondelag mener målprisen må økes på alle sorter. Vi mener det må være størst prisøkning på matkorn med etterspurte kvalitet; hvete og havre.

Innlandet Bondelag foreslår en prisøkning på 40 øre for mathvete og havre til mat og 25 øre til fôrkorn.

Økt arealtilskudd er viktig for å styrke kornøkonomien. Innlandet Bondelag mener AK-tilskuddet må økes i alle soner. For å stimulere til økt kornproduksjon i mer marginale områder, må AK-tilskuddet økes ekstra i sone 5. Det må opp på samme nivå som AK-tilskuddet i sone 4. Det må også innføres et tak på AK-tilskudd på anslagsvis 2000 daa.

For å utnytte alt tilgjengelig areal mener Innlandet Bondelag det må innføres et småskiftetillegg for skifter som er under 10 daa.

Prisnedskrivning på norsk matmel/matkorn må styrkes slik at ikke økning i hveteprisen svekker norsk matmels konkurransevne. Dette er viktig for å begrense import gjennom RÅK-ordningen og bevare norske arbeidsplasser i norsk bakeri- og næringsmiddelindustri.

Innlandet Bondelag mener at økte kornpriser på fôrkorn må kompenseres med prisnedskrivning for å unngå økte kostnader i husdyrproduksjonene.

Vi ønsker at ordningen med beredskapslagring av såkorn styrkes. Dyrkerne er avhengig av godt utvalg med riktig arter og sorter for å kunne produsere de kvalitetene som markedet etterspør.

Innlandet Bondelag ønsker gjeninnføring av beredskapslagring på matkorn. Dette vil gjøre det mulig å øke selvforsyningsgraden, da vi kan overlagre kvaliteter som det helt sikkert vil være behov for et annet år. Staten må ta denne kostnaden. En situasjon som vi er i nå, med en pandemi tydeliggjør at det vil være nødvendig å ha en forsikring mot uforutsette hendelser.

Dyrking av åkervekster og olje- og proteinvekster

Innlandet Bondelag mener det må stimuleres til dyrking av åkervekster og olje- og proteinvekster. For å oppnå dette, trengs kunnskapsbygging, utvikling av nye/tidligere sorter og rigge et mottaksapparat slik at en får levert avlingene.

Vi mener det må etableres egen AK-tilskuddsgruppe for åkervekster og olje- og proteinvekster med noe høyere satser enn for korn.

Det bør gjennomføres en gjennomgang av ordning for stedskorrigering og infrastruktur på anleggene for å sikre mest mulig høyverdig korn- og proteinvekster. Dette må gjennomføres i samarbeid med markedsregulator for å sikre mest mulig effektiv varestrøm, høyere norskandel og økt lønnsomhet hos bonden.

11. Andre produksjoner

Honning

Honningproduksjon er en viktig produksjon i Innlandet og her har vi spesielt gode forhold til honningproduksjon. Bier er viktig for å sikre pollinering av frukt, bær og oljevekster. Innlandet Bondelag mener det er viktig å stimulere honningproduksjon og foreslår at tilskudd per bikube økes.

Innlandet Bondelag foreslår at det også gis et økt tilskudd per bikube ved økologisk honningproduksjon.

12. Investeringer

Det er stort behov for kapital i landbruket framover til oppgradering og vedlikehold av driftsapparatet i takt med de krav som stilles og den utviklingen som skjer. Dette gjelder innen både husdyr- og planteproduksjon; så som fjøs, tørker, lager og vatningsanlegg. Tilgang på nødvendig og rimelig kapital er en av de største utfordringene for næringa, og spesielt ved generasjonsskifter er det stort behov for rimelig kapital. Lav lønnsomhet over tid gjør det også vanskelig å investere uten tilført kapital gjennom investeringstilskudd. Innlandet Bondelag mener at andelen av budsjettmidlene til investeringsmidler bør økes, men behovet for investeringskapital er så stort at vi mener en del av midlene må hentes utenfor jordbruksavtalen.

Behovet og etterspørselen etter investeringsmidler er stort, og midlene hos Innovasjon Norge, Innlandet, brukes opp tidlig på året.

Behov og prioriteringer

Innlandet Bondelag mener at midlene må prioriteres til små og mellomstore melkebruk for nybygg / ombygging til løsdrift. For å imøtekomme kravet om løsdrift i melkeproduksjonen, er det i Innlandet årlig behov for å bygge nytt eller bygge om 66 båsfjøs til løsdriftsfjøs fram til 2034. Det betyr at bare for Innlandet er det behov for 100-150 millioner kroner årlig til regeltilpassing innen melkesektoren fram mot 2034.

Videre er det behov for investeringsmidler til:

- Fornyning og oppgradering av fjøs til andre dyreslag; Ammeku, sau, gris (SPF) og fjørfe.
- Korn tørker og økt lagerkapasiteten på gårdene.
- Kjølager, pakkerier og vanningsanlegg

Vi mener at en ved økt ramme til investeringsmidler bør prioritere at flere får tilskudd framfor stor økning i tilskuddsbeløp til det enkelte prosjekt.

Økte investeringsmidler er viktig for jordbruket i Innlandet, og det vil å bidra til økt byggeaktivitet og dermed flere viktige arbeidsplasser utenom næringa.

Innlandet Bondelag mener det må legges til rette for investeringer til fornybar energi gjennom andre støtteprogrammer, bl.a. gjennom Enova.

De regionale bygdeutviklingsprogrammene med regionale føringer for bl.a. IBU-midler og miljøvirkemidlene gjelder frem til 2022. Mange fylker starter opp rulleringsprosesser høsten 2021. De nasjonale retningslinjene for kommende 4-årsperiode som skal gis gjennom jordbruksoppgjøret må derfor vedtas i år.

13. Velferdsordninger

Gode velferdsordninger er viktig for rekruttering til næringa. Velferdsordningene bør være ett av de prioriterte områdene også i år.

Som bønder mangler vi et reelt sikkerhetsnett. Mange opplever å få avkorting av sjukepengen fra gardsinntekt om du har inntekt ved siden av. Andre opplever avkorting av sjuke- og dagpenger fra annen jobb når du driver gard i tillegg. Dette er et konglomerat av fallgruver for bonden, noe som må gjennomgås.

Tilskudd til avløsning til ferie og fritid og ved sykdom og svangerskap er de viktigste velferdsordningene. Det er også viktig å styrke rammevilkårene for landbruksvikarordningen framover.

Det er bra at vi har fått en økning i satsene i de siste oppgjørene. Innlandet Bondelag mener satsene må økes ytterligere, og de må minst følge kostnadsutviklingen.

Den kollektive sykepengeordningen og tidligpensjonsordninga må videreføres. Satsene i tidligpensjonsordninga har stått stille i mange år. Det er på tide at den økes.

14. Økologisk landbruk

Innlandet Bondelag mener det er viktig å ha stor nok økologisk produksjon til å etterkomme etterspørselen i markedet for å unngå import av økologisk produserte matvarer.

Innlandet Bondelag mener kunnskapsbygging, faglige tiltak og god rådgiving er viktigst for å øke økologisk produksjon. Det bør etableres en mentorordning for økologisk produksjon.

Det er mangel på økologisk korn. Økonomien i økologisk kornproduksjon må styrkes i takt med økonomien i konvensjonell korndyrking. Prisnedskrivning for økologisk korn må beholdes.

Økonomien i økologisk mjølkeproduksjon er svak, og omlegging fra konvensjonell produksjon har stoppet opp mens etterspørsel er stabil/økende.

Vi kan komme i en situasjon der vi er sårbare for import, da produksjonen synker. Det er viktig å holde produksjonen oppe slik at man fyller etterspørselen med norske varer. Det samme gjelder for andre økologiske produkter.

Omleggingstilskudd bør gjeninnføres, det samme gjelder målet om økologisk produksjon.

15. Regionalt Miljøprogram – RMP

De regionale miljøvirkemidlene er viktige for å ivareta kulturlandskapet og for å redusere forurensing til luft og vann. Innlandet Bondelag mener at bevilgningen til RMP-midler må økes med friske midler for å sikre nødvendig klimasatsing.

Innlandet er største seterfylket i landet. For å stimulere til fortsatt seterdrift, bør tilskuddet til setring økes.

For å få nødvendig stimuli til redusert klimautslipp til luft og avrenning til vann, er det viktig å ha gode tiltak med riktige satser slik at den enkelte bonde finner det interessant og fornuftig å gjennomføre tiltakene. Det er viktig med gode støtteordninger til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel og utsatt jordarbeiding.

Innlandet Bondelag er bekymret for forslaget til ny fordelingsnøkkel av RMP-midlene. Det kan være positivt å ha objektive kriterier for fordeling av midlene, men vi er kritiske til at midler til lavere erosjonsklasser nedprioriteres. Det er spesielt kritisk for Mjøsa som resipient, som omgis av store arealer med slake jorder. Isolert sett gir hvert dekar ikke så stor avrenning, men til sammen kan det være utfordrende. Vi ønsker ikke en ny Mjøsaksjon.

Medlemmer med god fagkunnskap og bakgrunn fra landbruksforvaltningen har stilt spørsmål ved om det kan være feil i de nye erosjonskartene, og vi ønsker at det skal ses nærmere på dette.

Hvis den foreslåtte fordelingsmodellen blir stående, forutsetter vi at bevilgningene til RMP økes betraktelig, slik at Innlandet øker dagens bevilgning. Behovet er mye større enn dagens tildeling, og vi trenger en styrking av virkemiddelpotten. Slik fordelingen er nå har vi også måtte stramme inn på husdyrgjødselordningen i gamle Hedmark, som har hatt tilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel siden 2004. Det betyr at vi allerede har måtte nedprioritere tiltak innen klima og vannmiljø i Innlandet. Det er stikk i strid med nasjonale satsinger i bl.a. landbrukets klimaplan.

Grøfting og nydyrking

Grøfting og nydyrking er viktige tiltak for å øke andel norske ressurser i matproduksjon og ikke minst er det viktige klimatiltak i landbruket.

Innlandet Bondelag mener det må stilles mye mer kapital til grøfting og nydyrking. Kostnaden med grøfting varierer svært mye avhengig av grunnforhold og om en kan bruke rådalshjul eller må bruke gravemaskin. Vi mener det bør gis differensiert støtte avhengig av grøftemetode, f.eks. på 50 % av den godkjente kostnaden.

16. Klima

Vi må arbeide målrettet med tiltakene i landbrukets klimaplan. Gjennomføring av klimatiltakene koster penger. Dette er kostnader som landbruket ikke kan bære alene. Myndighetene må bidra. Innlandet Bondelag mener at mye av pengene til klimatiltakene bør komme utenfor jordbruksavtalen. Hvis de i stor grad skal komme gjennom jordbruksavtalen, må de komme som friske midler.

Innlandet Bondelag ser fram til å komme ordentlig i gang med klimakalkulator og førsteråd til produsenter som ønsker en "klimagjennomgang" på egen gård. Ettersom klimakalkulatoren tas i bruk, vil vi etter hvert få bedre oversikt over hvilke tiltak som blir de viktigste å støtte i klimaarbeidet. Det må støttes opp under gode ordninger som bidrar til økt binding og reduserte utslipp. Som omtalt over har nasjonale føringer for RMP bidratt til redusert satsing på miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel i gamle Hedmark. Vi regner med at det er en utilsiktet virkning, men ikke desto viktigere å rette opp igjen. Forslag om ytterligere tilstrømming i RMP bevilgningene i Innlandet vil ramme måloppnåelsen for klimatiltakene i Innlandet.

Innlandet Bondelag mener det er viktig å støtte arbeidet og forskningen som kan utvikle tiltakene i landbrukets klimaplan.

Generelt er Innlandet Bondelag opptatt av at det må forskes mer på klimatiltak innen landbruket for å finne gode og økonomisk akseptable løsninger på en del utfordringer, bl.a. presisjonsjordbruk, bedre avl, produksjon av biogass fra husdyrgjødsel osv. Vi er videre opptatt at det gis midler til forskning på biokull, fangvekster o.l. for å bidra til økt karbonbinding.

Det er viktig at vi kommer i gang med tiltak i landbrukets klimaplan. Eksempler på konkrete tiltak som bør finansieres med friske klimamidler er:

- Tilskudd til innblanding av biodiesel
- Støtte til grovfôrprøver
- Karbonlagring:
  - o Piloter på gardsanlegg for biokull der du kan utnytte både varmen og biokullet
  - o Mindre jordbearbeiding, større vekstskifte og bruk av fangvekster
  - o Unngå fordamping fra gjødsellager

17. Annet

Ressurssenter for fjellandbruket

Vi er opptatt av at fjellandbruket skal gis gode muligheter for både utvikling og kompetansebygging. Vi foreslår at det oppstartede Ressurssenteret for fjellandbruk med utgangspunkt i Løken forskningsstasjon i Øystre Slidre, gis støtte / midler til å bli en ressurs og viktig aktør i videreutvikling av fjellandbruket. Ressurssenter for fjellandbruk ber om 6 mill kroner til fjellandbruk i 2022 fordelt på

- 2 mill til drift av senteret
- 2 mill forvaltet av ressurssenteret for gjennomføring av prosjekter
- 2 mill forvaltet av Statsforvalteren som i dag

Innlandet Bondelag støtter dette.

Avlingsskadeordningen

Innlandet Bondelag mener at det er avgjørende å beholde avlingsskadeordningen tilnærmet lik i dag. Det er likevel behov for noen justeringer og endringer:

- For husdyrholdere – gi mulighet for individuell behandling for de som kan dokumentere avlingsnivå over år
- Ta en gjennomgang av avlingssoner eng
- For planteproduksjon – se på muligheten for å ta inn verdien av avlingen og ikke bare mengde for potet, grønnsaker, frukt og bær og såkorn
- Dele grønnsaker i flere vekstgrupper
- Øke taket på avlingsskadeerstatningen. Dette er spesielt viktig for grøntsektoren.
- P.g.a. koronasituasjonene og usikkerhet omkring arbeidskraft til innhøsting, mener Innlandet Bondelag at utvidelsen av avlingsskadeordningen for jordbruket slik at den også omfatter avlingssvikt som følge av mangel på arbeidskraft, må videreføres i 2021.

Fraktordninger

Gode fraktordninger er viktig for å sikre et aktivt landbruk over hele landet. Vi mener støtten til eksisterende fraktordningene må økes. Spesifikt må innfraktordningen på slakt styrkes. Vi forslår vi at det innføres innfraktordninger for potet, kylling og kalkun og i grøntsektoren.

RÅK-ordningen

RÅK-ordningen må bestå og styrkes tilstrekkelig til å opprettholde og øke forbruket av norske råvarer og sikre arbeidsplasser i næringsmiddelindustrien.

Strøm

I tørkesommer er det mange som bruker mye penger på vatning. Vi oppfordrer Norges Bondelag til å arbeide aktivt for å få tilbake «sommertariffen» på strøm til vatningsanlegg, og at vi må slippe den høye nettleien ved at anleggene ofte kommer inn under «Industritariff».

Kompetanse og rekruttering

Skal vi oppnå målsettingene innen matproduksjon og bioøkonomien, er det viktig at vi har midler og muligheter for rekruttering, kompetansebygging og midler for tilrettelegging for utvikling og utviklingsprosjekter.

Det er derfor viktig at tilskuddene til regionale rekrutterings- og kompetansehevingstiltak (RK-midler) og til regionale tilretteleggingstiltak (RT-midler) styrkes.

Forskning og utvikling

Et avansert og høyproduktivt landbruk er avhengig av aktiv forskning og rådgiving. Det er viktig å øke bevilgningene til disse formålene. Grunnforskning, anvendt forskning og utvikling er viktig for å utnytte produksjonsmulighetene og kunne øke produksjonen. Videre er det viktig å satse på formidling av forskningsresultater.

Skal vi kunne gjennomføre det grønne skiftet og målene i bioøkonomistrategien må nivået på forskningsmidler økes kraftig.

Teknologi på beitedyr

Innlandet Bondelag mener det ligger noen lite hensiktsmessige begrensninger i forskrift for tiltak i beiteområder. For effektiv bruk av Nofence eller overvåkningsteknologi, bør ikke regelverket hindre investeringer på over 50 % dekning av voksne dyr. Dette slår feil ut både på småfe og storfe. Effektive overvåkingsmuligheter er viktig både for å holde storfe på rett plass og gjenfinne småfe etter rovdyrangrep. Bevilgningen til teknologi på beitedyr bør økes.

Styrket rådgivning

Mange av målene vi setter oss i landbrukspolitikken krever at ny kunnskap tas i bruk og at bøndene får god rådgivning. Norsk Landbruksrådgivning (NLR) er helt sentrale for at landbruket skal kunne møte nye utfordringer. Innlandet Bondelag mener det er viktig at NLR har et godt og oppegående rådgiverapparat som kan handtere nye saksområder som f.eks. klimarådgivning, presisjonsteknologi, agronomi og HMS.

Konfliktdepende/- forebyggende tiltak jordbruk / reindrift

Innlandet Bondelag forslår at det bevilges midler fra Landbrukets utviklingsfond til å videreføre prosjektet i Os kommune. Innlandet Bondelag foreslår at det settes av en ekstra pott som øremerkes sperregjerder.

Sparing for ungdom

Det er økonomisk krevende for ungdom som ønsker å komme inn i næringa. En ungdomspakke for å bedre likviditeten i første driftsfase for unge gårdbrukere er derfor et viktig tiltak. Pakken kan bestå av et oppstartstilskudd på f.eks. 70.000 kroner, gårdssparing for unge (GSU) og rentefritt lån.

Fondsavsetninger

Innlandet Bondelag mener det i enkeltpersonforetak må gis åpning for å avsette til en fondsordning. Dette er viktig for å møte store framtidige investeringer og næringsutvikling, både innenfor tradisjonelt landbruk og andre bygdenæringer. Det er også viktig å få mulighet til å avsette i fond for å kunne investere i mer klimasmarte løsninger og for å møte eventuelle større klimabetinga avlingsskader.

Avgift på plantevernmidler

For grøntsektoren er mangelen på alternative plantevernmidler et problem.

Plantevernmiddelavgiften virker derfor ofte kun som en økning i kostnadene til bonden og ikke som et tiltak for å velge mer miljørettet. Avgiften bør fjernes eller legges flat fordi den ikke virker formålstjenlig. Eventuell avgift må i framtida i sin helhet tilbakeføres til næringa gjennom støtte til forskning innen plantevern og utprøving og godkjenning av nye midler, samt "minor use" søknader.

Skatt, avskrivninger og avgifter

Skatter og avgifter må ses i sammenheng, slik at en får en total reduksjon. Selv om skatt ikke er tema i jordbruksforhandlingene, vil Innlandet Bondelag likevel påpeke viktigheten av å redusere skatt- og avgiftsnivået.

Det er viktig at tilleggsnæringer basert på gårdens driftsapparat og ressurser inngår i grunnlaget for jordbruksfradrag.

Formuesskatt

Innlandet Bondelag mener at skatt på næringsformue / arbeidende kapital i landbruket må bort.

Med hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Elisabeth Gjems

Margrete Nøkleby

Kopi til:

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Næringspolitisk	Inger Johanne Sveen	Postboks 9354 Grønland	0135 OSLO

Innspill fra Møre og Romsdal Bondelag til Jordbruksforhandlingene

Oppsummering over de mest prioriterte tiltakene

For å nå målene i landbrukspolitikken må vi opprettholde antall bønder, og bonden må kunne ha levelig inntekt av ett årsverk uansett produksjon. Inntektsforskjellene mellom ulike produksjoner må også utjevnes. For å sikre rekruttering, og for å løfte inntektsmulighetene i næringen, må inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet reduseres.

Selv om regjeringen skulle legge mye penger på bordet, bør vi bare inngå en avtale som bevarer kanaliseringspolitikken.

1. Inntektsramme

Våre satsingsområder er:

1. Inntekta må opp for alle produksjoner og bruksstørrelser.
2. Ku og geitemelk: Kvoteleieordning og de konkurransepolitiske virkemidlene i PU-ordningen må avvikles.
3. Storfekjøtt: Nytt tilskudd til ku med kalv på beite i ammekuproduksjonen. Driftstilskudd oppforingsenheter innkjøpt kalv 500 kr pr dyr i sone 5B-7.
4. Økt distriktstilskudd for svin og småfe i sone 5B-7
5. Styrking av distriktsvirkemidlene i grønt, frukt og bær på Vestlandet.
6. Velferdsordninger ved svangerskap og fødsel må forbedres.
7. Kostnadene til jord- og kvoteleie må tas med i beregningen av inntekt.
8. Avkastning av egenkapital må trekkes fra det som nå beregnes som vederlag til arbeid og egenkapital i grunnlagsmaterialet.
9. Fjerne telledato for dyr. Bruke tall fra husdyrkontrollen som grunnlag for telling og unngå uheldige konsekvenser av faste datoer i løpet av året.

Markedsregulering, import og pris

- Importvernet må styrkes.
- Handlingsrommet som tollvernet gir, må utnyttes.
- Det må ikke inngås handelsavtaler som innebærer økte importkvoter.
- Styrking av markedsbalanseringsordningene må prioriteres høyt.

Budsjettoverføringer

Budsjettmidler skal brukes til å utjevne driftsvansker som størrelse, område og produksjon. Utviklingen i produksjon og inntekter i vestlandslandbruket viser at det er nødvendig å øke bruken av budsjettmidler i disse distriktene. Det siste året har pris hatt negativ utvikling, noe som rammer større produsenter mest. Dette må kompenseres ved høyere distriktstilskudd.

Velferdsordningene må styrkes kraftig. Spesielt må ordningene i forbindelse med svangerskap og fødsel forbedres. *Viser til eget notat fra selvutnevnt arbeidsgruppe i Møre og Romsdal.*

Selv om løsdriftskravet er utsatt til 2034 er det fortsatt stort behov for å følge opp med en flerårig og forutsigbar investeringspakke for ombygging. Det er stort behov for investeringer og vedlikehold også i andre deler av landbruket. Økte midler til investeringer må derfor komme *utenfor* jordbruksavtalen.

Struktur

Det skal være gårdens og området ressurser som skal legges til grunn for driftsomfanget.

Distrikt

Distriktstilskuddene treffer distriktene godt og ivaretar alle bruksstørrelser. Det må derfor økes. For å utvikle landbruket i distriktene kreves inntektsøkning og målrettede investeringer som er tilpasset distriktslandbruket.

Driftsvansker

Det er viktig å få på plass et driftsvansketilskudd. Et tilskudd til skifter under 3 daa kan være en løsning sammen med å øke tilskuddet til bratt areal.

2. Avlingsskade

Det må jobbes videre for å få på plass gode ordninger for beregninger av avlingsskader. Vi ser store utfordringer med å bruke normtall for å beregne avlingsskadeerstatning. Erstatningsordning for beiteskader av hjortevilt og gås må på plass.

3. Storfekjøtt - ammeku

Markedssituasjonen for storfekjøtt viser stor underdekning. **Økningen må skje i *grasdistriktene***. Driftsgranskingene viser negativ økonomisk utvikling i ammekuproduksjonen – kr 80 000 for Vestlandet fra 2015 til 2019.

Konkrete forslag:

- Nytt beitetilskudd til ku med kalv.
- Pyramidetilskudd for ammeku i sone 5–7. Toppen bør nås på 40 ammekyr. Hver bruksenhet kan bare få ett pyramidetilskudd.
- Økning i sats på driftstilskudd ammeku til 5000 pr ku for de første 25 i sone 5–7. For kyr over nr. 25 økes satsen til 4000.
- Driftstilskudd på kr 500 per dyr for rene oppføringsbesetninger i sone 5-7.
- Husdyrtilskudd til ammeku økes med kr 200 per dyr. For øvrige storfe økes med kr 100.
- Innfrakttilskuddet på slakt må økes i områdene med svakest produksjons- og inntektsutvikling.
- Tilskudd til avlsarbeid innen kjøttfe må økes betraktelig, spesielt for å avle fram dyr som utnytter grovfôr og beite godt.

4. Småfe

Økonomien i saueholdet trenger et løft, og det må samtidig arbeides for å opprettholde markedsbalanse.

Konkrete forslag

- Økning på 100 kr per dyr i utmarksbeite. Kravet til beitetid på utmark økes til 8 uker med unntak for de som blir pålagt tidligningsankning.
- Kravet til kvalitetstilskudd senkes fra O+ til O og satsen reduseres, og at de frigitte midlene brukes til å styrke satsene i husdyrtilskuddet. Samtidig innføres vektgrense på lam på 14 kg for å få kvalitetstilskudd.
- Husdyrtilskudd: Det skal lønne seg å levere kvalitet og en vare som forbrukeren etterspør. Vi ber om at det utredes en ordning der støtten vris mot produsert vare / kg.
- Sauens rolle som landskapspleier må verdsettes høyere.
- Jerv og gaupe: Antall ynglinger må ned på bestandsmålet. Dette er statens sitt ansvar.
- Oppføring av kje kan være en stor ressurs. I dag gis det tilskudd på kr 300 til kje over 3,5 kg. Vi ønsker å øke tilskuddet til kr 500 per kje med vektgrense 5 kg.

5. Svinekjøtt

Første prioritet er å bevare og utvikle markedsreguleringsmulighetene. Det er viktig å styrke svinemiljøene i distriktet.

Konkrete forslag

- Målprisen må økes med kr 1,70.
- Distriktstilskudd på gris må økes.
- Økt dyretallsstøtte for de første purkene og for de første slaktegrisene. Dette vil styrke svinenæringa i distriktene.
- Innfrakttilskuddet på slakt i distriktene må økes.
- Økonomisk kompensasjon ved sanering til SPF og helsefremmende tiltak må forsterkes til kr 5000 per årspurke. Tilskudd til sanering til SPF er viktig også for å oppnå landbrukets klimamål.

6. Egg og kylling

Det er svært viktig at distriktstilskuddet på egg ikke blir ytterligere redusert. Eventuell vekst i eggproduksjonen må skje i distriktene.

7. Ku- og geitemelk

Det må være norsk melk i meieriproduktene som blir solgt i Norge. Vi må sikre at den aktive melkeprodusenten eier melkekvoten selv. Inntekten må opp for alle bruksstørrelser.

Konkrete forslag

- Distriktstilskudd melk må økes i sone 5–7.
- Målprisen for melk økes forsiktig i tråd med markedsregulators anbefalinger.
- Driftstilskudd til melkekyr og melkegeit økes med 20 000 kroner.
- Kvoteleie begrenses til 5 år (vi henviser til vårt innspill til kvoteordningen i 2020).
- Frigjorte midler i prisutjevningsordningen (PU), fra eksportstøtte til Jarlsberg, må brukes til å styrke konkurransekrafta til norsk melk. De konkurransepolitiske ordningene i PU-ordningen svekker konkurranseevnen til norsk melk og må avvikles.
- Husdyrtilskuddet på kr 200 for de første 125 geitene må økes, og utmarksbeitetilskuddet må økes med kr 100 per geit. Dette for å kompensere lavt forholdstall over lang tid.
- Det må være et mål å øke forbruket av geitmelksprodukter i markedet slik at hele grunnkvoten for geitmelk kan leveres.

8. Grønnsaker, frukt og bær

Inntekten må opp. Distriktsvirkemidlene er avgjørende for både grønnsaker, frukt og bærproduksjonen på Vestlandet.

Konkrete forslag

- Styrk distriktstilskuddet for bær i sone 4–7 ved å heve det opp på nivå med moreller i sone 5.
- Innfør ekstra tillegg på fem kroner per kilo i distriktstilskudd til bringebær og jordbær til industri.
- Splitt sone 5 i 5A og 5B for arealtilskudd for frukt, bær og grønnsaker. Samme soneinndeling av sone 5 som for grovfôr.
- Arealtilskuddet for frukt og bær må styrkes i sone 5B–7. Løft arealtilskuddet til bær i sone 5B–7 til samme nivå som tilskuddet til frukt i samme soner.

- Det må innføres økonomiske tiltak som sikrer godkjenning av plantevernmidler for små kulturer. Godkjenning av plantevernmidler må ha samme praksis som i våre naboland.
- Sagaplant og Graminor må tilføres midler for å sikre produksjon av sykdomsfritt norsk plantemateriale.
- Styrk satsingen på grønnsaker i Vestland og Møre og Romsdal med målrettet prosjekt på markedshager. Det vil si grønnsaksproduksjon med mange sorter på mindre areal rettet mot direktesalg.
- Det må innføres tak på arealtilskudd innen frukt, bær og grønnsaker.
  - Bær: Høyeste sats opp til 50 dekar redusert sats fra 50 dekar til 100 dekar. Tak = 100 dekar
  - Frukt: Høyeste sats opp til 50 dekar redusert sats fra 50 dekar til 100 dekar. Tak = 100 dekar
  - Grønnsaker: Høyeste sats opp til 100 dekar redusert sats fra 100 dekar til 200 dekar. Tak = 200 dekar
- Det må innføres en offentlig regulering av produksjonsavtaler i grønn sektor for å opprettholde produksjon av potet og grønnsaker i hele landet, og for å rekruttere nye produsenter inn i næringen.

9. Korn og kraftfôr

Det er viktig å stimulere kornøkonomien for å sikre kanaliseringspolitikken. De marginale kornarealene må prioriteres.

Konkrete forslag

- Arealtilskuddene må økes i trappetrinn.
- Sett i forhold til ordinær sats økes arealtilskuddet med kr 100 per dekar på bruk som har fra 0 til 400 dekar med korn. På bruk som har fra 400 til 800 dekar korn, øker arealtilskuddet med kr 50 per dekar, og på bruk som har over 800 dekar korn, er arealtilskuddet uforandret.
- Arealtilskudd for sone 4 og 5 bør økes med kroner 100,- per dekar.
- Det innføres et småskiftetillegg under 5 dekar.
- Vi anbefaler en liten økning i kornprisen, men forutsetter at prisnedskrivningstilskuddet brukes til å skrive ned økningen i kraftforprisen til å begrenses til den generelle prisøkningen.
- Fraktstøtteordningene for korn og kraftfôr må styrkes.
- Det innføres et nytt arealtilskudd – til olje- og proteinvekster. Dette må være så stort at det er lønnsomt på linje med korn.

10. Grovfôr og beite

Vi ønsker at større del av fôret til drøvtyggere skal være grovfôr. Det er fortsatt behov for økning i beitetilskuddene.

Konkrete forslag

- Graderte satser for ulik lengde på beitesesongen på innmark for storfe, for eksempel 50 % tilskudd ved 8 uker, 100 % for 12 uker og 120 % for 16 uker. Forslaget gjelder for vårt område, og kan være annerledes i andre deler av landet.
- Det generelle beitetilskuddet for innmark og utmark økes med kr 100 per dyr i hele landet.

11. Investeringer

Den totale potten for investeringsmidler må økes vesentlig. Økningen i investeringsmidlene må komme utenfor jordbruksavtalen.

Konkrete forslag

- Små og mellomstore bruk til fornying av driftsapparatet, samt nye dyrevelferdskrav.
- Storfekjøttproduksjon i sone 5-7
- Investeringer med tanke på bedre utnyttelse av husdyrgjødsel.
- Investeringer i frukt og bær dyrking.
- Investeringer knyttet til lokalmat og reiseliv basert på gardens ressurser.
- Investeringer til fornybar energi.
- Investeringsfond må innføres, eventuelt med prioritering av miljø- og klimatiltak.
- De fylkesvise tildelingene må være så store at maksrammene for tilskudd kan utnyttes.
- Tildelingskriteriene må gjøre det mulig å søke om investeringer uten å øke produksjonen.

12. Velferdsordninger

Landbruket må ha velferdsordninger som kan konkurrere med andre næringer. Det er spesielt viktig for å styrke rekrutteringen. *Viser til eget notat fra selvutnevnt arbeidsgruppe i Møre og Romsdal.*

Konkrete forslag

- Sykeavløsningen må dekke faktiske kostnader. Dagsatsen må heves til kr 2000.
- Øremerkede midler til ferie- og fritidsavløsning må videreføres. Taket må heves til kr 100 000. Satsene per dyr står uendret med unntak av ammeku. Den økes til kr 1400 per ku.
- Kunnskap om tilskuddsordninger ved svangerskap og sykdom må økes hos bønder, landbrukskontor og NAV.

13. Økologisk landbruk

Vestlandet har forutsetninger for å produsere en stor andel av frukt og grønt, samt kjøtt og melk, men skal vi øke økologisk produksjon, må staten være villig til å bruke midler på dette. Den nasjonale produksjonen må dekke etterspørselen.

14. Dyrevelferd

Obligatoriske veterinærbesøk eller målrettet rådgiving er det beste tiltaket for å sikre god nok dyrevelferd. Bondelaget må ta større eierskap til definisjoner av og krav til god dyrevelferd. Beitebruk og dyrehold bør oppfølges bedre av kontrollorgan. Dette har med vår legitimitet å gjøre.

15. Klima

Bonden har nøkkelen til å redusere utslippene i landbruket. Vi må velge tiltak og løsninger som bonden er motivert for og i stand til å gjennomføre. Midlene til å støtte klimatiltak på gården må komme utenom jordbruksavtalen.

Konkrete forslag

- Drenering er et effektivt klimatiltak. Det må gis tilskudd på 50 prosent av godkjent kostnadsoverslag.
- Tilskudd til mer effektiv og klimavennlig lagring og spredning av husdyrgjødsel er også et viktig tiltak.
- Det må legges bedre til rette for solcelleanlegg på gårdsbruk. Både investeringsmidler og regelverk for omsetning av overskuddsenergi.
- Bondelaget må jobbe aktivt for at karbonlagring i skog må telle med i klimaregnskapet. Dette må likevel ikke bli en sovepute for det videre klimaarbeidet.

16. Annet

Skatt/avgifter/avskrivninger/fond

Salg av tilleggsjord til bruk i aktiv drift skal være fritatt for beskatning. Vi må få strengere priskontroll ved salg av landbrukseiendommer.

Det bør etableres en ordning med fondsavsetning til investeringer etter modell av skogbruket.

Forskning og utvikling

Det må opprettes et nasjonalt nettverk for koordinering og brukerstyrt forskning for jordbruket etter modell av Grønn Forskning Midt-Norge. Det settes av tre millioner i året i fem år i årets jordbruksforhandlinger.

I arbeidet med regional og nasjonal landbruksmelding i 2017 ble det avdekket et behov for oppdaterte kunnskaper om verdiskapning som kan brytes ned på regionalt og kommunalt nivå. Kloke beslutninger og strategiske veivalg er til enhver tid avhengig av oppdatert kunnskap.

Gjennom aktivt forskningsarbeid har mye ny kunnskap om alvold blitt avdekket de siste årene. Det er behov for å teste om nye medisiner virker over flere år. Det må prioriteres penger til å slutføre dette viktige arbeidet.

Diverse

Det er viktig at RÅK-ordningen videreføres.

Ett årsverk i landbruket er 1840 timer. Dette er utdatert, og timetallet for et årsverk bør settes til 1750 timer som for arbeidstakere.

Styrk antall bier til pollinering. Innfør et geografisk målrettet tilskudd til pollineringsbirøkt. Øk tilskuddet per bifolk med 100 kroner.

Økte midler til skogdrift i bratt terreng – taubanedrift

Når bonden skal ha barn

Innspill til jordbruksforhandlingene 2021 fra selvutnevnt arbeidsgruppe i Møre og Romsdal.

Deltagere på arbeidsmøte – fra venstre: Åslaug Røberg, Kjersti Ellingsgård, Hilde Kjersem Kolberg, Anne Dahle Klever, Ragnhild Bergheim Ruud, Anna Berget, Vegard Smenes og Arnar Lyche

Bakgrunn

Initiativtakere er Hilde Kjersem Kolberg og Anna Håland Berget. Begge er styremedlemmer i Møre og Romsdal Bondelag, melkeprodusenter og småbarnsforeldre. Yrket som bonde skal ikke være et hinder for å få barn, sier de. Slik er det til en viss grad i dag. De kjenner til bønder som ønsker seg flere barn, men som vegrer seg av praktiske og økonomiske årsaker. Derfor er det nødvendig å forbedre velferdsordningene i forbindelse med svangerskap, fødsel og foreldrepermisjon.

Kjersti Ellingsgård, Anne Dahle Klever, Ragnhild Bergheim Ruud og Vegard Smenes er alle melkeprodusenter og småbarnsforeldre og ble invitert med i ei arbeidsgruppe. Åslaug Røberg fra Fylkesmannen deltok for å redegjøre for regelverket og Arnar Lyche var sekretær.

Dagens regelverk

Tilskuddsordningen skal ifølge forskriften medvirke til å dekke kostnader til avløsning ved sykdom og svangerskap med mer. Formålet er å fungere som sikkerhetsnett når bonden er ute av stand til å utføre arbeidet på gården. Det skal gjøres fradrag for stønader og andre inntekter som bonden kan få i perioden det søkes tilskudd for. I utgangspunktet gis det kun ett tilskudd per virksomhet i samme periode. For å få tilskudd til avløsning må det være andre enn samboer/ektefelle eller person med næringsinntekt fra foretaket, som er avløser.

Eksempler fra virkeligheten

Sofie fra Vigra fortalte om sine utfordringer i Bondebladet 8. oktober 2020. Hun tok over gard på kort varsel, fikk barn og var fullstendig avhengig av at foreldrene og samboeren hjalp til, både med arbeid og barnepass. Hun var heldig og fikk tak i en avløser som lærte raskt, men da avløseren hadde jobbet og brukt opp pengene hun fikk utbetalt var bare 1/3 av jobben gjort. Dagsatsen må opp for å dekke de reelle utgiftene til avløser på en gard.

Kjersti hadde en permittert ektemann da hun gikk gravid. Dermed jobbet hun nattskift som sykepleier før fødselen, for å spe på inntekta. Det førte til at hun fikk fradrag på tilskuddet til avløser da hun skulle ut i permisjon. Vegard er aktiv tillitsvalgt i våre organisasjoner. Han får fradrag for sine vederlag for styreverv når det beregnes tilskudd til avløsning når han skal ha pappapermisjon. Fradrag for lønn og ytelser må fjernes, slik at folk kan dekke utgifter til avløser selv om de har inntekt utenom garden.

Hilde er gravid og får svangerskapsenger i tida før fødselen. Det er en prosess å få tak i en god ansatt, og i mellomtiden vil det føre til mer arbeid på ektefelle og samdriftsdeltaker. Disse burde få kompensasjon for den ekstra arbeidsbelastningen. Det må kunne utbetales tilskudd til avløsning også når ektefelle/samboer/person med næringsinntekt fra foretaket er avløser ved sykdom og fødsel mm.

Ragnhild deler på drifta sammen med ektemannen. Hun har fått fire barn på kort tid, men sier at i praksis fører det til at mannen må springe dobbelt så fort. NAV trodde ikke på at hun var delaktig i drifta, og regnskapsføreren måtte finne fram dokumentasjon på at hun var gardbruker. Det tok svært lang tid før hun fikk noe utbetalt fra NAV. Det er likviditetsmessig krevende å forskuttere lønn til avløser over lengre tid i påvente av svar fra NAV. Det kan ikke søkes om tilskudd fra kommunen før NAV har fattet vedtak. Vi må få ut mer kunnskap til bøndene, landbrukskontorene og NAV.

Selvutnevnt arbeidsgruppe i Møre og Romsdal foreslår følgende:

- ✓ **Å øke maksimal dagsats til minst 2000 kr.** Dagens sats dekker ikke kostnaden med å leie inn en avløser som skal gjøre en jobb tilsvarende gardbrukeren.
- ✓ **Å fjerne fradrag for lønn og ytelser.** Det er gårdsbrukets arbeidsomfang som er avgjørende for avløserkostnadene, uavhengig av om bonden ser seg nødt til å ha arbeid utenom eller ikke.
- ✓ **Å gi tilskudd til avløsning også når ektefelle/samboer/person med næringsinntekt fra foretaket er avløser.** Det er en svært viktig endring med tanke på å sikre tilgang på kompetent avløser til enhver tid.
- ✓ **Å øke kunnskapen hos bønder, landbrukskontor og NAV.**

Vi mener våre forslag gir følgende fordeler for landbruket:

- Sikrer i større grad at dyra får forsvarlig tilsyn.
- Bedre sikkerhet for bonden når hun er gravid.
- Bedre sikkerhet for bonden når hun/han er sykmeldt.
- Bedre rekruttering til landbruket.
- Bedre mulighet for partner til å ta ut foreldrepermisjon.
- Enklere saksbehandling.

På vegne av arbeidsgruppa,

Hilde Kjersem Kolberg og Anna Håland Berget

Saksframlegg

Arkivsaksnr : 21/00132-12

Saksbehandler: Geir Jostein Sandmo Nordland Bondelag (intern)

Innspill Jordbruksforhandlingene 2021

Vedtak

Innspill Jordbruksforhandlingene 2021

1. En oppsummering av innspillet vektlagt det Nordland Bondelag prioriterer sterkest av produksjoner og tiltak.

Norges Bondelag må ha ambisjoner om:

- Norges Bondelag bør fremme et høyt krav i år for å følge opp målene i NPP.
- Prioritere sone 5B-7 på følgende punkt:
  - Ammeku; utmarksbeite, små- og mellomstore bruk, driftstilskudd, distriktstilskudd storfe, nytt tilskudd «Ku med kalv på utmarksbeite» kr . 2000.-, IBU.
  - Sau og geit; øke distriktstilskudd, utmarksbeite, husdyrtilskudd øke første trappetrinn 0-200 dyr, øke vektgrense for kje til 6 kg og slaktetilskudd kje til kr. 600.-
  - Svin; øke distriktstilskudd.
  - Ku og geitmelk: øke distriktstilskudd melk i sonene som tilsvarer arealsonene 5B- 7, små- og mellomstore bruk, styrke struktur.
  - Grønt; styrke distriktstilskudd, innføre distriktstilskudd til utvalgte grønnsakskulturer på lik linje med potet, behov for fellesanlegg til vasking, pakking og polering. Øremerke IBU-midlene i grøntsektoren fylkesvis.
- Styrke differensiering i kanaliseringspolitikken jfr. NPP på drifts- og arealtilskudd, begrensning på nyetablering sau og ammeku i kornområdene.
- Målpris; svin 1.50, melk- følge TINEs råd, grønt i takt med KPI, korn- en kombinasjon av økt målpris og arealtilskudd.
- Korn/kraftfôr; styrkes jfr. NPP.
- Investeringer/IBU midler; investeringsrammen må økes, gjerne etablere egen finansiering utenom jordbruksoppgjøret for å dekke etterspørselen ved for eksempel løsdriftskravet. For å klare å møte for eksempel løsdriftskravet må tak og tilskuddsprosent økes for små- og mellomstore bruk uten stor produksjonsvekst. Generasjonsskifte prioriteres i alle produksjoner. IBU- friske midler og fylkesvis øremerking i grøntsektoren.
- Velferd; økes i tråd med lønnsutviklingen.
- RMP; beholde dagens fordeling, fortsatt øremerking av midlene til gås.
- Klima; friske midler og fokus på bedre lagring og spredning av husdyrgjødsel.
- Annet:
  - SMIL; øke grøftetilskuddet.
  - Stimuleringstilskudd veterinær, der praksis ikke gir nok inntektsgrunnlag.

2. Inntekt- og inntektsutvikling

- Ambisjon, finansiering med målpris/tilskudd, forhandlingsmaterialet og avkastning av egenkapital
- Norges Bondelag bør fremme et høyt krav i år for å følge opp målene i NPP.
- Vi er positive til at Norges Bondelag ser på tallgrunnlaget for et mulig bedre resultatmål mot fremtidige jordbruksforhandlinger. Begrunnes bla. med kraftig økning både i kapitalinnskudd og leiepris på jord og melkekvoter.
- Prioritering av:
  - Områder
  - Det er viktig at alle regionene prioriteres for å sikre landbruk i hele landet, men med særlig fokus på sonene 5B-7 jfr. NPP.
  -
  - Bruksstørrelse
    - Tak på tilskudd
    - Er positive til tak på tilskudd. Bla. for å sikre små- og mellomstore bruk. Generelt bør takene ligge noe høyere enn i 2014, også noe høyere trappetrinninnslag enn 2014.
      - AK-tilskudd: Klimatiske forhold må ivaretas.
      - Husdyr:
      - Planteproduksjon:
      - Potet og grønnsaker: 500 daa, men i områder med liten produksjon- ingen tak for å styrke næringa og spre produksjonen i hele landet.
      - Tak på totalt tilskudd: 2.mill. kr.
    - Produksjoner
    - Produksjoner med markedsmuligheter bør prioriteres.
    - Sau/geit og ammeku i sonene 5B-7.
    - Korn i kornområdene.
- 3. Kanaliseringpolitikk
  - Differensiering mellom korn- og grasområder? Evt. innenfor grasområdet/kornområdet
  - Differensiering må styrkes jfr. NPP.
    - Differensiering på driftstilskudd eller arealtilskudd?
    - Både på drifts- og arealtilskudd.
    - Det bør legges begrensninger i mulighet til å etablere ny produksjon av storfekjøtt (ammeku) eller sau i kornområder. Både på IBU-midler og tilskudd.
- 4. Storfekjøtt - Ammeku
  - Hvor høyt prioritere bedre rammevilkår?
  - Styrkes i sone 5B-7; utmarksbeite, små- og mellomstore bruk, IBU-midler, driftstilskudd.
  - Styrke distriktstilskudd storfekjøtt i sone 5B-7. Økt kjøttproduksjon i nord er med å styrke slakteriene.
  - Innføre nytt tilskudd for «ku med kalv på utmarksbeite», sone 5B-7 kr. 2000.-
    - Klima – kjøtt – markedsutsikter
    - Overproduksjon må unngås, økning i produksjonen må komme i sone 5B-7 for å utnytte utmarksbeiteressene.
- 5. Sau og lam
  - Hvor høyt prioritere bedre rammevilkår?

-
- Prioritering mellom ulike tilskudd?
- Styrke utmarksbeitetilskuddet kraftig.
- Husdyrtilskudd; øke første trinnet til 200 dyr.
- Øke distriktstilskuddet i sone 5B-7.
- Differensiere mellom de som har sau på utegang og de som har sau i driftsbygning gjennom vinteren.
- Øke vektgrense på kje til 6 kg.
- Øke slaktetilskudd på kje til kr. 600.-pr. stk.
- 6. Svinekjøtt
  - Hvordan styrke økonomien?
  - Økt distriktstilskudd
  - Målpris – opp, uendret?
  - Målprisøkning med kr. 1,50.
  - Bruke investeringsstøtte?
  - Bør kun åpnes ved restaurering- eller ved omlegging til SPF uten produksjonsøkning, unntatt i Nordland, Troms og Finnmark der noe produksjonsøkning bør aksepteres for å ivareta produsentmiljø og slakteristruktur.
- 7. Egg og kylling
  - Hvordan styrke økonomien?
  - Dekke kostnadsveksten.
  - Prioritere tiltak som gjelder dyrevelferd og marked.
  - Innføre frakttilskudd på kylling?
  - Utvide husdyrtilskudd fra 5000 til 7500 verpehøns
- 8. Ku- og geitemelk
  - Prioritering?
  - Små og mellomstore bruk
  - Styrke inntektsgrunnlag og norsk konkurransekraft
  - Satse på aktive bønder
  - Styrke investeringsordningene, fokus på små- og mellomstore bruk
  - Stimulere til produksjon av og bruk av grovfôr i sone 5B-7.
  - Prioritere sone 5B-7, distriktstilskudd melk.
  - Målpris?
  - Følge TINEs råd.
  - Struktur?
  - Prioritere sone 5B-7.
  - Størrelse på et nytt senket kvotetak?
  - Redusere kvotetak til 600 tonn, uten tilbakevirkende kraft.
  -
- 9. Grønnsaker, frukt og potet
  - Målpris?
  - Øke tilsvarende etterspørsel i markedet. -minst KPI, gjerne høyere om markedet tillater det.
  - Tilskudd? Distriktstilskudd øke prosentvis eller øremessig likt i soner?
  - Styrke distriktstilskudd tilsvarende kostnadsutviklingen, sone 5B-7.
  - Prioritering av tiltak er areal-, distrikts og produksjonstilskuddet.

- Differensiere tilskudd etter arealstørrelse?
  - Annet:
  - Behov for fellesanlegg for pakking, polering og bearbeiding av produkter. Mangelen gir store ekstrakostnader til transport.
  - Innføre distriktstilskudd for utvalgte grønnsakskulturer på lik linje med potet.
  - Øremerke IBU-midler i grønnsatsningen fylkesvis.
10. Korn og kraftfôr
- Styrke kornøkonomien? Prioritering?
  - Ja, jfr.kanaliseringspolitikken.
  - Målpris?
  - En kombinasjon av økte kornpriser og arealtilskudd bør prioriteres i år.
  - Differensiering etter arealstørrelse? Differensiering mellom ulike vekster?
  - Innføre «småskiftetilskudd», slik at mest mulig areal benyttes til korn i kornområdene.
  - Øke/reducere differensieringen for arealtilskudd mellom soner?
  - Prisnedskrivningstilskudd og kraftfôrpris?
  - Økt prisnedskrivning ved økte kornpriser skal prioriteres høyt- dette for å forhindre økte kostnader i husdyrproduksjonen.
  - Stimulere til proteinvekster? Hvordan?
  - Etablere eget arealtilskudd for oljefrø og proteinvekster.
  - Endre bransjestandard hos kraftfôrprodusentene på norskandelen i fôret for å øke etterspørselen.
11. Andre produksjoner
- Hjort, honning, alpakka, annet
  - Ingen innspill.
12. Investeringer
- Bevilge mer, mindre eller uendret?
  - Mer. Det må jobbes for å etablere en egen finansieringspakke utenfor jordbruksoppkjørets rammer. Jfr.bla. løsdriftskravet.
  - Gi mer støtte til mindre investeringer? Fjerne tak? Øke tilskuddsprosent?
  - For å klare å møte for eksempel. løsdriftskravet må tak- og tilskuddsprosent økes for små og mellomstore bruk uten stor produksjonsvekst.
  - Hvordan prioritere i forhold til markedspotensial?
  - Prioritere høyest de produksjonene som har høyest markedsmuligheter.
  - Legge andre føringer enn i dag i forhold til prioriteringer?
  - Det bør åpnes for restaureringsmuligheter også i andre produksjoner der behovet er tilstede. (etterslep i svin- og saueproduksjonen). Gjelder også dyrevelferd og arbeidsforhold for bonden.
  - Generasjonsskifte prioriteres i alle produksjoner.
  - IBU-midler i grønnsatsningen må refinansieres med friske midler primært og øremerkes i fylkene. Sekundært øremerkes de fylkesvise andelene av midlene i grøntpotten til fylkene. Dersom de ikke benyttes til grønt- overføres de den ordinære IBU-rammen.
13. Velferdsordninger
- Prioritering i forhold til andre ordninger?
  - Ja, minst i tråd med lønnsveksten i samfunnet- et stort etterslep.
  - Prioritering mellom de ulike velferdsordningene?
  - 1. Avløsning ferie og fritid.
  - 2. Avløsning ved sykdom, svangerskap mm.

3. Sykepengeordningen.
- Fjerne fradrag for lønn og ytelser de første 16 dagene.
14. Økologisk landbruk
- Hvordan stimulere til økt produksjon og korn spesielt?
  - For å øke produksjonen mener vi at man skal prioritere 1.pristilskudd pr. produsert enhet, 2.faglige tiltak og rådgivning.
  - For å øke den økologiske kornproduksjonen prioriteres 1.høyere prisnedskrivningstilskudd, 2. faglige tiltak og rådgivning.
  - For å redusere hindringene for å få flere til å legge om til økologisk produksjon; behov for å jobbe med hele verdikjeden slik at varene kommer frem til forbruker.
  - Vi støtter en økning av produksjonen i takt med økt etterspørsel i markedet.
15. RMP
- Bør midlene fordeles annerledes mellom fylkene? Ta mer hensyn til klima?
  - Viktig å minst beholde dagens fordeling.
  - Gårdbruker er avhengig av langsiktighet og det er uheldig å endre kriterier og tildeling av midler i en periode.
  - Gås må fortsatt være en del av RMP, men da fortsatt som øremerkede midler jfr. tidligere jordbruksavtaler.
  - Prioritering av tiltak: Kulturlandskap, avrenning til vann, biologisk mangfold, kulturminner/kulturmiljø.
  - Gjenninnføre miljøtilskudd til vedlikehold av gjerder, gjerne sett i sammenheng med SMIL-midlene.
  - De tildelte RMP-midlene er ikke tilstrekkelige for å kompensere for ulempene.
16. Klima
- Finansiere flere klimatiltak over jordbruksavtalen? Hvilke?
  - Ja, hvis det kommer friske øremerkede midler til klimatiltak inn i jordbruksavtalen.
    - Andre innspill.
  - Satsning på klimatiltak på gården bør videreføres på samme nivå som før.
  - Økt tilskudd til bedre lagring og spredning av husdyrgjødsel.
  - Økt satsning på bedre grovfôr
  - Prioritere gjødseltiltak (økt bruk av stripespreder, dekket på gjødsellager og utvidet lagerkapasitet,
- 17 Annet, for eksempel.
- Miljøvirkemidler (SMIL, Grøfting m.m)
  - Satsene i grøftetilskudd må økes, selv etter dobling er beløpet så lite at bonden ikke ser nytten. Søknadsprosessen må forenkles.
    - Aksjoner
  - Lokallagene er delt ca. 50/50 vedr. tøffe aksjoner.
  - Alle lokallagene ønsker å delta på aksjoner på digitale flater.
    - Skatt/avgift/avskrivninger/fond
  - Etablere fondsordning som kan bidra til risikoavlastning og investeringer, spesielt viktig for enkeltpersonsforetak som ikke har samme mulighet som ANS, DA og AS til å sette av kapital til investeringer i selskapet.

- Etablere skattefordel på GSU.
- Ordningen for risikolån bør ligge utenom jordbruksoppjøret, og bør heller ikke ha innvirkning på rammene for IBU-midler.
- Stimuleringstilskudd til veterinærer, der praksisen ikke gir nok inntektsgrunnlag.
- Deler av rammen til NLR bør øremerkes til psykisk helse.
- Vurdere utredning av telledato.

Saksutredning

Innspill Jordbruksforhandlingene 2021

Innspill fra lokallagene:

De ulike innspillene som er kommet fra lokallagene via questback og i egne innspill er fordelt på de ulike emnene som fremkommer nedenfor.

I år hadde hele 29 lokallag levert inn til sammen 31 innspill. Dette gir fylkesstyret et betydelig innspillsomfang å knytte sitt endelige vedtak til. Innspillene er utsendt i egen mail til fylkesstyrets medlemmer.

Følgende 29 lokallag har gitt innspill i questback: Alstahaug, Andøya, Ballangen, Beiarn, Bindal, Bø, Dønna, Grane, Hadsel, Hamarøy og Tysfjord, Hemnes (2), Kjerringøy, Leirfjord, Lurøy, Løkta, Mindland, Narvik, Nesna, Rana, Rødøy, Saltdal, Skjerstad, Sortland og Øksnes, Steigen, Sømna, Vefsn (2), Vega, Vestvågøy og Vågan Bondelag/Landbrukslag.

I tillegg til disse er det gitt individuelle innspill fra Brønnøy Bondelag, Vestvågøy Bondelag (i tillegg til questback), Bodin Bondelag og Sør-Meløy Bondelag.

Innspill fra følgende organisasjoner/andre er lagt inn i notatet:

- Nordland Fylkeskommune (Fylkestinget)
- NORTURA
- Tyr
- Nordland Sau og geit
- Vestvågøy Bondelag/Lofoten Bonde- og småbrukarlag
- Norsvin
- Norsk Fjørfeleg
- TINE
- Grøntutvalget Nordland Bondelag
- Gartnerhallen Nord
- GENO
- Statsforvalteren i Nordland (Fylkesmannen)
- Møre og Romsdal Bondelag
- NLR Nord Norge
- Landkreditt

Inntekt- og inntektsutvikling

- Ambisjon, finansiering med målpris/tilskudd, forhandlingsmaterialet og avkastning av egenkapital

Innspill fra lokallagene:

81% mener at Norges Bondelag bør fremme et høyt krav i år for å følge opp målene i næringspolitisk program (NPP).

71% mener at det skal kreves utarbeidet et nytt resultatmål «Vederlag til arbeid» - der egenkapitalen er gitt en avkastning som grunnlagsmateriale til Jordbruksforhandlingene (jf).

- Prioritering av:
  - Områder

Av lokallagene mener 58% at alle regioner må prioriteres likt, mens hele 32 % peker på Vestlandsregionen. Kommentarene fra lokallagene dreier seg om kanaliseringspolitikken og behovet for å prioritere Nord-Norge.

- Bruksstørrelse

- Tak på tilskudd

- 44% mener at det er små skalafordeler i grovfôrproduksjonen og at evt trappetrinn bør legges godt ut på arealskalaen
- 50% mener at arealtilskuddenes trappetrinn bør legges noe høyere enn i 2014.
- 44% mener at trinnvise arealtilskudd på potet bør starte på mellom 100 og 300 dekar.
- 50% mener at takene på hvor mange dyr som kunne motta tilskudd må legges noe høyere (i dag 50 kyr, 250 andre storfe og melkegeiter samt 300 sau).
- 57 % mener at et evt arealtak på tilskudd for planteproduksjon må settes til maks 1000 daa (eller lavere).
- 78% mener at ingen skal kunne motta mer enn 2 millioner kr i tilskudd
- Kommentarer:

Trappetrinn på areal bør vurderes nærmere, vi tror småstykketillegg for mindre skifter kan være en bedre måte å få de mindre arealene i drift.

Det er ikke noe poeng at gårdene skal være store, viktigst at det er mange driftsenheter

Spm 9: Velger å ikke svare på dette, usikker hvor mye av tilskudd er med (slakt mv)

Siste svar alternativ på spørsmål 4 - 7 er helt meningsløst og mer en provokasjon og undervurdering av bondelagets medlemmer

Meningen med trappetrinn og å se tilbake til 2014 er ikke å gå tilbake i tid, men å finne metoder som ivaretar alle bruksstørrelser og ikke favoriserer stordrifts og stordriftsfordeler. På denne måten vil det også bli mer lønnsom å vedlikeholde den jorden (evt dyretallet) man har istede for hele tiden jage etter mer. Dette vil gå hånd i hånd med klimamål også! når det gjelder tak for tilskudd vet vi ikke hvordan vi skal forholde oss til et svar etter det vi har svart tidligere.

Må og mellomstore bruk må prioriteres

Vi synes det er vanskelig å tallfeste direkte da vi ikke kjenner alle produksjoner inngående nok. Vi synes tanken med tak er god, og må tilpasses med ulike tak for ulike produksjoner.

Vi mener at tak og trappetrinn må differensieres etter hvor i landet og type produksjon. Det er stor forskjell på 2000 daa korn og gras.

- Produksjoner
  - 35% mener at alle produksjoner må prioriteres likt – og 21% mener at melk (ku/geit) må prioriteres.
  - Kommentarer:

Kornøkonomien bør opp for å hindre omlegging til husdyr. Sau og lam må prioriteres for å minke avstanden i inntekt til andre produksjoner.

Melk.

Kjøtt (svin, småfe, storfe).

Korn prioriteres i kornområdene.

Det er umulig å velge på denne måten. Vi mener det er tre områder som må prioriteres:

Sau/Lam, Storfekjøtt og Svinekjøtt.

Sau/ Lam og Storfekjøtt på lik linje - utmarksbaserte næringer

bør prioritere alle grovforbaserte produksjoner

Styrke produksjoner med underdekning, styrke kanalisering. Men det må passes nøye på at det ikke stimuleres fram overproduksjon.

Men vi mener dette må gjøres med forsiktighet, slik at man igjen havner med overproduksjon slik som tidligere. Vi trenger ikke økt produksjon men økt inntjening.

Det bør ikke legges opp til innovasjon midler i denne næringen!

Nordland Fylkeskommune (Fylkestinget):

- Redusere og tette inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. Videre bør Husbanken få en rolle ifht etablering og oppgradering av landbruksanlegg i distriktene slik at risikoen og utgiften basert på antatt verdireduksjon ikke belastes den enkelte tiltakshaver.
- Investeringsbehov og rekruttering; Små og mellomstore bruk og tiltak bør prioriteres for å utjevne distriktsforskjeller.
- Tilrettelegge for rekruttering og generasjonsskifte i næringen.

Nortura:

- Løfte økonomien for ammeku og sau.
- Styrke fraktordningene med minst 35 mill. kr.

Kanaliseringpolitikk

- Differensiering mellom korn- og grasområder? Evt. innenfor grasområdet/kornområdet
- Differensiering på driftstilskudd eller arealtilskudd?
  - 100% mener at distriktslandbruket fortsatt må styrkes ved å ytterligere differensiere grovforbasert husdyrhold mellom grasområder og kornområder for å opprettholde produksjon og gårdsbruk.
  - 90 % mener at det bør legges begrensninger i mulighet til å etablere ny produksjon av storfekjøtt (ammeku) eller sau i områder egnet for kornproduksjon.

- 55 % mener at Norges Bondelag skal utforme kanaliseringspolitikken ved å styrke kornøkonomien og økonomien i grovførbaserte produksjoner i arealsonene 2 og 5 og oppover.
- Kommentarer:

Kanaliseringspolitikken er nøkkelen til et levende landbruk i hele Norge, og selvforsyningsgraden.

Viktig å prioritere sonene med utmarksressurser.

En generell satsing på grovførbaserte produksjoner utenfor kornområdene

Viktig å opprettholde kanaliseringspolitikken!

Storfekjøtt - Ammeku

- Hvor høyt prioritere bedre rammevilkår?

TYR Nordland:

- Ammekunæringen må styrkes generelt, spesielt i grovfø- områdene, sone 5B-7.
- Øke driftstilskudd i alle soner med kr. 6000.- i intervallet 6-25 ammekyr, kr. 5000.- for 26-50 ammekyr og kr. 4000.- for 51-75 ammekyr.
- Husdyrtilskudd ammeku +520.- (til 4700.-)
- Kobling mellom kvalitetstilskudd og fett-trekk fjernes.

Nortura:

- Øke satsene for beitetilskudd og utmarksbeitetilskudd.
- Øke driftstilskuddet for alle ammekuprodusenter.
- Styrke strukturprofilen i driftstilskuddet gjennom å øke mest for 6-30 ammekyr.
- Innføre eget tilskudd for ku med kalv på beite.
- Øke kvalitetstilskuddet for klasse O og O+ med kr.1.- pr.kg.

- Noe om klima – kjøtt – markedsutsikter?
  - 52% mener at man skal styrke storfekjøttproduksjonen på linje med gjennomsnittet og 42% mener at produksjonen må opp og økonomien styrkes.
  - 68% mener at det må dyrkes mer korn i kornområdene og at veksten i storfekjøtt må komme i grasområdene. Ytterligere 19% mener at storfekjøttproduksjonen må kanaliseres fra kornområdene og til grasområdene.
  - Kommentarer:

Styrk økonomien i storfekjøttproduksjonen, men det må samtidig følges nøye med på markedsbalansen.

Storfekjøtt produksjon bør styrkes i Nord Norge og satse på beitebruk

Begrense import av storfekjøtt

TYR:

- Tilskudd til norsk kjøttfeavl økes med 2 mill. kr.

Sau og lam

- Hvor høyt prioritere bedre rammevilkår?
  - Her er lokallagene delta på midten: 52% mener at tiden er inne for å løfte økonomien i saueholdet – 48% mener at tiden ikke er inne nå.
- Prioritering mellom ulike tilskudd?
  - 68% mener at det ved en evt styrking av saueholdet bør utmarksbeitetilskuddet prioriteres. 70% mener at det ikke er rett å redusere noen tilskuddsordninger for å frigjøre midler til å øke andre tilskuddsordninger innen sauenæringa.
  - Kommentarer:

småfe-holdet er viktig for å holde utmarka åpen.

Innføre driftstilskudd. feks fra 30 vfs.

Lage differensiering i tilskudd til bruk med tradisjonell fjøs. Bruk med utegangere har betydelig mindre kostnad og dermed bedre økonomi enn andre.

Det er også viktig med utmarksbeitetilskudd. Saueproduksjonen bør foregå på utmarksbeiteressurser

Styrk fokus på utmark

Redusere ny etablering av sauefjøs til markedet er stabilt. Ta vare på de som allerede er etablert.

Til punkt 16:

Øk lønnsomheten i pris på kjøtt og husdyrtilskudd

Til punkt 17;

Sone 5,6 og 7. Se på modellen som ammeku har. Trappetrinn for 50 sau og oppover+ for Nord Norge og Vestlandet

Kommentar til spm 17: Andre tilskudd: her må det tilrettelegges for tilskudd som gir ekstra avkastning til god drift, og gjerne differensieres mellom drift og kostbar drift. Å levere gode lammeslakt og samtidig utmark er en kunst og bør betales for. Likeledes er det mer kostbart å drive med norsk kvit (og tilsvarende) som krever driftsbygninger, kontra villsau som gjerne knapt trenger skul. Dette må kunne skilles på ved eventuelle tilskudd.

Covid 19 pandemien har vist oss at det er viktig med en god nasjonal beredskap. Nå har vi og nettopp fått lagt fram tall som viser at 25% av de 3% med matjord vi har her i landet er nedbygd de siste 20 årene. Regnskapstallene fra driftsgranskingen de siste årene viser at småfe og ammekuprodusentene ligger lavest på inntektslisten. Begge er produksjoner som er særs viktig på Vestlandet og i Nord-Norge. Det kommer sterke signal i Nord om at mange ønsker å legge ned småfeproduksjonen og få er villig til å ta over en produksjon med låg lønnsomhet. Det betyr at fagmiljøene forvitrer og forgubbes. Det er også viktig å stimulere til at yngre krefter tar over gårdene. Ved økt tilskudd på sau, må trappetrinns modellen ligge til grunn, ellers vil vi stå i fare for å en overproduksjon igjen.

Produsenter i rovdyrområder bør kompenseres for ulemper.

Nordland Sau-og geit:

- Hovedmål- fronte utmarksbeite. + 80 kr utmark, + 20 kr generelt beitetilskudd.
- Øke det første «trinnet» på husdyrtilskudd til 0-200.
- Vurdere å øke lammeslakttilskudd til kr. 500.-

- Det bør gis støtte til investeringer, rettet mot vedlikehold av eksisterende driftsapparat og generasjonsskifter framfor nyetableringer.
- Øke vektgrense på kje til 5 kg.
- Øke slaktetilskudd kje til kr. 600.-

Nortura:

- Øke beitetilskudd, både det generelle og utmarksbeitetilskuddet.
- Tiltak som fremmer bedre overvåking (radiobjeller) og fellestiltak på beite.

Vestvågøy Bondelag og Lofoten Bonde-og småbrukarlag:

- Øke minimum slaktevekt på kje til 5,5 kg.

Svinekjøtt

- Hvordan styrke økonomien?

Norsvin:

- Minimum doble PT for purker for produsenter med mindre enn 35 purker.
- Øke distriktstilskuddet.

- Målpris – opp, uendret?

Norsvin:

- Målpris + 2.- kr, men Nordland ønsket + 3.-.

- Bruke investeringsstøtte?

Norsvin:

- Mulighet for innovasjonsstøtte til eksisterende bruk opp til konsesjonsgrensen.
  - 46% mener at vi skal følge Nortura sitt råd om evt økt målpris og/eller tilskudd i kommende oppgjør. 32% mener at det er rom for økte målpriser da økonomien er altfor svak.
  - 55% mener at det ikke er rom for å gi investeringsstøtte til svinefjøs – 45% mener at det bør kunne åpnes for å gi investeringsstøtte – men da med regionale tilpasninger for å sikre spredt produksjon og av hensyn til dyrehelse og miljø.
  - 66% mener at det bør være et mål for norsk landbruk å dekke 100% av forbruket av svinekjøtt.
  - 48% mener at referanseprisen på soya bør økes for å øke kostnadene til soya når verdensmarkedsprisen er lav (dette vil stimulere til større andel norske råvarer i svineføret og styrke svinekjøttets omdømme). Samtidig mener 37% at man skal sette ned prisen på det norske kornet og kompensere kornprodusentene med arealtilskudd.
  - Kommentarer:

Økt distriktstilskudd vil være et godt virkemiddel for å styrke distriktgrisen

Kommentar til spm 20: Spredt produksjon er også viktig med tanke på slakteristrukturen.

22. c – men ikke bruke arealtilskudd som virkemiddel, heller bruke prisnedskrivning. Stimulere til høyt proteininnhold i norsk korn.

Svineproduksjon må styrkes i Nord rundt Målselv få bedre støtte til investerings lån og tilskudd.

dette for å styrke slakteriet og god distriktspolitikk

19: per i dag er det ikke økonomi til å starte opp med gris fra grunn. Dette må holdes i sjakk inntil markedet sier noe annet.

22: Det må kunne finnes andre måter å tilnærme seg dette på, for eksempel å tilrettelegge for å gjøre norske råvare prisgunstig eller finne andre alternative råvarer.

20. det bør åpnes for nyetablering av svinefjøs i Troms og Finnmark, da det trengs for å styrke slakteriene i det området.

Egg og kylling

- Hvordan styrke økonomien?
- Innføre frakttilskudd på kylling?
- Utvide husdyrtilskudd fra 5000 til 7500 verpehøns
  - 50% mener at økonomien til eggprodusentene ikke må styrkes i årets jordbruksoppgjør – da dette vil medføre nyetableringer – markedet må være i balanse først. 45% mener at kun kostnadsveksten bør dekkes inn i år.
  - 55% mener at husdyrtilskuddet for verpehøns ikke må utvides fra dagens tak på 5000 til 7500 verpehøns.
  - Av virkemidlene som bør prioriteres i år trekker 60% frem at det må gjelde dyrevelferd og markedstiltak.
  - NB – kun 15-20 besvarelser på disse spørsmålene.

Norsk Fjørfeleg:

- Husdyrtilskudd utvides til å gjelde 7500 verpehøns.
- Innføre fraktutjevningsordning for kylling.
- Opprettholde fraktutjevning for konsumegg.

Nortura:

- Etablere fraktordning for fjørfekjøtt.

Ku- og geitemelk

- Prioritering?

TINE:

- Styrke inntektsgrunnlag og norsk konkurransekraft.
- Satse på aktive bønder.
- Styrke investeringsordningene, fokus på små og mellomstore bruk.
- Stimulere til produksjon av og bruk av grovfôr.
- Styrke geiteholdet.

NSG:

- Styrke distriktstilskudd geitemelk.

- Målpris?

TINE:- Målpris noe opp (ikke fastsatt)

- Struktur?

- Størrelse på et nytt senket kvotetak?
  - 68% mener at Bondelaget bør følge Tine sine råd når det gjelder endringer i melkeprisene.
  - 71% mener at de små og mellomstore melkebrukene skal prioriteres høyt.
  - 81% mener at investeringsstøtten til melkeproduksjon må målrettes sterkere mot små og mellomstore melkebruk.
  - 71% mener at slik styrking må gjøres gjennom å gradere opp tilskuddsprosenten til fordel for mindre investeringer (trappetrinn).
  - Kommentarer:

Angående kvoteordningen for kumelk så kan det kanskje innføres krav om leieavtale på 15 år. Det vil gi de som leier kvote større forutsigbarhet. Ordningen med leie av melkekvote må uansett videreføres. Kanskje kan det bli et krav at de som leier ut kvote må være bosatt på gården og stille jorda selv, eller leie inn nødvendig hjelp. Melkekvote er den enkelte produsents eiendom, og mange har tatt av sparepengene sine for å kjøpe tilleggs kvoter. Å tvinge den enkelte eier av melkekvote til å selge kvoten eller gården som det nå kanskje legges opp til, vil uten tvil få store konsekvenser for Norges Bondelag.

26. d – PU-ordning må legges til.

28. - høyere tilskuddssats på utbygging av små bruk.

Geita er med på å holde kulturlandskapet i hevd., og er viktig.

1. Muligheten for å leie ut kvote bør avvikles. Løpende avtaler kan ikke fornyes ved avtaleslutt.

Innovasjon Norge bør stille med risikokapital ved kjøp av kvote. All kvote som skal selges skal

selges til staten. Den som leier ut må selge til staten eller til den som leier. Den som leier skal i utgangspunktet ha forkjøpsrett. Og prisen skal være en fastsatt pris fra staten. Samme pris ved privatsalg som ved salg til staten

2. Det er vanskelig å måle aktivitet/aktiv drift.

3. Forslaget bør ikke innføres.

4. Muligheten for å leie ut kvote bør avvikles. Løpende avtaler kan ikke fornyes ved avtaleslutt.

Innovasjon Norge bør stille med risikokapital ved kjøp av kvote. All kvote som skal selges skal

selges til staten. Den som leier ut må selge til staten eller til den som leier. Den som leier skal i utgangspunktet ha forkjøpsrett. Og prisen skal være en fastsatt pris fra staten. Samme pris ved privatsalg som ved salg til staten.

5. Muligheten for å leie ut kvote bør avvikles. Løpende avtaler kan ikke fornyes ved avtaleslutt.

Innovasjon Norge bør stille med risikokapital ved kjøp av kvote. All kvote som skal selges skal

selges til staten. Den som leier ut må selge til staten eller til den som leier. Den som leier skal i utgangspunktet ha forkjøpsrett. Og prisen skal være en fastsatt pris fra staten. Samme pris ved privatsalg som ved salg til staten

Melk er ryggraden i norsk husdyrproduksjon. Det er viktig at vi ivaretar drift, tilbud og importvern. Frem mot 2034 trengs det MYE kapital, og dette må det tilrettelegges for.

Vi ønsker at melkeprisen styrkes, det vil gagne alle produsenter.

Innovasjon Norge må styrkes med mer midler. Det er sundplukka av regjeringa.

Grønnsaker, frukt og potet

- Målpris?
- Tilskudd? Distriktstilskudd øke prosentvis eller øremessig likt i soner?
- Differensiere tilskudd etter arealstørrelse?
  - 48% mener at målprisen for frukt og grønt bør økes om lag med KPI – 32% mener at det bør økes med mer enn KPI.
  - Av tiltak som bør prioriteres i sektoren er:
    - 42% areal-, distrikts eller produksjonstilskudd
    - 26% investeringsvirkemidler/teknologi
    - 16% lager/fellesskapstilskudd
    - 16% avlingssskadeordning
  - 100% mener at distriktstilskuddet må økes prosentvis likt i alle soner
  - Kun 17-19 har svart på dette temaet

Grøntutvalget Nordland Bondelag:

- Behov for fellesanlegg for pakking, polering og bearbeiding av produkter. Mangelen gir store ekstrakostnader til transport.
- Innføre distriktstilskudd for utvalgte grønnsakskulturer på lik linje med potet.

NFK:

- Styrke virkemidler mot fellesanlegg og enkeltprodusenter i grøntnæringen.
- Reglene for jordbær i tunnel bør endres.

Gartnerhallen Nord:

- Styrke distriktstilskudd i takt med kostnadsutviklingen.
- Innføre distriktstilskudd på frilandsgrønnsaker.

Korn og kraftfôr

- Styrke kornøkonomien?
- Prioritering?
- Målpris?
- Differensiering etter arealstørrelse? Differensiering mellom ulike vekster?
- Øke/reducere differensieringen for arealtilskudd mellom soner?
- Prisnedskrivningstilskudd og kraftfôrpris?
- Stimulere til proteinvekster? Hvordan?

- 52% mener at en kombinasjon av økte kornpriser og arealtilskudd bør prioriteres i årets forhandlinger for å styrke kornøkonomien. 24% peker på høyere arealtilskudd.
- 86% mener at økt prisnedskrivning ved økte kornpriser skal prioriteres høyt – dette for å forhindre økte kostnader i husdyrproduksjonen.
- Kommentarer:

Kraftforprisene har økt i 2020

Vanskelig å si hva som er viktig for korn-produsenter, men viktig å ikke øke kraftforprisen for mye

- For å lykkes med å få opp dyrking av nye åkervekster til mat svarer lokallagene følgende:
  - 37% mer forskning og rådgivning
  - 33% Utvikling av nye sorter
  - 30% eget arealtilskudd
- For å lykkes med å øke produksjonen av olje- og proteinvekster svarer lokallagene:
  - 35% Endre bransjestandard hos kraftfôrprodusentene på norskandel i føret for å øke etterspørselen
  - 31% etablere eget arealtilskudd for oljefrø og proteinvekster
  - 24% påpeker å gi bonden mer kunnskap og gjennom rådgivning
- For å lykkes med å høste mer protein i graset svarer lokallagene følgende:
  - 47% stimulere økonomisk til hyppigere omlegging av enga
  - 33% mer tilskudd til drenering og hydrotekniske tiltak
  - 20% til mer rådgivning og fôrplaner
- Kommentarer:

pkt 35: Tror dette er uaktuelt for våre områder

pkt 36: Dyrere kraftfor vil sannsynligvis være mer effektiv

Mer tilskudd til drenering

Flere ting som påvirker i spørsmål 36. Viktig med foranalyser og rådgivning også.

Norsvin:

-Prisnedskrivning av evt. økt kornpris. Prisnedskrivning på korn som tilsvarer økt kornpris.

Norsk fjørfelag:

- Prisnedskrivning korn økes tilsvarende økt kornpris.
- Fraktutjevning kraftfôr opprettholdes, og at utregningen for fraktutjevningstilskuddet for økologisk fjørfefôr tar høyde for at det kun finnes en aktuell fôr mølle i Norge.

Andre produksjoner

- Hjort, honning, alpakka, annet
  - Her foreligger det ingen innspill fra hverken lokallag, questback eller organisasjoner/andre.

Investeringer

- Bevilge mer, mindre eller uendret?
- Gi mer støtte til mindre investeringer? Fjerne tak? Øke tilskuddsprosent?
- Hvordan prioritere i forhold til markedspotensial?
- Legge andre føringer enn i dag i forhold til prioriteringer?
  - 83% mener at andelen av rammen som brukes til investeringsstøtte bør økes
  - Når det gjelder hva den evt økte rammen skal brukes til er lokallagene delte:
    - 52% mener at flere prosjekter bør få
    - 48% mener at tilskuddsprosenten/tak skal økes
  - 67% mener at generasjonsskifte bør prioriteres
  - Kommentarer:

Investeringene bør helst foretas før generasjonsskifte. (i samarbeid mellom generasjonene)

Etterslep på vedlikehold på grise fjøs

Viktig at gamle sauefjøs blir restaurert eller bygget nytt, uten å øke produksjonen.

Produsent-miljøet er viktig.

Melkeproduksjoner må også kunne investere i gården uten å måtte øke produksjonen.

De generelle IBU midlene må økes med friske midler, de rammene som er pr , dd. er ikke store nok, og har ikke tatt høyde for prisstigningen som har vært de siste årene.

Ja det er stort investeringsbehov, men det må også være god økonomi i drifta. vedrelag for arbeid

Her må vi få inn gårdssparing for Unge!

Mindre bruk bør prioriteres, større bruk bør ha investeringstak - slik at mindre bruk kan få en større prosent andel støtte.

Viktigere å vedlikeholde for neste generasjon.

Grøntutvalget Nordland Bondelag:

- Økte midler fra IN, fjerne tak på tilskudd slik Troms og Finnmark har gjort.

Nortura:

- Midler til kontrollert økning i ammekuttall og ombygging til løsdrift må styres inn mot områder i distriktene hvor melkeproduksjonen går mest tilbake.
- Sau; økt investeringsstøtte for å opprettholde produksjonen i områder med stor nedgang i sauetallet, prioritere små og mellomstore bruk.
- Fjørfe; investeringsmidler som prioriterer klima og oppvarming.

GENO:

- Økt ramme for investering storfe- nye krav 2024, løsdriftskrav 2034.
- Økt ramme for investeringer alle mindre bruk, under 30 dyr.

Vestvågøy Bondelag og Lofoten Bonde- og småbrukarlag:

- Innovasjon Norge skal være med å delfinansiere utbygging av fjøs for kje til kjøttproduksjon.

Velferdsordninger

- Prioritering i forhold til andre ordninger?
- Prioritering mellom de ulike velferdsordningene?
  - På spørsmålet om velferdsordningene skal prioriteres høyere enn andre tilskuddsordninger svarer lokallagene følgende:
    - 55% ja – et stort etterslep
    - 39% Justeres i tråd med lønnsveksten i samfunnet
  - På spørsmål om hvilke velferdsordninger som skal prioriteres høyest svarer lokallagene;
    - 61% avløsning ved ferie og fritid som nr. 1
    - 48% avløsning ved sykdom, svangerskap mm som nr. 2
    - 45% sykepengeordningen som nr. 3
  - Kommentarer:

Endre tidligpensjonsordningen slik at den starter hvis man har drevet gården i 25 år, evt starte på 55 år i stedet for 62 år

Pensjonsordninga bør bedres slik at potten blir brukt bedre

Kjempedumt å sette velferdsordninger opp mot hverandre, de må prioriteres og løftes likt!!

Viktig med tidligpensjonsordningen også for dem det gjelder, bør ikke kuttes ut.

Norsvin: Generell økning av avløsertilskudd og dobling av avløsertilskudd satelitter (teknisk justering).

Norsk fjørfelag: Sats pr dyr justeres minimum den generelle lønnsøkningen. Maksimalt tilskudd må økes i takt med den generelle kostnadsutviklingen.

NSG: Styrke velferdsordningene.

TYR: Øke sats avløsertilskudd pr ammeku til. Kr. 2055.-

Maksimalsats for avløsning til ferie og fritid økes til kr. 130 000.-

Møre og Romsdal Bondelag:

- Øke maksimal dagsats til minst kr. 2000.-
- Fjerne fradrag for lønn og ytelser.
- Å gi tilskudd til avløsning også når ektefelle/samboer/ person med næringsinntekt fra foretaket er avløser.

GENO:

- 3 % økning.
- Tilskudd ved sykdom økes fra 1670.- til 2035.-
- Tilskudd ferie og fritid økes til 100 000.-

Økologisk landbruk

- Hvordan stimulere til økt produksjon og korn spesielt?
  - For å øke produksjonen mener 46% at man skal prioritere pristilskudd pr produsert enhet og 23% faglige tiltak og rådgivning.

- For å øke den økologiske kornproduksjonen prioriterer 33% høyere prisnedskrivningstilskudd og 29% faglige tiltak og rådgivning.
- For å redusere hindringene for å få flere til å legge om til økologisk produksjon peker 50% på behovet for å jobbe med hele verdikjeden slik at varene kommer frem til forbrukeren som økologiske – samt at hele 32% mener at Bondelaget ikke trenger å engasjere seg i dette.
- Kommentarer:

Også under økologisk produksjonen bør dyktige produsenter premieres ved at man får tilskudd pr produsert enhet

Vi har ikke økologisk landbruk i vårt område, men har et inntrykk av at regelverket er så rigid at bønder som har forsøkt seg på økologisk produksjon gir opp og går tilbake til klassisk landbruk.

Hente ut differansen i kostnad - ut i pris i markedet.

Hvis det er helt nødvendig å jobbe med dette så bør det nest siste punktet prioriteres.

RMP

- Bør midlene fordeles annerledes mellom fylkene? Ta mer hensyn til klima?
  - Viktige prioriterte tiltak innen miljøtemaet som prioriteres i årets forhandlinger er:
    - 63% kulturlandskapet som nr. 1
    - 17% avrenning til vann som nr. 1
    - 43% biologisk mangfold som nr. 2
    - 21% kulturminner/kulturmiljø som nr. 3
  - På spørsmålet om RMP-midlene og ordningene er tilstrekkelig for at man gjør miljøtiltak svarer:
    - 48% nei – det kompenseres ikke for ulempene
    - 29% ja – de dekker kostnadene
    - 23% det bør prioriteres midler til andre tilskuddsordninger
  - Kommentarer:

Pkt 46 Usikker på dette, for mange kan dette midlene dekke store deler av kostnader over år

Viktig for Nordland å beholde sine midler

Gjerdetilskuddet var et nyttig tilskudd, som nå er tatt bort

45. BIOGASS! På full fart inn, og noe som gjør at vi kan nytte eksisterende teknologi.

Synes søknadsprosessen for RMP har blitt bedre de senere år.

FMNO (Statsforvalteren):

- Gjeninnføre tilskudd til vedlikehold av gjerder.
- Gås; settes av egne midler til utvikling av tiltak som kan møte de stadig økende problemene knyttet til beitende grågås. Midlene må kunne brukes for utvikling av metoder for bestandsreduksjon, stimulering til jakt og ny næring basert på gås.

NFK:

- Gjeninnføre miljøtilskudd til vedlikehold av gjerder.

Gartnerhallen Nord:

- Styrke dreneringsordningen.

Administrasjonens merknader:

- Uheldig å endre kriterier og tildeling av midler i en periode.
- Gårdbruker er avhengig av langsiktighet.
- Gås må fortsatt være under RMP, da fortsatt som egne øremerkede midler.
- RMP som eget tema neste styremøte da det er laget rapport som foreslår ny fordelingsnøkkel av midlene.

Klima

- Finansierte flere klimatiltak over jordbruksavtalen? Hvilke?
- Andre innspill.
  - 62% svarer ja til at satsingen på klimatiltak på gården bør videreføres på samme nivå som før
  - 77% mener at bedre tilskudd til bedre lagring og spredning av husdyrgjødsel må prioriteres
  - 81% ønsker å fremme økt satsing på bedre grovfôr som et nytt satsingsområde innenfor klima
  - 74% mener at det fortsatt er behov for å prioritere gjødselstiltak (økt bruk av stripespreder, dekket på gjødselslager og utvidet lagerkapasitet)
  - 52% er usikker på bruk av biokull til karbonlagring ved å spre biokull på jorder – 29% svarer ja, dersom det ikke innebærer store kostnader
  - Kommentarer:

pkt 49 Viktig å forske på fossilfri drift, men det er rom det er ikke rom for dette i jordbruksoppjøret. Maskinleverandører må ta jobben videre

pkt 51 Vanskelig å svare for et helt lokallag, her vil det være ulike meninger siden dette er

Vedr. spm 47: ikke omfordeling av midler, men tilføre ferske midler.

Det er ikke produksjonen av mat, men frakten av mat som er miljøfiendtlig.

Bondelaget må fortsette jobben med å synliggjøre den skjeve fremstillingen av et miljøfiendtlig landbruk.

47. Midlene må komme i tillegg til jordbruksavtalen.

51. Behov for grundig forskning før man ruller ut et slikt tiltak. Et "forurenset" jordsmonn på grunn av faktorer som er oversett vil være katastrofalt. Selv om vi sitter på mye kunnskap og forskning bør vi vite bedre enn å rulle ut slikt uten utstrakt testing i reelle situasjoner.

hvis vi skal kjøre på biokull må det lages tilskudd som dekker faktiske utgifter og plunder og heft. gjerne ferdig spredd på jordet av entreprenør

Vi må jobbe med å få bort uriktig fokus på at landbruk er en klimaværsting. Det blir for dumt å måtte forsvare seg på feil grunnlag når tall og beregninger ikke passer til Norsk Landbruk.

Klimatiltak må støttes av friske tilførte midler.

NFK:

- Generell klimarådgivning rettet mot enkeltbruk og tilskuddsordningen til lagring og spredning av husdyrgjødsel bør styrkes.

- Regionale utviklingsmidler må gjøres tilgjengelig slik at for eksempel anlegg for produksjon av biogass kan dra nytte av slike midler.

Norsvin:

- Tilskudd til prosjekt Friskere gris med SPF, 5000.- pr. avlspurke over 10 år.

Norsk fjørfelag:

- Støtter etablering av fond til klimatiltak i jordbruket.

Nortura:

- Prioritere investeringsvirkemidler for tiltak som reduserer klimagassutslipp som biobrenselanlegg, varmegjenvinning, solenergi og bedre løsninger for gjødselhåndtering. Støtte til engangsinvesteringer prioriteres og at støttenivået må økes slik at investeringen vil være lønnsom uten løpende tilskudd til drift. Dersom tiltak for å redusere klimagassutslipp gir økte kostnader i løpende drift må også dette kompenseres gjennom tilskudd. Slike tilskuddsordninger må være forutsigbare over tid.

GENO:

- Midler til videreføring av Grovfôr 2020 til 2025.
- Småskiftetillegg dvs. under 10 daa kr. 50 pr. daa.
- Tilskudd til fôrprøver.
- Stimulere til mer proteinvekster.

Grøntutvalget i Nordland:

Styrke dreneringsordningen = økt produktivitet, lavere klimagassutslipp og mindre overflatevann.

NLR- Nord- Norge:

- Midler som sikrer oppfølging av landbrukets klimakrav;

Midler til individuell oppfølging på gårdsnivå på klimakalkulator.

Midler til gruppemøter innen klimarådgivning.

Diverse:

- **Hvordan kan lokallaget sette landbruket på dagsorden frem mot valget?**

- Kommentarer:

Lage gode plakater som viser til hvor stor verdiskapning og antall ansatte landbruket har i kommunen og fylke til hvert enkelt lokallag, som kan henges opp hvor det måtte passe

Politikerkontakt

Tas opp på neste styremøte

Dialog og diskusjon med lokale politikere, fylkespolitikere, og regjering og storting frem mot valget er viktig. Her må Bondelaget og småbrukerlaget arbeide tett sammen. Det blir mindre og mindre gårdsbruk i Norge og ungdommene vil ikke flytte til utkantene og overta gårdene. Resultat, gjengroingen fortsetter med uforminsket styrke. Dette må snues, vi må ta hele landet i bruk.

Vi har og skal fortsette å gjøre oss synlig for egne nye politikere (kommunesammenslåing)

52. Synliggjøre oss med et positivt fortegn. Slåttonn minutt-for-minutt med klipp fra hele landet. Kommunisere hvilken verdiskapning bøndene står for.

Være synlig.

Bålaksjon og Facebook kampanjer med opplysning til folket slik at vi driver voksenopplæring

Prøve å påvirke lokale politikere

Positive kampanjer ved å vise off frem, vise norske råvarer, tomme butikker for brød/kjøtt osv.

Invitere kommunepolitikere og andre på gårdsbesøk/utmarksbesøk

Vi har ingen konkrete planer per d.d.

Fokus på rein norsk mat.

Stand, dele ut foldere, snakke med folket, informere.

- **Hvilke ideer har dere for lokallaget – og hva trengs av tilrettelegging fra fylkeslag og Norges Bondelag sentralt for at ideene skal kunne gjennomføres?**

- Kommentarer:

Rammene var en kjempesak fra Bondelaget. Det må lages noe som er et blikkfang og annen info i tilknytning til rammene. Her lokalt er det tatt en masse bilder av barn i ramma og bilder av kulturlandskapet.

53. Alt som gjør at bonden vises er positivt.

Gi oss inspirasjon

Vi tror det er viktig at så mange som mulig aksjonerer mest mulig likt, og at vi fortsatt skal ivare ta den positive holdningen som er i samfunnet i dag. vi må ha fokus på mellomlegget kjedene tar ut spesielt i kampanjer og hva bonden faktisk sitter igjen med. F.eks hva en butikk får for en hel ku (altså kjøttdeig/biff osv) og hva bonden sitter igjen med. Kommunikasjon mellom lokallag og bondelaget sentralt blir vesentlig.

Bygge videre på det samme som forrige spørsmål for å gi politikere økt kunnskap

Vi har ingen konkrete planer per nå.

#sjåher

- **Hvordan kan du og ditt lokallag bygge tillitt, trygghet og god dialog med Stortingsrepresentantene og nye kandidater som kommer fra deres område?**

- Kommentarer:

Vi har en listetopp i området. Vi tar kontakt med henne for en hyggelig samtale.

Snakk med dem og ta vel imot dem, og gjerne invitere dem på gårdsbesøk.

Vi må vises i næringsssammenheng, næringsforum, futurum- dette er organisasjoner som når makta.

Invitere og holde en «åpen dør» til politikerne. Mange av politikerne er merkelig kunnskapsløse, og slike treff o.l. kan bare virke positivt.

Jevnlig kontakt over tid.

Gårdsbesøk, verdiskapning, synliggjøring, beiterunde, kulturlandskap Fokus på disse tema

*Vi har ingen aktuelle i vår kommune per nå.
Høyrekommune. Varaordføreren er medlem i bondelaget. Hjelper gjerne til.
Snakke med de. Informer dem!! Verve dem inn i bondelaget 😊.*

- **Beitetilskudd**

TYR Nordland:

- Innføre nytt tilskudd: «Ku med kalv på beite», pr ku med kalv på beite- sone 1-5A kr. 500.- og i sone 5B-7 kr. 2000.- (TYR sentralt 1000.-/1500.-)

GENO:

- Økt beitetilskudd.

- **Miljøvirkemidler (SMIL, Grøfting m.m)**

Statsforvalteren i Nordland:

- Tilskudd til etablering av gjerder inn under SMIL

NFK:

- Styrke tilskudd til grøfting og vanningsanlegg.

- **Aksjoner**

- 55% mener at bondelaget ikke skal kjøre tøffe aksjoner ved evt brudd i 2021 – 45% sier ja.
- 100% svarer ja på at de kan være med på og vil spre innhold på digitale flater ved evt brudd.
- Kommentarer/innspill til alternativer til stormarkering i Oslo ved evt brudd (og hvilke aksjoner lokallaget kan tenke seg å kjøre i eget lokallag ved evt brudd):

Stormarkering i Oslo er en effektiv måte for å fremme vårt syn. Dette burde videreføres!

Store plakater med klart budskap

Informative aksjoner med eksempelvis utdeling av info og en kaffekopp til.

Vet ikke. Blir det brudd, slutter vi i lokallaget oss på Dønna til felles aksjon i

Sandnessjøen.

Vi mener ikke det er rett i år å kjøre tøffe aksjoner- slike aksjoner gir like mye misnøye som oppmerksomhet. Bondelaget må bygge på de fordelene et lukket Norge har gitt oss, synliggjøre viktigheten av egenprodusert mat i krisetider, bygge på den positiviteten vi har sett i 2020.

Ja, store og tydelige markeringer – men med positivt fortegn! Viktig å vises. Stor vekt på positiv vinkling.

Ja, er villige til å dele.

Bruke lokalmiljøet, være synlige og vise hva vi holder på med.

Bannere langs vei med tøffe slagord

Kampanjer på facebook der vi opplyser om hvor viktig samfunnsjobb vi gjør

Generell info om landbrukets betydning, og matvare beredskap, samt fokus på dyrehelse /velferd og lav medisin bruk i Norge.

Den største miljø gevinsten og klima gevinsten er: minst mulig import av varer som kan produseres i Norge, og økt selvforsynings grad.

For tøffe aksjoner som rammer forbrukerne vil ikke i år gagne oss. Det er valgår, og vi har per i dag stor støtte i befolkningen. Vi skal stå hardt på men ikke skape misnøye og tillitsbrudd.

Digitale aksjoner på sosiale media, andre landsomfattende markeringer

55. det passer bedre i byer, skaper mer frustrasjon på små plasser og virker mot sin hensikt.

55. Nja – kan ikke stå med lua i handa, men hvor går grensen?

Kan synes godt i bybildet om det ikke er blokadé.

Informasjon/foldere/plakater må være klar for utdeling. Bilder av utenlandsk dyretransport (dyr som henger etter en fot!). Overfylte båter, biler. Medisinbruk. Om hvorfor det er dyrere i Norge. Prate dyrevelferd.

Importvern.

Vi må ha betalt for produksjonen vår.

Plakater.

Stille på Coopen med informasjon om hvorfor det ble brudd.

Skriving på rundballer.

- Skatt/avgift/avskrivninger/fond

Grøntutvalget Nordland Bondelag:

- Etablere fondsordning som kan bidra til risikoavlastning og investeringer, spesielt viktig for enkeltpersonforetak som ikke har samme mulighet som ANS, DA og AS til å sette av kapital til investeringer i selskapet.

Dette foreslås også av Gartnerhallen Nord.

Landkreditt:

- Kombinasjonen lavrisikolån, risikolån, tilskudd og egenkapital, må være godt sammensatt, og velegnet til å finansiere en stor andel av lønnsomme prosjekter i landbruket, der lave panteverdier begrenser lånetilgangen i dag.
- Ordningen med risikolån bør ligge utenom jordbruksoppkjøret, og bør heller ikke ha innvirkning på rammene for IBU-midler.

Annet:

FMNO (Statsforvalteren):

- Dialog reindrift og landbruk, 2-årig prøveprosjekt.
- Stimuleringstilskudd veterinærer der praksisen ikke gir nok inntektsgrunnlag for tre-delte vakter.
- Ny kategori med sats for leie båt som veterinæren har eierinteresser i. Viser til «Forskriftens §3, bokstav 3: leid skyss: Bil, båt scooter eller motorsykel som **veterinæren ikke fører selv.**»
- Jordbær; uventet utslag på PT når produksjonen løftes opp på bord i tunnel, AK-tilskuddet på 1700.- pr.daa er fjernet.....

NFK:

- Innføre stimuleringstilskudd og høyere vaktgodtgjørelse for å hjelpe kommunene med å fylle opp en forsvarlig veterinærdekning.
- Reglene for PT slår uheldig ut for produksjon av jordbær i tunnel og bør endres.

NLR Nord Norge

- 2,5 millioner til oppfølging av bønder som sliter.

Nortura:

- Styrke tollvernet for kylling, storfe og egg.
- Fjerne telledato- etablere pilot der husdyrregisteret benyttes for utmåling av PT.

AK- tilskudd: TYR og Nortura foreslår en mer detaljert soneinndeling som gjenspeiler de faktiske dyrkningsforholdene, og mener det finnes teknologi og datagrunnlag som gjør dette mulig. Om det her menes jordsmonnkartlegging kommer vi dårlig ut i Nordland.

GENO: Følgende ordninger må styrkes:

- Tilskudd til veterinære reiser/skysstrefusjon.
- Vakttilskudd.
- Tilskudd til næringssvake områder.
- Seminutjevningsordningen.
- Innføre skysstrefusjon ved embryoinnlegg.

Innspill til studieopplegget fra lokallagene:

- På en skala fra 1-5 (der 1 er svært fornøyd og 5 er svært lite fornøyd med studieopplegget) – har lokallagene svart som følger:
  - 1 - 18%
  - 2 - 32%
  - 3 - 25%
  - 4 - 21%
  - 5 - 4%
  - Kommentarer:

QuestBack-systemet hvor vi ikke kan mellomlagre burde ha vært bedre.

Hadde vært bedre at vi kunne ha gjort oss ferdig med de første spørsmålene etter hvert som vi diskuterte dem.

Det har vært vanskelig å motivere lokallaget til å delta i år.

Svaralternativ til enkelte spørsmål er ikke relevante og gjør det vanskelig å svare "riktig".

Det må komme kommentarbokser også i boka, så alle får være med og formulere tilleggskommentar.

Det kan kanskje også bli mer lettleselig stoff, litt mindre tall, og stoff som går igjen fra tidligere år.

Enkelt og greit :-)

Noe begrenset mht COVID. Det frustrerer (uten at det har noe med heftet å gjøre).

Noen alternativer var mangelfulle og det at kvotesaken ikke får mer plass ble det en del reaksjoner på. Viktig at dette presses frem som noe næringa vil ha en endring på (de som står i, og produserer melka i det minste - og det er de som må lyttes til i dette tilfellet).

Stemningen i lokallaget var helt tydelig slik at det var store forventninger til mer press fra Bondelaget. Hvis en slik sak får ligge mye lenger blir det vanskelig å rekruttere nye medlemmer, og det er ingen tjent med. Vi må trøkke på!

En del spørsmål som er direkte provoserende og unødvendig , samt en undervurdering av Bondelagets medlemmer.

Kommentar fra et medlem, la bort hele hefte etter at disse spørsmål og svar alternativer dukket opp, vurdere utmeldelse og er nå kun med pga. forsikringsordninger, har ikke eierskap eller føler at bondelaget betyr noe for han lengre. Skal undersøke om småbruker laget har forsikringsordninger.

Kommentar fra flere medlemmer, forhandlingsgrunnlaget må endres, det er ikke tilpasset det landbruket vi har i dag, og kommer til å få i fremtiden. Med dette grunnlaget blir avskalinga svært stor i løpet av kort tid, og da er det kun noe få igjen som er mye mer proff enn dagens brukere/bønder.

Spørsmålene kunne vært bedre presisert. Det må være definerte områder hvor det er best egnet til både gress og hvor det er best med korn. Ut i fra jordprøver og undersøkelser.

Detaljerte kart.

Jordbruksforhandlingene må være mere framtidsrettet. Det er store investeringer som man skal leve med resten av livet og det må være forutsigbarhet i det vi gjør. Matproduksjon bør være forutsigbar!! Lov om god handelsskikk, den skulle komme i 2019. Kjeden har alt for stor makt i dag. Vi trenger også en medieperson som følger med på hva som skjer og stiller i debatter og får fram det positive til norsk landbruk, det er mye uvitenhet som får alt for stor plass. Inntektsgapet må tettes en gang for alle, og vi var solidarisk i fjor. Men nå er det på tide å si ifra. Vi er med på å spre budskap om landbruk men ikke blokader. Vi må ha folket med oss.

Vi synes mange av spørsmålene var dårlig formulert, og gav lite rom for diskusjon. endel informasjon for å kunne gi et godt diskusjonsgrunnlag følte vi manglet, som f.eks å henvise til 2014.

Innspill fra lokallagene utenfor Questback:

Fra Brønnøy Bondelag kommer følgende innspill:

- • Strengere jordleie, 10års kontrakt må håndheves på en bedre måte slik at bøndene får en mer forutsigbar hverdag, samt at dyrkamarka holdes i hevd.
- • Bedre betalt for produktene våre!! Hverken kjøtt eller melk er i nærheten av å følge prisstigningen i samfunnet. Dette kan gjøres ved å heve prisen til bonden, eller å subsidiere kundene ved at bonden får mer i tilskudd.
- • Bedre sykelønnsordning. Det må være slik at det faktisk lar seg gjøre å leie inn arbeidskraft en dag om man er en dag syk.
- • Beitetilskudd til svin.
- • Indeksregulerer man prisene på melk og kjøtt fra 1978 da vi var likestilt med industriarbeiderinntekt til i dag så skulle kjøttprisen vært kr. 90 for kukjøtt og kr. 8,50 for kumelk. Så vidt vi vet er ikke prisavtalen om erstatning ved div. inngrep på eiendommen gjort noe med på 25 år. Kraftlag, televerk, kommuner osv. forholder seg til den som om det var dagens priser og grunneiere må derfor gå rettens vei for å få erstatning etter dagens priser. Tidligpensjonen er ikke indeksregulert på 20 år. Den er på 160000 pr år og burde vært korrigert opp til 240000. Som du ser mer enn nok å ta tak i. Å regne inntektsvekst i % er meningsløst og gjør at inntektsgapet aldri blir lukket.
- • Økning i målpris på svin. Målprisen må opp minst 3kr. Nye regler og arealkrav gjør at 70% av alle griseffjøs trenger ombygging/oppgradering for å tilfredsstille krav til rotmateriale, plass og effektiv drift.

- *Melkekvoter som er utleid må reduseres med 20% i året etter 5 år slik at ubrukt kvote ender i 0 etter 10 år.*
- *Vil ha opptrapping på arealtilskuddet slik det var før, god pris på første 250da og 1/2 pris etter. Dette fordi det gir kunstig høye leiepriser når tilskuddet er flatt, det er få som er villig til å betale mere en tilskuddet.* • *Det må bli lettere å få plante sitka, lutz og lerk. Dette fordi sitka og lutz har bedre evne til å tåle en storm og binder mere co2. Disse treslagene vil være fremtiden i de kommende klima utfordringer.*
- *Det bør bli mulighet til å sette en del av overskuddet på driften skattefritt inn på sparing for kommende utgifter, for å redusere bondens gjeldsbyrde. Alle har vi store kommende utgifter. Dette vil også gjøre bonden mere økonomisk robust.*

Fra Vestvågøy Bondelag kommer følgende innspill (i tillegg til questback)

Kvalitetstilskudd storfekjøtt

Med utgangspunkt i dramatisk forverring av lønnsomheten i storfekjøttproduksjonen må bondelaget ta noen konkrete grep. Hovedårsaken til dette er innføringen av nytt klassifiseringssystem i 2019. Her er mange dyr klasset en klasse ned. Dette medfører at spesielt rasen NRF (ca. 70% av storfekjøttproduksjonen) faller utenfor kvalitetstilskuddet, der tidligere en stor del av NRF dyrene kom innenfor. Altså produsentene leverer samme produkt som tidligere, men får betalt mye mindre pga. innføring av et nytt system. Kvalitetstilskuddet (fra staten) har bondelaget selv i sin tid vært med på å fremforhandle og har ikke vært påpasselig å følge opp under forandringen av klassifiseringen. Bondelaget må se på og tilpasse kvalitetstilskuddet slik at det "treffer" de dyrene som før 2019 kom inn under ordningen.

Fleksibelt kvoteår for melk

Det har heldigvis blitt mer fokus på å unngå sløsing de siste årene. For å slippe å måtte kaste ut melk før nyttår fordi kvoten er brukt, kan et fleksibelt kvoteår være et virkemiddel. F.eks fleksibelt kvoteår som kan avsluttes/startes mellom 15. des og 15. januar. Det vil si at er melkekvoten fylt 20 desember, kan man starte på nytt år den 20 desember. En slik ordning vil ikke koste noe, og skulle være lett å organisere med dagens systemer.

En annen måte å gjøre fylling av melkekvoter mer fleksibel på er å gi mulighet for en viss prosent overproduksjon, som neste år må kompenseres ved å være under kvote-grensen neste år.

Om dette ikke er et tema som passer inn under jordbruksforhandlingene, ber vi at problemstillingene tas opp i andre passende sammenhenger.

Fra Bodin Bondelag kommer følgende innspill:

Vi ønsker å legge fram følgende innspill etter medlemsmøte 17.02.21

Bodin bondelag støtter forslaget til Nes og Helgøya Bondelag, Innlandet fylkeslag, og fremmer med dette forslag om at årsmøtet i Nordland Bondelag legger frem følgende krav i årets jordbruksforhandlinger. Dersom kravet helt eller delvis ikke innfris i årets forhandlinger sendes kravet videre som sak til vedtak i årsmøtet i Norges Bondelag 2021.

1. *Norges Bondelag skal be om administrativ avklaring med staten i forkant av kommende jordbruksforhandlinger. Norges Bondelag skal i tråd med hovedavtale for jordbruket 1992, «§2-6 Bistand fra Budsjettnemnda for jordbruket», kreve at budsjettnemnda legger frem tall som viser faktiske kostnader og lønnsevne for jordbruket. Fremlagt tallgrunnlag må synliggjøre:

  - a. *Kostnader for alle drifts-greiner medregnet jord- og kvoteleie.*
  - b. *Andel av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital» som går til egenkapitalavkastning, forutsatt at jordbruket bruker samme avkastningskrav som annet næringsliv.**
2. *Framkommet tallmateriale, dersom omforent, spesifiseres og innarbeides i justert totalkalkyle for jordbruket og danner grunnlag for kommende jordbruksforhandlinger. Satsen for avkastning på egenkapital justeres årlig av budsjettnemnda for jordbruket.*
3. *Dersom det ikke oppnås aksept hos staten for dette vil grunnlag for forhandlinger i inneværende år falle bort.*
4. *Dersom kravet om å skille egenkapital og arbeid i måling av resultat krever politisk behandling, eventuelt vedtak i Stortinget, skal arbeid med sikte på gjennomslag for dette starte snarest.*

I tillegg til hovedavtalen fra 1992 vises det til side 112 i stortingsmeldingen «velkommen til bords».

Det er en viktig oppgave for Budsjettnemnda for jordbruket å skaffe god oversikt over den reelle inntektssituasjonen. Det er behov for at særskilte forhold av betydning for tolkningen av tallene i størst mulig grad klargjøres for avtalepartene. Ved behov bør registrerte data fra Totalkalkylen eller Referansebrukene/Driftsgranskningene suppleres med annet materiale for å gi avtalepartene et best mulig forhandlingsgrunnlag

Bodin Bondelag støtter en offensiv næringspolitikk med fokus på:

- *selvforsyningsgrad*
- *norskandel i fôrmidler*
- *beitedyr og fokus på beitekvalitet*
- *oppfølging av rovdyrforliket*
- *oppfølging av problemet med rein på innmark*

På lik linje med at det er viktig med korrekte tall for forhandlingspartene i jordbruksoppgjøret, er det også viktig å få på bordet korrekte tall for nedbygging av matjord. Dette gjelder på tvers av reguleringsplaner. Nedbygging skal ikke lenger kunne skjules bak gamle reguleringsplaner.

I neste trinn må det komme på plass en nasjonal forskrift som sikrer at utbygger fullfinansierer nydyrking av tilsvarende areal som omdisponeres.

Vi ønsker hele landet i bruk. Her i nord er vi «plaget» av mange og små skifter, og et dertil høyt antall grunneiere å forholde seg til. Bodin Bondelag krever at eiendommer med 4,0 dekar dyrket, overflatedyrket eller innmarksbeite blir regnet som en landbrukseiendom med dertil driveplikt.

*På samme grunnlag krever vi også en nasjonal strategi **mot drift av landbrukseiendommer med beitepusser** med mindre der ikke finnes bruk i drift innenfor en radius på 15-20 km som ønsker å benytte arealene.*

Grensen på 4,0 dekar vil også være med å skape en slags presedens på hvor store tomter det er fornuftig å skille ut til bolighus på nedlagte bruk der man ønsker å selge jorda til aktive brukere.

Bodin Bondelag stiller seg positive til klimaplanen og etterlyser «gulrøtter» å strekke seg etter. God agronomi skal lønne seg!

Vi vil også slå et slag for at bønder med deler eventuelt hele sin inntekt fra lønnet arbeid ikke skal falle utenfor systemet ved eventuelle permittering eller sykdom.

Svin:

- *Støtte til konvertering til SPF for å få en mer klimavennlig gris*
- *Målprisøkning på kr 4 pr kilo svin for å dekke gapet opp mot økte kostnader*

Melk

- *Økt melkepris med 50 øre pr liter*
- *Forby kvoteleie etter at gjeldende avtaler utløper, eventuelt overgangsordninger*
- *Avslutte sponsing av Q-meieriene*

Kjøtt

- *økt pris på storfekjøtt med 10 kr pr kilo*
- *få hevet prisen på sau og lam opp på et nivå som er bærekraftig/drivverdig for bønderne*

Fra Sør-Meløy Bondelag kommer følgende innspill:

Melkekvote: *Etter oppkjøpsrunden av kvoter i 2020 har prisene skutt i været, og det er derfor vanskelig å få tak i kvote. Dette skaper utfordringer for bønder som ønsker å bygge nye driftsbygninger der produksjonen i mange tilfeller må økes for at prosjekter kan realiseres. Med så høye kvotepriser, hvordan kan bønder få realisert sine prosjekter, og hvordan kan neste generasjon ha mulighet til å ta over og videreutvikle gårdene?*

Løsdriftskravet nærmer seg, og mange bønder ønsker å bygge nye driftsbygninger eller gjøre om eksisterende bygg. Små bruk som ønsker å forholde seg til løsdriftskravet som kommer, må ha mulighet til å kjøpe kvote, slik at ombygging/nybygging til løsdrift kan realiseres.

Vi håper dette er noen punkter som kan diskuteres i jordbruksforhandlingene:

- *Prisene på melkekvote må ned*
- *Salg av kvoter fra staten burde prioriteres til unge bønder eller der neste generasjon skal overta. En form for rekrutteringskvote?*
- *Være mulig å kjøpe kvote i forbindelse med ombygging/nybygg til løsdrift med tanke på løsdriftskravet 2034.*

Næringspolitisk
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO
Norge

Vår saksbehandler
Irene Tjøstheim

Vår dato
11.03.2021
Deres dato

Vår referanse
20/00750-13
Deres referanse

Rogaland - innspill til jordbruksforhandlingene 2021

1 En oppsummering av innspillet vektlagt det fylkeslaget prioriterer sterkest av produksjoner og tiltak.

Inntekt

For Rogaland Bondelag er inntektsutviklingen hovedprioritet foran årets forhandlinger. Jæren spesielt, har over flere år sakkert akterut i inntekt, og situasjonen er nå kritisk for flere. Produksjoner og bruk som tidligere har hatt gode resultater sliter økonomisk. Situasjonen er så kritisk at regnskapsførere har gått ut i medier med sterk bekymring over økonomien hos kundene. Inntektene i resten av Rogaland har generelt vært lav, jamfør side 7 i studieheftet.

Kostnadsveksten har vært formidabel, mens inntektene har stagnert. Det er ikke tatt høyde for denne utviklingen i driftsplaner. Man ser nå både konkurser og kontrollert avviking av aktive gårdsbruk.

Det trengs målrettede tilskudd som hever inntekten uten å være særlig produksjonsdrivende, da markedsbalansen er skjør.

Markedsbalansen i de fleste produksjoner, gjør at man kan se på økning i målpris også i år. Svinenæringen har hatt presset økonomi lenge, og det er stort behov for fornying av driftsapparatet. En målprisøkning på kr 2,65 er et steg i riktig retning.

På sau og ammeku ønsker vi å bedre økonomien ved hjelp av foreslåtte tiltak innen beitebruk. Vi mener det er viktig å stimulere sau og ammeku der forholdene ligger til rette for å produsere på utmarksbeite og kulturbeite.

For å sikre markedsbalanse viser vi til tiltak foreslått i punkt 17:

Melk: Vi vil ha variabel omsetningsavgift til å bidra med å styre melkeinngangen. Dette vil gjelde for alle leverandører, som da vil være med å bidra til jevnere melkekurve. Med tanke på 2021 skal omsetningsavgiften være 10 øre. Sier vi da: 20 øre januar-mars, 10 øre april-juni, 0 øre juli-september og 10 øre oktober-desember. Vi tror dette vil jevne ut de skeive melkekurvene.

Egg: Differensiert omsetningsavgift for å begrense nyetableringer i en tid med overproduksjon.

Kapitalavkastning

Det må skilles mellom kapital og vederlag til arbeid, slik at inntektsgrunnlaget blir riktig i forhandlingene med Staten. Vi mener det er viktig at tallgrunnlaget er gjenkjennbart for medlemmene. Ved å skille ut kapitalavkastning som eget punkt, vil det faktiske lønnsnivået

Bondelagets Servicekontor AS

Norges Bondelag

Postadresse: Boks 278, Sentrum, 4002 STAVANGER, Tlf: 51887270
Besøksadresse: Sandvikveien 21, 4016 STAVANGER
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
rogaland@bondelaget.no, <http://www.bondelaget.no/rogaland/>

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr: 939678670

kommer tydeligere frem. Nivået på kvote- og jordleie har steget kraftig de siste 10 år, og må synliggjøres i tallgrunnlaget. Det er viktig at vi som organisasjon kjenner disse tallene godt, og kan kommunisere dette tydelig ut til medlemmene. Slik inntektstallene blir presentert i dag er det krevende å sammenligne jordbruksinntekt direkte med lønnsinntakere. Vi mener det vil komme tydeligere fram hvor lavt timelønnsnivået i jordbruket er dersom kapitalavkastning blir trukket ut som egen post i grunnlagstallene.

Investeringsmidler

Rogaland sin andel er for liten, og vil ikke engang dekke fremtidige krav til løsdrift i melkeproduksjon. Potten er i dag brukt opp i løpet av årets første måned, og etterslepet blir til slutt for stort til at man klarer å få tatt nødvendige investeringer innen fristen (for eksempel 2024/2034). Skal alle med, jamfør løsdriftskravet, trengs det årlig 70-80 millioner i året, bare i Rogaland. Avgangen av melkeproduksjon i distriktene gjør at produsentmiljøet er sårbart, og vi ønsker å beholde dagens antall bønder. Samtidig som vi ser behov for å fornye og forbedre også andre produksjoner, med bakgrunn i nye krav og forventninger til dyrevelferd, og arbeidsmiljø for både dyr og bonde.

Beite

Vi foreslår en egen sats for beitetilskudd på kulturbeite (innmarksbeite som ikke kan høstes maskinelt), som er høyere enn beiting av fulldyrka jord. Kulturbeitene er gjerne bratte og krevende å drive. Vi anbefaler også å øke omregningsfaktoren på arealtilskudd opp mot 1. Vi mener bruk av beite er viktig både for omdømme, og i et bærekraftperspektiv.

Velferdsordninger

Det er avgjørende med gode velferdsordninger for å sikre nødvendig rekruttering til landbruket. Vi vil også understreke at det er viktig at pelsdyrnæringen beholder sine rettigheter til avløsertilskudd så lenge det er produsenter som fortsatt driver.

Kanaliseringspolitikk

Rogaland Bondelag støtter innspill fra kommunene Bjerkreim, Strand og Gjesdal:

Bondelaga i Bjerkreim, Gjesdal og Strand meiner at det er feil at desse 3 kommunane ligg i ei AK – sone, som vert omtala som kornområde. Desse 3 kommunane har bruksstruktur, jordsmonn og topografi som på ingen måte er i tråd med det som kjenneteikner eit kornområde.

Videre: Vi stiller oss bak Fylkesutvalet si innstilling til innspel til Jordbruksforhandlingane 2021: «Sikre at produsentene får lik utmåling ved utbetaling av tilskudd. Kommunene Bjerkreim, Gjesdal og Strand bør flyttes frå AK-sone 3 til AK-sone 5b for at de skal få tilskudd i samsvar med areal i disse kommunene».

Klima

Det bør etableres en fondsordning med skattefordel, etter modell av skogfond, der en setter av deler av overskuddet i år med gode resultater, for å kunne bruke disse midlene til utbedringer på gode miljø og klimatiltak på gården.

Inntektsutvikling melk

Inntektene i melkeproduksjonen må opp. Melk er bærebjelken i norsk landbruk, og sikrer landbruk i hele landet.

Melkekvoter

Rogaland Bondelag ønsker å prioritere den aktive bonden. Vi støtter opp om Norges Bondelag sine punkt som går på maksimalt 10 års leietid, likestille salg og kjøp av kvoter skattemessig, og forbud mot fremleie. Videre er vi bekymret for avgangen av melkeprodusenter, og har et ønske om å beholde dagens antall produsenter.

2 **Inntekt- og inntektsutvikling**

- Ambisjon, finansiering med målpris/tilskudd, forhandlingsmaterialet og avkastning av egenkapital

I 2021 skal man ha høye ambisjoner, og lav terskel for brudd. Det er ønskelig med raske avklaringer, og brudd om nødvendig. Organisasjonen kan **kun** godta gode resultater, og sterkere inntektsutvikling enn andre næringer, målt i kroner.

- Prioritering av:
  - Områder
Side syv i studiehefte viser at både Jæren og resten av Rogaland ligger på bunn inntektsmessig. Andre områder er prioritert i mange år, nå må Rogaland løftes. Regnskapsførere i fylket har gått sammen ut i medier det siste året, og uttrykt dypt bekymring for økonomisk utvikling. Det er påpekt at også de som «historisk sett har klart seg bra sliter» Dette bør få alle varsellamper til å blinke, og tak bør utredes før vi tar det inn som virkemiddel.
  - Bruksstørrelse
    - Tak på tilskudd?
Dette må utredes før det innføres.
  - Produksjoner
Alle må få et løft i år, men om noe peker seg ut, er det melk. Innen mange produksjoner har man slitt med overproduksjon og dårlig økonomi. Nå har vi markedsbalanse på det meste. Det må ikke stimuleres til sentralisering, eller vekst i produksjoner som er sårbare for overproduksjon. Tilskudd der bør hovedsakelig gis til ikke-produksjonsdrivende faktorer.

3 **Kanaliseringspolitikk**

- Differensiering mellom korn- og grasområder? Evt. innenfor grasområdet/kornområdet

Rogaland Bondelag stiller seg bak Strand Bondelag sitt innspill: *Vi i Strand bondelag synes egentlig det bør legges til rette for korndyrking i "kornsoner" og grasdyrking i "grassoner". Men siden Strand kommune, av grunner ingen er i stand til å forklare oss, er i sone 3 er dette umulig for oss å støtte nå.*

Man må i tillegg huske at 50 % av jordbruksarealet i Rogaland er kulturbeite. Det må stimuleres til at disse er i drift. Dette er viktige ressurser for å opprettholde matproduksjonen i Norge. Arealene krever mye manuelt arbeid, og er uegnet for korndyrking.

- Differensiering på driftstilskudd eller arealtilskudd?

Driftstilskudd melk sone 2 må opp på samme nivå som sone 1. Ammeku kan prioriteres i sone 5-7. Det må innføres arealtilskudd på grovfôr i sone 2.

4 **Storfekjøtt - Ammeku**

- Hvor høyt prioritere bedre rammevilkår?
Styrk økonomien på samme nivå som gjennomsnitt.
- Noe om klima – kjøtt – markedsutsikter?
Det er noe mulighet for å øke norsk markedsandel. Det er uvisst om denne underdekningen vil gå til en overdekning når alle som har bygd/etablert seg de siste årene, er i full produksjon. Vi må sette søkelys på norske kyrs fortrinn i en bærekraftig matproduksjon, med fokus på beitets betydning.

5 Sau og lam

- Hvor høyt prioritere bedre rammevilkår?
Sau har lenge slitt med overproduksjon og dårlig økonomi. Det bør stimuleres med ikke-produksjonsdrivende tilskudd.
- Prioritering mellom ulike tilskudd?
Det bør gis økt tilskudd de første 50 sauene.
Organiser beitebruk kan med fordel belønnes høyere, for å ikke redusere omfanget av denne driftsformen.
Som en del av bærekraftstrategien i landbruket bør bevilgningen til avlsarbeid på sau økes, for å avle frem en mer bærekraftig sau.

6 Svinekjøtt

- Hvordan styrke økonomien?
Unngå økte kraftfôrpriser. Selv om en ikke ønsker nyetablering i smågrisproduksjonen, er det mange hus/driftsapparat som må fornyes. Rogaland Bondelag mener man må utjevne forskjellene i husdyrtilskudd på gris. Det må være økonomi til å modernisere drifta, og tilpasse seg dagens krav.
- Målpris – opp, uendret?
Øke målpris med kr 2,65
- Bruke investeringsstøtte?
Ja, til SPF-gris. Dette må bli en nasjonal pott. Da kan Norsvin prioritere områdesanering etter behov i samarbeid med markedsregulator/slakteri.

7 Egg og kylling

- Hvordan styrke økonomien?
Kostnadsveksten må dekkes inn for fjørfeproduksjonene.
Prisnedskrivning på korn er viktigste faktor for økonomien i fjørfeproduksjonene.
- Innføre frakttilskudd på kylling?
Det er fornuftig.
- Utvide husdyrtilskudd fra 5000 til 7500 verpehøns
Ja, det er naturlig at det følger konsesjonsgrensa.

8 Ku- og geitemelk

- **Prioritering?**
Viser til at Jæren og Rogaland generelt ligger langt bak andre. Det er viktig at dette anerkjennes, og at de løftes i årets forhandlinger (driftstilskudd og arealtilskudd jamfør tidligere punkt).
- **Målpris?**
Økning på minimum 5 øre/liter.
- **Struktur?**
Mest tilskudd til første 25 kyr, som i dag, men må unngå at tilskudd til >26 kyr settes ned. I distriktene er det gjerne melkebrukene som er igjen, mens kraftfôrkrevende produksjoner er sentralisert. Man trenger produsentene som er igjen, for å holde miljøet oppe. Og ha nok hender til å opprettholde velstelte jorder og beiter
- **Størrelse på et nytt senket kvotetak?**
Rogaland går inn for å holde kvotetaket på dagens nivå.

9 Grønnsaker, frukt og potet

- **Målpris?**
Økning på 4-5 %.
- **Tilskudd? Distriktstilskudd øke prosentvis eller øremessig likt i soner?**
Rogaland Bondelag anbefaler indeksregulering på distriktstilskudd for frukt-, bær- og grøntproduksjon. Tilskudd må vektas på både kvalitet og volum. Tollvernet må styrkes, og tilpasses norsk sesong, som er lengre enn det som er definert i dag.
- **Andre tiltak**
  1. Plantevernmidler -må ha tilgjengelige verktøy for produksjonene. Større og større problem med skadegjørere, og tilgjengelige midler. Sårbart og uforutsigbart, når midler raskt tas ut, mens nye midler ikke er på plass, og godkjenningssjessene er mer omfattende enn i våre naboland.
  2. Fritaket for elavgift og CO2-avgift for veksthusproduksjoner må opprettholdes.
  3. Rogaland Bondelag vil spille inn mulighetene for å sette i gang en utredning der dagens avlingsskadeerstatning blir erstattet av et klima- og miljøfond på hvert enkelt bruk. Det blir mulig å sette av en prosentsats av driftsoverskuddet på fondet, som kan brukes til avlings- og inntektssvikt, investering i miljøtiltak og ekspansjon.
  4. Opplysningskontoret for frukt og grønt må styrkes, for å fremsnakke norske produkter, så disse velges foran import i sesong.
  5. Avløysertilskudd til veksthus/grønnsaker. Kan være positivt for rekruttering av norske arbeidstakere til næringen.
  6. Rekruttering og styrking av gartner-utdanningene må prioriteres.
  7. Graminor må sikres nok midler til utvikling av gode jord- og hagebruksvekster.
  8. Norsk forskning og kompetanse innen utvikling av gode og robuste vekster må prioriteres.
- **Differensiere tilskudd etter arealstørrelse?**
Tilskuddet må arealdifferensieres. Taket settes på 400 daa.

10 Korn og kraftfôr

- Styrke kornøkonomien? Prioritering?
Ja, man må styrke kornøkonomien i korndistriktene, som et viktig grep i kanaliseringspolitikken.
- Målpris?
Vi ønsker å øke målprisen med 5 øre/kg.
- Differensiering etter arealstørrelse? Differensiering mellom ulike vekster?
Stykketillegg er et tiltak for å opprettholde produksjon på små, men gode teiger.
- Øke/reducere differensieringen for arealtilskudd mellom soner?
Det er viktig å stimulere til kornproduksjon der det er naturlig.
- Prisedskrivningstilskudd og kraftfôrpris?
Økt pris på korn, må dekkes inn med prisedskrivning, og ikke økt kraftfôrpris.
- Stimulere til proteinvekster? Hvordan?
Ja, men vi må samtidig huske at effektive tiltak er økt protein i gras/grovfôr og korn. Det bør også jobbes for å få ta i bruk animalsk protein (kjøttbeinmel).

11 Andre produksjoner

- Hjort, honning, alpakka, annet
Bier: Vi ønsker at det settes av midler i jordbruksavtalen til å opprette og drifte reinavlsområder for den Nordiske Brune Bia.

12 Investeringer

- Bevilge mer, mindre eller uendret?
Investeringsstøtten bør gjenspeile fylkenes totalproduksjon. Derfor må Rogaland sin pott økes. Det er stort behov for investeringer og oppgraderinger i driftsapparatene, noe som gjenspeiler seg kraftig i søknadsmassen hvert år.
- Gi mer støtte til mindre investeringer? Fjerne tak? Øke tilskuddsprosent?
Det er en forutsetning at man beholder det antallet produsenter man har i dag. Man må gi disse mulighet til å foreta nødvendige oppgraderinger. Så lenge potten er på dagens nivå, er det vanskelig å foreslå en økning i sats eller fjerning av tak. Fokus på «utløsende effekt» bør nedjusteres, da dette slår uheldig ut, og i verste straffer de som driver godt over tid, og evner å legge til side midler.
Vi har fått innspill på at midler gitt til en gitt produksjon forutsetter at en ikke øker produksjonen betydelig før det er gått 10- 15 år. Ved å legge dette som premiss står argumentet med å gi mer til små bruk seg bedre.
- Hvordan prioritere i forhold til markedspotensial?
Ombygging av båsfjøs må prioriteres høyt, det samme med tilpasning til dyrevelferdskrav. Forbrukerpreferanser tilsier at det er markedspotensial for mer frukt og grønt. Økt forbruk må dekkes inn med norske produkt. Dette må det stimuleres til.
- Legge andre føringer enn i dag i forhold til prioriteringer?

For å møte nye krav i melkeproduksjonen i 2024/2034, bør det etableres en nasjonal pott som er øremerket dette formålet.

13 Velferdsordninger

- Prioritering i forhold til andre ordninger?
Ordningene er ikke-produksjonsdrivende og kan prioriteres høyt. Gode velferdsordninger er viktig for rekruttering til næringen.
- Prioritering mellom de ulike velferdsordningene?
Avløsning til ferie og fritid prioriteres høyest, dernest kommer avløsning ved sykdom og svangerskap mm. I sistnevnte burde man kunne bruke ektefelle/partner som avløser. Rogaland stiller seg for øvrig bak Møre og Romsdal sitt innspill *Når bonden skal ha barn.*

14 Økologisk landbruk

- Hvordan stimulere til økt produksjon og korn spesielt?
I vårt område er det en utfordring med høye priser på økologisk kraftfôr. Rogaland Bondelag stiller seg derfor bak FKRA sitt forslag:
Produksjonen av økologiske husdyrprodukt må møte ein aukande etterspørsel i marknaden. Frakttilskot på økologisk kraftfôr må utformast i samsvar med intensjonen i kanaliseringspolitikken og tilførast økonomiske midlar til fullt ut å kompensere fraktkostnadane frå produksjonsanlegget på Lena der det økologiske kraftfôret vert produsert.
  - *Frakttilskot på økologisk kraftfôr må basere seg på faktisk avstand mellom produksjonsanlegg og kunde, og kompensere fullt ut for fraktkostnadane.*

15 RMP

- Bør midlene fordeles annerledes mellom fylkene? Ta mer hensyn til klima?
Potten bør også her fordeles etter totalproduksjon. Forslag til ny fordelingsnøkkel, der blant annet antall GDE i fylkene vektlegges, støttes fullt ut.

16 Klima

- Finansierte flere klimatiltak over jordbruksavtalen? Hvilke?
Disse bør i hovedsak finansieres over statsbudsjettet. For Rogaland er det stort potensiale på bedre grovfôr. Vi foreslår også et kompetanseløft-prosjekt på f.eks. 3 år der en gir tilskudd til foranalyser, og oppfordrer til fôrplaner. Her er mye å hente for de fleste. Det beste er å se dyrking og foring sammen som et fagfelt (klippet fra Eigersund sitt innspill).
Grøfting og drenering er viktige tiltak. Lagring og spredning av husdyrgjødsel til rett tid bør prioriteres, god lagerkapasitet er et viktig tiltak der.
- **Andre innspill.**
Tilskudd til ulike pilotprosjekt, som for eksempel biogassanlegg, med tanke på kunnskapsbygging og erfaringer bonden kan dra nytte av. Enkeltbondens innsats må godtgjøres.

17 Annet.

- Beitetilskudd

Det bør være et skille i beitetilskudd, som går mellom dyr som beiter på fulldyrket/overflatedyrket areal og kulturbeite/innmarksbeite som ikke kan høstes maskinelt. Disse beitene er krevende å drive, og anbefaler å øke omregningsfaktoren på-arealtilskudd opp mot 1.

- Miljøvirkemidler (SMIL, Grøfting m.m)
Satsen på grøfting må økes, for å være utløsende. Det er store variasjoner i kostnad til grøfting. På jordsmonn der det kan nyttes Rådals hjul er tilskuddsbehovet lavere. Satsen må økes betydelig der man må grøfte med gravemaskin.
- Aksjoner
I år er det store forventninger til resultatet. Aksjonsviljen ved brudd er stor.
- Skatt/avgift/avskrivninger/fond
Rogaland Bondelag stiller seg bak FKRA sitt innspill: *FKRA meiner at jordbruksavtalen bør disponere eit fond som svarer til innbetalt tollavgift på alle råvarer som har administrert tollsats. Midlane bør gå til tiltak som kompenserer husdyrproduksjonen for overpris på kraftfôr ut over føresetnadane i jordbruksavtalen.*
- Slaktetilskudd på kje økes til kr 600.
- Klima: Det bør etableres en fondsordning med skattefordel, etter modell av skogfond, der en setter av deler av overskuddet i år med gode resultater, for å investere i klimatiltak.
- Omsetningsavgift

Melk: Vi vil ha variabel omsetningsavgift til å bidra med å styre melkeinngang. Dette vil gjelde for alle leverandører, som da vil være med å bidra til mer jevn melkekurve. Med tanke på 2021 skal omsetningsavgifta være 10 øre. Da sier vi: 20 øre januar-mars, 10 øre april-juni, 0 øre juli-september og 10 øre oktober-desember. Vi tror dette vil jevne ut de skeive melkekurvene.

Egg: Differensiert omsetningsavgift for å begrense nyetableringer i en tid med overproduksjon.

Med hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Irene Tjøstheim

Kopi til:

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Næringspolitisk		Postboks 9354 Grønland	0135 OSLO

Næringspolitisk
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO

Vår saksbehandler
Jan Thorsen

Vår dato
15.03.2021
Deres dato

Vår referanse
20/00750-17
Deres referanse

Telemark Bondelag - innspill til jordbruksforhandlingene 2021

Styret i Telemark Bondelag har i ordinært møte den 11. 03. 21. behandlet sak om innspill til jordbruksforhandlingene 2021. Styret avgir enstemmig følgende innspill:

1.Oppsummering av innspill til jordbruksforhandlingene 2021

Årets oppgjør må være med på å sikre en framtidrettet variert matproduksjon på et mangfold av gårdsbruk over hele landet. Årets oppgjør må stimulere til kvalitet i produksjonen, og til et produksjonsomfang på den enkelte gard som harmonerer med lokalt ressursgrunnlag.

Fjorårets oppgjør ble et spesielt jordbruksoppgjør i et svært krevende år. Forventningene til jordbruksoppgjøret i 2021 er store blant mange i næringa. Det er fortsatt et betydelig inntektsgap mellom bønder, og andre grupper. Telemark Bondelag mener derfor at ambisjonene for årets forhandlinger må være å skape muligheter for en inntektsutvikling som bidrar til betydelig reduksjon av inntektsgapet mellom bønder og andre grupper i samfunnet. Det må utarbeides en plan for hvordan inntektsgapet mellom bønder og andre grupper i samfunnet, kan tettes i løpet av 5 år.

Telemark Bondelag mener at Norges Bondelag ved årets jordbruksforhandlinger må kreve at resultatmålet «vederlag til arbeid» blir utredet for eventuell bruk ved seinere jordbruksforhandlinger.

Det bør gjennomføres en økning av målpris i de produksjoner hvor det vil være rom for det. I flere av de «tunge» landbruksproduksjonene betyr budsjettmidler mye for utviklingen av inntektsmulighet. Telemark Bondelag vil derfor understreke at en inngått jordbruksavtale i 2021 må ha et betydelig innslag av økte budsjettmidler.

Gjennom behandling av Næringspolitisk program for 2020 – 2024 har årsmøtet i Norges Bondelag vedtatt å starte en prosess med mål om å innføre tak og trappetrinntilskudd i alle produksjoner. Telemark Bondelag har sluttet seg til vedtaket, men erkjenner at dette er en svært krevende prosess. En slik innføring vil av mange kunne bli oppfattet som en omfordeling. Det er sannsynligvis behov for mer modningstid blant Bondelagets medlemmer for slike endringer.

Telemark Bondelag vil etter en samlet vurdering råde Norges Bondelag til at det innføres et tak for hvor mye et foretak kan motta i tilskudd. Telemark Bondelag ønsker gjeninnføring av trappetrinn i tilskuddsordningen Arealtilskudd, og med en klar differensiering mellom trinnene. Første trinn

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Landbrukets hus, Bøvegen 271, 3810 GVARV, Tlf: 35 95 90 30
Besøksadresse: Landbrukets hus, Bøvegen 271, 3810 GVARV
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
telemark@bondelaget.no, <http://www.bondelaget.no/telemark/>

Norges Bondelag

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr: 939678670

bør heves noe sammenlignet med det som var nivå i 2014. Ved en omlegging av denne tilskuddsordningen må imidlertid ingen satser reduseres, sammenlignet med nivå før omlegging. Satser for de laveste trinnene må styrkes med friske midler. Telemark Bondelag ønsker at trappetrinn i ordningen Tilskudd for husdyr beholdes slik den er, men med styrking av de laveste trinnene. Styrkingen må skje med friske midler.

Telemark Bondelag mener kornproduksjonen er en nøkkelfaktor for å oppnå økning i den landbaserte matproduksjonen. Over tid har kornarealet gått kraftig tilbake. Det er veldig uheldig med tanke på kanaliseringspolitikken. Korn er også nøkkelfaktoren for målet om mest mulig norsk selvforsyning. Det bør etterstrebtes å produsere mest mulig matkorn i de områder av landet hvor det er mulig.

Økonomien i kornproduksjon må prioriteres gjennom innføring av et distriktstilskudd.

Telemark Bondelag er bekymret for utviklingen i både ku- og geitemelkproduksjonen. Betydelig import av ulike varianter av meieriprodukter presser det norske melkevolumet på en svært merkbar måte. Målprisen for melk har bare økt marginalt de seinere årene, mens omsetningsavgift og andre kostnader har økt.

Konkurransen i melkemarkedet er etablert. Med det som bakgrunn mener Telemark Bondelag det er riktig å ta de konkurransepolitiske virkemidlene ut av PU ordningen.

Telemark Bondelag mener situasjonen i geitenæringa er så alvorlig at det må etableres et eget verdiskapingsprogram for geitemelk.

Grunntilskudd geitemelk har hatt samme sats siden 2016, og bør økes med minst 15 øre pr. liter.

Økonomien i svineproduksjon har vært presset over lengre tid. Telemark Bondelag mener at målprisen på svin må løftes også ved årets jordbruksforhandlinger. Telemark Bondelag foreslår en målprisøkning på svin på kr. 2,- pr. kg.

Aktiv og god bruk av beite har en rekke tilleggseffekter utover tilvekst og trivsel hos dyra. Telemark Bondelag ønsker at det innføres et tilskudd til ammeku med kalv på beite.

Produksjonen av lammekjøtt i Norge bør i hovedsak skje ved utnyttelse av utmarksbeite. Med det som bakgrunn bør utmarksbeitetilskuddet økes ved årets forhandlinger.

Mulighet for økt lagring av epler ved bruk av ny teknologi skaper behov for økt økonomisk ramme for reguleringslagring. Telemark Bondelag ønsker en styrking av den økonomiske rammen for reguleringslagring

Velferdsordningene bør prioriteres høyere enn andre tilskuddsordninger ved årets jordbruksforhandlinger.

Ved årets forhandlinger bør tidligpensjonsordningen styrkes. Telemark Bondelag mener en slik styrking vil være et godt tiltak for å stimulere til generasjonsskifter. Det er også viktig at tilskudd ved ferie og fritid, og tilskudd per dag under sykdom følger kostnadsutviklingen. Utgifter til sykdomsavløsning må refunderes uten avkortning mot annen lønnsinntekt. Telemark Bondelag mener Norges Bondelag må repetere tidligere fremsatt krav om å fjerne hele trekket knyttet til andre inntekter. En slik fjerning vil og ha en betydelig forenklingsgevinst både for forvaltning og bonde.

Jordbruket har inngått en ambisiøs avtale med regjeringen om å redusere utslippene av klimagasser med 5 mill. tonn CO₂ ekvivalenter i årene fram mot 2030. Det er viktig at året 2021 blir året hvor næringa kommer godt i gang med å ta i bruk klimakalkulatoren i kombinasjon med klimarådgeving. Telemark Bondelag mener derfor at det må settes av friske midler over jordbruksavtalen til klimarådgeving rettet mot bonden og den enkelte gard.

Telemark Bondelag vil spesielt peke på at det må etableres ordninger for investeringsstøtte som gjør det mulig å investere i moderne driftsapparat, uten at produksjonsgrunnlaget nødvendig må utvides. Kravet om overgang til løsdrift for storfe i 2034, samt mosjonskrav og krav om egen fødebinge fra 2024 skaper store utfordringer for mindre og mellomstore bruk som i dag har bås fjøs. Telemark Bondelag mener at etablering av gunstige ordninger for investeringsstøtte til nybygging og ombygging til løsdrift på små og mellomstore bruk, må ha høy prioritet ved årets jordbruksoppgjør. For å kunne møte det store behovet for investeringer knyttet til løsdriftskravet i 2034, må det etableres en egen ordning med investeringstilskudd til dette formålet. Denne ordningen må komme i tillegg til de ordinære IBU midlene hos Innovasjon Norge.

2. Inntekt- og inntektsutvikling

Driftsgranskinger fra 850 gardsbruk viser at jordbruksinntekten i snitt i 2019 lå på kr. 300 000 (vederlag til alt arbeid og egenkapital). Til sammenligning viser tall fra Teknisk beregningsutvalg for inntektsoppgjørene, ei gjennomsnittslønn for lønsmottakeren i 2019 på kr. 570 000. Jordbruksoppjøret i 2019 resulterte i reduksjon av inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper. Selv om beløpet var beskjedent, var det et svært viktig gjennomslag. Det er uvisst hvordan påplussingene i jordbruksoppjøret i 2020 i kombinasjon med lav kostnadsvekst i fjor vil slå ut for jordbruket, men det er ikke usannsynlig at det vil vise en reduksjon i inntektsgap mellom jordbruket og andre grupper.

Telemark Bondelag mener at det i årets jordbruksforhandlinger må være en sterk ambisjon om å redusere inntektsgapet ytterligere. Det må skje ved å ta ut økt pris i de produksjoner hvor det er mulig, og ved bruk av tilskuddsmidler. (Dette blir nærmere omtalt under de ulike produksjoner). Telemark Bondelag ønsker ikke å tallfeste en reduksjon av inntektsgap, men det må være et klart mål ved årets forhandlinger å få gjennomslag for en reduksjon av inntektsgap som kan karakteriseres som betydelig. Telemark Bondelag mener at inntektsgapet mellom bønder og andre grupper i samfunnet må tallfestes, og at inntektsgapet må tettes innen fem år.

Inntektsmål

Mange bønder kjenner seg ikke igjen i grunnlagsmaterialet for jordbruksforhandlingene. Det er et ønske om at jordleie og kvoteleie må regnes som kostnader i Totalkalkylen, og at det skilles på vederlag til arbeid og egenkapital. Telemark Bondelag mener at Norges Bondelag ved årets jordbruksforhandlinger må kreve at resultatmålet «vederlag til arbeid» blir utredet for bruk ved senere jordbruksforhandlinger. Det kan innvendes at de folkevalgte gjennom Stortingets inntektsmål erkjenner at jordbruksinntekten er lav, og Stortinget har vedtatt et offensivt inntektsmål. Det kan argumenteres med at det kan kompensere noe for at «vederlag til arbeid» ikke er et resultatmål. Selv om inntektsnivået skulle bli betydelig hevet så vil likevel resultatmålet «Vederlag til arbeid og egenkapital» være et upresist resultatmål for inntektsutviklingen i jordbruket. Spesielt når den skal sammenlignes mot andre grupper. Telemark Bondelag mener det er uheldig at bondens egenkapital ved dagens resultatmål ikke gis noen dekning, og at det må rettes opp i.

Frakttilskudd

Telemark Bondelag vil understreke behovet for å videreføre og styrke ordningene med frakttilskudd for kraftfôr, slakt og egg. Det er godt virkemiddel for å opprettholde en variert matproduksjon i hele landet. Frakttilskudd blir viktigere og viktigere, da der er redusert evne og kanskje vilje blant leverandører og varemottakere til å ha en fraktutjevning. Telemark Bondelag mener ordningene må styrkes for å kompensere for senere års kostnadsvekst. Produksjon av

fjørfekjøtt skjer i økende grad i nærheten av slakteri, noe som er med på å konsentrere produksjonen. Telemark Bondelag mener en slik utvikling er uheldig, og vi støtter derfor innspillet fra Nortura om at det etableres en fraktordning for fjørfekjøtt.

Da korn ikke har frakttilskudd foreslår Telemark Bondelag en innføring av distriktstilskudd for å kompensere for stedkorrigeringen som kornkjøperne bruker.

Prioritering mellom bruksstørrelser – tak og trappetrinn på tilskudd

Gjennom behandling av Næringspolitisk program for 2020 – 2024 har årsmøtet i Norges Bondelag vedtatt å starte en prosess med mål om å innføre tak og trappetrinntilskudd i alle produksjoner. Telemark Bondelag har sluttet seg til vedtaket, men erkjenner at dette er en svært krevende prosess. Mange produsenter har tilpasset driften til et system med få trappetrinn og bortfall av tak i mange produksjoner. Det gjelder både i planteproduksjon og i husdyrproduksjon. For mange produsenter vil det ha betydelige økonomiske konsekvenser hvis for eksempel satsene i de «øverste» trappetrinnene reduseres vesentlig. Det samme vil gjøre seg gjeldene hvis det på nytt innføres tak, spesielt hvis taket settes lavt. I for eksempel grøntproduksjon (frukt og grønt) har arealtilskudd uten tak og trappetrinn nå blitt en viktig sikkerhet og forutsetning i budsjettene til selv store produsenter. Arealtilskuddet er for en del blitt en viktig sikkerhet i år med dårlig avling. Arealtilskuddet er likevel ikke ment å være noen form for avlingsskadeordning.

Telemark Bondelag registrerer i vår medlemsmasse og i næringa som helhet, store forventninger til et godt jordbruksoppgjør i 2021. En innføring av tak og trappetrinn er en problemstilling hvor meningene er delte i Bondelagets medlemsmasse. En slik innføring vil av mange kunne bli oppfattet som en omfordeling. Det er sannsynligvis behov for mer modningstid blant Bondelagets medlemmer for slike endringer.

Telemark Bondelag mener at skala fordeler i grovfôrproduksjonen er mer avhengig av kjøreveg til arealet, arrondering av areal og de enkelte skifters størrelse, enn av hva som er drevet totalareal. På store sammenhengende areal er det lettere å hente ut skala fordeler. Disse forsterkes selvsagt ved kort kjøreveg fra jordbruksarealet og til driftssenteret. Drift av mange små areal innebærer i mange tilfeller klare skala ulemper. Telemark Bondelag mener innføring av et skiftetillegg vil kunne kompensere på en god måte for ulemper ved å drifte små areal/skifter.

Det har også i potetproduksjon vært en utvikling hvor den enkelte gardbruker driver et betydelig areal. Ikke minst gjelder det innenfor produksjonen av industripotet. Telemark Bondelag mener derfor at første trinn bør starte på 100 dekar, eller et sted mellom 100 dekar og 300 dekar.

I likhet med en del planteprodusenter har og mange husdyrprodusenter tilpasset sin produksjon til et tilskuddssystem uten tak og med få trinn i tilskudds trappa. Felles for langt de fleste av de som har bygd nytt i husdyrproduksjon de seinere årene, er et stort driftsomfang og mye gjeld. Det siste skaper sårbarhet ved svingninger i økonomien, noe som gjør at en skal være varsom med å endre rammebetingelser. Samtidig har tilskudd i jordbruket blant annet til hensikt å jevne ut inntektsforskjeller, både innad i næringa og mellom bønder og andre grupper. Telemark Bondelag ønsker ikke at det innføres et tak på antall dyr, men at det innføres et kronetak. Det omtales nærmere seinere i dokumentet.

Tilskudd i landbruket skal ha en utjevne effekt. Tilskuddsordningene skal jevne ut forskjeller i inntekt og forskjeller mellom produksjoner. Tilskuddsordningene skal og virke utjevne mellom områder i landet og mellom gårdsbruk med ulikt driftsomfang.

Som skrevet tidligere i dokumentet har arealtilskudd uten tak og trappetrinn blitt en viktig sikkerhet og forutsetning for mange store produsenter. Store endringer vil derfor kunne komme til å bety mye for en del produsenter. Spesielt hvis de gjennomføres i løpet av et kort tidsrom. Høyst sannsynlig vil mange av våre medlemmer enten de driver planteproduksjon eller husdyrproduksjon protestere kraftig mot en gjeninnføring av tak. Utmelding fra Bondelaget kan

være en sannsynlig reaksjon. Settes taket tilstrekkelig høyt vil sannsynligvis motstanden være mindre. Et tak som er «tilstrekkelig høyt» vil imidlertid i praksis kunne fungere som om det ikke er noe tak. En gjeninnføring av trappetrinn i de tilskuddsordningene som ikke har det i dag, og /eller en forsterking av allerede eksisterende trinn vil og kunne skape sterke reaksjoner, hvis gjeninnføring skjer ved omfordeling av midler innenfor den enkelte tilskuddsordning.

Telemark Bondelag ønsker ikke at et tak på tilskudd knyttes opp mot areal eller opp mot antall dyr, i de dyreproduksjoner som ikke har slikt tak i dag. Telemark Bondelag ønsker derimot et kronetak. Med bakgrunn i en samlet vurdering, vil Telemark Bondelag foreslå at kronetaket for hvor mye ett foretak kan motta i samlet tilskudd, settes til 2 mill. kr.

Telemark Bondelag ønsker gjeninnføring av trappetrinn i tilskuddsordningen Arealtilskudd, og med en klar differensiering mellom trinnene. Første trinn bør heves noe sammenlignet med det som var nivå i 2014. Ved en omlegging av denne tilskuddsordningen må imidlertid ingen satser reduseres, sammenlignet med nivå før omlegging. Satser for de laveste trinnene må styrkes med friske midler. Ordningen Tilskudd for husdyr beholdes slik den er, men med styrking av de laveste trinnene. Styrkingen må skje med friske midler.

Prioritering mellom produksjoner

Betydelige deler av norsk kornproduksjon skjer i områder hvor avlingsnivået ligger klart under det som er avlingsnivået i de beste områdene av landet. Mye av kornet som produseres i områder med dårligere naturgitte forhold for kornproduksjon, belastes og med kostnader knyttet til stedskorrigering. Som et eksempel er avlingsforskjellen mellom Vestfold og Telemark 72 kg, i favør av Vestfold. I tillegg er kornpris ved levering på anlegg i Telemark 12,7 øre lavere enn i Vestfold. I 2019 var den 12,1 øre. Telemark Bondelag mener det er grunnlag for å hevde at kostnadene knyttet til stedskorrigering forsterkes år for år. For å kompensere for forskjellen mellom de to områdene i samme fylke, burde kompensasjonen vært satt til 60 øre pr. kg korn. Satt litt på spissen kan en hevde at «distriktskornet» utsettes for en dobbelt belastning i form av både lavere avling og lavere kornpris. Telemark Bondelag frykter at dette vil føre til ytterligere reduksjon i kornarealet i sone 3.

Telemark Bondelag vil derfor oppfordre Norges Bondelag til å prioritere etablering av et distriktstilskudd i kornproduksjon ved jordbruksforhandlingene i 2021. Distriktstilskuddet bør settes til 50 øre pr. kg.

3. Kanaliseringpolitikk

Kanaliseringspolitikken er en forutsetning for et landbruk over hele landet. Telemark Bondelag mener at en av de mest effektive virkemidlene for en videreføring av kanaliseringspolitikken er god økonomi i kornproduksjonen. God økonomi i kornproduksjon vil dempe interessen for grovførbasert husdyrproduksjon i kornområdene.

Selv om kornproduksjonen styrkes vesentlig, vil det likevel være en viss interesse for å drive grovførbasert husdyrproduksjon i korndistriktene. En slik interesse vil ofte skyldes forhold ved det enkelte gårdsbruk som gjør det mindre egnet til kornproduksjon. Telemark Bondelag mener det fortsatt må kunne gis investeringsstøtte til ammeku og sau i kornområdene. Forutsetningen for å få tilgang til investeringsstøtte til disse produksjonene må være forhold ved det enkelte gårdsbruk/driftsenheten som gjør kornproduksjon lite egnet. Det kan f. eks være lokale klimatiske forhold, jordtype og jordsmonn, ravinedaler godt egnet for beite m.m. For at investeringsstøtte skal gis til sau må det være et krav om bruk av utmarksbeite i sommerhalvåret, og at utmarksbeite ligger i rimelig avstand fra driftsenheten. For ammeku må det være et krav at beiting skjer på areal som er lite egnet til kornproduksjon.

Telemark Bondelag mener at ved styrking av driftstilskuddet til ammeku, må det og gjelde for bruk med denne produksjonen i sone 1, 3 og 4, men mindre enn i sone 5 – 7.. Det samme må og gjelde arealtilskudd grovfôr i de samme sonene. Hvilket betyr at Telemark Bondelag støtter en gjeninnføring av arealtilskudd grovfôr i sone 1.

Telemark Bondelag vil og understreke at styrking av distriktslandbruket er svært viktig for en godt fungerende kanaliseringpolitikk.

4. Storfekjøtt – Ammeku

NIBIO har for kort tid siden lagt fram tall fra driftsgranskingene som viser en anstrengt økonomi i ammekuproduksjon. Det er behov for et økonomisk løft i denne næringa.

Det er krevende å vurdere hvordan forholdet mellom tilbud og etterspørsel vil utvikle seg når det gjelder storfekjøtt. Høyst sannsynlig er det en del unyttet produksjonskapasitet i besetninger som er under oppbygging, samt byggeprosjekt som ikke er ferdigstilt. Korona pandemien har skapt en spesiell situasjon med økt forbruk av matvarer produsert i Norge. Behov for mer melk har ført til mindre slaktning av ku, og dermed et økt underskudd av storfekjøtt. Det er likevel verdt å merke seg at ammkutallet økte så mye i 2020, at det vil gi en økt totalproduksjon i 2021 på 0,5 %, selv ved unormal lite slaktning av melkeku. Det må dessverre tas høyde for en nedgang i forbruk av matvarer produsert i Norge fra det tidspunkt det igjen åpnes opp mot Sverige, og med det grensehandel. Det vil og påvirke markedsmulighetene for norskprodusert storfekjøtt. Det registreres og et ganske massivt trykk fra ulike grupperinger i samfunnet, som fronter en reduksjon i forbruket av kjøtt.

Telemark Bondelag mener økonomien i storfekjøtt produksjonen må styrkes på linje med gjennomsnittet i årets jordbruksoppgjør. Produksjonen av storfekjøtt bør i hovedsak skje i grasområdene (arealsone 5 – 7), og økonomien i produksjonen som skjer i grasområdene må styrkes ytterligere, sammenlignet med produksjon som skjer i arealsone 1 – 4.

Ammekuproduksjon bør i stor grad utnytte mulighetene for beite. Aktiv og god bruk av beite har en rekke tilleggseffekter utover tilvekst og trivsel hos dyra. Telemark Bondelag vil derfor foreslå at det innføres et tilskudd til ku med kalv på beite. Tilskuddet skal gjelde ku og kalv på utmarksbeite og innmarksbeite, men ikke ved beiting på fulldyrka jord. Telemark Bondelag mener det og bør innføres et tilskudd til kastrater, som beiter på enten utmarksbeite eller innmarksbeite. Telemark Bondelag mener at innføring av tilskudd til ku med kalv på beite og tilskudd til kastrater må finansieres med friske midler.

Telemark Bondelag ønsker og å forsterke strukturprofilen i driftstilskuddet ved at intervallet 6 – 40 ammekyr endres til 6 og 30 ammekyr, og ved at driftstilskuddet øker mest i dette intervallet.

Telemark Bondelag støtter markedsregulators råd om at fremtidige investeringer i ammekuproduksjon i hovedsak må styres inn mot de områder i distriktene (grasområdene) hvor melkeproduksjonen går mest tilbake.

5. Sau og lam

Telemark Bondelag er bekymret over regnskapstall fra NIBIO som viser svak økonomi i saueholdet, og at situasjonen har vært slik over forholdsvis lang tid. Resultatet av denne situasjonen kan bli en sterk avskalling i produksjonen. Mye av saueholdet foregår i områder hvor det er få eller ingen alternativer til grasproduksjonen. En avskalling av produksjonen kan derfor på sikt føre til at jordbruksareal går ut av drift.

Godt salg av lam og sau har skapt bedre balanse, men Telemark Bondelag støtter markedsregulator i at det ikke er rom for økt produksjon nå. Det vil være veldig viktig å bedre

balansen enda mer, og bruke det som grunnlag for en økning i utbetalingspris. Samtidig vil det være overmåte viktig å hindre at en bedre økonomi i sauenevinga på ny slår ut i en ødeleggende overproduksjon. Telemark Bondelag støtter derfor det arbeid som gøres med å utrede produksjonsregulerende virkemidler for sau, og oppfordrer partene til å fortsette det arbeidet.

Telemark Bondelag mener økonomien i sauenevinga er så svak at det er nødvendig å øke tilskuddene ved årets jordbruksoppgjør. Produksjonen av lammekjøtt i Norge bør i hovedsak skje ved utnyttelse av utmarksbeite, og uten intensiv slutføring med kraftfôr. Med det som bakgrunn bør utmarksbeitetilskuddet økes ved årets forhandlinger. En økning av utmarksbeitetilskuddet må skje ved tilførsel av friske budsjettmidler.

Sau og lam er dyr som i stor grad utnytter grovfôr og utmarksbeite. Telemark Bondelag mener det er viktig å legge til rette for et mangfold av bruk med sau og lam. Derfor ønsker Telemark Bondelag at det utredes innføring av et tilskudd til små og mellomstore sauebruk, etter den modellen som brukes i melkeproduksjon.

Ordningen Tilskudd til tiltak i beiteområder har ikke vært prioritert på flere år. Det er behov betraktelig styrking av ordningen.

6. Svinekjøtt

Etter flere år med overproduksjon og presset økonomi, er nå markedssituasjonen for svinekjøtt langt lysere. Markedsregulator prognoserer med underdekning på svinekjøtt i inneværende år. Det gir grunnlag for å øke målpris også ved årets forhandlinger. Norsvin gir uttrykk for at en betydelig nedgang i både avlspurker (5000) og antall slaktegrisprodusenter (100), gjør at det er svært liten fare for overproduksjon selv om økonomien i svinekjøttproduksjonen bedres. Telemark Bondelag mener likevel det er verdt å merke seg at noe av årsaken til økt salg av norsk svinekjøtt, skyldes redusert grensehandel. Det er sannsynlig at salget av norsk svinekjøtt vil falle merkbart når grensene igjen blir åpnet. Markedsregulator gir og uttrykk for at det ikke er rom for en økning i produksjonen.

Med bakgrunn i de signaler som kommer fra næringa og markedsregulator, støtter Telemark Bondelag etter en samlet vurdering at målprisen på svin økes med kr. 2 pr. kg. Etter flere tøffe år er en slik økning nødvendig for å skape optimisme i næringa og motivasjon hos produsentene til å bli med videre.

Fra næringshold blir det gitt uttrykk for at kostnader til bygging av nye grisehus er så høye at det i praksis er økonomisk umulig å starte med svinekjøtt på bruk som ikke har produksjonen fra før, og hvor alt må bygges nytt. Telemark Bondelag mener at denne situasjonen er uholdbar, og at den på sikt vil kunne føre til en betydelig nedgang i norsk svineproduksjon.

Telemark Bondelag mener det nå må åpnes opp for å gi investeringsstøtte til grisehus. Støtten skal kunne gis både til nybygg og til oppgradering av eksisterende bygningsmasse. Investeringsstøtte skal inntil videre ikke ytes til prosjekter som fører til økt produksjon.

Telemark Bondelag støtter og forslaget fra Norsvin om en omlegging til SPF (spesifikk patogen frihet), støttet med midler over jordbruksavtalen. Oppsidene ved en omlegging til SPF, knyttet til dyrevelferd, dyrehelse, fôrforbruk og klimaeffekt synes å være åpenbare.

Telemark Bondelag vil og understreke at det er svært viktig at de vedtatte innstrammingene i konsesjonsregelverket blir gjennomført og fulgt opp i praksis, slik det er forutsatt.

7. Egg og kylling

Markedsituasjonen i eggproduksjonen gjør at det ikke er rom for å styrke økonomien utover at kostnadsveksten i produksjonen dekkes inn. Slik markedsituasjonen er for egg, bør heller ikke husdyrtilskuddet for verpehøns utvides fra å omfatte 5 000 verpehøns til å omfatte 7 500 verpehøns. Telemark Bondelag ønsker å prioritere en styrking av frakttilskuddet for inntransport av egg.

Markedet for egg er mettet, og førtidsslakting av høns er en jevnlig gjentatt metode for å regulere produksjonen. Telemark Bondelag mener eggproduksjon trenger et nytt verktøy for regulering av nyetablering. Det bør vurderes innført delt omsetningsavgift som er innrettet slik at nyetablerere i eggproduksjon ilegges en ekstra avgift i en viss periode. Dette skal være en avgift for produksjon det ikke er plass til i markedet. Ved markedsbalanse skal selvsagt avgiften opphøre. Det er ikke rom for en økning av eggproduksjonen nå.

8. Ku- og geitemelk

Ku

Telemark Bondelag er bekymret for utviklingen i både ku- og geitemelk produksjonen. Betydelig import av ulike varianter av meieriprodukter presser det norske melkevolumet på en svært merkelig måte. Telemark Bondelag frykter at en ny handelsavtale med Storbritannia vil øke dette presset betydelig. Det er og grunn til å frykte at resultatet av forhandlingene med Storbritannia vil påvirke Artikkel 19 forhandlingene med EU, ved at Norge blir presset til ytterligere liberalisering av handelen med landbruksvarer.

Målprisen for melk har bare økt marginalt de seinere årene (ingen økning for avtaleåret 20/21). Koronasituasjonen har skapt en større etterspørsel etter melk og norske melkeprodukter, noe som blant annet har ført til høyere forholdstall for kumelk. Fra januar 2021 er og omsetningsavgiften redusert med 20 øre pr. liter, noe som bringer omsetningsavgiften ned på et mer normalt nivå. Høyere forholdstall og redusert omsetningsavgift er med på å styrke økonomien i kumelk produksjon. Det er imidlertid sannsynlig at forbruket av melk og norske melkeprodukter vil falle når samfunnet kommer tilbake til en mer normal situasjon etter korona, med blant annet åpning for grensehandel.

Telemark Bondelag er opptatt av at virkemidlene innenfor melkeproduksjonen fortsatt skal bidra til at det er mulig å være produsent over hele landet.

Store regionale forskjeller betyr at Tine ikke lenger er en dominerende aktør i befolkningstette områder. Konkurransen i melkemarkedet er etablert. Med det som bakgrunn mener Telemark Bondelag det er riktig at de konkurransepolitiske virkemidlene tas ut av PU ordningen. En må kunne forvente at dagens aktører i melkemarkedet evner å ha distribusjonsløsninger som er konkurransedyktige med Tine, selv uten eget distribusjonstilskudd. Hvis det fortsatt skal gis distribusjonstilskudd må det tas ut av PU ordningen og finansieres på annen måte

Telemark Bondelag mener at mindre og mellomstore melkebruk må prioriteres høyt også ved årets forhandlinger. Det bør blant annet skje ved en styrking av «Tilskudd til små og mellomstore melkebruk» og styrking av driftstilskuddet. Det er ingen tvil om at økonomien på større melkebruk og er presset. Gjeldsnivået er høyt, og en nær fortid preget av at målpris har «stått stille», lavere forholdstall og økt omsetningsavgift gir store utslag på større bruk. Samtidig må en forvente at større melkebruk klarer å hente ut stordriftsfordeler, som i alle fall til en viss grad virker kompensierende for endrede rammevilkår.

Telemark Bondelag mener at økningen i kvotetak har bidratt til en økning i prisen på melkekvote, både ved omsetning og bortdisponering. Kvotetaket for både ku- og geitemelk bør derfor senkes. For geitemelk må kvotetaket senkes til 150 tonn, og for kumelk må det senkes til 600 tonn for enkeltforetak. Ved eventuell utskillelse av samdrifter gjennom eget regelverk, må kvotetaket for

samdrifter settes til 750 tonn. Telemark Bondelag mener imidlertid at melkeprodusenter med høyere disponibel kvote enn et nytt lavere kvotetak, må få beholde sin disponible kvote som kvotetak.

Telemark Bondelag mener at størst mulig grad av kvotegrunnlaget på det enkelte bruk bør være eid. Styret i Norges Bondelag har vedtatt 9 forslag til endringer i kvoteordningen og kvoteleie som i større grad skal ivareta den aktive melkeprodusent og redusere kvotekostnadene. Telemark Bondelag mener forslagene har stor treffsikkerhet, men flere av forslagene vil sannsynligvis være krevende å få gjennomslag for. Telemark Bondelag mener at forslagene til endringer bør være en del av årets jordbruksforhandlinger.

Geit

Selv om tall fra Driftsgranskingene viser at økonomien i geiteholdet har vært relativ god over noe tid, er Telemark Bondelag bekymret for utviklingen i geitenæringa. Antallet produsenter er lavt og produksjonsmiljøet er sårbart. Forholdstallet har vært lavt i lengre tid. Geitemelkprodukter har gjennomgående svært høy kvalitet, og flere av produktene må sågar sies å ligge i «premium» segmentet. Det er grunn til å reflektere over årsakene til at det virker vanskelig å øke salget av geitemelkprodukter. Vedtaket om å stoppe produksjonen av Balsfjord ost er heller ikke noe godt signal, og det kan oppfattes av produsenter og andre som om Tine ikke har en genuin vilje til å satse på produkter av geitemelk. Selv om Tine uttaler at geitemelka som i dag brukes til produksjon av Balsfjord ost, skal brukes i andre geitemelkprodukter, kan slik utfasing bidra til ytterligere pessimisme i næringa.

På den annen side gir Tine klart uttrykk for at geitemelk er en fantastisk råvare som må utnyttes bedre enn hva som er tilfellet i dag. Det kan leses på nettsidene til Tine. Telemark Bondelag mener at dette momentum må utnyttes for etablering av et verdiskapingsprogram for geitemelk, finansiert med midler over jordbruksavtalen, og med fokus på blant annet produktutvikling og profilering av geitemelkprodukter.

Telemark Bondelag mener og at driftstilskuddet i geitemelkproduksjon må styrkes ved årets oppgjør.

Målpris

Det er markedsregulator som kjenner markedet best, og Telemark Bondelag mener markedsregulators råd for fastsetting av målpris bør følges. Grunntilskudd geitemjølke har imidlertid hatt samme sats siden 2016, og bør økes med minst 15 øre per liter.

9. Grønnsaker, frukt og potet

Frukt og grønt produsert i Norge er en varegruppe hvor det er rom for økt produksjon. Telemark Bondelag mener at dette mulighetsrommet bør utnyttes på en måte som gjør at en unngår redusert norsk produksjon.

Målpris på frukt og grønt bør økes, og Telemark Bondelag mener den bør økes tilsvarende økt konsumprisvekst. Det er vanskelig å vurdere hvilke produkter som tåler sterkest prisvekst. Grønt er uansett under sterkt press fra importvarer, og derfor er det viktig at myndighetene håndterer importvernet på en måte som gir norske grøntvarer en så god beskyttelse som mulig.

Telemark Bondelag mener distriktstilskuddet bør styrkes prosentvis likt i alle soner.

Ny lagringsteknologi med svært lavt oksygennivå muliggjør en utvidet salgssesong for norske epler. Den type lagring vil sikre friske, sprø og smakfulle epler både i november og desember. Mulighet for økt lagring av epler skaper behov for økt økonomisk ramme for reguleringslagring. Telemark Bondelag ønsker en styrking av den økonomiske rammen for reguleringslagring. Det bør

og tilføres mer økonomiske midler gjennom Opplysningskontoret for frukt og grønt, til markedsføring av norske epler i en utvidet salgssesong.

Tilskudd til fruktlager er en viktig ordning som sikrer fellestiltak knyttet til lagring, sortering og pakking. Telemark Bondelag ønsker at tilskudd til lager og fellesskapstiltak prioriteres ved årets forhandlinger.

Telemark Bondelag er bekymret for utviklingen når det gjelder tilgangen til plantevernmidler i frukt- og grøntnæringa. Utviklingen innenfor flere kulturer gir grunn til uro, og Telemark Bondelag mener det må settes av tilstrekkelig med midler over jordbruksavtalen til utprøving av plantevernpreparater under norske forhold, og til kulturer som har et mindre samlet omfang.

Telemark Bondelag er bekymret med tanke på rekruttering av nye produsenter inn i grøntnæringa. Slik fylkeslaget oppfatter det, er det i praksis umulig for nye produsenter å få kontrakt med mottakere, fordi alt behov for økning i produksjon blir ivaretatt ved utvidelse av produksjon og kontrakt hos allerede eksisterende produsenter. På den måten skapes det en lukket næring hvor produsentene blir stadig større. Telemark Bondelag ber Norges Bondelag utrede om det er mulig å etablere en ordning hvor en viss del av ledig volum forbeholdes nye produsenter.

10. Korn og kraftfôr

Telemark Bondelag mener kornproduksjonen er en nøkkelfaktor for å oppnå økning i den landbaserte matproduksjonen. Over tid har kornarealet gått kraftig tilbake. Det er uheldig med tanke på kanaliseringspolitikken. Korn er også nøkkelfaktoren for målet om mest mulig norsk selvforsyning. Det bør tilstrebes å produsere mest mulig matkorn i de områdene av landet som er egnet for det.

En økning i norsk kornproduksjon er avhengig av at økonomien i produksjonen styrkes vesentlig. Spesielt er det viktig å styrke økonomien i den delen av kornproduksjon som skjer i de mer marginale områdene. Telemark Bondelag ønsker følgende prioritering:

Målpris på hvete til må styrkes med kr. 0,10 pr. kg.

Målpris på havre må styrkes med kr. 0,10 pr. kg.

Målpris på bygg holdes uendret.

Det innføres et distriktstilskudd på kr. 0,50 pr. kg.

Kulturlandskapstillegget økes med kr. 15 pr. da.

Distriktstilskudd

Dette er redegjort for i avsnittet «Prioritering mellom produksjoner».

Prisnedskrivningstilskudd.

I utgangspunktet bør husdyrproduksjonene kunne dekke inn økt kraftfôrpris som følge av økt kornpris, ved økt prisuttak i markedet. Telemark Bondelag mener at det ikke er tilstrekkelig økonomi i husdyrproduksjonene til å kunne klare det nå. Prisnedskrivning må derfor ha høy prioritet også ved årets forhandlinger. Telemark Bondelag mener likevel at det må innføres en differensiering av prisnedskrivningstilskuddet, som innebærer en mindre prisnedskrivning og en viss prisøkning på kraftfôr til drøvtyggere, sammenlignet med kraftfôr til énмага dyr.

Olje- og proteinvekster

Telemark Bondelag mener dyrkingen av olje- og proteinvekster må øke. Viktige virkemidler for å få til en slik økning, er økt kunnskap om dyrking hos bonden, utvikling av sorter mer tilpasset norske vekstforhold, og en bedre økonomi i dyrkingen av slike vekster. Telemark Bondelag vil og peke på at manglende tilgang til godt virksomme plantevernpreparater i denne produksjonen er et problem. Det gjelder blant annet preparater for vekstavslutning.

Telemark Bondelag mener at innføring av egen vekstgruppe for olje- og proteinvekster i arealtilskuddet, og med en vesentlig høyere sats/dekar enn for korn, vil kunne stimulere flere til å dyrke den type vekster. Resultatet vil kunne være en høyere selvforsyningsgrad av proteinråstoff til kraftfôrindustrien. Olje- og proteinvekster er type vekster som i all hovedsak må dyrkes i de beste jordbruksområdene i Norge. De beste jordbruksområdene bør og ha en høy grad av matkorndyrking. Det er mulig at kraftig stimulering av olje- og proteinvekstdyrking kan resultere i reduksjon av viktig matkorndyrking i de beste jordbruksdistriktene. Telemark Bondelag ber Norges Bondelag om å utrede effektene av å innføre en egen vekstgruppe for olje- og proteinvekster.

Protein i grovfôr

Tidlig høstet og velberget grovfôr med høyt innhold av råprotein kan erstatte deler av importerte proteinråvarer i kraftfôret. Telemark Bondelag mener at virkemidler som kan stimulere drenering og raskere omlegging av eng, er tiltak som kan føre til større grovfôravlinger med høyere innhold av råprotein. Telemark Bondelag ber Norges Bondelag utrede en tilskuddsordning som kan stimulere til høyere kvalitet og mengde på grovfôravlingen.

11. Andre produksjoner

Biene spiller en svært viktig rolle i økosystemet med hensyn til pollinering, og for en del jordbruksprodukter er det helt avgjørende med god pollinering. Bihold er en produksjon hvor variasjonene i avdrått kan variere mye fra ett år til et annet. Telemark Bondelag mener at bifolktilskuddet bidrar til en stabil basisinntekt for birøkterne. Ved årets forhandlinger bør tilskuddet til bifolk økes med kr. 50,- pr. bifolk.

Telemark Bondelag vil og foreslå at det innføres en merkevarenytral markedsføring av honning og andre biprodukt gjennom opplysningskontorordningen. Telemark Bondelag mener at en slik ordning vil øke forbruket av honning, og øke norskandelen av honning og honningprodukter.

12. Investeringer

Det vil alltid være et behov for investeringer i landbruket. Næringa har mye infrastruktur i form av bygninger, hydrotekniske anlegg, tekniske installasjoner og annet som har et jevnlig behov for fornying. Telemark Bondelag mener at utgangspunktet for investeringer i landbruket må være ressursgrunnet på det enkelte gardsbruk. Nybygging i landbruket er gjennomgående svært kostnadskrevende. For noen produksjoner er kostnadene så store at det i praksis er umulig å starte opp som ny produsent. Telemark Bondelag mener Norges Bondelag bør ta et initiativ til å få utredet mindre kostnadskrevende bygningssløsninger i landbruket.

I 2021 er 120 mill. kroner av den totale IBU rammen på 664,5 mill. kroner lagt inn i et grøntprogram. Telemark Bondelag støtter en slik fordeling til grøntproduksjonene, men vil samtidig understreke at rammen til grøntprogrammet ikke økes ytterligere for 2022. Begrunnelsen for standpunktet er at det er en rekke andre produksjoner i landbruket med store investeringsbehov. Telemark Bondelag mener at investeringsbehovet i landbruket er så stort at det er nødvendig med en økning av IBU rammen. En økning av midlene til investeringsstøtte bør gi en høyere støtteprosent og et høyere tak.

Telemark Bondelag mener og at investeringer i forbindelse med generasjonsskifter bør få en sterkere prioritet ved tildeling av investeringstilskudd.

Telemark Bondelag mener at markedsmulighetene i den enkelte produksjon må veie tungt ved søknader om investeringsstøtte. Telemark Bondelag mener at alle produksjoner i utgangspunktet må kunne innvilges investeringsstøtte. I produksjoner med overproduksjon, eller fare for overproduksjon, må investeringsstøtte innvilges til investeringer som kun viderefører allerede eksisterende produksjonsomfang på garden, eventuelt med beskjeden produksjonsøkning.

Ved innvilgning av investeringsstøtte til grovfôrbaserte produksjoner så bør gardens eget arealgrunnlag, og tilgjengelig arealgrunnlag i «nærområdet» vektlegges. Det må blant annet innebære at ved investeringer til sau, så må sau og lam beite i utmark i sommerhalvåret, og beitearealene må ligge i rimelig nærhet til gardsbruket.

Tall fra Tine (januar 2021) viser at 41 av 80 aktive fjøs i Telemark fortsatt er bås fjøs med en gjennomsnittlig omtrentlig melkeleveranse pr. fjøs på 83 000 liter. Til sammenligning er gjennomsnittlig omtrentlig melkeleveranse fra 39 løsdriftsfjøs på 255 000 liter pr. fjøs. Det er en reell fare for at svært mange av bruka med bås fjøs forsvinner fram mot 2034. Den faren forsterkes hvis det ikke blir etablert ordninger for investeringsstøtte spesielt innrettet mot små og mellomstore bruk (10 – 30 kyr). Det må etableres støtteordninger som gjør det mulig å investere i moderne driftsapparat, uten at produksjonsgrunnlaget nødvendig må utvides. Telemark Bondelag vil og peke på mosjonskravet og kravet til fødebinger for storfe som trer i kraft allerede i 2024. Den slags type ombygging må og prioriteres for investeringsstøtte.

For å kunne møte det store behovet for investeringer knyttet til løsdriftskravet i 2034, må det etableres en egen ordning med investeringstilskudd til dette formålet. Denne ordningen må komme i tillegg til de ordinære IBU midlene hos Innovasjon Norge. Ordningen må ha en innretning med differensiering av tilskuddssatsene som muliggjør overgang til løsdrift og på små og mellomstore bruk.

Det må legges mer vekt på kvalitet på kornet som leveres kornmottak/mølle. Det bør derfor gis økte rammer til Innovasjon Norge for å finansiere tørke- og lagerfasiliteter på gårdene. Dette er en type tiltak som er en langsiktig styrking av kornøkonomien. Utvalget mener det er riktig at Innovasjon Norge fortsetter å stimulere opprusting og modernisering av eksisterende korn tørker og kornlager. Det er og viktig at IBU midlene har en innretning som gjør det mulig å etablere tørke og lageranlegg for mindre og mellomstore kornbruk. I noen tilfeller kan samarbeidsløsninger for flere gårdsbruk være det mest hensiktsmessige og økonomisk fornuftige.

Elektroniske systemer for inngjerding og overvåking på beite, kan skape nye muligheter for utnyttelse av utmarksbeite. Slike systemer er og med på å gjøre hverdagen enklere for de som har dyra på utmarksbeite. Fortsatt er tilgjengelig teknologi på dette området kostbar. Telemark Bondelag mener at finansieringsordninger for slike systemer må styrkes gjennom en økning av ramma til Tilskudd til tiltak i beiteområder.

13. Velferdsordninger

Godt fungerende velferdsordninger handler om sikkerhet for bonden ved sykdom, svangerskap, ulykke m.m., og det handler om mulighet til å ta ut ferie og fritid på linje med andre grupper i samfunnet. Godt fungerende velferdsordninger er viktige for at bonden fortsatt skal være bonde, og for rekrutteringen til næringa.

For å lette generasjonsskifter mener Telemark Bondelag at tidligpensjonsordningen må styrkes også ved årets jordbruksoppgjør. Telemark Bondelag mener og at birøkt må komme inn under ordningen med tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. Telemark Bondelag vil og understreke at pelsdyr må omfattes av velferdsordningene fullt ut, gjennom hele avviklingsperioden.

Telemark Bondelag mener at maksimumsbeløpet for avløsning til ferie og fritid bør knyttes opp til Grunnbeløpet i folketrygden, «G», og dermed ha mulighet for regulering i takt med kostnadsøkninger uten å risikere etterslep over tid. Ideelt sett burde satsen vært 1 G (i dag 101 351 kr). Vi erkjenner imidlertid at dette blir et stort løft i ett jordbruksoppgjør. Et steg på veien vil være å kreve en sats på f.eks. 0,9 G (kr. 91 215,-) (Taket pr foretak for jordbruksavtalen 2020/21 er 85 800,-)

Tilsvarende bør dagsatsen for sykeavløsning også knyttes opp til «G». F.eks. vil en dagsats på 2 % av G utgjøre kr. 2 027,- (Dagens sats er 1.670,-). Gode velferdsordningen løftes høyt av framtidens bønder generelt, og kvinner spesielt.

Telemark Bondelag vil spesielt trekke fram et konkret forhold knyttet til avkorting på refusjon av utgifter til avløsning ved sykdom som vi mener er svært urettferdig. Ved sykdom hos bruker som mottar omsorgslønn, så vil omsorgslønn komme til fratrukk ved beregning av refusjon for avløser ved sykdom. Hvis bruker som mottar omsorgslønn blir sykemeldt, så blir ikke vedkommende som er grunnlaget for utbetaling av omsorgslønn friskere. Vedkommende vil fortsatt like fullt trenge hjelp. Slik praksisen er nå, så vil en gardbruker som mottar omsorgslønn, og som f. eks havner på sykehus pga. hjerteinfarkt, bli trukket i refusjon til avløser fordi vedkommende mottar omsorgslønn. I en slik situasjon må bonden ha full hjelp i fjøset, i tillegg til noen som kan utføre omsorgsarbeidet. For den enkelte blir dette en dobbel negativ effekt som er svært uheldig.

Telemark Bondelag mener Norges Bondelag må repetere tidligere fremsatt krav om å fjerne hele trekket knyttet til andre inntekter. En slik fjerning vil og ha en betydelig forenklingsevne både for forvaltning og bonde.

14. Økologisk landbruk

Telemark Bondelag mener det er viktig at etterspørsel etter økologisk dyrkede varer, så langt det er mulig, dekkes av økologisk produksjon i Norge. Stimulering av økologisk produksjon bør blant annet skje ved god informasjon og god rådgiving om hvordan man driver økologisk produksjon, og hvordan man legger om fra konvensjonell drift. Det finnes mye god kompetanse om økologisk dyrking i Norge, og Telemark Bondelag mener en bedre utnyttelse av denne vil kunne bidra til at flere legger om til økologisk drift. Telemark Bondelag mener og at egne tilskudd i selve omleggingsperioden kan få flere til å legge om til økologisk produksjon.

15. RMP

Telemark Bondelag mener at kulturlandskap, avrenning til vann og biologisk mangfold (i den rekkefølgen) er de miljøtemaene som bør prioriteres høyest i årets jordbruksforhandlinger. RMP midlene har ikke en størrelse som gjør at de kompenserer for tiltakene som gjennomføres.

Søknad om produksjonstilskudd og søknad til RMP har samme søknadsfrist, den 15. 10. For søknad om produksjonstilskudd kan endringer gjøres 14 dager etter søknadsfrist uten at søker blir økonomisk skadelidende. For RMP er det ikke samme fleksibiliteten. Søker kan også ved denne ordningen gjøre endringer etter søknadsfrist, men da vil endringer bli belastet søker med kr. 1 000,- pr. dag. Telemark Bondelag mener at regelverket for RMP bør harmoniseres med regelverket for produksjonstilskudd, slik at søker kan gjøre endringer innen 14 dager uten å bli straffet økonomisk. En slik endring kan være med på å få mer areal inn i ordningen med redusert jordbearbeiding under RMP, fordi søknadsfristen er såpass tidlig at for mange er man ikke ferdig med å avslutte årets sesong og heller ikke planlegge disponering av areal til neste sesong. Satsene

som gis til redusert jordarbeiding er ikke høyere enn at det for en del produsenter ikke vil lønne seg økonomisk å binde seg til å la være å jordarbeide om høsten. Dette vil særlig gjelde større produsenter med mye areal og frødyrkere som på dette tidspunktet ennå ikke vet om de får nye kontrakter for kommende år. Vi tror dette kan motvirke noe av den effekten som de nye errosjonskartene vil gi. Ny klassifisering gir mindre areal i klasse 3 og 4, noe som vil gi mindre tilskudd til søker enn tidligere og dermed mindre økonomisk insentiv til å bruke ordningen. Nettopp derfor mener vi det er viktig å gjøre ordningen mer fleksibel.

Telemark Bondelag utdyper om RMP i høringssaken med frist den 15. mars då.

16. Klima

Jordbruket har inngått avtale med regjeringen om å redusere utslippene av klimagasser med 5 mill. tonn CO₂ ekvivalenter i årene fram mot 2030. Avtalen har ambisiøse mål som forplikter, både hos næringa og hos staten. For å nå målene må næringa gjennomføre de tiltak man bestemmer seg for, og for å nå målene må og staten bidra til å finansiere gjennomføringen. Landbrukets klimaplan presenterer åtte satsingsområder for å nå målene i den inngåtte klimaavtalen.

Den planlagte klimakalkulatoren vil være et viktig verktøy for å nå målene i den inngåtte avtalen mellom jordbruket og staten. Klimakalkulatoren alene vil imidlertid ikke være nok, det må i tillegg etableres tilbud om klimarådgivning på gårdsnivå. Drift av slik rådgivning vil selvsagt kreve økonomiske midler. Telemark Bondelag mener derfor at klimarådgivning rettet mot bonden og den enkelte gard må finansieres med friske midler. Fylkeslaget mener at slik finansiering vil være avgjørende for at tilstrekkelig mange vil velge å motta klimarådgivning tilpasset eget gardsbruk.

Bedre lagring av, og bedre metoder for spredning av husdyrgjødsel har flere positive effekter, deriblant på klima. Telemark Bondelag støtter en økning av tilskuddet til dette formålet, samt en økning i tilskuddet til dyrking av fangvekster ved årets jordbruksoppgjør.

Det er og fortsatt store behov for investeringstilskudd til gjødseltiltak som gjødsellager og utvidet lagerkapasitet framover.

Det er stort fokus på utslipp av klimagasser fra drøvtyggere. Forskning viser at grovfôr med god kvalitet reduserer slike utslipp. Telemark Bondelag mener at økt satsing på bedre grovfôr bør være et nytt satsingsområde.

De fossile utslippene er flere, men bruk av diesel til traktorer og andre landbruksmaskiner står for en svært stor del. Landbrukets klimaplan synliggjør store ambisjoner for reduksjon i klimagassutslipp fra landbrukets maskinpark fram mot 2030. Telemark Bondelag mener derfor nye løsninger for fossilfri maskinpark, bør prioriteres som satsingsområde innenfor klima i landbruket.

17. Annet

Aksjoner

Ved brudd i jordbruksforhandlingene så må Norges Bondelag og hele organisasjonsapparatet, på en klar måte vise at det som blir tilbudt er uforenelig med en tilfredsstillende utvikling for næringa.. Aksjonene bør være kraftfulle i den forstand at de skaper oppmerksomhet, og setter sitt preg på nyhetsbildet.

Gjennomføring av traktorkolonner er eksempel på en slik form for aksjon. Aksjoner som skader eller ødelegger egne produkter, som f. eks å slå ut melk, må ikke forekomme. Det er rimelig stor

stemning blant lokallagene i Telemark om at det i år bør gjennomføres tøffe aksjoner som for eksempel blokader. Lokallaga gir og stor støtte til å spre innhold på, og bruke digitale flater ved et brudd og aksjoner i år.

Under normale forhold så mener Telemark Bondelag at brudd i jordbruksforhandlingene og må resultere i en stormarkering i Oslo. I år må imidlertid aksjonsformer tilpasses koronasituasjonen og de til enhver tid gjeldende smittevernbestemmelser.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Jan Thorsen

Se mottakerliste nederst i dokumentet

Vår saksbehandler
Unni Hellebø Andreassen
+47 92 03 45 56

Vår dato
08.03.2021
Deres dato

Vår referanse
20/00750-12
Deres referanse

Troms- innspill til jordbruksforhandlingene 2021 til Norges Bondelag **Troms Bondelag har i styremøte 12.mars vedtatt følgende innspill:**

- 1. Årets prioriteringer fra Troms Bondelag:**
  - **Sau:** Troms Bondelag ønsker å prioritere sau i årets oppgjør med hensyn til inntekt.
  - **Ku/investeringer:** Vi må øke og styrke potten for investeringsmidler for å sikre muligheten til å ombygg og nybygg fra båsfjøs til løsdrift i ku-melk produksjonen.
  - **Svin:** Vi krever ekstraordinære midler til svineproduksjonen.
  - **Rekruttering,** økte inntekter og stabile rammevilkår vil styrke fagmiljø og rekruttering. Dette gjelder alle produksjoner.

Landbruksnæringen har tatt grep, og vi skal kutte klimautslipp og norsk landbruk har som mål å være fossilt fritt innen 2030. Troms Bondelag vil være med på dugnaden mot en mer klimavennlig matproduksjon, men vi er særs bekymret for at utbygging av sentrallagre i sør skjer uten at det blir stilt særlig med spørsmål om konsekvenser for miljø og klima med hensyn til transporten knyttet til dette. Vi frykter for hvilke konsekvenser dette vil ha for vår matproduksjon, industri og våre gårdbrukere i nord. I tillegg hva vil dette ha å si for vår nasjonale matberedskap, selvforsyningsgrad og ikke minst tilstedeværelse i nord om veldig få år.

Troms Bondelag vet at det nordnorske landbruket og bonden er avhengig av et sterkt Samvirke. Vi er også helt avhengig av en tydelig og sterk politisk vilje, samt mer målretta tiltak for å kunne satse på vår matproduksjon. Dette om vi fremover skal ha et landbruk i hele landet.

Innspillene fra Troms Bondelag i år viser mer av det vi har fryktet og prøvd å formidle i flere år, nå «brenner det i alle leirer her nord». Vi trenger i år ekstraordinære midler i tillegg til jordbruksavtalen. **Vi trenger ekstraordinære midler til produksjoner innen melk, sau og svin. Vi må få bygd om flere kufjøs til løsdrift, vi må få ta større andel av svinekjøttproduksjonen og vi må få ta større andel av Norges totale matproduksjon.**

Målet er enkelt, vi må få muligheten til å gjøre oss mer selvforsynt med alle matvarer vi kan produsere i nord og ta en større andel av den matproduksjonen vi har ressurser til å dyrke, derav sau/lam og ammekuproduksjon.

Vi ser en utvikling der kjedenes bedriftsmessige prioriteringer og avveininger nå har fått enormt stor betydning for hvordan landet skal se ut. **Vi mener det må en sterk politisk styring på plassering av lager og valg av transportruter.**

Bondelagets Servicekontor AS

Norges Bondelag

Postadresse: Skjærran 1, 9440 EVENSKJER, Tlf: 77 00 20 30
Besøksadresse: Skjærran 1 - Hjørnegården, 9440 EVENSKJER
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
troms@bondelaget.no, <http://www.bondelaget.no/troms/>

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr: 939678670

Strategien «Matnasjonen Norge» som ble publisert av LMD sammen med Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet beskriver følgende: «*Norsk landbrukspolitik skal bidra til matproduksjon og bosetting, sysselsetting og verdiskaping i hele landet*»

Troms Bondelag mener det må settes inn tiltak som gjør at våre bedrifter klarer å være konkurransedyktige samtidig som de skal ivareta mottakspåkt, leveringspåkt og lokal foredling og distribusjon. **Skal landbruket ivareta strategien i Matnasjonen Norge og hvor bærekraft skal og være en del av klimaløsningen, da må varene våre foredles og selges så lokalt som mulig.**

Troms Bondelag mener vi ikke kommer til å nå målene om matproduksjon i hele landet på en bærekraftig og god måte, som gir lokale arbeidsplasser og verdiskaping, kun gjennom lover og forskrifter. Økonomiske virkemidler og reell sterk politisk vilje må på plass.

---

2. Inntekt- og inntektsutvikling

Troms Bondelag krever en årlig kronemessig utvikling for bonden som ligger over landsgjennomsnittet for andre yrkesgrupper.

Vi må styrke økonomien i norsk landbruk.

Prioritering:

Troms Bondelag ønsker å prioritere sau i årets oppgjør med hensyn til inntekt. Se under pkt. 5 med sau/lam.

Troms Bondelag ønsker å prioritere små og mellomstore bruk, det er denne typen bruk vi har mest av i gamle Troms.

Arealtilskudd:

Vi ønsker ikke en trappetrinnmodell i vårt fylke. Dette fordi vi kun høster 1-2 avlinger hvor andre fylker høster 3- 4 avlinger. Det må tas hensyn til antall dekar opp mot et visst antall dyr, men det er viktig å se dette i sammenheng med antall avlinger.

God agronomi skal og vil alltid premieres, slik at en nytter arealet på best mulig måte med hensyn til avling, miljø og klima. Kravet til avling bør skjerpes.

Husdyrtilskudd:

Troms har mest små og mellomstore bruk og arealgrunnlaget tilsier at de aller fleste ikke kan drifte store bruk. I vårt gamle fylke har vi noen store bruk som har bygd etter frislippet av tak i 2014, vi er nødt til å hensynta dem også. Taket må settes noe høyere enn i 2014, men det må stimuleres til å ivareta små og mellomstore bruk.

Kronetak på tilskudd:

Troms Bondelag ønsker et tak på inntil 3,0 millioner i produksjonstilskudd for hva et foretak kan motta. Distriktstilskudd og frakttilskudd må komme i tillegg til dette.

3. **Kanaliseringspolitikk**

Skal kanaliseringpolitikken virke må vi ha virkemidler ut over god kornøkonomi. De produksjonene som kan drives i distriktene må også kanaliseres dit. Det betyr i praksis grovfôrbaserte husdyrproduksjoner og produksjon av grove grønnsaker og potet.

Beitetilskuddet, differensiert distriktstilskudd og investeringstilskudd er virkemidler som bør brukes mer aktivt i kanaliseringspolitikken, se også under punkt 17.

Kostnadene i distriktslandbruket har økt mer enn inntektene, vi må ha kompensasjon for merkostnader i distriktene.

4. **Storfekjøtt - Ammeku**

Melk- og kjøttproduksjon er bærebjelken i Tromslandbruket. Klimameldingen gikk ikke direkte til angrep på produksjon av rødt kjøtt, men det skal fremover stimuleres til å spise mindre kjøtt og deriblant rødt kjøtt. Vårt fylke kan, etter vår mening, produsere bærekraftig og klimavennlig kjøtt også i fremtiden. Vi mener vår kjøttproduksjon som i dag er i hovedsak basert på våre utmarksressurser er bærekraftig og at vi ved å bruke denne ressursen spiller på lag med naturen. Beiting er viktig for arts mangfoldet og kulturlandskapet, men beiting har også positiv effekt sett i et klimaperspektiv.

Troms Bondelag vil styrke utmarksbeitetilskuddet for ammekyr i sone 5b-7.

5. **Sau og lam**

Sauenæringas inntekt må stå i fokus og løftes betraktelig i årets jordbruksforhandlinger.

Norges Bondelag hevder at alle næringer er hatt store muligheter til økte inntekter det siste året på grunn av blant annet økt forholdstall og økte melkeleveranser, redusert omsetningsavgift på grunn av endret markedssituasjon, billigere strøm og diesel, lavere renter, bedre markedsbalanse på svin og muligheter til økt produksjon på fjørfe da det ble åpninger i markedet til dette.

Ingen av disse mulighetene berører sauenæringa i særlig grad da det er den produksjonen som har lavest grad av investeringer- i forhold til å sette ned rentene utgjør dette minimalt. Næringa bruker lite strøm sammenliknet med varmeavhengige produksjoner, som svin, egg, fjørfekjøtt og veksthus og får ingen merkbar reduksjon på dette feltet. Næringa har heller ingen økning på produksjonsmuligheter og markedstilgang.

Inntekt per årsverk er betydelig lavere i sauenæringa sammenliknet med andre dyreslag, og det er derfor ønskelig at Norges Bondelag går inn for å løfte denne produksjonen betydelig.

Troms Bondelag krever betydelige løft på utmarksbeitetilskuddet. Vi ber Norges Bondelag jobbe for å innføre et driftstilskudd på sau 1-126 dyr, øke distriktstilskuddet og øke satsene for arealtilskudd sone 5-7. I tillegg ønsker Troms Bondelag at det sees på muligheter for et prosjekt som kan ta for seg å effektivisere og øke økonomien i saueholdet i Troms, for eksempel ved bruk av No Fence.

6. Svinekjøtt

Utviklingen i svineholdet de siste 20 årene i Troms viser en svært negativ utvikling. I dag sitter vi igjen med 6 besetninger med purker og 5 slaktegrisbesetninger med tilnærmet helårsdrift. I 1997 hadde Troms fylke 87 bruk med purker

På 90-tallet ble det satt i gang stimulerende tiltak for å bygge opp kompetansen og bruk i Nord-Norge. Tiltakene var vellykket, de første 4-5 årene gikk man fra en produksjon på 18 000 til cirka 60 000 slaktegris. **Troms Bondelag mener at nå er tiden overmoden for nye tiltak.**

Hvilke mulighetsrom for tiltak har vi i dag for svineproduksjonen i Troms?

Det spises årlig 45800 slaktegris i Troms, vi produserer knapt 10 000 stk. av disse selv. Vi mener det må stimuleres til at vi i vårt fylke er mer selvforsynte på produksjon av svin. Dette vil være positivt for rekruttering, produsentmiljø, klima og transport av varer. En produksjon på 25 000 slaktegris vil gi alle kjøttprodusenter i det nordligste fylket en forutsigbarhet og trygghet for et fortsatt slakteri og foredlingsanlegg i vårt fylke.

Troms Bondelag ønsker en økning på 15000 slaktegris i fylket i løpet av 5 år.

Vi ber om en egen distriktstilskuddsone for svin i Troms og Finnmark fylke.

Troms Bondelag erfarer at distriktstilskuddet for svin fortæres av andre kostnader. Under viser vi et kostnadsbilde som vi mener viser vår påstand:

Distriktstilskuddet i vår sone er 5, 10kr/kg. Vi har også en lavere kjøttpris i Nord-Norge på 1,50kr/kg. Vi betaler 25 øre/kg i frakttillegg for kraftfôret, det går 4,3 kg fôr per kg tilvekst, noe som utgjøre 1, 08kr/kg. Vi betaler 70kr per sekk strø levert på gården i hele trailerlass. Erfaringstall sier at vi bruker 36 sekker per årspurke med 2088kg i produksjon, dette utgjør en kostnad på 1,21kr/kg. Strøkostnader Norsvins kalkyler er 0,33 kr/kg i tillegg merkostnad for strø 0,88kr/kg. Totalt sitter bonden vår igjen, men 1,64kr/kg av distriktstilskuddet når kostnader er trekt fra.

Troms Bondelag ønsker på bakgrunn av større kostnader i det nordligste fylket og øke distriktstilskuddet på svin til 7kr/kg. Vi mener tilskuddet vil gi den ekstra stimuli som må til for å drive med gris hos oss.

Vi har ulike forslag til muligheter for å stimulere til økt distriktstilskudd kun i det nordligste fylket:

- a. Tilskuddet settes inn i en egen sone for Troms og Finnmark. Vi kaller et det et stimuleringsstilskudd og det blir ikke en del av eksisterende sonesystemet.
- b. Sone 5 trekkes ned til å gjelde hele gamle Troms, slik at sone 4 starter i Nordland.

Investeringsstilskudd til svin:

Vi er 244300 innbyggere i Troms og Finnmark. Vi spiser noe mindre svinekjøtt enn resten av landet, vi spiser cirka 15kg per innbygger, resten av landet har et forbruk på cirka 25 kg pr innbygger. 15 kg kjøtt pr person utgjør 45800 slaktegris pr år, i tillegg kommer alle produktene som inneholder svinekjøtt. 25 000 slaktegris gjør oss ikke selvforsynt, men vil minske behovet av import fra sør.

Troms Bondelag ønsker en styrking av distriktsgrisen i vårt fylke. Vi krever en ekstraordinær investeringspakke på svin, 10 millioner i 5 år, totalt 50 millioner. Midlene må brukes til både eksisterende bruk, slik at de kan få produksjon lenger opp mot konsesjonsgrensen, samt nyetableringer.

Troms Bondelag vil også styrke fraktordningene til slakt og kraftfôr.

7. Egg

I jordbruksoppjøret for 2016 ble distriktstilskudd for Nord-Norge tatt ned med 45 øre fra kr 1,05 til 75 øre.

Sitat:

"4.7 Svin, fjørfe og egg

Målprisen for svinekjøtt økes med 9 øre per kg. Satsene for tilskudd husdyr reduseres for avls- og slaktegriser, tilsvarende 10 mill. kroner, jf. fordelingskjema. Partene er enige om at distriktstilskudd egg reduseres med 20 øre per kg for Vestlandet, og med 45 øre per kg for Nord-Norge."

Det var den gang, ikke noe god begrunnelse for reduksjonen. Nordnorsk eggproduksjon har betydelig høyere byggekostnader og andre innsatsfaktorer. Alle produsenter har i 2019 vært nødt til å omstille produksjonen fra miljøinnredninger til frittgående produksjon etter krav fra kjedene.

Dette har kostet de enkelte produsentene mellom 2 og 3 millioner kr, uten at produksjonen eller økonomien har økt.

Troms Bondelag ber om at distriktstilskudd for egg økes til tidligere sats på 1,05 kr pr kg levert til godkjent pakkeri. Troms Bondelag mener det er fortsatt viktig å stimulere til spredt produksjon, særlig med hensyn til sårbarhet, sykdommer og ikke minst bærekraft og miljøhensyn.

- Markedsreguleringen for egg må opprettholdes.
- Markedsregulator må få verktøy som hindrer nyetablering i perioder med stor overproduksjon, samt mer nyanserte produksjonsregulerende virkemidler å benytte i overproduksjonssituasjoner.
- Konesjonsgrensene for konsumegg må ikke økes ytterligere.
- Obligatorisk merking av egg i alle kanaler
- Utvide husdyrtilskudd fra 5000 til 7500 verpehøns

8. Kumelk:

Troms Bondelag mener at det er små- og mellomstore bruk som skal prioriteres i årets oppgjør. Det må stimuleres mer til ombygging uten økning. I praksis vil dette si høyere presentsats for små- og mellomstore bruk.

Nye krav til omsorgsbinger innføres fra 2024. Dette betyr enten at en må ta noe av de eksisterende dyreplassene til kalvingsbinge, eller bygge dette i eget nytt bygg. Varigheten av tiltaket vil være frem til 2034.

Kostnad ved å bygge om to bås plasser: Tapt dekningsbidrag er 40000 kr pr bås plass, sum kr 80000 kr. Totalt antall besetning 125 stk. i gamle Troms. Sum tapt dekningsbidrag 10 mill. pr år.

Kostnader med tilbygg: Krav til bing er på 8 til 10m². I tillegg må det være plass rundt bingen. Kostnaden vil være betydelig større enn å kutte 2 bås plasser, men kan lønne seg over tid. Estimert pris vil da bli 150 000 til 200 000kr.

Ombygging til løsdrift:

Kravet om løsdrift innen 2034 er satt. Dette gir oss 12 år til det inntreffer. Vi velger å regne med en investeringskostnad i snitt på 10 mill. pr bygg, og vi har cirka 125 bygg som må bygges om i gamle Troms. Dette betyr at vi må realisere 10 til 11 bygg pr år. Dette vil gi en årlig kostnad med 36 millioner, forutsatt at vi regner med en tilskuddsandel på 35% slik som i dag. Troms Bondelag erfarer at det er svært lite etterspørsel etter investeringsmidler til å bygge om til lausdrift, blant de som har utfordring med arealgrunnlaget. Vår erfaring er at saker hvor arealgrunnlaget er en utfordring, stoppes allerede under driftsplanarbeidet. (udokumentert)

For å realisere våre små – og mellomstore bruk, så mener vi tilskuddssatsen må opp til 50%

Regner vi regner med 125 bygg frem til 2034 og samme kostnad på 10 millioner, så gir dette oss **et årlig behov for investeringsmidler på 52 millioner kr.**

Både antall bruk og kostnad virker høyt, men en må huske på at de som var først ute med ombygning vil være søkere i samme tidsrom til ombygninger og/eller utvidelse. For å opprettholde produksjonsmiljø, veterinærtjenester, inseminering, slakteri osv. trenges et visst minimumsantall av bruk.

Utfordring er at cirka 50% av melken fortsatt produseres i båsfjøser i gamle Troms fylke. Det produseres mindre volum i Troms enn det som naturlig er vår andel av landets produksjon. Har salget over de siste årene gjort vår andel mindre? Trenger vi mer kvote? Hvor er den kvota som ikke produseres (lav leveringsprosent)

2024: Troms trenger øremerkede tilskudd til ombygging av båsfjøs, inkludert fødebinge. Tilskuddet bør stå i forhold til total kostnad ved ombygging, eks. tapt inntekt som følge av at 2 båser blir borte. Men det må settes tak da varigheten er kun 10 år

2034: Vi trenger betingelser for nybygg/påbygg til løsdrift. Vi mener disse bør være gunstigere enn for midlertidig ombygging av båsfjøs. Det er viktig at denne «gulroten» maksimeres, sånn at flest mulig fornyer nå. Det er også et viktig at ombygging og nybygging står i forhold til tilgang på jord i nærområdet, slik at prosjektene blir bærekraftige. Vi mener det bør prioriteres ombygging av fjøs for 15- 30 årskyr og taket på tilskuddet bør økes til 50%.

Troms Bondelag mener målprisen skal følge normal prisstigning.

Kvotetaket må senkes til 600 000liter for nyetableringer.

Geitmelk:

Troms Bondelag mener at Tine må gjøre et større arbeid som markedsregulator for geitmelk. Staten har satt ned forholdstallet på geitekvote på grunn av overproduksjon, samtidig som Tine fjerner etablerte geitmelksprodukter som Balsfjordosten og på toppen utbeholder nye produkter for geitmelk. Troms Bondelag mener geitmelksprodukter må markedsføres i betydelig større grad enn i dag.

Norge har i dag verdens beste geitmelk på bakgrunn av et strengt kvalitetsreglement, Friskere geit. Det finnes ikke strategier for geit i Tine. Våre produsenter opplever at beslutninger tas uten medvirkning og konsekvensutredninger. Tine har de beste forutsetninger for kvalitetsprodukter av geitmelk uten at dette satses på.

Geitmelkprodusentene sin økonomi har gått ned de siste årene, samtidig som lønns- og prisveksten har steget. Troms Bondelag ber om:

Øke grunntilskuddet for geitmelk med 30 øre per liter.

Forholdstallet må økes til 1, 0 i løpet av 2022

Økt husdyrtilskudd på melkegeiter og kje.

Gjeninnføre kvotetak på 200 000 liter.

9. Grønnsaker og potet

Innføring av distriktstilskudd for grønnsaker på friland, foreslått tidligere og på samme måte som for matpotet, for levert vare klasse 1. Grønnsaksproduksjon i marginale strøk er minst like utfordrende som potetproduksjon i de samme områdene, samtidig som det er et stort underskudd av nordnorsk produserte grønnsaker. Troms Bondelag ber om et distriktstilskudd for frilandsgrønnsaker, på høyde med distriktskrona for potet. Vi erfarer at distriktskrona for potet har vært veldig positiv for utviklingen av potetproduksjonen i fylket.

Støtteordning/eget arealtilskudd for jordbær dyrket i tunnel i table-top: Denne produksjonsmetoden gjør arktisk jordbærproduksjon mer sikker, fordi man kan komme i gang tidligere med sesongen og slipper å måtte overvintre plantene, og arealbehovet pr tonn er vesentlig lavere enn på friland. Troms Bondelag ber om en støtteordning som gjenspeiler avling og risiko i den type produksjon.

Etablering av investeringsfond for landbruk: Landbruk er og forblir en svært klimaavhengig sektor med til dels store variasjoner i avling, og dermed inntekt de enkelte år. For grøntnæringen i nord sin del er det store investeringsbehov i dag, eksempelvis for lager, kjøleanlegg, mekanisering innen radkulturer og videreforedling. Tilpasning til endret klima og utvikling av mer miljøvennlige driftssystemer gir denne saken fornyet aktualitet. **Troms Bondelag ber om innføring av et investeringsfond i landbruket, både for utjevning av inntekter mellom år og for å komme i posisjon til å investere av overskuddet i enkeltmannsforetaket – på lik linje med andre selskapsformer.**

Nordnorsk plantemateriale trenger et spesielt fokus. Det må settes av ei årlig finansiering over jordbruksavtalen til å styrke og utvikle plantemateriale for og i nord.

Småplanteproduksjon i Troms. Det er et stort potensial for å øke produksjonen av grønnsaker og bær i Troms, for å sikre tilgang til friske og klimatilpasset planter er det ønskelig å starte opp med egen småplanteproduksjon i vårt fylke.

10. Korn og kraftfôr

- Det er viktig at vi styrker produksjonen av norsk korn til mat og kraftfôr. Inntektene må økes, men **økte inntekter på korn må ikke betales med økte kraftforpriser.**
- Økte kostnader i egg, svin og melkeproduksjon frarådes sterkt.
- Økt kvalitetstilskudd på matkorn og forkorn av høy kvalitet

- Styrke kornøkonomien på små og mellomstore bruk slik at vi kan få til en økt andel av norskprodusert korn og kraftfôr.
- Frakttilskudd må økes.

12. Investeringer

Tromsbøndene har over lengre tid slitt med gamle driftsapparatet på grunn av liten tilgang på investeringsvirkemidler. I tillegg har vi generell lav inntjening på brukene. For å opprettholde en variert bruksstruktur i hele landet er det viktig med tiltak som styrker økonomi og investeringsvilje. Dette vil også fremme generasjonsskifter og skape optimisme i næringen.

Troms Bondelag mener at investeringspotten må økes betydelig for å imøtekomme de ulike behov innen utbygging, ombygging og nyetableringer i de fylker hvor man er avhengig av Innovasjon Norge for å få finansiering.

Troms bondelag erfarer at det er svært lite etterspørsel etter investeringsmidler til å bygge om til lausdrift, blant de som har utfordring med areal/arrondering/leiejord. Se under pkt. melk. 15-30 krys fjøs trenger i tillegg høyere prosentats enn større bruk, private banker vil ikke finansiere våre små og mellomstore bruk.

Hvordan prioritere i forhold til markedspotensial:

Det må åpnes for investering til bygging av svineproduksjon i Troms og Finnmark fylke. Se under pkt. svin.

Byggekostnadene ved en investeringer er høyere i Troms og Finnmark enn lengre sør, i tillegg er det vanskelig å få privat finansiering på grunn av lav panteverdi. **Troms Bondelag mener at tilskuddsandelen fra Innovasjon Norge må være høyere i nord enn resten av landet for å sikre låneopptak.**

13. Velferdsordninger

Troms bondelag mener at ordningene er viktige for å gi god sikkerhet for bonden når hun er gravid eller når hun/han er sykemeldt. I tillegg vil gode ordninger fremme rekruttering til landbruket.

- Øke maksimal dagsats til minst 2000kr, dagens sats dekker ikke kostnaden med å leie inn en avløser.
- Fjerne fradrag for lønn og ytelser. Det er gårdsbrukets arbeidsomfang som er avgjørende for avløserkostnadene, uavhengig av om bonden ser seg nødt til å ha arbeid utenom eller ikke.
- Gi tilskudd til avløsning også når ektefelle/samboer/person med næringsinntekt fra foretaket er avløser. Dette er viktig med hensyn til sikre kompetansen i innleid hjelp.
- Øke kunnskapen hos bønder, landbrukskontor og NAV.
- Tidligpensjonsordningen tilrettelegger ikke for at bonden kan ha økt inntekt de siste 5 årene i forkant av uttak. Bonden må ha 65% av inntekten fra gården for å kunne ta ut tidligpensjon. I praksis vil dette blant annet si at en bonde kan ikke rekruttere arbeidshjelp før han/hun har gått ut i tidligpensjon.
- De faktiske utgiftene ved fødselspermisjon må dekkes uavhengig av gårdens næringsinntekt.

14. Økologisk landbruk

Troms har en liten men viktig produksjon av økologisk melk, til sammen har vi 5 produsenter i gamle Troms. Den største andelen av den produserte melken går til meieriet i Harstad. Det er per i dag ikke mulig å få kjøpt lokal produsert økologisk melk i butikkene, all økomelk-produksjon i Harstad går til Forsvaret og Setermoen leir i indre Troms. Avtalen med Forsvaret er viktig, men for forbrukere som ønsker, så er det kun Rørås økologisk drikkemelk å kjøpe i butikken.

Troms Bondelag ber om at økomelk-produsentene i Troms får minst 1kr/l høyere distriktstilskudd enn konvensjonelle melkebruk. Dette fordi driftsutfordringer i forhold til konvensjonelle bruk er større.

Troms har et stort potensial for å kunne produsere mer økologiske grønnsaker og potet. Lite skadedyr og sykdommer gir muligheter for produksjon, men bonden må basere seg på avsetning gjennom Reko-ring, Matfra og Bondens Marked. **I økologisk grønnsaksproduksjon må man, som i konvensjonell grønnsaksproduksjon, jobbe for å lette markedsmulighetene for små produsenter.**

15. RMP

Satsene i RMP bør følge kostnadsutviklingen slik at de fortsetter å være relevant å søke på dem, samt at de faktisk dekker opp en del av kostnadene ved enkelte tiltak.

Fylkene må få mer handlingsrom til å tilpasse midlene lokalt.

Det er behov for friske midler nå som klimatiltak skal inn under ordningen

Ny ordning til klimarådgivning. Ordningen bør bli nasjonal med minstesats, og muligheter for lokalt å heve satsen. Troms bondelag forutsetter at dokumentasjonen blir lik med gjødsel- og sprøyteplaner som må fremlegges først ved kontroll. Det bør vurderes om tiltak i handlingsplanen bør utløse RMP tilskudd til gjennomføring.

16. Klima

- **Økt tilskudd for drenering av arealer:** Klimaendringer øker sjansen for flere perioder med tørke og flere perioder med mye nedbør. For Nord-Norge sier modellene blant annet at været blir varmere på vinteren og fuktigere på høsten. God drenering er viktigere enn noen gang for å kunne produsere mat på det ressursgrunnlaget vi har. En høy andel av leiejord gjør at mange arealer for matproduksjon mangler vedlikehold på drenering/overflateforming. I tillegg er det økt behov for bruk av konsulenter/fagfolk, særlig i områder der det er fare for massebevegelser. **Troms Bondelag ber om både en økt tilskuddssats og økning av potten for dreneringstiltak.**
- Klimatiltak må kunne delfinansieres med tilskudd eller skattefordeler gjennom et **klimafond.**

17. Annet:

- **Utmarksbeitetilskuddet må styrkes og vi mener det bør brukes mer aktivt i kanaliseringspolitikken.** Det ideelle hadde vært å få innført et beitetilskudd med struktur hvor gras områdene blir premiert for å utnytte disse ressursene. Dette ville gitt både bedre økonomi i storfe og småfe produksjonen. Det ville også indirekte bedre økonomien i melkeproduksjonen slik at den styrkes.
- **Aksjoner bør prioriteres i digitale medier.** Troms Bondelag har ikke tro på fysiske aksjoner i år på grunn av korona. Det bør satses på digitale aksjoner som løfter frem bonden og fremhever hva bøndene bidrar med i form av arbeidsplasser og produkter som ikke alle tenker på at er avhengig av bonden.
- **Midler til arktisk landbruk må videreføres, dette har en positiv effekt på vår landbruksproduksjon i fylket.**
- **Erstatningsordninger for vinterskader på eng må gjeninnføres.**
- **Klimabetingede skade i plante- og honningproduksjonen** må kunne godtgjøres til de som kan dokumentere høyere avling enn den sonen de befinner seg i.
- **Rekruttering**, det må tilrettelegges for moderne utdanning i alle fylker for våre ungdommer. Naturbruksskoler som tilbyr ungdommen en utdanning for å kunne håndtere moderne fjøs og utstyr.
- **Dagens soneinndeling ivaretar ikke landbruket i Troms på en god nok måte, Troms Bondelag ønsker å flytte hele Troms inn i soner som gjelder for Nord-Troms.** Dette for å kunne stimulere til bedre økonomi i alle produksjoner.

-
- **Korte kommentarer og innspill fra lokallagene til studieheftet og studiearbeidet:**
    - Det er for ledende spørsmål og noen spørsmål er vanskelig å forstå.
    - Geitmelk og kumelk bør deles ved produksjon av neste studiehefte.
    - Liker ikke at næringer blir satt opp mot hverandre.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift
Fylkesleder
Svein Olav Thomassen

Organisasjonssjef
Unni Hellebø Andreassen

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Næringspolitisk		Postboks 9354 Grønland	0135 OSLO
Næringspolitisk	Anders Huus	Postboks 9354 Grønland	0135 OSLO

Næringspolitisk
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO

Vår saksbehandler
Leif Hjulstad

Vår dato
12.03.2021
Deres dato

Vår referanse
20/00750-14
Deres referanse

Trøndelag - innspill til jordbruksforhandlingene 2021

Trøndelag Bondelag oversender med dette sitt innspill til Jordbruksforhandlingene 2021.

Innspillet bygger på behandling fra 52 lokallag, fra regionleddene av samvirke- og interesseorganisasjoner og en omfattende gjennomgang fra styret i Trøndelag Bondelag.

1. Innledning og sammendrag

Før inngåelse av en ny Jordbruksavtale ber Norges Bondelag om innspill fra alle våre lokallag og fylkeslag. Dette er en god organisatorisk tradisjon som gir forankring og engasjement i hele organisasjonen og som avspeiler de forventninger våre medlemmer har til neste års inntektsutvikling. I tillegg til våre medlemmers svar på utsendt studiehefte er det riktig å se på trender, og på nasjonale så vel som internasjonale utviklingstrekk.

Bærekraft er et nøkkelbegrep, og med det mener vi at framtidens norske jordbruk skal produseres på en måte som ikke forringer ressursene, som ivaretar levedyktigheten til økosystemene vi alle lever av, og som bidrar til å redusere den globale oppvarmingen. Samtidig må produksjonen være økonomisk bærekraftig helt ut på det enkelte gårdsbruk, og gi grunnlag for at bonden får gode inntektsmuligheter. Få land i verden har et bedre utgangspunkt for bærekraftig produksjon av mat enn Norge, og det har vi et ansvar for å utnytte. Ved å bruke ressursene i hele landet på en god og smart måte, bruke politiske virkemidler og sikre at forbrukerne foretrekker norske produkter, kan vi øke norskandelen i maten vi spiser og føret til dyra.

En jordbruksavtale vil ikke bare være en justering av inntektsgrunnlaget for næringa, den vil også alltid være en liten justering av kurs og retning. Med det ressursgrunnlaget vi har her i landet, klimaet vårt og ikke minst arronderingen som er i Norge, så trenger vi å opprettholde antallet bønder skal vi være i stand til å holde alt jordbruksareal i drift, sikre sjølforsyninga og utnytte beiteressursene der de finnes i inn og utmark. I perioden 2012-2020 fikk vi først landbruksmeldinga (St. 9, 2011-2012) med mål om økt matproduksjon, deretter inntreden av Frp i Landbruksdepartementet med frislipp og økte kvotetak. I dette tiåret greide vi å opprettholde våre inntekter ved å leie mer jord, og kjøpe eller leie mer kvote. Vi har imidlertid blitt færre og større. Vi mener at norsk landbruk, med den geografi og topografi vi har, ikke er bærekraftig i framtiden hvis det betyr at færre og færre bønder skal produsere samme mengde produkter, ja sågar øke produksjonen.

Tildelingen av Nobels Fredspris til Verdens Matvareprogram (WFP) er et signal til verden om at mangel på mat ikke bare er et humanitært problem, men også et element i uro, krig og konflikter. Samtidig ser vi en global klimamessig utvikling som er negativt for matproduksjonen og i tillegg

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Skolegata 22, 7713 STEINKJER, Tlf: 73842490
Besøksadresse: Skolegata 22, 7713 STEINKJER
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
trondelag@bondelaget.no, <http://www.bondelaget.no/trondelag/>

Norges Bondelag

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr: 939678670

har vi en pågående pandemi som raskt skaper utfordringer for produksjon av mat.

I dette bilde er det, etter Trøndelag Bondelag sitt syn, nødvendig å styrke det nasjonale landbrukets evne til å produsere størst mulig andel av landets matvarebehov. Det for å sikre egen matvaresikkerhet, men også for å bistå til en bedre fordeling globalt av verdens matvareproduksjon.

Trøndelag Bondelag vil trekke frem fire sentrale forutsetninger for å nå målet om høy matvareberedskap for produkter som tilfredsstiller kravene til kvalitet og produksjonsmetoder som den norske forbruker forventer.

- A. Reduser den reelle inntektsforskjellen mellom landbruket og andre inntektsgrupper.**
  - B. Øke rammen for statlige investeringsmidler**
  - C. Innrette virkemiddelbruken slik at vi opprettholder et spredt landbruk over hele landet.**
  - D. Klimaavtalen mellom landbruket og regjeringen danner grunnlaget for landbrukets egen satsning på reduksjon av klimaavtrykket fra næringen.**
- A) Reduser den reelle inntektsforskjellen mellom landbruket og andre inntektsgrupper.**
- En kronemessig positiv inntektsutvikling som bidrar til å tette gapet mellom landbruket og andre grupper gjennom uttak av målpriser og bruk av budsjettmidler.
  - Begrense muligheter til import av landbruksråvarer til produksjonsindustrien
  - Gi Landbrukssamvirket de nødvendige virkemidler og markedsrett til å gjennomføre en markedsregulering som balanserer produksjon i forhold til etterspørsel.
  - Tilskuddene må innrettes slik at produksjon av norsk fôr blir mer lønnsomt, jfr. vedtak i årsmøtet i Norges Bondelag om å øke andel norskprodusert fôr til 85%.
  - Opprettholde kvoteordningen for melk og innføre et kvotetaket på 550 000 liter for nyetableringer og utvidelser.
  - Styrke forsknings- og utviklingstiltak som bidrar til å øke matproduksjonen i Norge basert på norske ressurser.
  - Iverksette tiltak for å øke forbrukerens bevissthet i å velge norskprodusert mat
- B) Øke rammen for statlige investeringsmidler**
- Øke totalpotten av investeringsvirkemidlene for å møte framtidig klimautfordringer, dyrevelferdstiltak iverksatt av lovendringer og forhindre uønsket høy gjeldsgrad i landbruket.
  - Innovasjon Norge må ta større risiko i distriktene og prioritere kapitaltilgangen i disse områdene hvor pantegrunnlaget vil være lavere enn i sentrale områder
  - Sikre at investeringsstøtten blir brukt til reinvestere /fornye driftsapparatet uten å måtte øke produksjonen. Dette er spesielt viktig for små og mellomstore bruk for å beholde bruksmangfold, struktur og sysselsetting.
  - Gi «Grønn Forskning» økonomiske rammer som sikrer at landbruksinitierte utfordringer over hele landet gis rimelig sjanse til å bli interessant i de større forskningsmiljøene
- C) Innrette virkemiddelbruken slik at vi opprettholder et spredt landbruk over hele landet.**
- Videreføre og styrke kanaliseringspolitikken
  - Det gjeninnføres tak på husdyrtilskudd og arealtilskudd i alle produksjoner med.
  - Fraktordninger som dekker den reelle kostnadsforskjellen mellom distrikta

- Styrking av kornøkonomien gjennom økt kornpris, og satsning på små og mellomstore bruk gjennom differensiert arealtilskudd.
- Tydelig distrikts- og strukturprofil på arealtilskudd med mål om å sikre drift over hele landet
- Styrke økonomien i grovfôrproduksjonene gjennom økt beitetilskudd og sterkere differensiering av arealtilskudd

D) Klimaavtalen mellom landbruket og regjeringen danner grunnlaget for landbrukets egen satsning på reduksjon av klimaavtrykket fra næringen.

- Klimasatsingen må være bærekraftig og ikke komme på bekostning av satsinga på små- og mellomstore bruk som vil svekke distriktslandbruket.
- Det er behov for statlig finansiering ut over jordbruksoppjøret for å nå målsetningene i landbrukets klimaplan.
- Det er behov for en forsterket kanaliseringpolitikk som er tilpasset klimaendringene og derav endrede geografiske vekstsoner.

2. Inntekt/Inntektsutvikling

Trøndelag Bondelag registrer at BFJ i juni la fram en prognose for inntektsutviklinga 2020 med en forventet gjennomsnittlig inntektsvekst på kr. 60.000 pr årsverk. Vi registrer stor forundring fra våre medlemmer over disse tallene, og venter med stor spenning på oppdatert tallmaterieil i april. Uansett mener vi at utviklingstalla fra 2015 til 2020 betinger et tydelig løft i årets forhandlinger.

2.1 Ambisjon, finansiering med målpris/tilskudd, forhandlingsmaterialet og avkastning av egenkapital

Trøndelag Bondelag forventer at landbruket som forhandlingspart legger fram et krav som tydeliggjør behovet for en reell inntektsvekst som kronemessig reduserer gapet til andre grupper.

Trøndelag Bondelag ønsker også at landbrukets forhandlingsutvalg skal tydeliggjøre behovet for presisering av resultatbegreper som skaper bedre forståelse og reell inntektsvurdering av arbeidsinnsatsen i landbruket.

2.2 Prioriteringer

- Struktur
  - Norsk landbruk slik vi kjenner det er ved et skjæringspunkt. Uten en tydelig vilje fra myndighetene til å satse på de små og mellomstore er det stor sjanse for at svært mange bruk opphører som selvstendig enheter. Som en konsekvens av strukturrasjonaliseringen de siste årene er grenser nådd på hva som er rasjonell sammenslåing, og det som skjer i framtiden er at de beste arealer driftes videre i større enheter, men mye areal vi bli lagt brakk.
- Geografi
  - Regjeringens holdning til å skape konkurranse i foredlingsleddet er en av de største farene for distriktslandbruket. Uten et sterkt og solidarisk landbrukssamvirke med leverings- og mottakspåkt vil konkurransen til forbrukernære områder gjør det umulig å drive landbruk ute i distrikta.
- Produksjoner
  - Trøndelag Bondelag ser i dag en balansert produksjon godt tilpasset forbruket. Det er etter fylkesbondelaget ikke nødvendig å iverksettes spesielle tiltak for enkeltproduksjoner.
- Tak på tilskudd

- Jamfør vårt svar på kap.1 prioritert pkt A, og vårt svart ovenfor under kulepunkt Struktur, mener vi det at landbrukets forhandlingsutvalg skal fremme forslag om tak på tilskudd. Viser til konkretiseringer under omtalen om hver produksjon.

3. Kanaliseringspolitikken

Kanaliseringspolitikken har vært, og er fortsatt, en av de viktigste prinsippene i den norske landbruksmodellen. En samordnet, og noen lunde omforent holdning til prinsippene, er en forutsetning for å optimalisere den norske landbruksproduksjonen. Trøndelag Bondelag har ikke forslag til tiltak som endre balansen i gjeldende kanaliseringspolitikk.

4. Storfekjøtt – Ammeku

Bondelaga i Trøndelag mener det er meget viktig å gi kjøttproduksjon en økonomiutvikling på linje med annen produksjon gjennom bruk av pris og budsjettmidler. For storfekjøtt er det fortsatt rom for produksjonsøkning. Produksjonsøkningen bør i størst mulig grad kanaliseres til typiske grasproduksjonsområder hvor en kan utnytte gode utmarksbeiter.

- 4.1 Ordningen med kvalitetstilskudd for å dekke det innenlandske markedet på storfekjøtt bør videreføres uten vesentlig endring i forholdet mellom klassene.
- 4.2 Investeringsstøtte må prioriteres til grasområder med tilgang til beitearealer Det bør etableres en kvalitetsklasse for å premiere kvalitetsprodukt fra NRF-oksen
- 4.3 Beitetilskuddene økes både på innmark- og særlig på utmarksbeite. Dette er viktig for å styrke produksjonen og arealbruk i distriktene.
- 4.4 Etablere en pyramidemodell på tilskudd til små og mellomstore bruk i ammekuproduksjon
- 4.5 Det må etableres en registreringsordning som kan gi et sikkert grunnlag for beregning av produksjonstilskudd etter gjennomsnittsberegning i året i stedet for bruk av 2 årlige telledatoer.

5. Sau og Lam

Sauenæringa har gjennom flere år slitt med å oppnå en tilfredsstillende økonomi. Dette har til dels en årsak i ubalanse i markedet, og at markedet ikke har hatt stor betalingsvilje for sau/lammekjøtt. Nå oppleves en interesse for fårekjøtt som har gitt markedsbalanse som tilsier mulighet for å styrke økonomien. Det er imidlertid viktig at dette skjer fortrinnsvis gjennom tiltak som ikke trigger produksjonsøkning.

Styrking av beitetilskuddene er vesentlige for å sørge for å nyttiggjøre seg beiteressursene, samtidig som kulturlandskapet holdes i hevd, men framfor alt bør det tilstrebes at det meste av fårekjøttet produseres på utmarksbeite. Dette fordi dette gir den beste kvaliteten på produkta, er den mest miljøvennlige produksjonen og gir beste dyrevelferd.

- 5.1 Utmarksbeitetilskuddet økes med kr. 50,- pr sau
- 5.2 Kvalitetstilskuddet på klasse O+ og høyere, økes til kr 500,- pr. dyr
- 5.3 Ulltilskuddet i dagens ordning må sikre at all ull blir tatt vare på, med begrunnelse i at dette er et bærekraftig råstoff som i mange sammenhenger erstatter miljøskadelige tekstiler.
- 5.4 Trøndelag Bondelag foreslår å sette et tak på antall vinterfora sau det utbetales husdyrtilskudd til.
- 5.5 For utbetaling av husdyrtilskudd kreves det at det i gjennomsnitt for buskapen produseres minimum 25 kg slakt pr. vinterfora dyr, hvor eventuelle tapte lam til rovdyr får en gjennomsnittsberegnet slaktevekt for egen besetning over flere år.
- 5.6 Styrket innfrakttilskudd for slakt er viktig for å sikre kjøttproduksjon i hele landet.

5.7 Det gis ikke husdyrtilskudd til utgangersau

6 Svin

Svinenæringen har vært gjennom en krevende tid med et marked i ubalanse, og har gjennom kraftfull innsats klart å oppnå markedsbalanse. Svineproduksjon er fortsatt viktig for distriktsjordbruket og må kunne drives i ulik størrelse med utgangspunkt i utnyttelse av ressursgrunnlaget på gården. Dette er også viktig for å opprettholde en desentralisert foredlingsindustri.

Med de tiltak som er gjennomført, og den vilje produsentene har vist til å ta situasjonen på alvor synes det som at næringen framover kan operere i et marked som balanserer, dog med små marginer for mulig svakere avsetning. 70% av husene må bygges om/oppgraderes til dagens krav/forventninger og behov, og det må derfor være mulighet for innovasjonsstøtte også på gris til eksisterende bruk opp til konsesjonsgrensen.

- 6.1 *Målprisen for svinekjøtt økes med kr. 2,00 pr. kilo*
- 6.2 *Det er avgjørende for økonomien i svineproduksjonen at kraftforprisen holdes på dagens nivå gjennom aktiv bruk av avtalemidler*
- 6.3 Svineproduksjon er fortsatt viktig for distriktsjordbruket og må kunne drives i ulik størrelse med utgangspunkt i utnyttelse av ressursgrunnlaget på gården.
- 6.4 For å sikre produksjon i moderne dyrevelferdsmessig gode lokaler bør det vurderes å åpne for bruk av investeringsvirkemidler for fornying av produksjonsapparatet innenfor nåværende produksjonsomfang
- 6.5 Smågrisproduksjon er arbeidsintensiv og kapitalkrevende. Lønnsomheten i mindre besetninger må derfor bedres gjennom styrking av strukturvirkemidler.
- 6.6 For å sikre fortsatt balanse mellom produksjon og forbruk er det viktig å ikke iverksette tiltak som kan virke produksjonsdrivende
- 6.7 Det må jobbes med utvikling og bruk av verktøy som gir oversikt over produksjonen og prognoser om når kjøttet kommer ut på markedet. Krav om deltakelse i husdyrkontroll.
- 6.8 Tilskudd til de første 1400 slaktegrisene må dobblses. Dette som et målrettet strukturvirkemiddel som vil kompensere delvis for smådriftsulempene, og som også vil ha betydning ift. distriktshensyn.
- 6.9 Det er viktig å se på produksjon av svinekjøtt både som en kjerneproduksjon på mange gårdsbruk, men også som en viktig tilleggsproduksjon i distriktslandbruket.
- 6.10 Det er viktig å sørge for svineproduksjon over hele landet for å sikre opprettholdelse av en desentralisert slakteristruktur med verdiskapning i distrikta

7 Egg -Kylling

Produksjon av egg og kylling har tradisjonelt vært produksjoner som har utnyttet ledige ressurser på gården, både arealmessig og arbeidskraft. Etter endringer i konsesjonsgrensene i 2014 har denne produksjonen fått en vesentlig betydning for mange brukere. Vi mener det fortsatt bør være rom for disse produksjonene til utnyttelse av gårdens totalressurser. Trøndelag Bondelag er bekymret for frafallet av markedsordninger innenfor disse produksjonene, og mener at disse er nødvendig for å opprettholde produksjonene i distrikta. Blant annet er fraktutjevning et virkemiddel for å sikre landbruksproduksjon over hele landet. Med en prinsipiell inngang på debatten er fraktutjevning et av de mest treffsikre distriktsvirkemidler vi har med tanke på at de utligner rene transportkostnader for foredlingsbedriften.

Vi mener derfor det er riktig å fremme som forslag før årets jordbruksforhandlinger at det avsettes midler til innfrakt av fjørfe. Fjorårets beregninger viste at tiltaket koster ca. 11,14 millioner kroner.

- 7.1 Markedsreguleringsordningen for egg må opprettholdes.

- 7.2 Prisnedskrivning på kraftfor
- 7.3 Det må jobbes for å få innført etableringskontroll på egg gjennom markedsregulator i samarbeid med de andre varemottakere. Dette vil gi rom for tilskudd til alle høner innenfor konsesjonsgrensen.
- 7.4 Tilskudd må utbetales opp til konsesjonsgrensa.
- 7.5 Konsesjonsgrensene for hvitt kjøtt og konsumegg må ikke økes.
- 7.6 Ordningen med frakttilskudd for konsumegg må opprettholdes.
- 7.7 Frakttilskudd på innfrakt av kylling til slakt, må opprettes

8 Ku og Geitemelk

Konkurransesituasjonen for norsk melk og ost er særlig utfordrende. Det skjer en kraftig økning i importen av melkeprodukter. Dette sammen med utfasingene av eksportstøtte i løpet av 2020 skaper utfordringer for norsk melkeproduksjon som må hensyntas også i årets jordbruksforhandlinger.

Melk og produksjon av storfekjøtt er bærebjelken for en vesentlig del av jordbruksproduksjonen i distrikta. Også i Trøndersk landbruk står melk og storfekjøtt for hoveddelen av verdiskapningen i landbruket. Svært mye av jordbruksarealet er knyttet til disse produksjonene og hoveddelen av sysselsettingen skjer innenfor disse produksjonene.

Trøndelag Bondelag applauderer og støtter lokal foredling av landbruksprodukter, og mener dette er en berikelse for norsk matproduksjon. Vi vil imidlertid henstille til at regelverket for lokal foredling av melk blir gjennomgått på nytt med mål om å sikre at dette tjener målet om lokal småskalaproduksjon. Dette for å forhindre at det etableres virksomheter nært markedet som konkurrerer i større omfang med ordinært marked for konsummelk og fløte

Melkeproduksjonen er i all hovedsak en heltidsproduksjon som forutsetter en konkurransedyktig inntekt dersom en over tid skal opprettholde melkas sentrale landbrukspolitiske rolle.

- 8.1 Målprisen må ikke økes ut over konsumprisindeksen
- 8.2 Små og mellomstore bruk må prioriteres. Videreføre og foredle ordningen med tilskudd til små og mellomstore bruk (Pyramideordningen)
- 8.3 For å sikre melkeproduksjon over hele landet er det viktig å sikre nødvendig fornying av driftsapparatet med offentlig deltakelse, uten krav om produksjonsøkning
- 8.4 For å sikre akseptabel inntektsutvikling i melkeproduksjon mener Trøndelag Bondelag at husdyrtilskuddet må økes.
- 8.5 For å ivareta kulturlandskapet og å styrke ressursgrunnlaget må beitetilskuddene økes med kr. 50,- for beitetilskuddet og kr. 30,- for utmarksbeite.
- 8.6 PU-ordningen er avgjørende for å opprettholde melkeproduksjon over hele landet. Det er viktig at en holder fast ved den opprinnelige hensikten med ordningen, og ikke bruker av disse midlene til utlikning av mulige konkurranseskjevheter mellom de forskjellige meieriselskapene.
  - 8.6.1 Det finnes ikke faglig grunn til å fortsette med distribusjonstilskudd til aktørene utenfor Tine-systemet
  - 8.6.2 Det generelle tilskuddet fra 2008 må avvikles fordi målprisfastsettingen er endret
  - 8.6.3 Tillegget på 5 øre til kapitaltilskuddet må avvikles
- 8.7 RÅK -ordningen bør styrkes med det mål om at større andel av ferdigprodukter laget i Norge, produseres på norske råvarer
- 8.8 Det bør settes et kvotetak på 550.000 liter for nyetableringer og utvidelser
- 8.9 Trøndelag Bondelag mener at statens andel av oppkjøp bør økes opp mot 50%

9 Grønnsaker, potet, frukt og bær

Trøndelag Bondelag mener det er grunn til å forvente en positiv utvikling nå det gjelder etterspørsel etter norske grønnsaker, og at det i årene framover vil bli større etterspørsel. Det

er imidlertid små marginer mellom en positiv markedsbalanse og ødeleggende overproduksjon. Derfor må tiltak balanseres på en måte som ivaretar disse avveininger.

- 9.1 Målprisen bør kunne økes jfr kostnadsveksten og sikre inntektsmulighet for produsentene
- 9.2 RMP midler må aktivt brukes for blant annet grøfting og jordforbedring
- 9.3 Investeringsvirkemidler til tunell/drivhus som sikrer kvalitet og lengre sesong for norskprodusert vare
- 9.4 Trøndelag Bondelag mener det er viktig å sikre Klonavlssenteret i Overhalla.
- 9.5 Finansiering av sortsutvikling er nødvendig både i potet-, grønnsaker, bær- og fruktproduksjon .
- 9.6 Rådgiving, forskning og forsøksarbeid innen grøntsektoren må styrkes i en produksjon som er spesielt klimautsatt.
- 9.7 Finansiering av avrensordningen bør styrkes
- 9.8 Tilskudd til forsøksringer/NLR og spesielt til grøntrådgivning må styrkes.
- 9.9 Investeringsvirkemidlene må styrkes betydelig innen lager/lagerteknologi for å sikre kvalitet på lagrede produkter for å utvide sesongen med norske produkter og redusere svinn.
- 9.10 Det foreslås å etableres et inntektsutjevningfond eller gjennomsnittsberegning av inntekter over 5 år, for å dempe konsekvenser av kriseår og årlige inntektsforskjeller.
- 9.11 Bidra til å forenkle tilgangen til, og å redusere kontrollkostnader ved innreise for arbeidskraft utenfor EU
- 9.12 Det bør settes tak på arealtilskudd, differensiert mellom grønnsaker og potet
- 9.13 Økt arealtilskudd, spesielt på poteter

Trøndelag bondelag sine forslag på investeringsvirkemidler innenfor grøntsektoren:

Det legges også vekt på en styrking av investeringsvirkemidlene i grøntsektoren. I et voksende marked med stadig skjerpede krav til produsent, er det stort behov for nybygg og oppgradering av lager og kjølerom for å ivareta kvaliteten på produktene.

Investeringsvirkemidler til tunell i bærdryrking vil redusere behovet for bruk av sprøytemiddel.

10 Korn og kraftfor

Kornproduksjonen i Midt-Norge dreier seg i all hovedsak om bygg innenfor arealsone 4 og 5.

Kornarealene minker og regionen har en underdekning på havre i forhold til kraftforforbruket, mens rundt 20 % av bygget går til andre distrikter i et normalår.

Midt Norsk matproduksjon basert på lokale ressurser, og det er et mål å få øke kornproduksjonen til å dekke mer av det totale forbruket av korn i regionen.

Klimaendringene har allerede påvirket vekstforholdene for kornproduksjonen og vil kreve omstillinger. Årlig variasjon i været skyldes ikke bare klimaendringer, men året 2020 ble et meget krevende år for landbruket i Midt-Norge og gir en indikasjon på hva som kan vente oss i framtida.

Vi må:

- Stimulere til dyrking av andre arter enn bygg (hvete, havre, erter, eng i vekstskifte, oljevekster, proteinvekster osv)
- Aktiv forskning og utprøving av både produksjonsløsninger og arter for å møte framtidig klimaendringer
- fokusere virkemidler på små og mellomstore produsenter
- styrke økonomien i kornproduksjon
- en økt målpris på forkorn må prisnedskrives for å holde kraftforprisen nede

10.1 Økning av priser på korn:

Trøndelag Bondelag ønsker å stimulere til mer dyrking av hvete og havre gjennom en økning av målprisen. Når det gjelder bygg mener fylkesbondelaget at målpris må minst økes i takt med reel kostnadsøkning for produksjonen.

10.2 Arealtilskudd for sone 4 og 5 bør økes med kr. 100,- pr. da

10.3 Det er viktig at det finnes strukturvirkemidler også i kornproduksjon. Også i kornproduksjon er det store stordriftsfordeler, og inntekt pr. årsverk for små/mellomstore bruk er betydelig lavere enn for de større kornbrukene. Vi foreslår derfor å ha trappetrinn i tillegg til ordinær sats på arealtilskudd for korn etter denne mal:

0-400 da	400-600 da	600- 800 da
Pluss 100 kr pr da	Pluss 60 kr. pr. da	Pluss kr 20 pr da

10.4 Trøndelag Bondelag ber om at det foretas en utredning om:

- Innføring av et vekstskiftetilskudd
- Premiering av driftsmetoder som kan dokumentere effekt på kvalitet, volum og miljø.

10.5 Det opprettes en egen arealklasse for hvete og oljevekster

10.6 Regionalt Miljøprogram (RMP) er et viktig virkemiddel i målet om å oppnå enda bedre effekt av miljøtiltaka i landbruket. Viktig med rammer som kostnadskompenserer for tiltaka, og viktig at regionalt partnerskap fortsatt gis innflytelse.

10.7 Grøftetilskuddet er et av de viktigste klimatiltakene i kornproduksjonen og vi foreslår at det fremmes tiltak for at ordningen styrkes ytterligere.

10.8 Det må i enda sterkere grad prioriteres midler til foredling og verdiprøving av sorter og arter tilpasset trønderske forhold. Dette er også et viktig klimatiltak.

10.9 Det er positivt at det er åpnet for bruk av investeringsvirkemidler også i kornproduksjonen. Ordningen må styrkes ytterligere.

11 Andre produksjoner

Birøkt

Det må etterstrebes å øke andelen norskprodusert honning betydelig, både for å utvikle næringen og for å styrke naturlig pollinering av vår flora. Ut fra beregninger er forbruket 4 ganger hva vi produserer her i landet. Bondelaga i Trøndelag foreslår derfor å øke produksjonstillegget fra 600 kroner pr. bikube til 650 kroner pr. kube.

Avløsning for ferie for produsenter med flere enn 25 bikuber.

Inn På Tunet

Inn på tunet (IPT) har fått økt betydning for næringsutvikling i landbruket. Dette fordi lokalsamfunnet trenger flere arenaer som gir varierte tilbud til innbyggere med spesielle behov.

Vi ser derfor en voksende interesse blant bønder for å lage og tilby et slikt tjenestetilbud som en del av den samla næringsvirksomheten på gården. Trøndelag Bondelag mener derfor en bør stimulere til en forsterka satsing på Inn på tunet. Det er svært viktig at en gjennom investeringsordningene i landbruket imøtekommer behovene for videre utvikling av IPT.

12 Investeringer

Styrking av investeringsvirkemidlene er nødvendig for fornying av driftsapparatet, og sikre framtidig landbruksproduksjon over hele landet i et forsynings- og matvaresikkerhetsperspektiv.

- 12.1** Investeringsvirkemidlene må ikke innrettes på en måte som virker produksjonsdrivende, men ha fokus på sikring av framtidig produksjon, øke selvforsyningsgraden, bedre dyrevelferd og påvirke miljø og klima positivt.
- 12.2** Innenfor husdyrsektoren er det spesielt behov for store investeringer på melkesektoren for å nå målet om løsdrift innen 2034. Likeså vil det bli innført krav om dyrevelferdstiltak før den tid, blant annet i båsfjøs fra 2024, som kan kreve betydelige investeringer på en del bruk. Det må derfor gis investeringsstøtte uten krav om økning av produksjonen.
- 12.3** Det legges også vekt på en styrking av investeringsvirkemidlene i grøntsektoren. I et voksende marked med stadig skjerpede krav til produsent, er det stort behov for nybygg og oppgradering av lager og kjølerom for å ivareta kvaliteten på produktene.
- 12.4** Det må kunne gis investeringsstøtte til fornying av driftsapparatet i svine- og saueproduksjonen der dette er en naturlig driftsform tilpasset areal- og driftsomfanget bruket har før innvesteringene.
- 12.5** Investeringsvirkemidler til tunell i bær dyrking vil redusere behovet for bruk av sprøytmiddel.
- 12.6** Det er behov for en betydelig økning i tørkekapasitet for korn i årene framover. Det må derfor være rom for investeringsstøtte både til fellesanlegg og til gårdstørker.
- 12.7** Behovet for arealtilpasset produksjonsapparat krever struktur- og distriktsinnretning også i investeringsvirkemidlene. Det er derfor etter Trøndelag Bondelag sitt syn særdeles viktig å ha regional påvirkning i forvaltning av investeringsvirkemidler.

13. Velferdsordninger

Velferdsordninger som tilskudd til ferie og fritid, sjukeavløsning, landbruksvikarordning og tidligpensjon må videreføres og økes i takt med lønnsutviklingene for alminnelig lønnsinntakere.

- 13.1** Tilskudd til ferie og fritid må økes til kr. 100.000,- pr. år, og tilskudd til avløsning under sykdom må økes til kr. 2100,- pr. dag
- 13.2** Kravet om en 1/2 G i næringsinntekt erstattes med krav om næringsinntekt uavhengig av størrelse.
- 13.3** Det er viktig at det organiserte systemet for avløsning, både under ferie og fritidsordningen og sykelønnsordningen, blir gitt rammevilkår som opprettholder tilgang til avløsere over hele landet.
- 13.4** Landbrukstjenestene har gjennom landbruksvikarordningen ansvar for akutt beredskap ved sykdom og krise. Landbruksvikarordningen dekker i dag 40 % av det totale behovet for beredskapsavløsning gjennom landbrukstjenestene. Denne bør økes til å dekke minimum 50 %, det vil si 300 årsverk.
- 13.5** Det er svært viktig at landbrukets førtidspensjonsordning videreføres. Imidlertid må det en betydelig økning for å kompensere for pris- og kostnadsutvikling siden ordningen ble etablert.
- 13.6** Primært bør samordning av tilskudd til avløsning ved sykdom og fødsel mv. med lønnsinntekter avvikles, slik at lønnsinntekter likestilles med andre næringsinntekter. Sekundært bør de første 16 dagene i en sykdomsperiode være uten noen form for fradrag for andre inntekter.
- 13.7** For å sikre bondens likviditet mener Trøndelag Bondelag at det kan utbetales forskudd på avløsertilskudd etter søknadsrunde 15. oktober.

- 13.8 Det må sikres at utbetaling av sykelønn fra fylkesmannen kan skje uavhengig av saksbehandling fra NAV
- 13.9 Det er behov for å se på en endring slik at samboer/ektefelle kan lønnes ved sykdom og barsel, og få dette dekt ved tilskudd.
- 13.10 Tidligere var det øremerket 1 million til kursing av avløsere og landbruksvikarer via KIL-midler. Trøndelag Bondelag mener det fortsatt er viktig å øremerke midler til kursing.
- 13.11 Trøndelag Bondelag ber Norges Bondelag initiere en ordning som sikrer bonden sykelønn ut over 52 uker.

14. Økologisk landbruk

På en rekke økologiske produkter er det i dag underskudd i forhold til hva markedet etterspør, og nye lokale omsetningskanaler gir økt omsetning av økologiske produkter. Det er viktig at norsk landbruk er i stand til å møte denne etterspørselen og bidra til lokal vekst på området. Økologisk landbruk bør derfor utvikles i takt med markedet for økologiske produkter, slik at produksjonen tilpasses etterspørselen. Likeså gir produksjonen i de økologiske miljøer en positiv effekt i agronomikunnskapen for konvensjonelle brukere.

- Økt prisuttak i markedet er avgjørende for både å dekke merkostnader og å sikre lønnsomheten i økologisk produksjon.
- Virkemidlene må innrettes slik at de stimulerer til best mulig vekstskifte og økt produksjon.
- Det må stilles strenge avlingskrav for økologisk areal.

15. Regionalt miljøprogram

15.1 Miljøvirkemidler (RMP, SMIL, Grøfting m.m)

Disse tilskuddene er en belønning for de som gjør en ekstra innsats i miljøsammenheng. Trøndelag Bondelag mener det er viktig å videreføre det regionale handlingsrommet og styrke det regionale partnerskapet innenfor tildeling og fastsetting av kriterier for bruken av midler innenfor regionalt miljøprogram. Med endringer i klima er behovet for midler til hydrotekniske tiltak stort. Viktig at det blir gitt tilskudd som bidrar til beiting, som gir god dyrevelferd og utnytting av beiteressursene. Trøndelag Bondelag ønsker at flest mulig skal nyttegjøre seg tilskudd til endra jordarbeiding, da dette er et godt miljøtiltak. Ved å utsette pløyinga til våren, vil man også minske gåsbeitinga på eng, ved at gåsa plukker spillkorn i stedet.

Trøndelag Bondelag støtter forslaget fra Landbruksdirektoratet til ny fordelingsnøkkel på RMP. Det er behov for mer midler til husdyrtett områder, til jordbruksareal i drift og beitedyr.

For å målrette landbrukets innsats på klima og miljø, i tråd med landbrukets klimaplan, NPP og bærekraftstrategi, må RMP ordningen styrkes vesentlig. Alle nye tiltak som tas inn i RMP ordningen må finansieres med nye midler

SMIL ordningen må styrkes. Behovet for hydrotekniske tiltak er stort i Trøndelag. SMIL ordningen er meget målrettet da den har en lokal prioritering. SMIL ordningen og grøftetilskuddet må kunne sees i sammenheng der det er behov.

15.2 Tilskudd til tiltak i beiteområder

Tilskuddet skal bidra til god utnytting av utmarksbeiter, redusere tap av dyr og fremme fellestiltak i beiteområdene. Formålet med ordningen er å bidra til en best mulig utnyttelse av beiteressursene med minst mulig tap gjennom organisert tilsyn og sanking.

Trøndelag Bondelag mener investeringsstøtte til tiltak i beiteområder må økes. Faste tekniske installasjoner som sperregjerder og sankeanlegg må prioriteres, men deler av potten kan fortsatt brukes på elektronisk overvåkingsutstyr. Midler til vedlikehold av sperregjerder er viktig, da det er krevende å sørge for godt vedlikehold med færre og færre beitebrukere. Dette handler om å minske konfliktnivået, der dyr kommer ned på innmark, og det handler om omdømme og viltvelferd.

15.3 Grøftetilskudd

Grøftetilskuddet må få en utløsende effekt. Tilskuddet er for lavt og blir i alt for liten grad omsøkt. Trøndelag Bondelag mener tilskuddsordningen for grøfting av jordbruksareal må innrettes med et grunnbeløp på kr. 3000,- pr da, alternativt en proSENTSATS, 50% av kostnadsoverslag ved systemgrøfting av arealer. Dette for å gi mulighet til å drenere potensielt godt produksjonsland, selv om grøftekostnadene kan bli store. Dette er et godt klimatiltak som sikrer muligheten til produksjon, selv med store nedbørsmengder.

15.4 Nydyrking

Når offentlige eller private utbyggere beslaglegger dyrkajord, eller dyrkbar jordbruksarealer, skal dette erstattes med annen oppdyrket jord på minst samme arealstørrelse. For å opprettholde et nødvendige landbruksareal nasjonalt, må det dyrkes mer areal, for å kompensere for at marginale jordbruksarealer går ut av drift.

16. Klima

Landbruket har gjennom egne initiativ og i samarbeid med andre satt klare mål for reduksjon av klimapåvirkningen fra næringen. Det er viktig at dette arbeidet videreføres, og at landbruket setter krav under jordbruksforhandlingen om at innretningen på jordbruksoppkjøret ikke svekker disse målene. Gjennom klimaavtale, klimasmart landbruk og klimakalkulatoren vil landbruket iverksette målretta tiltak for å minske næringens klimaavtrykk.

- 16.1** Det er viktig å ikke belaste landbruket gjennom jordbruksavtalen for tiltak som har virkning ut over hva som er rimelig for næringen å bære.
- 16.2** Miljøtiltak som styrker bedre agronomi og husdyrhold må gis fortrinn når investeringsmidler fordeles.
- 16.3** Satsning på forskning og praktisk utprøving av miljøtiltak må styrkes i samhandling mellom forskningsmiljøene, veiledningsapparat og praksis i næringa.
- 16.4** Det må avsettes midler som insitament for å iverksette tiltak som redusere mulighet for skadelig avrenning fra «hverdagsaktiviteter» som fjøsvask, maskinvask etc.
- 16.5** Ta i bruk klimakalkulator som en dokumentasjon på klimautslipp på gårdsnivå og verktøy for å redusere utslipp på egen gård med også en økonomisk gevinst

17. Annet

17.1 Tilskudd til beiteareal for kortnebbgås

Skadene forårsaket av trekkende kortnebbgås er omfattende for deler av Trøndelag. Bestanden har mer enn fordoblet seg siden 1996, og teller nå 68 000 individer. Tilskuddsordningen for tilrettelegging av beiteareal for trekkende gås fungerer godt i de områder dette er innført. Viktig å

beholde ordningen som i dag, for å gjøre det forutsigbart for de som har belastningen med kortnebbgås. Det er imidlertid nødvendig med en økning i avsatte midler til ordningen for å sikre nok areal som hindrer beiting på andre arealer.

17.2 Fjellandbruket

Landbrukets fjellandbrukssatsing handler om landbruks- og matproduksjon i våre fjellregioner. Fjellandbruket kjennetegnes med lang avstand til markedet, spredt bosetting og små bruk. I Trøndelag har Statforvalteren valgt å bruke midlene gjennom landbrukskontorene for å styrke utviklingskraften hos dem.

Trøndelag Bondelag mener at Fjellandbruksmidlene så langt er blitt effektivt og målrettet forvaltet. Ordningen har skapt oppmerksomhet og interesse for fjellandbruket. For å sikre best mulig effekt er det ønskelig at ordningen videreføres for en ny treårs periode, 2022-2024, og **med samme forvaltningsmodell**, med enda større fokus på fjellandbruksbonden.

17.3 Kompetanse, Forskning og Utvikling

17.3.1 Landbruket er en kompetansenæring med bredspektra fagområder. Det er svært viktig å sikre kompetansetiltak, forsknings- og utviklingstiltak for å utvikle god agronomi og ressursmessig god landbruksproduksjon i Norge framover.

17.3.2 Klimaendringene og internasjonal ressursknapphet forsterker viktigheten av å videreutvikle et landbruk med enda mer kompetente produsenter som utnytter ressursene optimalt med minimal bruk av innsatsfaktorer.

17.3.3 Aktører i rådgivningsapparatet har gjennom tid merket utfordringer med hensyn til å rekruttere fagfolk med riktig kompetanse. Dette er et alvorlig varsko, og det er nødvendig å se dette i en nasjonal sammenheng

17.3.4 Det er en meget viktig strategi for norsk landbruk å sikre gode forsknings-, utdannings- og kompetanseinstitusjoner på landbruk i Norge.

17.3.5 Trøndelag Bondelag mener at kompetansekrav til landbrukets utøvere kunne bidra til mer effektivt landbruk, større fokus på klima og miljø og sikre god dyrevelferd.

17.3.6 Grønn Forskning en viktig rolle som pådriver for å identifisere kunnskapsmangel og problemstillinger, og fungerer som en viktig innspillarena til forskningen fra jordbruksnæringa.

17.3.7 Det settes av 3 million pr. år i 5 år i årets jordbruksforhandlinger til å opprette og drifte et nasjonalt nettverk for koordinering og brukerstyrt forskning for jordbruket etter modell fra Grønn Forskning Midt-Norge

17.4 Skatt og avgift

Innføre investeringsfond med skattefordel i jordbruket, etter mal av skogfondsordningen. Dette er spesielt interessant med fokus på miljøforbedringer, men bør også gjelde på generell basis for å sikre framtidig drift på enkeltbruk. Dette vil gi den enkelte gårdbruker mulighet til å bygge opp kapital i et eget investeringsfond. Skal det være mulig å oppnå de klimamål som myndighetene og landbruket selv setter for næringen, er det nødvendig å etablere målretta ordninger som omfatter investeringer og fondsordning.

17.4 Fraktordningene

17.4.1 Pr. i dag er det et gap mellom reell kostnad som påføres landbrukssamvirke og det som dekkes inn gjennom avtalemidler på rundt 40 mill. kroner. Etter vårt syn er frakttilskudd ett effektivt og svært treffsikkert distriktsvirkemiddel som med fordel kan brukes i flere produksjoner.

17.4.2 Trøndelag Bondelag ser med bekymring på konsentrasjon av kyllingproduksjonen nært opp til de forskjellige kyllingslakteriene. Dette er et resultat av fravær av reguleringsmuligheter, og skaper utfordringer både innenfor smittepress, gjødselhåndtering og manglende mulighet til tilleggsproduksjon i distriktslandbruket. Bondelaga i Trøndelag foreslår derfor at det innføres frakttilskudd på kylling, basert på samme prinsipp, som for andre produksjoner.

17.4.3 I avviklingsfasen av pelsdyrnæringa er det viktig at det fortsatt er tilgang på nødvendig for og forbruksartikler. Trøndelag bondelag mener at transportstøtte til innkjøpt for er en forsikring av fortilgang over hele landet

17.5 Begrensninger i tilskuddsordningen.

Trøndelag Bondelag mener at struktur- og kanaliseringstiltakene er endret og delvis svekket i forhandlingsinstituttet de siste årene, og mener at Norges Bondelag bør ta initiativ til en gjennomgang av dette. I dette arbeidet bør det også foretas vurderinger om avkortning av tilskudd etter fylte 70 år bør gjeninnføres.

17.6 Soneregrenser

Flere lokallag melder bekymring over at dagens soneregrenser oppfattes som uriktig i forhold til geografisk beliggenhet og sammenlignbare områder. Et faglig bedre, og tydelig formidlet kunnskapsgrunnlaget for fastsetting av soneregrenser er en forutsetning for å ta opp dette i en bred gjennomgang. Når dette er på plass imøteser Trøndelag Bondelag et initiativ til revidering av soneregrenser.

17.7 Jordbruksfradraget

Virkningen av jordbruksfradraget er redusert kraftig de siste åra. I 2013 hadde vi en skatt på alminnelig inntekt på 28%, mens i 2020 er den på 22%. Den skattemessige virkningen for en som har inntekt som utløser kr.190.000 i jordbruksfradrag er at man i 2013 ville få kr.53.200 i skattelette, mens en i 2020 får kr.41 800,-. Trøndelag Bondelag mener derfor dette må gjennomgås på nytt

17.8 Dyrevelferd

God dyrevelferd er viktig for dyrene, men også for økonomien for den enkelte gårdbruker og det er et viktig for omdømme for landbruket. Trøndelag Bondelag ønsker stort fokus på dyrevelferd fra gårdbrukerne, fra landbrukssamvirket og fra tilsynsmyndigheter. Samhandling og felles innsats på dette området gir de beste resultater. God kompetanse, tilfredsstillende rammevilkår og samhandling er forutsetninger som legges til grunn for å oppnå resultat.

- Obligatorisk deltakelse i dyrevelferdsprogrammet for alle husdyrproduksjoner. Som en del av dyrevelferdsprogrammene inngår obligatorisk veterinærbesøk med påfølgende veiledning. Viktig også med tanke på dokumentasjon i forbindelse med sykdom, dyrevelferd, tap av beitedyr til rovdyr (dokumentere god dyrevelferd ved slipp).
- Krav om husdyrkontroll i alle produksjoner. Viktig for å ha oversikt over livdyrflut, spesielt ved sanering av dyresykdommer. Brukes også som dokumentasjon ved søknad om lån, KSL, erstatning ved naturkatastrofer, brann osv.
- Sikre gode rutiner og raske analyser ved mistanke om smittsomme sykdommer. Nok midler til Mattilsynet og veterinærinstituttet.
- God tilgang på veterinær både på dagtid og natt er viktig for norsk husdyrproduksjon. Det må gis samme godtgjørelse for kjøring enten veterinæren er på sykebesøk eller inseminering.
- Trøndelag Bondelag er bekymret for at veterinærdekningen svekkes og mener det er behov for en styrking av tilskuddet til veterinære reiser. Trøndelag Bondelag er spesielt bekymret for de ekstra kostnadene ved beredskapsferge som faller på gårdbrukere bosatte på øyene. I et reelt tilfelle på øya Jøa ble bonden belastet med kr 3750,- i tillegg til veterinærutgiftene, så faktura kom på kr 6293,- for bare ett besøk. I tillegg var dette bare for en vei med beredskapsferje da veterinær kom med ordinær rute. I en annen sak fra Ytterøy kom regningen på kr 11.605,- inkl. mva for ett besøk i tillegg til veterinærutgiftene, også her med bruk av beredskapsferje bare en vei. På øya Leka har det vært flere tilfeller, der veterinær har skaffet seg overnatting hos bekjente eller sovet i telt for å avlaste bonden for utgift med beredskapsferge. Trøndelag Bondelag er bekymret for dyrevelferden og

bondevelferden i denne sammenheng. Dyrevelferden i disse tilfellene kan man stille store spørsmålstegn ved. Har bonden økonomi til å ta denne ekstrakostnaden med behandling av dyret, eller venter man i noen tilfeller litt for lenge?

- Styrke Mattilsynet og tilsynets veilederoppgave.

17.8.1 Mædi – erstatning av kostnader ved sanering av B-sykdom

Trøndelag Bondelag mener at det prinsipielt skal være full kostnadsdekning ved statlig pålegg om sanering av dyresykdommer. Matlovens § 22 hjemler dyreholders rett til erstatning for pålagte tiltak mot sykdommer, smittestoffer og skadegjørere hos dyr og planter. Hensikten med erstatningsordningene er blant annet å unngå økonomiske tap for produsentene og slik underbygge varslingsplikten og gjøre bonden i stand til å starte opp med ny besetning. Det foreligger per dags dato ingen hjemmel for å erstatte prøvetaking av rekruttdyr. For at prøvetaking av rekruttdyr skal bli omfattet av forskrift om erstatning etter offentlige pålegg, må det gjøres en forskriftsendring av forskrift om erstatning etter offentlige pålegg i plante og husdyrproduksjon. En slik endring vil ta lang tid, og vil heller ikke tre i kraft under tiden som det nåværende mædiutbruddet pågår. Trøndelag Bondelag mener at det må settes av midler over jordbruksavtalen fram til en forskriftsendring er på plass.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Kari Åker

Leif Hjulstad

Utarbeidet av

Elin Røed

Til:

Kopi:

Vestfold Bondelag - Innspill til jordbruksforhandlingene 2021

1 Oppsummering

Redusere inntektsgapet

I tillegg til kronemessig lik utvikling som andre grupper, må vi i år kreve en vesentlig reduksjon av inntektsgapet.

Budsjettmyndighets prognose for 2020 viser en god inntektsutvikling fra 2019 (side 4 i studieheftet). Dette er etter null utvikling fra 2015 til 2019! Dette må ikke redusere ambisjonene for årets oppgjør. Stortinget har anerkjent at det er et inntektsgap mellom landbruket og øvrige grupper. Skal dette reduseres må vi ha god inntektsutvikling i flere år på rad.

Vi må forhandle om kroner og ikke prosent. Staten sier selv at Totalkalkylen ikke er egnet til å måle inntektsnivå, kun utvikling. **Det er ulogisk å regne prosenter av et tall der nivået er usikkert. Vi må bruke kroner i all vår kommunikasjon.**

Prioritere økt kornpris

Styrking av kornøkonomien er det vi prioriterer høyest i årets jordbruksoppgjør. Dette må gjennomføres selv om det skulle føre til noe større utgifter for husdyrprodusentene. Vi må kreve mest mulig i prisnedskrivningstilskudd. Selv om vi med dette ikke klarer å unngå høyere kraftfôrpris, er det likevel på tide å gi kornprisen et skikkelig løft. For grovfôrbasert husdyrhold vil dette kunne kompenseres med mer og bedre grovfôr. For de kraftfôrbaserte husdyra kan dette kompenseres ved økning av målpris og referansepris og/eller økning i tilskudd. I kapitlene om husdyr har vi kommet med forslag til hvordan dette kan kompenseres.

Krav til målpris:

- **Matkornprisen økes med 50 øre**
- **Fôrkornprisen økes med 20 øre**
- **Prisen på oljefrø økes med 50 øre**

Produsere mer matkorn

I dag ser vi at økonomien i mathveteproduksjon er så lav at selv store bruk med den beste kornjorda, velger å produsere fôrkorn. Matkorndyrking er mer uforutsigbart og krever mer oppfølging arbeidsmessig gjennom sesongen. **Det er derfor viktig med større prisforskjell mellom matkorn og fôrkorn.**

Vi ser imidlertid at det også er andre faktorer som oppleves som et hinder for å øke produksjonen av matkorn. Flere av disse er ikke direkte tema i jordbruksforhandlingene, men vi ber forhandlingsutvalget vurdere tiltak som kan legge press på matkornindustrien og møllene slik at alt korn som kan bli til mat – blir til mat! (se kapittel 10 om korn)

Ingen omfordeling!

Motsetningene mellom produksjoner og områder har tilspisset seg det siste året. Vi har derfor en sterk anbefaling til forhandlingsutvalget om å ikke foreslå eller godta noen form for omfordeling!

Ingen tilskuddssatser må settes ned, selv om det gjøres slik at den enkelte kommer i null ved at andre satser øker. Dette er en forutsetning for prioriteringene vi har videre i innspillet vårt.

En balansert kanaliseringsspolitikk

Vi mener diskusjonen om arbeidsdelinga i landbruket landa godt i formuleringene i Næringspolitisk program, og vi ønsker ingen omkamp om det prinsipielle. Der slås fast at Østlandet og kornområdene må beholde sin del av det grovfôrbaserte husdyrholdet. Kanaliseringsspolitikken er viktig, men må ikke dras så langt at vi ikke får et naturlig vekstskifte i sone 1. **Vi kan ikke få til et ideelt vekstskifte hvis husdyra er i en del av landet og korn og grønnsaker i en annen. Da blir det problemer begge steder.**

Ikke større forskjeller mellom sonene

Vestfold Bondelag har i flere runder tatt til orde for å utrede et mer finmaska tilskuddssystem, gjerne på skiftetnivå, basert på digitale kart. Vi vil presisere at vi ikke ønsker å fjerne sonene. Det er flere av de store tilskuddsordningene som følger soner, og ulike soneinndelinger. **Men vi ønsker ikke at forskjellene mellom sonene skal øke, eller at nye tilskudd differensieres etter soner. Skal vi innføre nye ordninger, eller tilføre vesentlig friske midler, bør dette legges på struktur framfor distrikt.** Det er mer forståelse for dette, og det treffer distriktene godt.

Jordskiftetillegg på AK-tilskuddet

Vestfold Bondelag vil gjenta et forslag vi har spilt inn i flere år. På spørsmålene vi får, skjønner vi at vi ikke har forklart det godt nok. **Vi foreslår et fast tilskudd pr jordstykke, som tillegg på AK-tilskuddet.** Det skal fortsatt gis tilskudd pr dekar som i dag. Prinsippet er at det må gis mer tilskudd til en bonde som har mange små jordstykker, uansett hvor i landet dette er. Dette kan innføres uten digitale kart, og ved et slikt «oppstartstilskudd» pr jordstykke, slipper vi diskusjonen om hva som er smått eller stort. Se vedlegg for mer detaljer.

---

2 Inntekt- og inntektsutvikling

Ambisjoner for årets oppgjør

Inntekt er det viktigste virkemiddelet for å nå de andre landbrukspolitiske måla. Uten tilstrekkelig økonomi i produksjonen, klarer vi ikke å rekruttere eller styre produksjonen i den retningen vi ønsker.

I tillegg til kronemessig lik utvikling som andre grupper, må vi i år kreve en vesentlig reduksjon av inntektsgapet.

Budsjettnevdas prognose for 2020 viser en god inntektsutvikling fra 2019 (side 4 i studieheftet). Dette er etter null utvikling fra 2015 til 2019! Dette må ikke redusere ambisjonene for årets oppgjør. Stortinget har anerkjent at det er et inntektsgap mellom landbruket og øvrige grupper. Skal dette reduseres må vi ha god inntektsutvikling i flere år på rad.

Vi må forhandle om kroner og ikke prosent. Staten sier selv at Totalkalkylen ikke er egnet til å måle inntektsnivå, kun utvikling. **Det er ulogisk å regne prosent av et tall der nivået er usikkert. Vi må bruke kroner i all vår kommunikasjon.**

På årsmøtet i Vestfold og Telemark Bondelag skal vi behandle en innkommen sak om å kreve endringer i grunnlagsmaterialet. Vedtaket herfra vil bli sendt til styret i Norges Bondelag. En diskusjon om hvordan vi måler inntekta må ikke ta fokus bort fra kampen for å øke inntekta. Dersom dette spørsmålet skal tas opp, må forhandlingsutvalget være rimelig trygge på at dette styrker vår posisjon i forhandlingene.

Målpris eller tilskudd?

Vi ønsker i størst mulig grad å leve av inntekter fra markedet, og at tilskudd skal brukes til å utjevne forskjeller mellom størrelser og distrikt. Et svakt tollvern og prispress fører dessverre til at tilskuddet blir en viktig del av inntektene i de fleste produksjoner. **Vi kan derfor med frimodighet kreve økte tilskudd for å oppnå nødvendig inntektsvekst.**

Prioriteringer

Alle produksjoner og alle områder i landet trenger inntektsvekst! Usikkerhet under korona, og usikkerhet om markedet etterpå, er med på å forsterke behovet for forutsigbarhet. **Vi merker at motsetningene mellom produksjoner og områder har tilspisset seg det siste året. Vi har derfor en sterk anbefaling til forhandlingsutvalget om å ikke foreslå eller godta noen form for omfordeling! Ingen tilskuddssatser må settes ned, selv om det gjøres slik at den enkelte kommer i null ved at andre satser øker.** Dette er en forutsetning for prioriteringene vi har under.

Kornøkonomien må prioriteres høyt i år. Se kapittel 10 om korn. Større kornarealer og høyere avlinger er nøkkelen for å øke norskandelen i mat og fôr.

Det er viktigere å styrke strukturen på virkemidlene, enn å skape enda større forskjeller mellom distriktene. Å øke tilskuddet til små og mellomstore bruk vil treffe distriktene godt, og dette på en måte som alle har forståelse for.

Tak og trappetrinn

Vi bør ikke kreve tak på arealtilskudd i år. Dette er ikke godt nok forankret i medlemsmassen, og vil oppfattes som omfordeling uansett hvor høyt det settes, og hvordan vi øker de andre satsene.

Prinsipielt kunne vi ønske oss trappetrinn og tak på alt arealtilskudd. Bønder, og spesielt grøntprodusenter, har tilpasset seg et arealtilskudd uten tak og flere driver nå større og satser som heltidsbønder. Arealtilskuddet er viktig for totaløkonomien og en sikkerhet for variasjoner i avling. En gjeninnføring av tak kan være kritisk med tanke på store grønnsaksbønders evne til å betjene lån.

Det bør innføres trappetrinn på arealtilskudd ved å tilføre friske midler på det første trinnet. Dette er krevende og kostbart, og må vurderes opp mot hvilket handlingsrom det oppstår under forhandlingene.

Vi må opprettholde taket på husdyrtilskuddet.

Taket på Distriktstilskuddet for frukt, bær og grønnsaker er veldig lavt og er ikke tilpasset dagens bruksstørrelser. **Det bør settes nye tak ut fra gjennomsnittlig produksjonsstørrelse.**

2 Kanaliseringsspolitikk

Vestfold Bondelag mener at diskusjonen om arbeidsdelinga i landbruket landa godt i formuleringene i Næringspolitisk program, og vi ønsker ingen omkamp om det prinsipielle. Der slås fast at Østlandet og kornområdene må beholde sin del av det grovfôrbaserte husdyrholdet.

I forslaget til Bondelagets bærekraftstrategi er det en god beskrivelse av en balanse i kanaliseringsspolitikken:

«Kanaliseringspolitikken er viktig for å få jordbruksproduksjon over hele landet med matsikkerhet og sysselsetting og bruk av grasressurser der det er dårlige forutsetninger for å dyrke korn. Dette kan gi utfordringer med avrenning i husdyrtettete områder, erosjon i områder med ensidig kornproduksjon, og økt transport av husdyrprodukter ut og inn av ulike deler av landet. Men om kanaliseringsspolitikken falt bort ville man risikere dårligere spredning av produksjonen, dårligere utnyttning av grasarealer, redusert matsikkerhet og dårligere økonomisk og sosial bærekraft for bønder i store deler av landet».

Kanaliseringspolitikken må ikke dras lenger enn at det er gode muligheter for vekstskifte også i sone 1. Vekstskifte er like viktig i sone 1 som i resten av landet for å redusere sykdommer, insekter og ugras. Det er etter hvert mye jord i sone 1 med lavt organisk innhold hvor et omløp med gras er viktig for å øke organisk innhold i jord. Ikke minst for å få bedre kulturforhold (vann/næring/organismer) og dermed sikre en mest mulig klimarobust jord å produsere framtidens mat på. Se også kapittel 14 om økologisk produksjon.

I dag er det forskjell mellom ulike soner for

- arealtilskudd
- husdyrtilskudd på svin og høner
- driftstilskudd melk
- DK-tilskudd for frukt, bær og grønnsaker
- distriktstilskudd kjøtt
- pristilskudd melk

Til sammen gir dette store forskjeller mellom sonene. **Differensieringen på driftstilskudd melk og arealtilskudd må ikke øke.** Det er ryddigere, og større forståelse for, å øke tilskudd som har og skal ha en tydelig distriktsprofil, som distriktstilskudd og pristilskudd.

Soneproblematikk

Vestfold Bondelag har i flere runder tatt til orde for å utrede et mer finmaska tilskuddssystem, gjerne på skiftenivå, basert på digitale kart. Vi har forstått at styret i Norges Bondelag er skeptisk til dette, og vi synes det er gode argumenter for å ikke skrote sonesystemet. Vi vil derfor komme med noen presiseringer:

- **Vi ønsker ikke å fjerne sonene.** Det er flere av de store tilskuddsordningene som følger soner, og ulike soneinndelinger. Som nevnt over, ønsker vi likevel ikke at forskjellene mellom sonene skal øke, eller at nye tilskudd differensieres etter soner.
- **Det er kun på areal- og kulturlandskapstilskuddet** vi har foreslått et mer finmaska system. Et tungdrevet skifte er mer arbeidskrevende uansett hvor i landet det ligger.
- **Vi foreslår et fast tilskudd pr jordstykke.** Deretter gis det pr dekar som i dag. Dette forslaget er sendt inn flere ganger, og vi ber om at Norges Bondelag utreder dette eller andre tilskudd med samme formål. Prinsippet er at det må gis mer tilskudd til arealer som er små, uansett i hvilken sone de ligger.
- **Vi kan begynne i Vestfold og Telemark eller i sone 1.** Det er i sone 1 frustrasjonen er størst siden det ikke er arealtilskudd på grovfôr. Vi går ut ifra at kartgrunnlaget også er best her. Vi har tidligere spilt inn at vi i Vestfold kan være prøvefylke. Nå er vi sammenslått med Telemark og har et mye mer variert areal, og passer derfor enda bedre til pilotfylke. Alternativt kan det innføres i hele sone 1.

Jordstykketillegg – vi får stadig disse to spørsmålene:

1. Hva er grensa for et lite jordstykke?

Svar: Vårt forslag gjør denne diskusjonen unødvendig!

2. Hvor stort må jordstykketillegget være?

Svar: Hvis prinsippet innføres, kan dette justeres når vi får friske midler til AK-tilskudd. Vi har foreslått kr 400 pr jordstykke som en start.

Se vedlegg

3 Storfekjøtt – Ammeku

Økonomien i kjøttproduksjonen må styrkes på linje med gjennomsnittet. Vi ønsker ikke omfordeling, men å beholde kvalitetstillegg, beitetilskudd og andre tilskudd. Derfor er innføring av nye tilskudd, som beitetilskudd til ku med kalv (se innspill fra Tyr), avhengig av friske midler. En styrking av økonomien for ammeku kan også skje ved økning i eksisterende tilskuddsordninger. **Denne økningen må være lik i alle soner.** Det har blitt en større differanse mellom sonene i de siste årene. Økningene i tilskudd i sone 5-7 må få tid til å virke.

Vi er svært usikre på markedssituasjonen for storfe framover. Kjøttforbruk, grensehandel og sesongvariasjoner er faktorer som gjør det vanskelig å vurdere. Vi vil at det norske markedet skal dekkes av norsk kjøtt, og vi håper det er rom for noe økning fra dagens nivå. En overproduksjon på storfe vil gi store konsekvenser for veldig mange, og det er en produksjon det tar svært lang tid å regulere. I en produksjon der tilskuddene er en stor andel av inntekta er det også tøffere å innføre effektive markedsreguleringstiltak.

4 Sau og lam

Det er svært positivt at salget av saue- og lammekjøtt har vært bra, og at lagrene er bygd ned. Vi forventer at Norges Bondelag følger opp årsmøtevedtaket i høst med et sterkere fokus på salg og markedsutvikling.

Markedsbalansen på sau er skjør, og det er en krevende produksjon å regulere (høy tilskuddsandel). **Økonomien i sau må styrkes på linje med gjennomsnittet.** Tilskudd som ikke er produksjonsdrivende bør prioriteres, som avløsertilskudd og beitetilskudd.

Utmarksbeitetilskuddet ble økt på bekostning av andre tilskudd. I våre områder er det lite sau, men de som driver utnytter beiter som er befolkningsnært og verdifullt som kulturlandskap. Dette er beiter som ikke godkjennes som utmark på grunn av innslag av andre markslag. Omfordelingen i 2019 fikk derfor uheldige utslag for disse. **Vi ønsker at det generelle beitetilskuddet til sau økes.**

5 Svinekjøtt

Importvern og markedsbalanse er viktigst. Svineprodusentene, Nortura, Norsvin og vi i Bondelaget har lagt ned mye innsats for å få ned overproduksjonen de siste åra. Nå ser vi resultater og markedet er i bedring. I tillegg har stengte grenser gitt et underskudd som antagelig er midlertidig. For å vise at det nytter, og å beholde motivasjonen til samarbeid om markeditiltak, vil det være riktig å be om en målprisøkning på svin også i år. **Vi ønsker at målprisen på svin øker med kr 2,00.** Da vil næringa også tåle en eventuell økning i kraftfôrprisen som følge av økt kornpris.

For svin er det viktig å styrke tilskudd som ikke er produksjonsdrivende, som avløsertilskuddet.

I vårt område er det stort behov for fornying av eksisterende bygg for svineproduksjonen. Dette er viktig for rekruttering, dyrevelferd og arbeidsmiljø. **Vi mener det bør gis investeringsstøtte til fornying av eksisterende svineproduksjon, og med mulighet for økning opp til konsesjonsgrensa.**

6 Egg og kylling

Også for egg og kylling er importvern og markedsordninger viktigst. På grunn av fare for overproduksjonen kan ikke økonomien styrkes vesentlig.

Taket på husdyrtilskudd til verpehøner bør holdes uendret på 5000 høns, men satsen pr verpehøne kan økes. **Dette kan da kompensere noe av en eventuell økning i kraftfôrpris som skyldes økt kornpris.**

På grunn av kontraktproduksjon har kyllingprodusentene lite makt i verdikjeden. **Arbeidet til dialogforum kylling må støttes slik at det blir muligheter for prisøkning på kylling. Da kan også de tåle en eventuell økning i kraftfôrpris som følge av økt kornpris.**

Store deler av kyllingproduksjonen i Vestfold er en eller annen form for spesialproduksjon, ofte med saktevoksende kylling. I økologisk kyllingproduksjon er det også et større arealkrav, og her er det en høyere sats i avløsertilskuddet. Bønder med saktevoksende kylling produserer færre kyllinger med samme arbeidsinnsats som i ordinær produksjon, men har samme sats pr dyr. **Vi ber om at det innføres en egen sats for avløsertilskudd for saktevoksende kylling.**

7 Kumelk

Målpris

Importvernet og konkurransekraften til de norske melkeproduktene er viktigst.

Vi bør kreve økt målpris minst på linje med det TINE anbefaler.

Struktur

Differensieringen i tilskudd i forhold til struktur og distrikt bør beholdes, men trenger ikke styrkes vesentlig. **Tildelingen av investeringsmidler (IBU) må skje på en slik måte at små og mellomstore bruk prioriteres og blir i stand til å kunne fornye driftsapparatet uten et stort press på produksjonsøkning.**

Melkekvoter

Kvotordningen for melk er et avgjørende verktøy for å tilpasse produksjonen til markedet. Markedsregulator har mulighet til å bruke forholdstall aktivt.

Vi støtter styret i Norges Bondelag sitt forslag til endringer i kvotordningen for å redusere andelen leid kvote, og å redusere prispresset. Vi ser at vårt forslag fra mars 2020 om nytt regelverk for samdrifter, er tatt med videre. Dersom kvotetaket senkes, må det tas hensyn til eksisterende produsenter som har tilpasset seg et høyt tak.

8 Grønnsaker, frukt og potet

Dette er det viktigste for grøntmiljøet i Vestfold:

- ✓ **Et velfungerende importvern er det viktigste av alt! Det må jobbes for et fleksibelt system hvor vi til enhver tid har den mest gunstige tollvarianten. Like viktig er det å jobbe for å utvide periodene med tollbeskyttelse slik at norske bønder har en reell gevinst i å utvide produksjons- og lagringssesongen.**
- ✓ **Det må stimuleres til mer karbonfangst og mold i jorda i sone 1.**
- ✓ **Gi oss et klima-, miljø- og investeringsfond, som både stimulerer til bærekraftige investeringer med klima- og miljøgevinst, som binder karbon og som sikrer en mer klimarobust norsk matproduksjon. Et slikt fond vil sikre tryggere rammer for langsiktig planlegging og inntektsutjevning! Det øker landets matsikkerhet i møte med tøffere klima. Det vil kunne bedre den likvide situasjonen for bonden i utfordrende år som vi hadde i 2018.**
- ✓ **Reduser arbeidsgiveravgiften til landbruket, slik som for transport og energiforetak.**
- ✓ **Referansegruppe Grønt mener det er viktig å prioritere tilskudd som stimulerer til økt matproduksjon der det er rom i markedet og mulighet til å øke norskandelen. Vi må utnytte at grønt har mulighet for å vokse, uten at økningen importeres.**
- ✓ **Midler til forskning som fremmer gode agronomiske løsninger med klimagevinst, økt karbonfangst og økt matproduksjon må prioriteres.**

Oppfølging av Traaseth-utvalget

Heldigvis er vi inne i en tid hvor det etterspørres stadig mer grønt. Fordi det er sunt og fordi grønt er den maten som gir lavest klimaavtrykk. **Det er viktig at man setter inn tiltak som gjør at etterspørselen blir fylt med norske produkter.**

Økte målpriser forutsetter et fungerende tollvern

Vi må øke målprisene så langt det er mulig i forhold til tollvernet og prispresset. Et velfungerende tollvern er det absolutt viktigste! Her må vi tenke veldig langsiktig. Det tok 10-15 år før vi virkelig merket tollendringene på 90-tallet. Vi må starte arbeidet nå for å sikre et godt tollvern om 10-20 år. Klima og bærekraft har blitt viktige argumenter, - også når internasjonale handelsregler diskuteres. Selv om det er langt fram, må vi jobbe for å bedre tollvernet, både med mulighet for økt toll, fleksibel krone- eller prosenttoll og å utvide sesongen for norsk toll på grønt.

Nei til tak – ja til trappetrinn

Grøntnæringa har allerede tilpasset seg arealtilskudd uten tak. Arealtilskuddet er blitt viktig for totaløkonomien og en viktig sikkerhet for variasjoner i avling. **Vi vil derfor ikke at det gjeninnføres et tak på arealtilskuddet og heller ikke at dagens arealtilskudd reduseres for de med mest areal.** Vi kan støtte at det innføres trappetrinnsatser som gjør at små og mellomstore produsenter får et høyere arealtilskudd per dekar enn de største produsentene, men da må dette gjøres med friske midler.

Blant lokallaga er det delte meninger om å innføre tak på arealtilskudd. Dersom det skal innføres, må det gjøres i et år der medlemmene er forberedt på dette, og at det er et godt oppgjør slik at den enkelte bonde totalt sett får et inntektsløft. **Vi bør ikke kreve tak og mer tilskudd, dersom vi risikerer å kun få tak, men ingen økning i overføringene.**

Plantevernsituasjon

Ei god plantehelse er et viktig konkurransefortrinn for norsk jordbruksproduksjon. Tilgang på plantevernmidler er med på å holde denne kvaliteten, og reduserer risikoen for sjukdomsangrep som i neste omgang reduserer kvalitet og/eller avlinga. Vi understreker behovet for tilstrekkelig tilgang på plantevernmidler som gjør næringa konkurransedyktig. Konsekvensene av å ikke ha kjemiske midler vil gi en betydelige høyere risiko, noe som gjør at flere etablerte produsenter i våre områder nå vurderer å avslutte sin potetproduksjon. Dette vil igjen ha ringvirkninger til blant annet norsk næringsmiddelindustri med tilhørende arbeidsplasser.

Distriktstilskuddet

Vi vil at ordningen får tilbake sitt tidligere navn; Distrikts- og kvalitetstilskudd. Det er viktig at ordningen stimulerer til kvalitetsproduksjon, og ikke fremstår som et distriktpolitisk virkemiddel.

Taket på dette tilskuddet er for lavt og ikke tilpasset dagens bruksstørrelser. **Vi ber Norges Bondelag se på gjennomsnittlig produksjonsstørrelse og sette nye tak utfra dette.**

Forskjellen på tilskuddssatser mellom sonene er i dag uforholdsmessig stor og må utjevnes.

Distriktstilskuddet må økes mer i sone 1 enn i de andre sonene (det ble ikke gitt økning i sone 1 i 2017 og større økning i sone 2-4 og 5 enn sone 1 også både i 2018, 2019 og 2020). Økningen må i alle soner skje i kroner og ikke i prosent. **Hvis forskjellen i D-tilskuddet mellom sonene blir for store blir markedssamarbeidet vanskeligere og det blir dermed mer utfordrende å hente ut riktige markedspriser.**

Satsene for tilskudd for pressfrukt er like stor som satsen for D-tilskudd i sone 1. Vi ønsker å stimulere til større produksjon av kvalitetsfrukt for å forsyne markedet som etterspør mer norsk frukt, og mener derfor at satsen for distriktstilskudd for frukt økes med 1 kr per kilo i sone 1.

Aspargesbønner er grønnsaker!

Flytt aspargesbønner til industri fra vekstgruppe korn tilbake til vekstgruppe grønnsaker. Dette er en radkultur til konserver som ble med over i vekstgruppe korn for noen år siden ved en feiltakelse. Dette er spilt inn tidligere, og nå må vi få rettet opp i dette, uten at erter til konserver blir med tilbake til vekstgruppe grønnsaker.

9 Korn og kraftfôr

Styrking av kornøkonomien er det vi prioriterer høyest i årets jordbruksoppgjør. Dette må gjennomføres selv om det skulle føre til noe større utgifter for husdyrprodusentene. Vi må kreve mest mulig i prisnedskrivningstilskudd. Selv om vi med dette ikke klarer å unngå høyere kraftfôrpris, er det likevel på tide å gi kornprisen et skikkelig løft. For grovfôrbasert husdyrhold vil dette kunne kompenseres med mer og bedre grovfôr. For de kraftfôrbaserte husdyra kan dette kompenseres ved

økning av målpris og referansepris og/eller økning i tilskudd. I kapitlene om husdyr har vi presisert dette.

For å sikre best mulig selvforsyning og best mulig matvareberedskap er det viktig å styrke norsk matproduksjon. Korn er en nøkkelfaktor for økt norsk produksjon, og det betyr at kornproduksjonen må økes. For å øke kornarealene og kornavlingene er det nødvendig med bedre kornøkonomi. **Vi mener at økning i kornpris er mest effektivt for å oppnå disse målene.**

Målpris

Krav til målpris:

- **Matkornprisen økes med 50 øre**
- **Førkornprisen økes med 20 øre**
- **Prisen på oljefrø økes med 50 øre**

Prisøkningene må også gjelde økologisk produksjon.

Mer matkorn

I dag ser vi at økonomien i mathveteproduksjon er så lav at mange, spesielt store bruk, velger å produsere førhvete i stedet for mathvete fordi risikoen er for stor. Produksjon av matkorn forutsetter økte kostnader med mer sprøyting, mer gjødsling og høsting med høyere vannprosent, og dermed høyere tørkekostnader. Matkorndyrking er også mer uforutsigbart og krever mer oppfølging arbeidsmessig gjennom sesongen. Det er derfor viktig med **større prisforskjell mellom matkorn og førkorn.**

Vi ser imidlertid at det er flere andre faktorer som oppleves som et hinder for å øke produksjonen av matkorn:

- Vi bør øke prisforskjellen mellom sorter for å stimulere til dyrking av de sortene markedet har behov for (spesielt matkorn i klasse 1 og 2)
- Utvikling av høstvetesorter med bedre bakekvalitet, for eksempel den nye sorten Barnstein
- I dag setter matkornindustrien og møllene automatisk alt høstkorn i klasse 4. Det er begrenset hvor mye klasse 4 korn som kan brukes i melblandingene, og resten blir ofte omklassifisert til fôr
- All høsthvete med god bakekvalitet må kunne leveres som matkorn i den klasse som proteinkvaliteten tilsier, selv om møllene sier dette blir for mange sorteringer
- Bedre logistikken i sesong, kontraktdyrking og/eller avtaler om lagring på gårdstørker må brukes **for at alt korn som er egnet til mat – bli til mat**

Punktene over er ikke direkte tema i jordbruksforhandlingene, men vi ber forhandlingsutvalget vurdere tiltak som kan legge press på matkornindustrien og møllene slik at disse opptre på en måte som støtter opp om målet om mer norsk matkorn.

Proteinvekster

Dyrking av proteinvekster er viktig for økt norsk selvforsyning av protein, men også viktig i et godt vekstskifte for å øke kornavlingene. Det er et stort potensial for økt dyrking av oljevekster, erter og åkerbønner både til mat og fôr, men det er mer usikkerhet rundt avlinger og modning. **Vi mener derfor at arealtilskuddet for proteinvekster kan doubles.**

For å øke norsk produksjon av protein, kan det være riktig å innføre proteinbetaling også i førkorn.

Arealtilskudd

Vi ønsker primært å styrke økonomien i kornproduksjonen gjennom økt kornpris, men dette kan kombineres med økt arealtilskudd. **Vi ønsker økt arealtilskudd for proteinvekster – minst en dobling.** Vi ønsker ikke tak på arealtilskudd korn. I denne produksjonen er det for enkelt å tilpasse seg ved å dele opp i flere foretak, siden entreprenørvirksomhet er utbredt.

12 Investeringer

Vi er fornøyde med at investeringer til grønt har blitt en nasjonal pott, slik at ikke gode grøntprosjekter konkurrerer med fjøs i eget fylke. Vi synes det er beklagelig at fylker med lite planteproduksjon opplevde at de fikk mindre i IBU-midler. Igjen viser dette at omfordeling skaper misnøye. Vi ser ingen enkel løsning på dette. Fylkesfordelingen av IBU-midler er en stor diskusjon. Vi vil likevel advare mot å innføre nye satsningsområder uten at det tilføres tilstrekkelig med nye midler. Justeringer i rammen for nasjonale pottter gir mindre støy.

Vi ønsker å prioritere tilskudd til investeringer til tørker og lager for korn. Det må gis støtte til både oppgradering, utvidelse og modernisering av eksisterende tørker, og nybygg. Mottakskapiteten på gårdstørkene må tilpasses nye og større treskere med stor kapasitet. Tørke og lagerplass på gården vil gi bedre muligheter for en kostnads- og miljømessig effektiv vareflyt, der korn transporteres dit det skal brukes, med minst mulig håndtering. Et samarbeid mellom bønder og varemottager vil gjøre at vi utnytter det norske kornet bedre (se kapittel om korn)

Dersom investeringer i korntørker blir en del av en satsing på desentralisert beredskapslagring av korn, bør det bli en nasjonal ordning med egen tilskuddspott. Som forklart over må det da finansieres med friske midler.

I produksjoner med overproduksjon, eller fare for det, bør det kun gis IBU-midler til fornying og oppgradering. Det er viktig for å ha et godt produksjonsapparat, og hensyn til dyrevelferd og HMS må veie tungt.

I hvilken grad investeringsmidler skal prioriteres, er avhengig av rammen i oppgjøret. **Det hjelper ikke å bygge dersom den løpende økonomien ikke tillater det.** I forhandlingene må vi først oppnå minst lik kronemessig inntektsutvikling som andre grupper, før vi kan begynne å øke investeringsmidlene.

13 Velferdsordninger

Velferdsordningene må styrkes. Dette er viktig for rekruttering, og reduserer risiko. **Avløsning ved sykdom/fødsel og ferie/fritid er de viktigste ordningene.**

- Satsene og maksimumsbeløpet for avløsning for ferie og fritid må økes
- Tilskuddet til landbruksvikarordningen må økes. Dette er en viktig beredskap ved sykdom og i kriser

Det er behov for justering av ordningen, blant annet for nye produksjoner som kommer skjevt ut, som for eksempel saktevoksende kylling (se kapittel 7) og satellitter i purkninger.

14 Økologisk landbruk

Karbonbinding i jord i ulike former blir et svært viktig klimatiltak framover. På de fleste områder samsvarer dette med de økologiske driftsmåtene, der vekstskifte, fangvekster og en helhetlig omtanke for jorda er helt vesentlig for å lykkes. I praksis rokker dette ved en forsterket kanaliseringsspolitikk som nå etterspørres fra noen deler av landet. **Vi kan ikke få til et ideelt vekstskifte hvis husdyra er i en del av landet og korn og grønnsaker i en annen.** Da blir det problemer begge steder. Det hjelper heller ikke om en bonde driver bare med korn og naboen har kun gras på alt. I et land med små jordressurser blir det viktig å drive alle jorder så bra som mulig på lang sikt, jordressursene trues ikke bare av nedbygging, men også av utarming.

Kanaliseringsspolitikken må ikke føre til at de beste arealene etter hvert blir mindre fruktbare, og at våre områder med beitemark gror til med kratt.

Konkret på økologisk produksjon:

- Ikke øke arealtilskudd, heller øke tilskudd pr dyr eller produsert enhet
- Forsterka rådgiving på økologisk korndyrking
- Stimulere til økt produksjon i tråd med etterspørselen etter økologiske produkter

15 RMP

Vi viser til vårt hørings svar om ny fordelingsnøkkel. Vi forutsetter at det vil bli en endring av fordelingsnøkkel. Dette vil oppleves som en omfordeling for de fylkene som får redusert pott. Dette kan motvirkes ved at den totale potten øker, og at økningen legges på de fylkene som vil få mer. **Vi bør ikke kreve økt RMP fordelt etter gammel nøkkel, det vil gjøre overgangen til ny fordelingsnøkkel vanskeligere.** Overgangen kan gjøres smidigere på to måter:

- Vi kan «fryse» RMP-tilskuddet nå under forutsetning av vi får vesentlig økte midler det året ny fordelingsnøkkel skal innføres
- En glidende overgang der økningen i RMP-potten fordeles etter ny fordelingsnøkkel

Vi vil understreke at klima- og miljøutfordringene i vårt fylke ikke har tid til å vente ytterligere tre år før ny fordelingsnøkkel skal benyttes – vi ønsker derfor en glidende overgang.

16 Klima

Vi viser til hørings svar om «Bærekraftstrategi for norsk matproduksjon». Klima må ses i sammenheng med andre bærekraftsmål.

Vi vil gjenta kravet om en fondsordning på gårdsnivå.

17 Annet

Drenering

Tilskudd til drenering er et viktig tiltak for klimarobust og bærekraftig matproduksjon. **Satsene må økes der det må grøftes med gravemaskin.** Det kan også vurderes om tilskuddet bør beregnes ut ifra løpemeter grøft og ikke pr. daa. som i dag. Fruktfelt har omløpshastighet på 20 år. Endring til beregning per løpemeter vil stimulere til tettere grøfting hvilket er mer egnet for fruktfelt.

Differensiert arbeidsgiveravgift – også for landbruket

Regjeringen fikk fra 1. januar 2018 gjeninnført arbeidsgiveravgift med reduserte satser for transport- og energiforetak. Og kommentarene fra Siv Jensen og Jan Tore Sanner tyder på at slikt er mulig bare regjeringen vil:

– Gjennomslaget for å kunne beregne arbeidsgiveravgift med reduserte satser for transport- og energiforetak betyr bedre rammebetingelser for næringsutvikling i distriktene, sier kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner. Over 1500 bedrifter, som omfattes av sonene som får redusert arbeidsgiveravgift, får til sammen 585 millioner kroner mindre i avgifter. Det betyr at bedriftene blir mer lønnsomme og vi sikrer viktige arbeidsplasser i distriktene, sier Sanner.

– Regjeringen skaper gode vilkår for næringslivet, trykker arbeidsplasser og legger til rette for å skape fremtidsrettede arbeidsplasser. Det tar hele Norge i riktig retning, sier statsrådene Jensen og Sanner.

Redusert arbeidsgiveravgift for matproduksjon må være et grep vi kan få denne regjeringen med på. Dette kan føre til at partene kan øke minstelønnsatsene for landbruk og gartneri uten at det svekker bondens økonomi. Dette tiltaket vil være spesielt viktig for arbeidskrevende produksjoner, som grønnsaker, frukt og bær.

Avlingsskadeordningen

Vi forstår at dette ikke blir tema i årets forhandlinger, men at en arbeidsgruppe forbereder en gjennomgang i 2022. Vi har mange innspill til denne arbeidsgruppa, og **vi ber Norges Bondelag legge til rette for innspill fra fylkene angående avlingsskadeordningen.**

Forankring og aksjonsberedskap

Innspillet er behandlet av styret i Vestfold Bondelag 3. mars og bygger på uttalelser fra 16 av 18 lokallag og på innspill fra referansegruppe korn, referansegruppe grønt og referansegruppe husdyr. Vi må forhandle med et mål om å få til en god jordbruksavtale. Dersom dette ikke er mulig, er det nødvendig med brudd og aksjoner. Våre tillitsvalgte er aksjonsklare!

Vestfold Bondelag ønsker forhandlingsutvalget lykke til!

Forslag om jordstykketillegg til AK-tilskuddet

Ulike former for driftsvansketilskudd har vært diskutert. Det mest treffsikre vil være å ta hensyn til teigstørrelse. Vestfold Bondelag har et enkelt forslag, som kan gjennomføres umiddelbart, uten å vente på nye løsninger for tilskuddssøknad på kart.

Mål:

Dette vil sikre drift av små jordstykker i **hele landet**, og ha en positiv effekt **uansett vekstgruppe**. Det er størst andel små jordstykker i distriktene, men det kan også sikre drift av små, innklemte areal i sentrale strøk.

Definisjon:

Vi bruker ordet «jordstykketillegg». Da unngår vi negative betegnelser som «vansker» og «ulempen». Det har samme betydning som «teig av fulldyrka jord», men jordstykket blir bedre forstått utad.

Vårt forslag:

Forslaget er et tillegg til eksisterende areal- og kulturlandskapstilskudd. Det er en kompensasjon for oppstartskostnadene på et jorde. Dette tillegget bør gjelde fulldyrka jord og alle produksjoner.

- Areal- og kulturlandskapstilskuddet endres til å ha et «jordstykketillegg» i bunn
- Jordstykketillegget er en sum for «startkostnader» i driften av et jordstykke, uavhengig av størrelsen. Dette vil da bety mer, jo mindre jordstykket er
- Tilskuddet pr dekar kan reduseres noe
- Det må klart defineres hvor mange jordstykker det er på hver eiendom. Et jordstykke er fulldyrka jord som er fysisk avgrenset av annet areal eller en eiendomsgrense. Dette finnes i dagens kart (gardskart.nibio.no). Der er de fleste jordstykker av fulldyrka jord som er skilt av fysiske hindringer (eller andre markslag) delt opp og størrelsen på jordstykkene er angitt. Feil på kartene kan enkelt «bevise» ved befarung.
- Leier man naboeiendommen med tilgrensende areal, kan man slå dette sammen til ett jordstykke. Alternativt kan det godtas at dette er en effektiviseringsgevinst bonden beholder, siden man er rasjonell og leier ut til nærmeste nabo
- Vi må godta at dette ikke er millimeterrettferdig. Tillegget tar ikke hensyn til fason, hellingsgrad eller avstand til driftssenteret.
- På søknadsskjemaet trenger bonden kun å oppgi totalt areal og antall jordstykker.
- Landbrukskontoret kan praktisere en enkel og streng kontroll av dette

Finansiering:

Dersom vi innfører et jordstykketillegg på kr 400, vil dette koste mellom 200 og 300 mill, avhengig av hvordan man definerer jordstykke (epost fra Anders Huus 06.11.2018). Hvis vi ikke skal tilføre friske midler, vil vi måtte redusere AK-tilskuddet fra 21 til 33 kr pr dekar – noe som vil gi en stor omfordeling. Friske midler er derfor nødvendig. **Vi mener dette viser at forslaget er gjennomførbart dersom vi kombinerer friske midler med vilje til en viss reduksjon av AK-tilskuddet.**

Utprøving:

Sone 1 har mistet arealtilskuddet for grovfôr. Dette rammer spesielt arealer som ikke er egnet til korn. Her er det en større andel små jordstykker, og jordstykketillegget vil ha stor effekt her. **Vi foreslår et forsøk med utprøving i sone 1, med friske midler tilsvarende det vi har mistet av arealtilskudd på grovfôr.**

Næringspolitisk
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO
Norge

Vår sakshandsamar
Merete Støfring
+47 95 94 74 37

Vår dato
20.02.2021
Dykkar dato

Vår referanse
20/00750-3
Dykkar referanse

Vestland Bondelag - Fråsegn Jordbruksforhandlingane 2021

Syner til innspel frå lokallaga, organisasjonar og fylkesstyret sine vurderingar som grunnlag for innspel frå Vestland Bondelag i førekant av jordbruksoppgjeret 2021. Til sist i dette dokumentet finn de tal som grunnlag for prioriteringane i dokumentet.

Hovudprioriteringar

A) Inntekta må styrkast, og tilskot må nyttast, slik at det også vert mogleg å målretta løfte inntekta på små og mellomstore bruk i heile landet

Norges Bondelag må jobbe for prisuttak i marknaden som dekker kostnadsveksten. Tilskota, må i større grad enn i dag nyttast til å jamne ut inntektsskilnader mellom geografiske område, bruksstorleikar og produksjonar. Fjerning av tak og struktur i dei fleste produksjonar gjev få verkemiddel som målretta kan styrke inntekta, særskild på dei små og mellomstore bruka der nedleggingstakten framleis er altfor høg. Vi meiner også tilskota må målrettast, slik at vi ikkje får ei endå sterkare drivkraft i retning av sentralisering av matproduksjonen til nokon få område i Norge der det er driftsvilkår som gjev mange moglegheiter. Landbruk i heile landet treng sterkare differensiering av tilskota.

Vi går for ei reversering av frisleppet og prioriterer at tilskot til areal vert splitta opp i to grupper med høg sats opp til gjeve tal dekar og lågare sats for overskytande tal dekar. Vi prioriterer også meir struktur inn i tilskot til husdyr.

Avgrensingar på areal – frigjevne midlar nytta til auka satsar i første trappetrinn

- Bær: Høgast sats opp til 50 dekar, redusert sats frå 50 dekar til 100 dekar.
Tak = 100 dekar
- Frukt: Høgast sats opp til 50 dekar, redusert sats frå 50 dekar til 100 dekar.
Tak = 100 dekar
- Grønsaker: Høgast sats opp til 100 dekar, redusert sats frå 100 dekar til 200 dekar.
Tak = 200 dekar
- Grovfôr: Høgast sats opp til 300 dekar, redusert sats frå 300 dekar til 600 dekar.
Tak = 600 dekar
- Korn: Høgast sats opp til 400 dekar, redusert sats frå 400 dekar til 1000 dekar.
Tak = 1000 dekar

Struktur i tilskot til husdyr – Frigjevne midlar ved innføring av tak i husdyrproduksjonane vert tilført same husdyrgruppe i botnen.

- Ammeku: Innføre to trappetrinn i husdyrtilskot ammeku. Høgare sats for 1-25 ammekyr med friske pengar. Sats for 26-50 ammekyr som i dag. Over 50 lik sats som andre storfe
- Sau: Friske midlar, som vert nytta for å kunne innføre nytt trappetrinn med høg sats opp til 75 vfs. Trinn 2: 75 vfs-150 vfs. Trinn 3: 150 vfs-300 vfs. Tak husdyrtilskot vfs =300 vfs

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Hafstadvegen 21, 6800 FØRDE, Tlf: 57 83 70 80
Besøksadresse: , 5257 KOKSTAD
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
vestland@bondelaget.no, www.bondelaget.no/vestland

Norges Bondelag

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr: 939678670

- Mjølkegeit: Tak husdyrtilskot på 300 mjølkegeiter
- Halvere botnfrådraget med kroner 3000
- Beløpsavgrensing husdyrtilskot: 530.000 som no. Ikkje aukast.

B) Investeringspakke i mjølkeproduksjonen

Totalt brukar vi i Norge kring 250 millionar årleg på tilskot til investeringar i nybygg i mjølkeproduksjonen. Vi har rekna oss fram til at vi må bruke 500 millionar i året fram til og med 2034 for å komme i mål. Difor meiner vi at vi må ha ein investeringspakke som styrker IBU midlane med 250 millionar kr i året fram til og med 2034. Då tek vi utgangspunkt i at halvparten av mjølkebøndene som er i bås fjøs i dag sluttar. Den trenden har vore ganske jamn dessverre.

- Det vil vere trong for ei ekstra årleg løyving på 250 millionar kroner øyremarka til investeringa i mjølkeproduksjonen. Dette er avgjerande skal ein klare omstillinga frå bås fjøs til lausdrift innan fristen som Stortinget har sett. Dei ekstra midlane må fordelast slik at dei fylka med størst volum og tal produsentar i bås fjøs får størst del av den ekstra løyvinga. Det vert naturleg sidan den ekstra satsinga skal nyttast til å bygge om fjøs frå bås fjøs til lausdrift.
- Auke maksimalt tilskotsbeløp pr. prosjekt til 3 millionar kroner og auke prosent tilskot til 50 %

Det HASTAR med sterkare stimulerande tiltak då svært mange må sjå seg sjølve og garden som ein del av framtida FØR nye krav til dyrevelferd vert gjeldande frå 2024. Det hastar meir for mjølkebruka i Vestland enn for andre deler av landet der meir mjølk allereie vert produsert i lausdrift. 77 mjølkeprodusentar ville selje kvoten sin i den ekstraordinære utkjøpsordninga i 2020. Dei ser seg ikkje som mjølkeprodusentar inn i framtida. Vi må gjere grep som får fleire mjølkeprodusentar til å sjå på seg sjølve som ein del av framtida. Utfordringa i produksjonen er at prisen på mjølka ikkje har følgd den generelle prisveksten. Sjølv om ein lenge har fått tilskot for å bygge fjøs er kostnadane så store at dei fleste som bygger lyt utvide produksjonsvolumet for å kunne forsvare investeringa. Dette har ført til ei stor strukturendring i mjølkeproduksjonen der dei som allereie er i lausdrift har ein mykje større snittstorleik enn resten. Mange av bøndene med små bruk finn ikkje økonomi i å bygge ut, sjølv med stor eigeninnsats og inntekt utanom bruket. Dette skuldast og at mange av dei som sit att i bås fjøs ligg slik til at dei ikkje har naturlege utvidingsmoglegheiter. Det vert rett og slett for langt å hente det ekstra grovføret og køyre den ekstra husdyrgjødsla til at det svarar seg. Dei får stordriftsulemper, ikkje fordelar.

Skal vi få flest mogleg av dei produsentane, som i dag produserer mjølka i bås fjøs, med oss vidare, må det skje ei målretta økonomisk styrking som sikrar utbyggingar der arealgrunnlaget til det eksisterande mjølkebruket ligg. Det vil seie ei utbygging med slik økonomi at det ikkje vert trong for å auke volumet vesentleg i høve til dagens produksjon på bruka.

C) Styrking av økonomien i småfehaldet

Lønsemda i saueneinga er svært svak, og kjem dårleg ut samanlikna med andre produksjonar. Næringa har vore gjennom ein periode med overproduksjon og låge prisar. No er marknaden i balanse og det opnar moglegheit for å prioritere å heve økonomien i produksjon av sau og lam. Det må skje på ein slik måte at det ikkje er alt for produksjonsdrivande.

- Vi krev friske midlar, som vert nytta for å kunne innføre nytt trappetrinn med høg sats opp til 75 vfs.
- Dei små og mellomstore sauebruka som brukar dei gode utmarksbeita, må i større grad stimulerast.
- Vi ønskjer å styrke tilskot til utmarksbeiting, og grunnlaget for å kunne drive med beiting i utmark. Ei endå sterkare satsing på eksisterande ordning og organisert beitebruk kan vere ein veg å gå. Dette føreset at løyvingane i RMP vert oppretthaldne.
- Ikkje gje husdyrtilskot for fleire enn 300 vfs

2. Inntekt- og inntektsutvikling – Kanaliseringspolitikk

Innleiingsvis vil vi minne om det grundige arbeidet som Norges Bondelag gjorde i 2020 gjennom prosessen med utarbeiding av nytt Næringspolitisk program for perioden 2020-2024. I dette programmet ligg svært viktige vedtak på kva veg årsmøtet i Norges Bondelag meiner norsk landbrukspolitikk skal bevege seg. På side 5-8 i programmet står det mykje kring arealbruk og eit matproduserande landbruk i heile landet. Vi oppmodar forhandlingsutvalet og oss alle om på ny å lese gjennom heile Næringspolitisk program (NPP) sine vedtak. Det gjev ei retning der jordbruksoppgjera, med tilhøyrande verkemiddel, også bør bevege seg.

For produksjonar med rom for auka prisuttak må dette skje for å kompensere for kostnadsvekst i desse produksjonane.

Dersom kornprisen skal aukast, må det kompenseras med budsjettmidlar til prisnedskrivning. Dette fordi økonomien i fleire av husdyrproduksjonane er pressa og det vil ikkje vere rom for å auke kostnadene for husdyrprodusentane.

Skal ein lukkast med å målrette inntektsauke til mindre og mellomstore bruk i alle produksjonar og sikre eit landbruk over heile landet må inntektsauken dette året kome i hovudsak frå auke i budsjettmidlar, meir struktur og geografi i bruken av tilskotskronene.

- Prioritere styrking av økonomien på mindre og mellomstore driftseiningar i distrikta
  - Innføre tak og trappetrinn på fleire av tilskotsordningane i tråd med vedtak i Næringspolitisk program
  - Løfte økonomien på det gjennomsnittlege sauebruket ved å styrke husdyrtilskotet på bruk med under 75 vfs.
  - Løfte inntekta i bærproduksjonen
  - Løfte økonomien i ammeku i arealsone 5-7 med ei styrking av driftstilskotet
  - Løfte distriktstilskotet på mjølk og kjøt – geografiske verkemiddel som støttar opp under område med dårlegare føresetnader for utvikling enn dei beste områda i landet der det er mogleg med mange ulike produksjonar.
- Innføre tak på tilskot innan dei ulike produksjonane

Teknologisk utvikling og nærleik til marknaden er sterke drivarar som går i disfavør av inntektsutviklinga til vestlandsbonden. Budsjettpengar i jordbruksoppgjeret skal blant anna gå til å vege opp for dette. Økonomisk styrking av verkemiddel som tek omsyn til små og mellomstore bruk innan alle produksjonar, samt geografisk innretta verkemiddel som er målretta i distrikta vil vere den viktigaste prioriteringa. Det vil vere viktig å målrette bruken av budsjettmidlane meir mot distrikt og struktur.

Om ein meiner alvor med at heile landet skal takast i bruk, må ein målrette verkemidlane betre slik at ledig areal i distrikta kan nyttast til produksjon av storfekjøt/lammekjøt og frukt/bær/grønsaker. Då vil geografisk målretta verkemiddel vere viktige. Det er i deler av sortane innan grøntnæringa, til dømes jordbær og nokon grønnsaker, at det er auka marknadsmoglegheiter i dag. Marknadsbalansen er monaleg betre no enn før koronautbrotet, så står det att å sjå korleis marknaden utviklar seg ved ei normalisering av møteverksemd og reisemønster i samfunnet.

4. Storfekjøt – Ammeku

I Næringspolitisk program for 2020-2024, som årsmøtet i Norges Bondelag vedtok hausten 2020, står det følgjande tekst: *Opprettholde eksisterende ammekuproduksjon i beite- og grasarealer i heile landet, men vidare vekst bør skje i sone 5-7.* Det er viktig at det vert arbeidd målretta gjennom jordbruksforhandlingane for å sikre at vi går i den lei.

- Vere tydeleg på at framtidig vekst i tal ammekyr skal kome i arealsone 5-7. Styrke driftstilskotet for ammekyr i sone 5-7. Der ligg eit verkemiddel i dagens tilskotsordning som kan nyttast geografisk målretta. Ikkje gje driftstilskot for tal kyr utover 40.
- Innføre to trappetrinn i husdyrtilskot ammekyr
  - Høgare sats for 1-25 ammekyr med friske pengar. Sats for 26-50 ammekyr som i dag. Over 50 lik sats som andre storfe
- Lage fleire trappetrinn på kvalitetstilskotet for storfekjøtt, den store forskjellen mellom O og O+ gjer marknaden umogeleg å regulere på vekt i framtida.
- Styrke distriktstilskot på kjøtt i sone 2 og 3

5. Sau og lam

Denne næringa må få prioritet i løft av inntekt i dei komande jordbruksforhandlingane. Løftet må kome på ein måte som ikkje verkar produksjonsdrivande.

- Vi krev friske midlar, som vert nytta for å kunne innføre nytt trappetrinn med høg sats opp til 75 vfs.
- Dei små og mellomstore sauebruka som brukar dei gode utmarksbeita, må i større grad stimulerast.
- Vi ønskjer å styrke tilskot til utmarksbeiting, og grunnlaget for å kunne drive med beiting i utmark. Ei endå sterkare satsing på eksisterande ordning og organisert beitebruk kan vere ein veg å gå. Dette føreset at løyvingane i RMP vert oppretthaldne.
- Tak husdyrtilskot på 300 vfs

6. Svinekjøtt

Innleiingsvis når det gjeld dei kraftfôrkrevjande produksjonane vil vi minne om næringspolitisk program som seier: *Sikre en spredt egg- og svineproduksjon for å ivareta en spredt matproduksjon, dyrehelse og miljømål.* Svineproduksjonen er mellom anna avgjerande for å kunne oppretthalde ein spreidd industri i heile landet.

- Auke målpris med 1,50 kroner
- Prisen på kraftfôr må ikkje auke. Prisnedskrivning må nyttast som aktivt verkemiddel.
- For å styrke svinenæringa i distriktet vil Vestland Bondelag prioritere auka distriktstilskot og ei styrking av frakttilskotsordningane innan kjøtt og korn/kraftfôr.
- Viktig med støtte til Norsvin si satsing på SPF, dette gir oss ein betre og meir føreffektiv gris. Det vil i samband med denne satsinga vere trong for målretta bruk av investeringsvirkemidlar også i svineproduksjonen.
- Innovasjon Norge må opne for IBU midlar til nyinvesteringar innan svineproduksjonen i fylke som Vestland og Troms. Dette for å sikre miljø og industri i desse områda.

7. Egg og kylling

- Husdyrtilskot må også gjelde for hønene frå 5000 – 7500. I praksis har alle produsentar produksjon på konsesjonsnivå.
- Prisen på kraftfôr må ikkje auke. Prisnedskrivning må nyttast som aktivt verkemiddel.
- Styrke distriktstilskotet på egg. Det er i snitt høgare kostnader å drive med eggproduksjon her på våre kantar. Litt dyrare kraftfôr på grunn av litt dyrare frakt (8 øre pr kg), prisen på ung høne er om lag kr 1,50 dyrare, og avlivinga er 1 kr dyrare pr høne.

8. Kmjølk

Konkurransesituasjonen i høve import har i mange år gjort det vanskeleg å auke målprisen på mjølka. Gjennom god drift har Tine kompensert for dette med eit resultat som har gjeve grunnlag

for etterbetaling for mjølka. Over tid er dette ikkje haldbart. Det må sjåast på korleis målprisen kan hevast i takt med kostnadsveksten, også i ein situasjon der gul boks skulle verte full.

- Auke målprisen betydeleg, slik at prisen i større grad enn dei siste åra kompenserer for kostnadsveksten, og styrkar økonomien i næringa.
- Styrke pyramidetilskotet i mjølkeproduksjonen for ku
- Styrke distriktstilskotet for kumjolk
- Prisen på kraftfôr må ikkje auke. Prisedskriving må nyttast som aktivt verkemiddel.
- Tak husdyrtilskot på 60 mjølkekyr

8. Geitmjolk

I 2020 var det att 273 bruk med disponibel kvote geitemjolk. Dette er ein reduksjon på 37 bruk frå 2014. Vi treng dei få produsentane av geitmjolk som er att. Det er difor viktig å unngå at endå fleire geitebruk blir lagt ned. Med ein reduksjon av kvotetaket til 250.000 liter vil ein sende eit viktig signal til dei minste bruka, om at dagens geitebruk er store nok, og ikkje treng å bli større. Eit lågare kvotetak vil også gje nokre færre etterspørjarar og lågare prisar på kjøp og leige av kvote.

Auke i tilskot til mjølkegeit bør difor koma på driftstilskot til mjølkeproduksjon på geit, noko som sikrar både strukturen i tilskotsordninga og at dei minste geitmjolkprodusentane føler seg like mykje verdsette som dei store. Driftstilskotet er og med på å oppretthalde lønsemda sjølv med nedgang i mjølkepris og/eller mjølkevolum/forholdstal, og ein auke i dette tilskotet treff best på dei minste bruka. Driftstilskot til mjølkeproduksjon er heller ikkje produksjonsdrivande, ut over mjølkegeiter.

- Styrke driftstilskotet i geitmjolkproduksjonen vesentleg
- Styrke husdyrtilskotet opp til 125 mjølkegeiter
- Tak husdyrtilskot på 300 mjølkegeiter

Kvoteordninga i mjølkeproduksjonen

Styrke den aktive mjølkeprodusenten gjennom endringar i regelverket for kvoteleige, jamfør eiga sak på høyring og gjennom fjerning av finansieringa av dei konkurransefremjande verkemidlane i PU-ordninga.

- Mjølkeproduksjon er ein av berebjelkane i vestlandsjordbruket og distriktsjordbruket. Prisutjammingsordninga (PU) er i mjølkeproduksjonen den viktigaste ordninga vi har for å sikre lik pris og produksjonsmoglegheit uavhengig av kvar vi bur og kva sluttprodukt mjølka vert nytta til. Landbruket bør ved årets jordbruksoppgjer ha eit spesielt fokus på denne ordninga for å sikre at den ikkje vert uthola, men vert nytta slik at den tener mjølkeprodusentane slik den opprinneleg var tenkt.
- Kvotetaket for kumjolk senka til 600.000 liter
- Kvotetak i geitemjolk senka til 250.000 liter
- Prioritere mjølkebruk med lågare grunnkvote enn 200.000 liter ved sal av kvote som er kjøpt opp av staten.

Lokal foredling

Vestland Bondelag har fått eitt konkret framlegg frå verksemd som ynskjer å starte opp med lokal foredling. Innspelet vert spelt vidare inn til forhandlingsutvalet. Hardanger Bygdeysteri er eit lite ysteri i oppstartfasen. Ysteriet er eit aksjeselskap stifta og eigd av mjølkeprodusentar og andre med interesse for å etablere eit ysteri i Tine sine gamle lokale i Øystese. Føremålet til selskapet er å skape meirverdi for eigarane gjennom at dei kan levere mjolk på lokalforedlingskvote samt få del i verdiskapinga i bedrifta i form av avkasting på aksjane. Forskrifta legg sterke avgrensingar på kor mange av eigarane som kan levere mjolk til ysteriet kvart år. Vi skjønar at føremålet med lokalforedlingskvotar er å oppfordre til verdiskaping på eige bruk eller i samarbeid om mindre

foredlingsbedrifter. Hardanger Bygdeysteri meiner at slik forskrifta er per i dag er den for avgrensande og motverkar samarbeid som heller bør oppmuntrast til. Per no er ordlyden slik: *§ 6.Lokalforedlingskvote: Ethvert foretak som produserer melk som foredles på, eller i nærheten av, den landbrukseiendommen der melken produseres, kan få beregnet en lokalforedlingskvote tilsvarende produksjonstakene i § 4 tredje ledd, fratrukket eventuelle grunnkvoter som foretaket disponerer. Dersom flere foretak leverer melk til samme foredlingsforetak, kan maksimal lokalforedlingskvote for foretakene til sammen utgjøre produksjonstakene i § 4 tredje ledd, fratrukket summen av grunnkvotene som foretakene disponerer.*

Andre avsnitt i §6 fungerer slik at til fleire som samarbeider om leveransar til eit felles foredlingsforetak jo mindre kan dei levere på lokalforedlingskvote fordi summen av grunnkvotane deira vert større jo fleire dei er. Vi skjønar som sagt at hensikta her er at lokalforedling skal skje på eigne bruk eller i mindre føretak men vi trur ikkje lenger det er hensiktsmessig å avgrense storleiken på felles foredlingsforetak ut i frå summen på grunnkvoten dei som leverer mjølka disponerer. Samstundes meiner vi ikkje at slike foredlingsforetak skal kunne verte store på lokalforedlingskvotar. Større foredlingsbedrifter bør kjøpe mjølk på leveringsplikta til marknadsregulator. For å sikre at fleire kan samarbeide om det store løftet det er å etablere ei foredlingsbedrift med alt det krev av investeringar, produktutvikling, produksjon, marknadsføring og sal men samstundes oppretthalde formålet med lokalforedlingskvotane meiner vi at det er rett å endre andre avsnitt i §6 i forskrifta. Styret i Hardanger Bygdeysteri foreslår at andre avsnitt endrast til at det vert sett ei avgrensing på at ingen kan levere til meir enn eitt lokalforedlingsforetak og at foredlingsforetak som tek imot mjølk på lokalforedlingskvote ikkje kan ta imot meir mjølk på slik kvote enn til dømes 500 000 liter.

Kjekjøtt

Lønsemda i kjeoppdrettet er for dårleg på grunn av høge førkostnader og låg kilopris på slaktet. I tillegg kan det vere vanskeleg å få økonomisk optimalt slaktetidspunkt på kjea på grunn av manglande kapasitet på dyrebil eller slakteri. Dei fleste kjea blir fødde om vinteren og må førast fram inne, i frostfrie driftsbygningar.

- Dersom partane i jordbruksoppgjeret ynskjer mindre avliving av nyfødde kje og meir bruk/utnytting av kjekjøtt, må tilskot til kjeslakt aukast. Det bør ikkje vere mindre enn kvalitetstilskot lammeslakt. Vi vil foreslå å auka vektgrensa til 4,5 kg, føreset at tilskotet vert auka.

9. Bær, frukt, grønnsaker og potet

Styret i Vestland Bondelag krev ei styrking av økonomien i **bærproduksjonen** i årets oppgjer. Kostnadsnivået i bærproduksjonen har auka monaleg dei siste åra, mellom anna som følgje av sterk vekst i haustekostnadene. Kostnadsutviklinga i produksjonen har vokse raskare enn moglegheitene for inntening i marknaden.

- Styrke distriktstilskotet for bær i sone 4-7 opp på nivå med morellar i sone 5.
- Økonomien i industriproduksjonen av bær er under press og er forverra dei siste åra. Norges Bondelag må krevje eit ekstra tillegg i distriktstilskotet på fem kroner per kilo for jordbær og bringebær til industri.

Investering – økonomiske tiltak for å tilpasse produksjonen til eit endra klima og ny kunnskap også i topografien og strukturen som vi finn i Vestland og Møre og Romsdal

- kontroll på vatn – tørke og flaum
- dekking – dekking mot skade nedbør og vinterskade
- arrondering – legge til rette for investering i dyrkingsareala på bratte og dårleg arronderede teigar, slik at ein også her kan ta i bruk ny, framtidig teknologi
- teknologitilskot på gardsnivå

- sterkare regional styring med og fordeling av IBU-midlane
  - tilpasse verkemiddel til lokale utfordringar innanfor frukt-, bær- og grøntproduksjonen
  - styrke satsing på grønsaker i Vestland og Møre og Romsdal gjennom målretta prosjekt på marknadshagar. Det vil seie grønsakproduksjon med mange sortar på mindre areal retta mot direkte sal.

Arealtilskot: Splitte sone 5 i 5A og 5B for arealtilskot for frukt, bær og grønsaker. Vi meiner sone 5 må splittast opp i to soner slik at ein meir målretta kan styrke dei geografiske områda som har ei vanskelegare arrondering og ein mindre storleik på gardsbruka. Vi treng eit meir finmaska system der ein kan styrke somme område for at vi også i framtida skal kunne snakke om eit landbruk i heile landet, Det må også leggest til rette for at det vert dyrka meir grønsaker i regionen vår.

- Styrke arealtilskotet for frukt og bær i sone 5B-7
- Løfte arealtilskotet til bær i sone 5B-7 til same nivået som tilskotet til frukt i same soner
- Setje arealtilskotet til grønsaker og potet i sone 5B likt med arealtilskot i sone 6-7
- Det må innførast tak på arealtilskotet innan frukt, bær og grønsaker.
  - Bær: Høgast sats opp til 50 dekar redusert sats frå 50 dekar til 100 dekar. Tak = 100 dekar
  - Frukt: Høgast sats opp til 50 dekar redusert sats frå 50 dekar til 100 dekar. Tak = 100 dekar
  - Grønsaker: Høgast sats opp til 100 dekar redusert sats frå 100 dekar til 200 dekar. Tak = 200 dekar

Struktur Distriktstilskot: Det bør utgreiast ei ordning med trappetrinnsmodell for utbetaling av distriktstilskot i frukt-, bær og grøntproduksjonane. Innfasing av struktur som sikrar verkemiddel som meir målretta kan gje mindre og mellomstore driftseiningar ein betre økonomi er viktig for utviklinga og styrking av grøntproduksjonen på Vestlandet

Vi treng ein landbrukspolitikk som hindrar at dei mindre og mellomstore bruka på Vestlandet tapar for store einingar nærre dei store marknadene på Austlandet. På Vestlandet er det også store marknader i byar som Bergen og Ålesund. Vegen frå produsent til marknad må verte kortare for dei ulike varetraumane. Vi treng også verkemiddel som kan auke produksjonen av grønsaker i distriktet vårt.

Styrke forskning og rådgjevingstenesta

Avgjerande med oppdatert kunnskap og rådgjeving.

10. Korn og kraftfôr

Vi minner om teksten i Næringspolitisk program: *Vi vil arbeide for at en størst mulig andel av fôret til norske husdyr er produsert i Norge, og mener bruken av soya fra land med regnskog bør avskaffes som proteinkilde innen 2030. Det må legges til rette for økt produksjon av protein i Norge, og bedre utnyttelse av eksisterende proteinkilder. Dette forutsetter et spleiselag med myndighetene for å kunne utvikle og utnytte alternative proteinkilder som sikrer lønnsomheten i husdyrproduksjonen. Dette forutsetter videre at myndighetene bidrar med virkemidler slik at omfanget av norsk jordbruk ikke reduseres og at utnyttelse av jordbruksarealet over hele landet sikres.*

Det er ei utfordring at det ikkje er verkemiddel med struktur i kornproduksjonen.

- Betre økonomien på dei mindre og mellomstore kornbruka, då desse har mykje lågare inntekt enn større bruk pr. årsverk.
- Struktur og soner må nyttast for å målrette verkemidlane betre også mot område med lågare avling pr. dekar.

- Todeling arealtilskot.
- Styrke prisen på matkorn og ulike proteinkjelder for å stimulere til auka produksjon
- Løfte inn betre støtte til bygging av korntørke.
- AK tilskot for korn i sone 5 løftast til same nivå som korn i sone 4. Ikkje det store arealet, men viktig signal om å også produsere den mest høgverdige veksten på eigna areal i denne sona.

11. Andre produksjonar - Birøkt

- Pollinering er ein kritisk suksessfaktor for frukt- og bærproduksjonen. Frukt- og bærmiljøa har underdekning av bifolk, og treng «innvandring» av sterke bisamfunn for å sikra god pollinering. Kostnadene ved flytting og ettersyn er store.
- Styrke tal bier til pollinering. Innføre eit geografisk målretta tilskot til pollineringsbirøkt
- Auke tilskotet pr. bikube med 100 kroner.

12. Investeringar

Skal ein lukkast i å sikre eit landbruk over heile landet trengst det stort innslag av investeringsverkemidlar og prosjektmidlar som kan stimulere til at målet vert nådd. I våre område vert det ikkje investert utan tilgang på midlar frå Innovasjon Norge. Eigenkapitalen i næringa og strukturane i produksjonane tillèt ikkje investeringar i vesentleg grad utan offentleg støtte. Vi har også fått signal frå dei som byggjer ut på mindre bruk om ein knalltøff økonomi etter utbygging der mykje inntekt må hentast utanom garden for å få prosjekta til å gå saman.

- Det vil vere trong for ei ekstra årleg løyving på 250 millionar kroner øyremarka til investeringa i mjølkeproduksjonen. Dette er avgjerande skal ein klare omstillinga frå bås fjøs til lausdrift innan fristen som Stortinget har sett. Dei ekstra midlane må fordelast slik at dei fylka med størst volum og tal produsentar i bås fjøs får størst del av den ekstra løyvinga. Det vert naturleg sidan den ekstra satsinga skal nyttast til å bygge om fjøs frå bås fjøs til lausdrift.
- Auke maksimalt tilskotsbeløp pr. prosjekt til 3 millionar kroner og auke prosent tilskot til 50 %
- Innovasjon Norge må opne for IBU midlar til nyinvesteringar innan svineproduksjonen i fylke som Vestland og Troms. Dette for å sikre miljø og industri i desse områda.
- Få på plass større regionalt handlingsrom for partnerskapen

13. Velferdsordningar

Det er viktig å styrke velferdsordningane. Over tid er ordningane vorte svekka relativt økonomisk og enkeltelement i ordningane samsvarar ikkje med kvardagen som bonden opplever ved sjukdom/svangerskap.

- Maksimalbeløpet for avløyning til ferie og fritid bør knytast opp til Grunnbeløpet i folketrygda «G», og dermed kan det regulerast i takt med kostnadsauken utan å risikere etterslep over tid. Ideelt sett burde satsen vært 1 G (i dag 101 351kr). Eit steg på vegen vil vere å krevje ein sats på til dømes 0,9 G (kr. 91.216,-)
- Tilsvarande bør dagsatsen for sjukeavløyning også knytast opp til «G».
- **Avkorting i tilskot til sjukdomsavløyning og sjukepengar på grunn av andre inntekter i sjukdomsperioden må avviklast.** Ein har som regel jobb utanom garden fordi ein treng løsinntekta. Då treng ein også sjukepengane frå både garden og det løna arbeidet når ein er sjuk. Er ein sjukemeld frå gardsdrifta, må dyra ha stell av ein avløyssar. Vi ser ikkje logikken i at tilskotet til sjukdomsavløyning/svangerskap skal avkortast på grunn av inntekter utanfrå gardsbruket.

14. Økologisk landbruk

Vi treng økologisk produksjon i heile landet. Det er viktig med mangfald i landbruksnæringa, samt å ha alternative driftsformer spreidd i landet i samband med diskusjonar om klima, berekraft, miljø, pollinerande insekt, samt biologisk mangfald. Økologisk landbruk har ei spyspissrolle i landbruket. Økologiske tiltak som vekstskifte, grøngjødsling og karbonbinding i jord er no interessant også for fleire konvensjonelle bønder. Ved å spele på lag med naturen kan økologisk landbruk gå fremst og finne løysingar for å bruke naturen sine egne system for å halde ugras og skadedyr nede, og slik medverke til løysingar utan bruk av sprøytemiddel. Norge treng eit økologisk landbruk for å styrke spyspissen i landbruket, og dermed å bidra til kompetansedeling med den konvensjonelle driftsforma.

Der det «brenn» mest innan økologisk i Vestland fylke er på økologisk mjølkeproduksjon, samt økologisk grovfôrproduksjon. Økologisk produksjon vert meir og meir «sentralisert», og vi opplever lite rekruttering og moglegheit for rekruttering til økologisk produksjon i distriktslandbruket. Veksten i økologisk mjølkeproduksjon har skjedd i dei sentrale delane av landet. Det er fleire store økologiske mjølkebruk på Austlandet/Trøndelag. Husdyrtilskot for økologiske husdyr, samt arealtilskot for økologisk korn, frukt/grønt, grovfôr osv. er likt over heile landet. Det har ikkje vore noko kanaliseringpolitikk retta på økologisk produksjon, og det merka ein godt. I konvensjonell drift er det strukturtilskot på husdyr, og landet er inndelt i arealsone med ulike satsar for korn/grovfôr avhengig av kvar ein driv. Det vert frakta mykje økologisk grovfôr frå Austlandet til Vestlandet.

Den økologiske mjølka vert produsert i sentrale delar av landet (inkl. fjellregionen og Harstad), og her er det og tilrettelagt for mottak av økologisk mjølk. Samstundes er norskdelen av økologiske råvarer i kraftfôr til økologisk produksjon veldig låg. Nokon spørsmål ein kan stille seg er:

- Korleis kan ein dreia meir økologisk mjølk- og kjøttproduksjon (drøvtyggjarar) over til Vestlandet der vi har både gras, beite og utmarksbeiteressursar, men har få og ingen moglegheiter for å dyrka korn og grønsaker?
- Korleis dreia meir økologisk kornproduksjon i sentrale Austland og Trøndelag, slik at me vert meir sjølvforsynte med økologisk matkorn og korn i fôrproduksjonen?

I dag er det berre 6 økologiske mjølkeprodusentar i Vestland fylke, og økomjølkdelen er 0,5% av totalvolumet på mjølk frå Vestland fylke. På landsbasis kjem 1,6% av totalvolum for økomjølka frå Vestland fylke. Det er særst viktig at det vert lagt til rette over heile landet for at ein konvensjonell bonde kan få leggja om til økologisk produksjon dersom det er vilje og interesse. Det er viktig at dette vert gjort no når det er satsing på økologisk, det er fokus på klima/miljø og ein har moglegheit for å byggja opp eit større økologisk produksjonsmiljø i heile landet.

Moglege løysingar som vi fremjar inn i jordbruksforhandlingane:

- Det må leggjast til rette for at meir økologisk grovfôr produserast der det skal brukast.
  - Auka arealtilskot på økologisk grovfôrproduksjon i sone 5-7. Gjer at det kan verte interessant for nokon av dei som produsera grovfôr for sal og leggja om til økologisk.
  - Soneinndeling på økologisk arealtilskot på same måte som tradisjonelt arealtilskot.
- Dyretilskot: «Strukturtilskot/trappetrinn» som på vanlege husdyrtilskotet. 1-16, 16-25 osv. deretter fleire trinn. Gjer at små og mellomstore bruk på Vestlandet får betre vilkår til å driva økologisk, gjer det meir økonomisk interessant for ein Vestlandsbonde med økologisk drift.
- Auka arealtilskot til økologisk kornproduksjon i kornområda.
- Utbetale meirpris til mjølkebønder som vil leggja om til økologisk produksjon på Vestlandet.
- Jobba for at vi òg ein stad på Vestlandet kan få omsett den økologisk produserte mjølka som økologisk vare. Ingen mottak her, og liten vilje til å sjå på moglegheiter for det. Det er ikkje eit godt teikn for nyrekruttering til denne produksjonsforma.

15. RMP

Med direktoratet sitt framlegg til fordelingsnøkkel vert pengar flytta til dei områda som har mest dyr. Tanken ser ut til å vere at til meir dyr ein har til meir pengar treng ein gjennom RMP. Dette er til dømes motsett av tanken bak korleis Vestland i dag deler ut pengar til miljøvenleg spreining av husdyrgjødsel. Her får ein betalt «høgt» pr dekar inntil 100 dekar. Det betyr at ein legg til rette for at også mindre gardsbruk kan kjøpe seg utstyr til å spreie på ein miljøvenleg måte. Det er ei erkjenning av at utfordringane for å utvikle eit klimasmart landbruk handlar om gardsbruka, og ikkje kvar enkelt kyr eller kvar enkelt sau. Landbruksdirektoratet nyttar ikkje tal jordbruksforetak som grunnlag i modellen. Det er etter vårt syn ein svakheit ved modellen.

Konsekvensen, om nøkkelen vert teken i bruk, vert ei omfordeling av midlar. Forslaget gir store utslag mellom regionane. Vestland får til dømes med utgangspunkt i løyvingane for 2021 ein reduksjon i tildelinga på 20%. Reduksjonen er også stor i Viken og Innlandet. Konsekvensen av endringane er flytting av pengar frå ein region til ein annan, og ein flyttar også pengar mellom produksjonane internt i regionen. Konkurranseskrafta til dei som i dag driftar bratt areal vert svekka og risikoen for at areal går ut av drift er openberr. Taparane i Vestland blir til dømes fruktbondene i Hardanger og geitebondene og sauebøndene i Aurland.

Direktoratet skal ikkje vere eit politisk verktøy for regjeringa som utøver skjønn. Direktoratet skal kome med gode fagleg fundamenterte framlegg som grunnlag for vedtak. Landbruket skal utviklast til eit enno meir klimasmart landbruk og redusere sine utslepp til luft og vatn. Då må ein auke løyvingane til RMP, ikkje flytte eksisterande økonomiske løyvingar i RMP på ein måte som set andre miljøverdiar og biologisk mangfald i fare. Det vil svekke den samla berekrafta i næringa.

- Denne gongen meiner vi det har gått noko fort i svingane og er utøvd så stor grad av skjønn, at det er trong for ein ny runde. Difor meiner vi avtalepartane må sjå vekk frå dette forslaget i forhandlingane i 2021. I staden må det settast ned ei partssamansett gruppe, som ser på det faglege grunnlaget på nytt fram til jordbruksoppgjæret 2022.

16. Klima

Det vil vere avgjerande at det vert brukt «gulrot» og ikkje «pisk» for å få landbruksnæringa til å gjere klimasmarte grep på eigen gard. Tiltak skjult som klimatiltak kan bygge ned ei heil næring om ikkje ein får bøndene med på laget.

- Tilskot til husdyrgjødsel nytta i biogassanlegg må styrkast
- Utvikle plusskundeavtaler med energiselskap som er tilpassa landbruket sine behov
- Styrke FOU satsing på utvikling av mindre anlegg med ulike grøne energiformer som kan gjere det einskilde gardsbruket sjølvforsynt med energi. Gjerne eit konkret prøveprosjekt i ei bygd
- Sikre at alle bønder i Vestland har likeverdige tilgang på posisjonssignal for presisjonslandbruk. Viktig klimatiltak, og det er store skilnader i pris for bøndene i vårt område for å ta i bruk slik teknologi. Nokre signal er gratis og andre kostar pengar.
- Stimulere til bruk av gjødselspreiar med seksjonskontroll, er like viktig som tilskot til nedfelling/nedlegging ved spreining av husdyrgjødsel. Har truleg større klimagevinst.
- Styrke klimarådgeving på den einskilde garden, medrekna rådgeving som optimaliserer bruk av ressursar og maskiner.
- Styrke RMP for å kunne gjennomføre fleire tiltak der siktemålet er å redusere utslepp av klimagassar. NB! Dette må skje med friske midlar – ikkje omfordeling mellom produsentar
- Kontroll på for mykje og for lite vatn vil vere viktig framover. Ei styrking av ordninga med grøfting med høve til å gjere regionale prioriteringar vil vere svært viktig. Tilskot må gjevast til liks med annan investering i prosent av kostnad. Det vil vere målretta.

Fraktordningane

- Avgjerande for å kunne ha eit landbruk over heile landet at desse vert styrka slik at dei dekker kostnadsveksten i ein periode der tal slakteri og kraftforfabrikkar vert færre.

17. Andre prioriteringar

- Vestland Bondelag ynskjer ei halvering av botnfrådraget.
- Teljedato gjev uheldige konsekvensar i marknaden. Med dagens teknologi bør det vere mogleg å kunne nytte gjennomsnittstal gjennom året som grunnlag for utbetaling av tilskot pr. dyr.
- **Prosjekt – redusere hjortebestanden**
Det vert til ulike år prioritert nokon område særskild i jordbruksoppgjeret. Vi meiner avtalepartane bør vurdere om det i jordbruksforhandlingane kan setjast av pengar til eit eige prosjekt på tema forvaltning av hjort med sikte på å redusere økonomisk tap knytt til beiteskade på eng og skade på skog.

Andre innspel frå grøntnæringa

Rekruttering

I avtaleguiden for 2020/2021 står det mellom anna på side 17 ..... *Nye produsenter bør prioriteres ved markedsvekst.* Dette skjer ikkje utan at heile verdikjeden jobbar i tråd med dette. Slik vi opplever det må det gjerast grep.

- Det er viktig å sjå på kva konkrete tiltak som kan setjast i verk for å rekruttere nye produsentar inn i næringa. I dag er det svært vanskeleg for nye å starte opp og sikre seg marknadstilgang. Særleg innan grønsakproduksjon.
- Det er også viktig å sikre at alle deler av landet kan ta del i utviklinga ved auka marknadsmoglegheiter innan produksjonar der marknaden veks
- Høve til livslang kompetanseutvikling er viktig
- Personar som vert seint fagleg «modne» er også ein framtidig ressurs for norsk landbruk. Det må difor sikrast at desse svært bevisste og motiverte studentane vert sikra ei god fagleg utdanning gjennom eit fleksibelt vaksengartner- og vaksenagronom-program.

Plantevernmidde og plantevernmiddeavgifta

Årleg vert det kravd inn langt meir avgift enn det vert ført tilbake til næringa til tiltak med miljøgevinst. (Jamfør intensjonen med plantevernmiddeavgifta)

- Det må innførast økonomiske tiltak som sikrar godkjenning av tradisjonelle plantevernmidde og biologiske plantevernmidde for små kulturar – gjeld også for godkjenning av preparat for bruksområde av mindre betydning («minor use»). Innkravd avgift må også kunne nyttast til forskning og utvikling av sjukdomsresistente sortar
- Godkjenning av nye plantevernmidde må ha lik praksis som i nabolanda våre.

Viktig med norsk produksjon av plantemateriale

Norsk planteproduksjon må vere i stand til å møte konkurransen frå importerte plantar slik at sortar som gjev norsk produksjon konkurransekraft, ikkje forsvinn. Vi må også ha beredskap for eventuelt utbrot av plantesjukdomar med tilhøyrande importforbod.

- Sagaplant og Graminor må tilførast midlar slik at dei er i stand til å levere grunnstammar. og sjukdomsfritt plantemateriale med ein kvalitet som er i samsvar med etterspurnaden.
- Det er viktig å foredla fram nye norske sortar som også framhevar den unike norske smaken

Fruktlagertilskotet - forslag om forskriftsendring for jamnare utbetaling ved til dømes avlingssvikt

Ved stor avlingssvikt (som i 2020) så dreg fruktpakkeria med seg svært låge avlingsstal to år fram i tid. For å gjere pakkeria meir økonomisk robuste i slike situasjonar, kjem Vestland Bondelag med følgjande framlegg til endring av forskrift for fruktlagertilskot:

- Fruktlagertilskotet vert rekna ut frå levering av klasse 1 (konsum) dei 5 siste åra. Det beste og det dårlegaste produksjonsåret vert fjerna frå grunnlaget, før utrekning av gjennomsnittet.

I den situasjonen norsk landbruk er no, treng vi sterkare styrande verkemiddel. Viss ikkje fryktar styret i Vestland Bondelag ein situasjon der store areal i Nord-Norge og bygder på Vestlandet vert liggande brakk. Kva då med legitimiteten til den sentraliserte attverande norske matproduksjonen?

Lukke til med svært viktig arbeid for matprodusentar i heile landet sine rammevilkår. Norsk matproduksjon i heile landet står midt i eit vegskilje med mange retningsval. Politikk må nyttast endå sterkare for å påverke retninga. Vi ser at dagens verkemiddel ikkje er tilstrekkeleg til å sikre arealbruken i heile landet. Vi ser bygder der fjøslyset er slått av og alternativ bruk av jordbruksarealet enn å produsere gras finst ikkje. DIFOR prioriterer vi trongen for investeringspakke i mjølkeproduksjonen så høgt ved årets forhandlingar. Det handlar om så mykje meir enn mjølk.

Med venleg helsing

Elektronisk godkjent, utan underskrift

Anders Felde

Merete Støfring

Statistikk som synleggjering av utvikling og grunnlag for prioriteringane

Kolonne1	Tal henteopunkt	Tal lausdriftsfjøs	Tal båsf	Liter totalt	Volum frå Lausdriftsfjøs Liter	Volum frå Båsfjøs Liter	% frå lausdriftsfjøs	Gjennomsnittsslevert	Gj. Lausdriftsfjøs	Gj. Båsfjøs	% båsfjøs
Agder	272	76	196	42557649	20487487	22070162	48,1	156462	269572	112603	72
Vestland	1114	333	781	170290104	93795229	76494875	55,1	152864	281667	97945	70
Innlandet	1320	509	811	234680100	144541391	90138709	61,6	177788	283971	111145	61
Troms og Finnmark	262	109	153	51589622	32196184	19393438	62,4	196907	295378	126754	58
Møre og Romsdal	651	272	379	135628369	90661180	44967189	66,8	208339	333313	118647	58
Rogaland	921	385	536	205968081	130430181	75537900	63,3	223635	338780	140929	58
Nordland	487	212	275	102694732	65690171	37004561	64,0	210872	309859	134562	56
Trøndelag	1429	763	666	332638578	243389231	89249347	73,2	232777	318990	134008	47
Viken	401	221	180	94216053	71586082	22629971	76,0	234953	323919	125722	45
Vestfold og Telemark	135	79	56	30605413	25161520	5443893	82,2	226707	318500	97212	41
TINE	6992	2959	4033	1400868701	917938656	482930045	65,5	200353	310219	119745	58

Nøkkeltal båsfjøs og lausdrift: Kjelde Tine

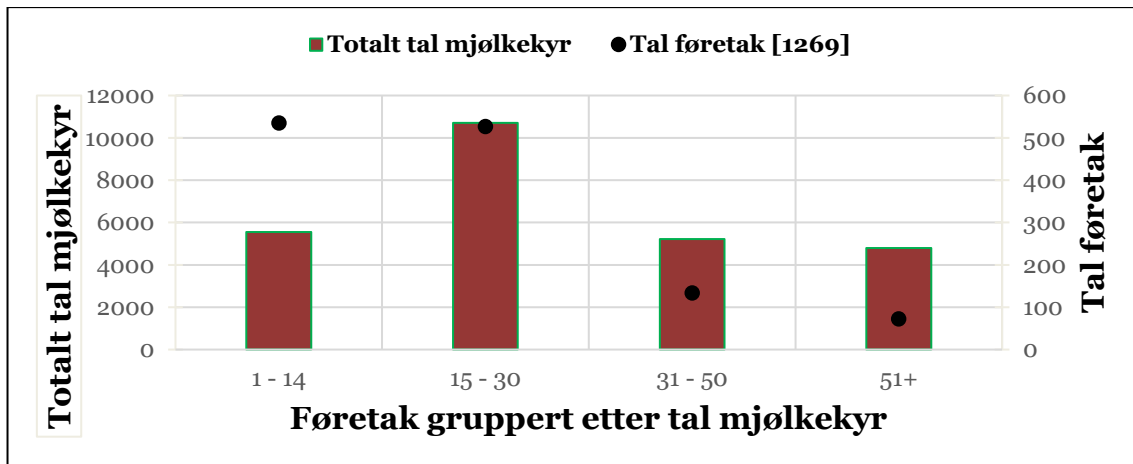
Endelige tall for det ekstraordinære salget av melkekvoter 2020, 22. september 2020

Produksjonsregion	Avsatt mengde	Antall selgere	Innvilget salg til staten	Antall på venteliste
Tidligere Østfold og Vestfold fylke	1 335 400	13	1 832 185	6
Oslo og tidligere Akershus fylke	750 474	7	831 712	6
Tidligere Hedmark fylke	2 300 691	23	1 910 657	
Tidligere Oppland fylke	4 468 140	54	3 274 675	
Tidligere Buskerud fylke	876 780	11	929 399	3
Tidligere Telemark fylke	366 344	6	453 269	3
Agder	1 256 136	19	1 727 304	14
Rogaland	7 139 073	66	5 422 283	
Vestland	4 892 498	77	4 920 657	49
Møre og Romsdal	3 667 115	46	3 698 173	4
Trøndelag	8 687 139	77	7 014 508	
Nordland	2 779 210	25	2 024 179	
Tidligere Troms fylke	915 551	10	983 088	6
Tidligere Finnmark fylke	565 447	2	175 519	
Totalt	40 000 000	436	35 197 608	91

Kjelde: Landbruksdirektoratet

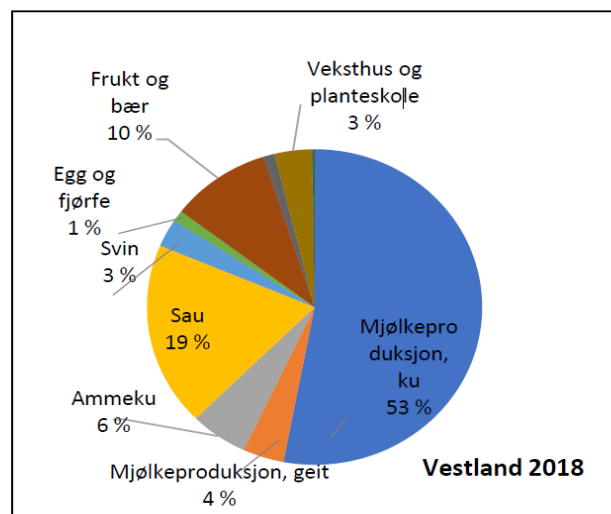
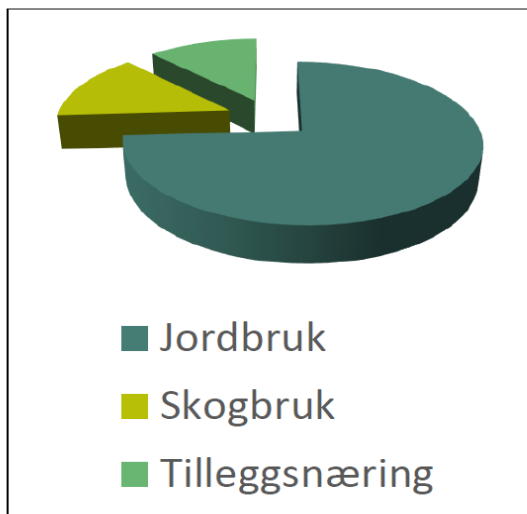
Det HASTAR med sterkare stimulerande tiltak då svært mange må sjå seg sjølve og garden som ein del av framtida FØR nye krav til dyrevelferd vert gjeldande frå 2024. Det hastar meir for mjølkebruka i Vestland enn for andre deler av landet der meir mjølk allereie vert produsert i lausdrift. 77 mjølkeprodusentar ville selje kvoten sin i den ekstraordinære

utkjøpsordninga i 2020. Dei ser seg ikkje som mjølkeprodusentar inn i framtida. Vi må gjere grep som får fleire mjølkeprodusentar i Vestland til å sjå på seg sjølve som ein del av framtida.

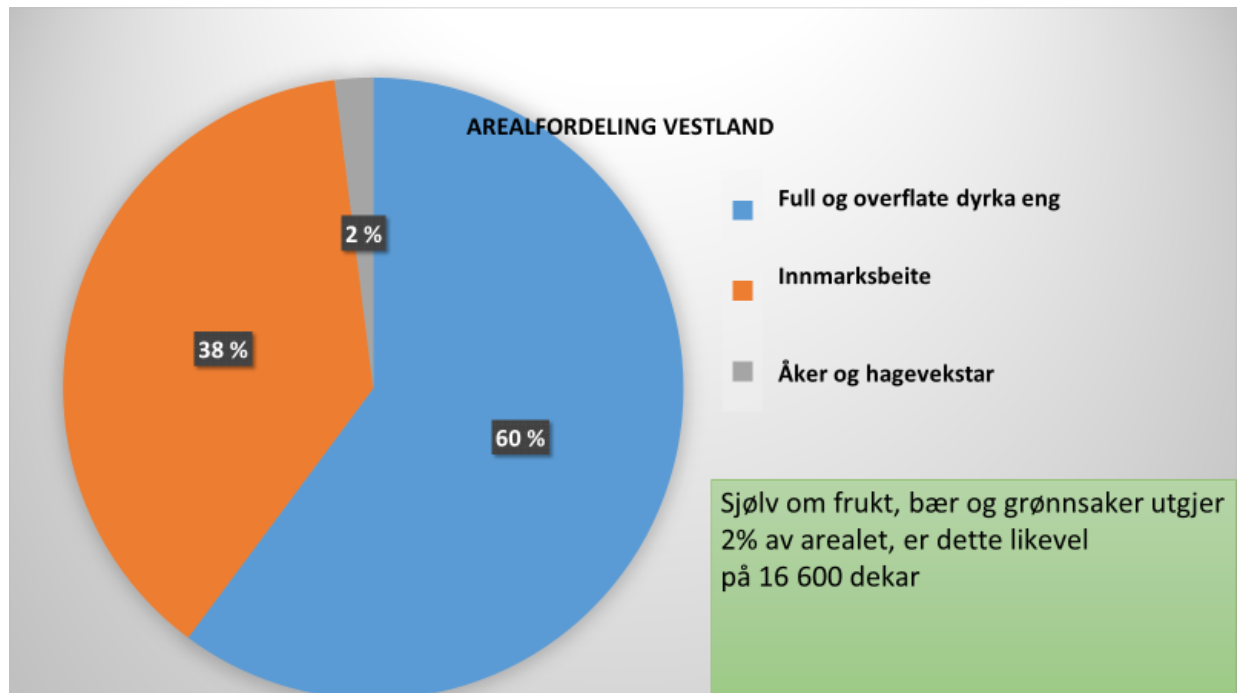
Mange små og nokon store føretak, tala er frå 2018 så nokon færre føretak i 2021, men fordelinga i storleik dei i mellom er framleis like utfordrande med tanke på å få til overgangen frå bås-fjos til lausdrift.

Kjelde: Fylkesmannen i Vestland

Verdiskaping i landbruket i Vestland – kjelde Nibio rapport 174/2018.

Skissa ovanfor syner kvifor Vestland Bondelag held eit svært sterkt fokus på utviklinga i mjølkeproduksjonen og prioriterer verkemiddel som kan sikre omlegginga frå bås til lausdrift så høgt.

Ut frå tabellane nedanfor for storfe og sau og lammekjøtt ser vi tydeleg at Vestlandet beståande av Vestland og Møre og Romsdal er den delen av landet som heilt klart tapar største relative produksjonsdelar over tid. Tapte produksjon i volum er stort. Konsekvensen av redusert produksjon vert ekstensivering av arealbruk og areal som har gått ut av produksjon.

Det ser ut som det er ei utflating i nedgangen for Vestlandet dei siste åra, men pila peikar framleis feil veg. Difor vil det vere dramatisk for arealbruken og verdiskapinga frå landbruket på vestlandet om overgangen frå bås fjøs til lausdrift ikkje lukkast for dei resterande produsentane, som framleis driv sin produksjon i bås fjøs.

Produksjon av storfe kjøtt

Fylke/år	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019
Heile landet (Tonn)	90 569	86 960	81 873	79 672	85 198	89 396	87 008

Del av produksjonen:

	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019
Østlandet	26,9	26,9	27,8	29,8	30,9	32,7	30,3
Agder/ Telemark	4,9	4,7	4,8	5,1	5,3	5,7	5,4
Rogaland	16,2	16,8	17,2	16,7	16,6	16,3	16,8
Vestlandet	21,7	20,8	19,1	18,1	17,7	17	16,9
Trøndelag	20,9	21,1	20,6	20	20,1	18,9	21
Nord-Norge	9,4	9,7	10,4	10,3	9,5	9,4	9,6

Kjelde: Resultatkontrollen, budsjettneemnda for jordbruket

Produksjon av sau og lammekjøtt i tonn

Fylke/år	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019
Heile landet (Tonn)	23 319	25 398	24 435	25 555	27 442	26 970	24282

Del av produksjonen:

	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019
Østlandet	24,3	24,9	23,8	24,9	26,1	27,8	25,4
Agder/ Telemark	7,5	6,9	6,2	5,9	5,9	6,2	5,8
Rogaland	17,8	20,2	21,5	21,2	20,6	19,7	21,2
Vestlandet	26,7	23,3	23	22,8	22,3	21,2	21,8
Trøndelag	9,4	9,9	9,4	9,9	10,4	10,4	11
Nord-Norge	14,3	14,8	16,1	15,3	14,8	14,7	14,9

Kjelder: Resultatkontrollen, budsjettnemnda for jordbruket

Tal ammekyr

	2005	2013	2016	2019	% 2005	%2019
Østfold	1991	2127	2311	3042		
Oslo og Akershus	2303	2659	2989	3781		
Buskerud	3206	4279	4908	5615		
Viken	7 500	9 065	10 208	12 438	15	13,5
Hedmark	5722	7902	8828	10581		
Oppland	5700	9765	11450	14429		
Innlandet	11 422	17 667	20278	25010	22,8	27
Vestfold	2229	2640	2907	3152		
Telemark	1655	2276	2670	3288		
Vestfold og Telemark	3 884	4 916	5 577	6 440	7,8	7
Aust-Agder	684	1400	1556	1975		
Vest-Agder	1532	2425	2721	3815		
Agder	2 216	3 825	4 277	5 790	4,4	6,3
Rogaland	4 880	8 096	9 788	11 800	9,7	12,8
Hordaland	2381	2481	2493	2843		
Sogn og Fjordane	1655	1848	1837	2342		
Vestland	4 036	4 329	4 329	5 185	8	5,6
Møre og Romsdal	3 210	3 331	3 572	4 124	6,4	4,5
Trøndelag	8 760	10 482	12 216	14 893	17,5	16,1
Nordland	3 347	4 929	4 932	5 576	6,7	6
Troms	762	827	903	1 095		
Finnmark	67	75	99	100		
Troms og Finnmark	829	902	1 002	1 195	1,7	1,3
Landet	50 084	67 542	76 180	92 451		

Produksjon av svinekjøt i tonn

Fylke/år	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019
Heile landet (Tonn)	102 847	112 331	128 752	134 669	137 250	137 329	132 283

Del av produksjonen:

	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019
Østlandet	45,2	42,5	40,7	40,2	40	39,8	40
Agder/ Telemark	3,5	3,1	2,8	3,2	3,2	3,3	3,2
Rogaland	22,7	27,1	28,8	29,6	29,4	28,9	29,1
Vestlandet	5,5	5	5	5,7	5,2	5,4	5,3
Trøndelag	18,4	17,7	17	15,4	16,3	16,8	16,9
Nord-Norge	4,8	4,7	5,8	6	6	5,8	5,4

Kjelde: Resultatkontrollen, budsjettneemnda for jordbruket

Tal jordbruksverksemder i drift - etter storleik – 2019

	Østfold	Aker/Oslo	Hedmark	Oppland	Buskerud	Vestfold	Telemark
< 100	409	402	669	1 145	674	400	633
100-199	488	444	625	1 288	600	327	358
200-299	349	299	484	799	310	178	150
300-499	400	359	595	636	267	193	117
500-799	242	250	379	273	154	122	66
>800	200	223	275	118	96	99	36
Sum	2 088	1 977	3 027	4 259	2 101	1 319	1 360
Da/bruk gj.sn.	347	379	346	233	241	305	180
	Aust Agder	Vest Agder	Rogaland	Hordaland	Sogn og Fj	Møre og R.	Trøndelag
< 100	314	472	1 146	1 673	1 184	805	1 161
100-199	170	269	995	749	893	612	1 417
200-299	80	140	731	340	431	401	1 075
300-499	79	142	718	216	230	388	1 170
500-799	29	58	349	60	51	143	583
>800	6	5	119	20	12	45	257
Sum	678	1 086	4 058	3 058	2 801	2 394	5 663
Da/bruk gj.sn.	165	174	245	133	151	215	287
	Nordland	Troms	Finnmark		LANDET		
< 100	420	175	66		11 748		
100-199	469	198	53		9 955		
200-299	350	149	45		6 311		
300-499	415	187	53		6 165		
500-799	225	90	39		3 113		
>800	73	38	24		1 646		
Sum	1 952	837	280		38 938		
Da/bruk gj.sn.	282	288	325		294		

Kjelde: Resultatkontrollen, budsjettnemnda for jordbruket

Næringspolitisk
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO
Norge

Vår saksbehandler
Mina Mjærum Johansen
+47 91 77 58 31

Vår dato
15.03.2021
Deres dato

Vår referanse
20/00750-2
Deres referanse

Østfold Bondelag - Innspill til jordbruksforhandlingene 2021

Innspillet er basert på fylkesstyrets behandlinger av dette 18. februar og 11. mars 2021. Østfold Bondelag har mottatt innspill fra felles korn- og miljøutvalg og grøntutvalg med Akershus Bondelag, samt innspill fra 22 lokallag gjennom Quest Back, ett medlem og 13 produsentlag, avslag og organisasjoner. Innspillet er bygd opp etter mal fra Norges Bondelag.

1. Oppsummering over de mest prioriterte tiltakene

Østfold Bondelag støtter Stortingets målsetting for jordbruket, og presiserer at økt matproduksjon må være med grunnlag i norske ressurser, og mener at politikk og virkemidler må støtte opp om målet. Å øke jordbruksproduksjon i Østfold er viktig for å bevare både matindustri og sysselsetting. Østfold Bondelag ønsker et levende landbruk over hele landet, og i alle deler av fylket vårt. Det gir best utnyttelse av de knappe nasjonale arealressursene, som er grunnlaget for all produksjon. Videre ønskes en variert bruksstruktur, der strukturen må være tilpasset landskapet og arealene, og ikke motsatt. Helt sentralt står ei inntekt som gir bærekraftige driftsenheter, der fornying, innovasjon og rekruttering faller naturlig.

Tollvern og økt tollbeskyttelse er viktig for det meste av norsk landbruks produkter for å opprettholde konkurransekraften. For en økning av produksjonen innen grønt, potet, frukt og bærproduksjoner, vil det være avgjørende å få på plass bedre tollbeskyttelse.

Norges Bondelag vedtok nytt næringspolitisk program høsten 2020. I dette er det formuleringer som omhandler kanaliseringpolitikk, bruk av arealer, samt inntektsutvikling og forutsigbarhet for melk -og ammekuproduksjonen på flatbygdene. **Østfold Bondelag er redd samholdet i næringa vil forvitne hvis disse tiltakene gjennomføres. Vi mener at Norges Bondelag alltid må ha som formål å inkludere og skape samhold, og arbeide for inntektsutvikling for den aktive bonden. Årets jordbruksoppgjør vil vise hvilken kurs som blir valgt.**

Østfold Bondelag ønsker å prioritere følgende tiltak i årets jordbruksforhandlinger:

- Det er viktig å sikre en god **kornøkonomi**, både gjennom økte priser og budsjettmidler. En økning i målpris må veies opp mot økonomien i husdyrproduksjonene, og kompenseres fullt ut med bruk av **prisnedskrivningstilskudd**.
- Etablering og økning av husdyrhold må betinge nok spredeareal og bærekraftig arealbruk. Gras- og beiteområder må ha samme inntektsmulighet, uavhengig hvor de ligger i landet. Det

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Løkenveien 4, 1811 ASKIM, Tlf: 69 89 81 50
Besøksadresse: Løkenveien 4, 1811 ASKIM
Bankkonto: 8101.05.12891, **Org.nr.:** 985063001 MVA
ostfold@bondelaget.no, bondelaget.no/ostfold eller nettbonden.no

Norges Bondelag

Bankkonto: 8101.05. 91392
Org.nr: 939678670

er derfor viktig at det **grasbaserte husdyrholdet på Jæren, Agder/Rogaland og Østlandets flatbygder løftes**, etter flere år med negativ inntektsutvikling.

- Det er et stort behov for å modernisere driftsapparatene, både i husdyr- og plante-produksjoner. Potten til **investeringsvirkemidler** må derfor økes.
- Det skal være lønnsomt å være en klima- og miljøvennlig bonde. Derfor må **RMP-potten økes med 50 prosent og SMIL-potten økes vesentlig**, særlig i fylker med store utfordringer med avrenning til vassdrag og kyst. Dette for å gi bøndene en reell kompensasjon, sikre vannkvaliteten og mulighet til å gi tilskudd til **klimasmarte** tiltak som fangvekster, nedlegging/nedfelling av husdyrgjødsel og vedlikehold av hydrotekniske anlegg.
- Østfold Bondelag kan ikke akseptere å innføre den foreslåtte **fordelingsnøkkelen** for RMP. Vi mener at nøkkelen forsterker den eksisterende underfinansieringen av tiltak mot avrenning av jord og næringsalter til sårbare vassdrag. Modellen må inneholde sårbarhetskriterier, og utslipp til vassdrag med dårlig økologisk tilstand må prioriteres høyere i fordeling av midler.
- **Velferdsordningene** må styrkes, noe som er et viktig element i forhold til rekruttering til næringa. Østfold Bondelag ønsker her særlig å prioritere avløsning til sjukdom og fødsel mv. og avløsning til ferie og fritid.
- Det må innføres **trappetrinn og tak** på arealtilskudd innen grøntproduksjonene, jf. forslag under kapittel 9.
- I tillegg bør det innføres **trappetrinn på arealtilskudd for korn** på under og over 800 dekar, og der arealtilskuddet må økes vesentlig for de første 800 dekanene.
- Sikre tilgang på nødvendige og **effektive bekjempelsesmetoder/plantevernmidler** for å sikre vår plantehelse og konkurransekraft.
- Innføre **kartbasert utmåling av arealtilskudd** på skiftenivå, basert på Nibios jordsmonnkartlegging. I påvente av dette må grensekommunene **Marker og Aremark** legges til arealsone 3, i likhet med tidligere Rømskog kommune.
- Innføre et **småskiftetilskudd** på kr 400 per skifte for skifter under 10 dekar, der det dyrkes korn.

Målpriser:

- a. Østfold Bondelag mener at målprisene på **korn** må økes slik at de dekker kostnadsveksten. I tillegg må mathvete og proteinvekster heves med 20 øre per kilo utover kostnadsdekning. Vi ønsker videre at det innføres en målpris for proteinrik fôrhvete, som bør ligge mellom mathvete og bygg i målpris.
- b. Målprisen på **melk** økes med 15 øre per liter.
- c. Målprisen på **svin** økes med kr 2,00 per kg.
- d. Dagens målprissystem er en viktig bærebjelke, og mål for mulig prisuttak i de enkelte kulturer innenfor potet, grønt, bær og frukt. Vi mener at det er rom for å øke målprisen med 5,0 prosent for **frukt, bær og grønnsaker** og 35 øre for **poteter**.

Innholdsfortegnelse:

1.	Oppsummering over de mest prioriterte tiltakene	1
	Innholdsfortegnelse:	3
	Innledning:	3
2.	Inntekt og inntektsutvikling.....	7
3.	Kanaliseringspolitikk	8
4.	Storfekjøtt – ammeku	11
5.	Sau og lam	12
6.	Svinekjøtt	13
7.	Egg og fjørfekjøtt.....	13
8.	Ku- og geitemelk	15
9.	Grønnsaker, frukt, bær og potet.....	17
10.	Korn og kraftfôr	20
11.	Andre produksjoner	22
12.	Investeringer.....	23
13.	Velferdsordninger	24
14.	Økologisk landbruk.....	25
15.	RMP	26
16.	Klima.....	27
17.	Annet.....	28

Innledning:

Den politiske situasjonen

Østfold Bondelags innspill til jordbruksforhandlingene 2021 er utarbeida i et kjent politisk landskap, men med et partilederskifte i Fremskrittspartiet, et kommende Stortingsvalg, 13. september, og mange ukjente faktorer knyttet til covid19-situasjonen.

Mindretallsregjeringa, bestående av Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, blei presentert 24. januar 2020, etter at Fremskrittspartiet valgte å trekke seg fra regjering. Mindretallsregjeringa, ledet av statsminister Erna Solberg, skal regjere på grunnlag av Granavoll-plattformen, som blei laget da KrF blei med i regjering, januar 2019. I denne heter det blant annet:

«Landbrukspolitikken skal fortsatt bygge på disse fire bærebjelkene: Et velfungerende importvern, samvirkebaserte markedsordninger, forhandlingsinstituttet med årlige jordbruksoppgjør, og en eiendomspolitikk for å sikre den selveiende bonden. Regjeringen baserer sin landbrukspolitik på en klar forståelse av at bonden er selvstendig næringsdrivende.» Og videre: *«Regjeringen ønsker et aktivt og lønnsomt jordbruk over hele landet, med produksjoner og foretaksstrukturer som bygger på lokale jord-, beite-, skog- og utmarksareal. Et jordbruk der inntektsmuligheten også sikres for ulike bruksstørrelser, er en viktig forutsetning for å nå dette målet».*

Granavoll-plattformen bygger på det arbeidet blant annet KrF la ned i behandlinga av jordbruksmeldinga «Endring og utvikling - En fremtidsrettet jordbruksproduksjon» (Meld. St. 11 (2016-2017)). I innstillinga til denne (Innst. 251 S), skreiv en samlet næringskomité at

«jordbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Av hensyn til beredskap ressursutnyttning, verdiskaping, sysselsetting og klima er det viktig at norsk jordbruk produserer de fôr- og matvarene som det ligger til rette for å produsere i Norge, og i et omfang som kan dekke innenlands etterspørsel og eksport. Komiteen viser til at utgangspunktet for matproduksjonen er arealressursene. Forvaltningen av disse må derfor ha et evighetsperspektiv».

Videre var komitéen enige om at jordbruket skal ha et inntektsmål; «For å sikre rekruttering, og for å løfte inntektsmulighetene i næringen, skal inntektsmålet være å redusere inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet. God markedstilpasning og produktivitetsutvikling vil være en forutsetning for inntektsdannelsen».

Årets Stortingsvalg blir veldig spennende. Meningsmålinger viser at Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet sliter med lavere oppslutning enn tidligere, mens Høyre og Senterpartiet har gode målinger. Kristelig Folkeparti og Venstre ligger rundt sperregrensa på 4,0 prosent, og begge må over denne for at den borgerlige regjeringa kan få fornyet tillit etter valget. I tillegg knyter det seg stor spenning til hvordan lederskriftet i Fremskrittspartiet vil slå ut for partiet, og det borgerlige alternativet. På den rødgrønne siden er det spørsmål om hvem som eventuelt skal inn i denne, og hvem som blir statsministerkandidat for dette alternativet.

Statlig oppkjøp av melkekvoter

Oktober 2019 blei Norges Bondelag enig med staten om hvordan man skal utfase 100 mill. liter melk. Avtalen innebar statlig oppkjøp av melkekvoter tilvarende 40 mill. liter i perioden 1. januar til 31. mars 2020. I hver kvoteregion skulle ordninga løpe til regionens fastsatte oppkjøpsvolum var nådd. Prisen for kvotene skulle variere mellom kr 10,00 og kr 15,50 per liter melk, avhengig av hvilken kvoteregion kvota lå i. Utkjøpet skal ha virkning fra kvoteåret 2021.

Sluttstrek for utkjøpsordninga blei satt ved utbetaling av melkekvotene innenfor ordninga februar 2021. Staten kjøpte opp totalt 35 mill. liter av 435 selgere til en verdi av 478,5 mill. kroner. Staten bidro med 175 mill. kroner.

I kvoteregionen for Østfold og Vestfold solgte 13 selgere 1,8 mill. liter melk gjennom ordninga. I denne regionen var det stor interesse for salg. I regionene Rogaland, Hedmark, Oppland, Trøndelag, Nordland og Finnmark blei det derimot solgt mindre enn volumet som var avsatt gjennom ordninga.

Jordbruksforhandlingene 2020

Østfold Bondelag sendte inn sitt innspill til fjorårets jordbruksforhandlinger 13. mars. Det var den samme dagen Norge stengte ned, som følge av covid19-situasjonen. Norge blei gradvis åpnet igjen fra medio mai til medio juli, og jordbruksforhandlingene blei følgelig preget av situasjonen i både form og innhold.

Norges Bondelags representantskap ble avholdt digitalt 3. april, og i en svært forenklet utgave. Representantskapet behandlet to saker; jordbruksforhandlingene 2020 og landbrukets klimaplan. Representantskapet ba forhandlingsutvalget komme fram til en best mulig jordbruksavtale med de begrensninger og muligheter som ligger i den krevende situasjonen landet befinner seg i. Vel vitende om at tallgrunnlaget som trengs for å arbeide fram landbrukets krav, som økonomiske prognoser fra SSB, tall fra Budsjettneemnda fra landbruket og resultatet av lønnsoppgjørene (utsatt til august), ikke ville bli utarbeidet denne våren, ønsket representantskapet at det skulle bli gjennomført forenklete forhandlinger våren 2020. Dette for å fastsette ny avtale og nye målpriser fra 1. juli 2020.

17. april la budsjettneemnda fram tall for 2019, men ikke prognoser for 2020 grunnet stor usikkerhet. Tallene viste at det ikke har vært inntektsvekst i jordbruket i perioden 2015-2019. Grunnlaget viste en inntektsnedgang for bonden fra 2018 til 2019 på over 6 prosent eller 23 200 kroner per årsverk. Det var en usikkerhet knyttet til dette tallgrunnlaget på grunn av tørka i 2018.

23. april startet jordbrukets organisasjoner konsultasjoner med staten om mulighet for en avtale, og tre dager etter bekreftet avtalepartene at de ville arbeide for en forenklet jordbruksavtale. Fordi det var behov for avklaringer, og fordi det var færre temaer å forhandle om, satte partene en frist til 30. april om å gjennomføre forhandlingene.

Partene overholdt fristen, og den 30. april skrev Norges Bondelag, Norsk Bonde- og småbrukarlag og staten under på den forenklete avtalen. Denne inneholdt økte budsjettoverføringer på kr 350 mill. kroner, økte målpriser med kr 300-310 mill. kroner og ledige midler for 2019 og 2020 på 93,5 mill. kroner. Temaene avtalen inneholdt var justerte målpriser fra 1. juli 2020, bevilgninger over statsbudsjettet for 2021, disponering av ledige midler for 2020, vilkår for ordinær kvoteomsetning for melk og å følge opp klimaavtalen jordbruket har med staten. Det ble forsøkt å ikke gjøre omfordelende tiltak. For ku- og geitemelk ble det bestemt at statlig andel av omsatt kvote skal øke fra 20 til 40 prosent fra kvoteåret 2022 til kr 4 per liter.

Klimakur 2030, Landbrukets klimaplan og regjeringas klimamelding

31. januar 2020 la Miljødirektoratet fram sitt kunnskapsgrunnlag *Klimakur 2030*. Sammen med flere direktorater, deriblant Landbruksdirektoratet, har Miljødirektoratet analysert potensialet for å redusere utslipp av klimagasser fra ikke-kvotepiktig sektor, samt tiltak som øker opptaket og reduserer utslipp fra skog og annen arealbruk.

Blant tiltakene i Klimakur 2030 ligger et forslag om å redusere mengden i de nasjonale kostholdsrådene fra 500 gram til 330 gram per uke. Norges Bondelag reagerte sterkt på forslaget, da dette vil medføre 6 300 færre årsverk i jordbruket, brakklegging av 1 mill. dekar matjord, og en svekking av flere av målene i jordbrukspolitikken som matsikkerhet og beredskap, økt sjølforsyning, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og et bærekraftig landbruk med lavere klimagassutslipp.

Som en oppfølging av avtalen jordbruket gjorde med staten juni 2019, vedtok jordbruket *Landbrukets klimaplan* på representantskapet i april 2020. Her følges avtalen opp med åtte ulike tiltak for å redusere klimagasser og øke opptaket av karbon tilsvarende 5 mill. tonn CO₂-ekvivalenter innen 2030.

Regjeringa la fram Meld. St. 13 (2020–2021) *Klimaplan for 2021–2030* den 8. januar 2021. I denne peker regjeringa på avtalen jordbruket har med staten og det foreslås ikke kjøttkutt direkte. Regjeringa mener at landbrukets plan er for ambisiøs, og at det reelle kuttet ligger nærmere 0,6 til 0,9 mill. CO₂-ekvivalenter enn næringsagen egen plan på 5 mill. tonn. Regjeringa mener derfor at matsvinn og kjøttkutt derfor må kompensere for den delen landbruket ikke reduserer selv.

Nytt næringspolitisk program

Store deler av årsmøtet blei viet til behandling av nytt næringspolitisk program 2020-2024 for Norges Bondelag, hvor det legges overordnede føringer for organisasjonens politikk og synspunkter på sentrale områder. Kanaliseringpolitikk var ett av temaene som blei debattert mest, og Østfold Bondelag var og er opptatt av en styrking av økonomien for alle produsenter, enten de kommer fra distrikt eller flatland.

Covid19-situasjonen påvirker norsk landbruk

Covid19-situasjonen har preget landet det siste året. For norsk landbruk har situasjonen og nedstengte grenser preget landbruket både positivt, med større etterspørsel på en rekke varer, men og også negativt, særlig for grøntnæringa, som sleit og fremdeles sliter med å få inn utenlandsk arbeidskraft. I stort klarte man å skaffe det meste man trengte av arbeidskraft, enten den kom fra EØS-området, fra såkalte tredjeland eller blei rekruttert i Norge. Situasjonen har ytterligere forverret seg i løpet av vinteren, slik at det i skrivende stund er svært krevende å få inn utenlandsk arbeidskraft, og umulig hvis denne kommer utenfor EØS-området. I utgangspunktet er det nå kun kritisk personell innen de samfunnskritiske områdene som får passere grensa. I

landbruket er grønt- og husdyrproduksjonene som er definert som samfunnskritiske, mens kritisk personell til disse ennå ikke er endelig definert.

I tillegg til å få arbeiderne inn var det også mer krevende å innkvartere arbeidere på en smittevernmessig forsvarlig måte i 2020. Dette skapte større utgifter for de som er avhengig av denne arbeidskraften i sin produksjon. Disse ekstraavgiftene er ikke kompensert i noen av krisepakken Stortinget har vedtatt det siste året. I 2021 tyder det på at karanteneinnkvartering ytterligere strammes inn, og dette betyr at enda større kostnader veltes over på produsentene.

På den positive siden betyr stengte grenser at markedet innenlands blir større. Man ser at det har blitt økt etterspørsel etter en rekke produkter som kjøtt, egg og melk. Reint praktisk betyr det at reguleringslagrene med kjøtt så å si er tomme, og at man har økt forholdstallet for melk for å fylle tomme lagre av ost og smør.

Prisstigning og lønnsoppgjør

Den foreløpige rapporten fra Teknisk beregningsutvalg (TBU) viser at prisstigningen (KPI) økte med 1,3 prosent fra 2019 til 2020. KPI forventes å øke med 2,6 prosent det kommende året (2020-2021), men det er knyttet usikkerhet til pandemiens påvirkning på økonomien, samt utviklinga av kronekursen og energiprisene framover. Lønnsoppgjøret 2021, som er et mellomoppgjør, er ennå ikke startet, men Østfold Bondelag registrerer at ansatte i det offentlige ønsker å bli tilgodesett med større lønnsvekst enn det moderate oppgjøret de gjennomførte høsten 2020.

Forventninger til årets jordbruksforhandlinger

Østfold Bondelags innspill til årets jordbruksforhandlinger vil ta utgangspunkt i de politiske signalene om landbrukspolitikken og øvrige samfunnstrender. Det er i dag et betydelig gap mellom hva et årsverk i jordbruket betaler seg i forhold til hva som er gjennomsnittlig lønnsnivå for en lønsmottaker. Gode inntektsmuligheter er avgjørende for rekruttering inn i næringa og for å nå de ambisiøse målene for norsk landbruk. **Østfold Bondelag mener at ambisjonsnivået for årets jordbruksforhandlinger må være at inntektsmuligheten for matprodusenter må bli betydelig høyere enn inntektsveksten til lønsmottakere, målt i kroner, for å tette gapet mellom disse. Dette vil bidra til å sikre rekruttering til næringa og Stortingets mål om økt matproduksjon og beredskap.**

Østfold er viktig for å oppnå nasjonalt mål om økt selvforsyning

I Stortingets behandling av Meld. St. 11 (2016-2017) understreker et samla Storting at jordbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Stortinget vil at jordbrukspolitikkenes hovedmål skal være økt matproduksjon med grunnlag i norske ressurser fordi en vil ha høyest mulig selvforsyning.

Bare 3 prosent av landet er dyrka mark og bare 1/3 av dette arealet er egnet til kornproduksjon eller til grønnsaker, poteter, frukt og bær (grøntproduksjon). For å oppnå målet om høyest mulig selvforsyning, vil det derfor være avgjørende å produsere mest mulig matkorn og mat som puttes rett i munnen. Fordi det som tidligere utgjorde Østfold fylke (heretter omtalt som Østfold) innehar om lag 1/5 av landets kornarealer, og også har gode områder for å produsere grønt, er det spesielt avgjørende å ta vare på matjorda her. Gode råvarer fra nærrområdene er også avgjørende for næringsmiddelindustrien i Østfold og de 3 100 arbeidsplassene som finnes her.

Østfold Bondelag støtter Stortingets målsetting, og presiserer at økt matproduksjon må være med grunnlag i norske ressurser. Å øke jordbruksproduksjon i Østfold er viktig for å bevare både matindustri og sysselsetting.

Østfold Bondelag mener at politikk og virkemidler må støtte opp om målet om økt matproduksjon. Østfold Bondelag ønsker:

- et levende landbruk over hele landet, og i alle deler av Viken fylke. Det gir best utnyttelse av de knappe nasjonale arealressursene, som er grunnlaget for all produksjon.

- en variert bruksstruktur. Strukturen må tilpasses landskapet og arealene, ikke motsatt
- inntekt som gir bærekraftige driftsenheter der fornying, innovasjon og rekruttering faller naturlig

2. Inntekt og inntektsutvikling

Det er i dag et betydelig gap mellom hva et årsverk i jordbruket betaler seg i forhold til hva som er gjennomsnittlig lønnsnivå for en lønsmottaker. Dette har også Stortinget erkjent. **Østfold Bondelag mener at ambisjonsnivået for årets jordbruksforhandlinger må være at inntektsmuligheten for matprodusenter må bli betydelig høyere enn inntektsveksten til lønsmottakere, målt i kroner, for å tette gapet mellom disse. Dette vil bidra til å sikre rekruttering til næringa og Stortingets mål om økt matproduksjon og beredskap. Produksjoner som blei hengende etter i 2020 må prioriteres i årets oppgjør.**

Østfold Bondelag mener at Staten har anerkjent kostnadsveksten i sine tilbud i de ordinære jordbruksforhandlingene siste år. Østfold Bondelag forventer at dette prinsippet videreføres i årets forhandlinger, og vi tenker her spesielt på lav kronekurs og stigende energipriser. Dette kan gi en økning på utgifter til blant annet strøm, drivstoff og transport på energisiden, og til blant annet kraftfôrråvarer, handelsgjødsel, plantevern, maskiner, redskap og andre importvarer.

Jordbruket blir stadig mer kapitalkrevende. Norske bønder, og deres familier, har en stor og økende egenkapital bundet til driftsapparatet for matproduksjon. Bønder har også økende kostnader til leie av jord og melkevot. Dette, i tillegg til ettervirkningene etter tørkesommeren 2018, gjør at mange bønder ikke kjenner seg igjen i grunnlagsmaterialet for jordbruksforhandlingene. Flere har tatt til orde for å endre resultatmålet fra «vederlag til arbeid og egenkapital» til «vederlag til arbeid» for å gi renter til innskutt, og dermed bundet, egenkapital. En slik endring må vedtas av Stortinget, og Norges Bondelag forsøkte å endre denne seinest ved landbruksmeldinga i 2011/2012, men uten hell. **Østfold Bondelag støtter Norges Bondelags arbeid med å få jordleie inn som en kostnad i totalalkylen, da flere og flere utleiere av jord ikke er aktive innen jordbruket. Videre ber vi om at Norges Bondelag gjør en vurdering på hvordan tallgrunlaget kan gi et bedre bilde på den reelle inntekta i jordbruket, og ikke minst hvordan man kan oppnå dette i dagens og framtidige politiske landskap.**

Østfold Bondelag mener at **målpris** må økes der det er muligheter i markedet. I år synes disse mulighetene noe større enn tidligere, og vi foreslår en økning av prisen på korn, gris, melk og grønt. Det er også viktig at markedsregulator klarer å ta ut målprisene i markedet. **Østfold Bondelags vurderinger rundt pris er omtalt under de ulike produksjonene.**

Østfold Bondelag mener at melk-, ammeku- og grøntproduksjonene må **prioriteres** i årets forhandlinger. Kornproduksjonen må ha en balansert utvikling, der en økning i målpris på fôrkorn må kompenseres fullt ut med **prisnedskrivning**.

For de øvrige **budsjettmidlene** er det særlig midler til klima- og miljøtilskudd (RMP, SMIL og drenering), investeringsvirkemidler og velferdsordningene som må økes. Særlig mener vi det er viktig å støtte klimasmarte løsninger, og vi mener at RMP-ordninga er en nøkkel i dette arbeidet, slik den er for å hindre avrenning av næringsalter til vann.

Østfold Bondelag ønsker en variert bruksstruktur. Strukturen må tilpasses landskapet og arealene, ikke motsatt. Østfold Bondelag ønsker også i år å prioritere små og mellomstore bruk ved fordeling av budsjettmidlene, men vil også poengtere at alle, uansett størrelse, må gis et løft og økt inntektsmulighet på den produksjonen man har.

Det må innføres **trappetrinn og tak** på arealtilskudd innen grøntproduksjonene. Trappetrinnene innebærer høyeste sats på første trinn. For grønnsaker foreslår vi tak på 400 dekar og med trinnene 1-200 dekar og 201-400 dekar. For frukt og bær foreslår vi tak på 200 dekar og med trinnene 1-100 dekar og 101-200 dekar. For potet foreslår vi tak på 600 dekar og med trinnene 1-300 dekar og 301-600 dekar. Det er viktig å presisere at dette ikke er konsesjonstak, slik at produksjonene kan være større enn det gis tilskudd til.

Østfold Bondelag mener at husdyrtilskuddene skal måles via registrering i husdyrregistrene, og ikke med telledatoer som i dag. Dette vil gi en mer rettferdig utmåling og gi jevnere dyreflyt til slakteriene.

For **korn** ønsker vi å stimulere de små og mellomstore brukta, da vi ser at det er disse som faller fra. Vi ønsker derfor en trappetrinnmodell for arealtilskuddet der det gis et høyere tilskudd for de første 800 dekarene. Vi ønsker at satsen fra 801 dekar gir en betydelig lavere sats.

Mindre skifter gir i snitt lavere avling per dekar på grunn av redusert avling langs kanter (skyggevirksomhet og mer innblanding av ugras) og fordi en større andel av skiftet består av vendeteiger, der jordpakking er en utfordring. Små skifter er mer krevende å drive, både tids- og kostnadmessig, og faller fort ut av drift, særlig når jorda blir leid bort. Dette gjelder små skifter til både korn- og grovfôr, men størst avlingsforskjell blir det i kornproduksjonen. Resultatet blir et redusert kornareal, og redusert nasjonal selvforsyning og beredskap. **Østfold Bondelag foreslår derfor å innføre et småskiftetilskudd på kr 400 per skifte for skifter under 10 dekar, der det dyrkes korn.**

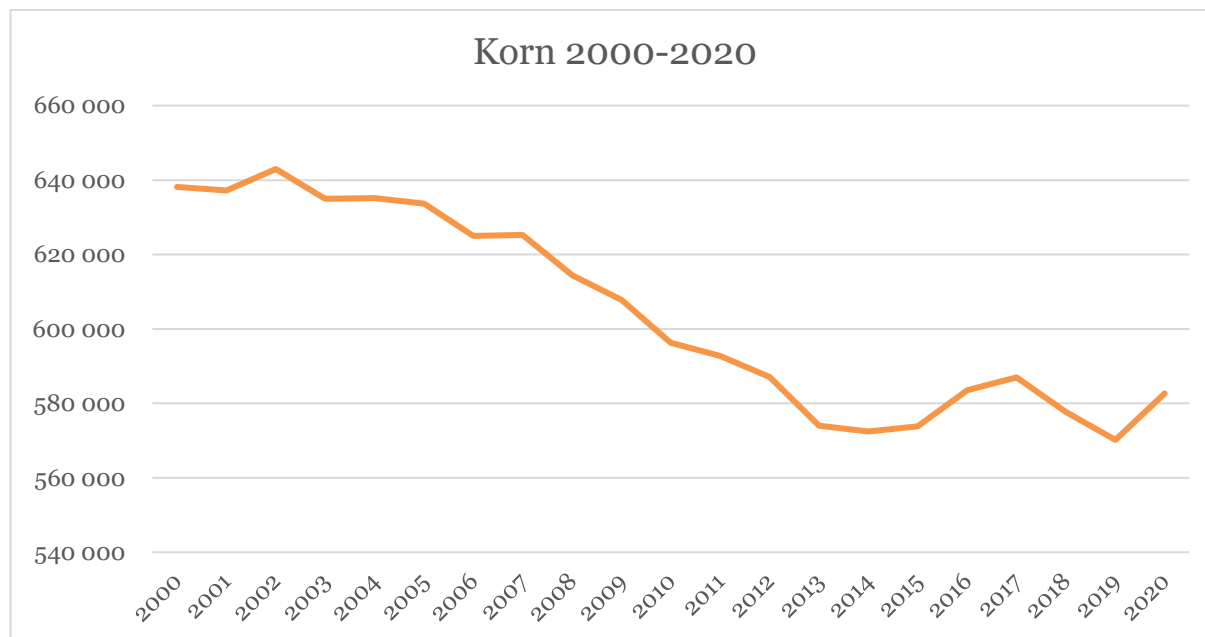
Østfoldlandskapet er svært variert, fra feit matjord langs raet, godt egnet til grøntproduksjon, via store, åpne leirsletter som er ideelle for kornproduksjon til skoglendte teiger eller ravinelandskap, som gir marginal økonomi til kornproduksjon og er best eigna til grovfôrproduksjon og beite. Utfordringa er at dagens inndeling av arealsonene er svært grovt inndelt etter kommunegrensene, mens mange foretak kan ha skifter med ulik beskaftenhet. **Østfold Bondelag ønsker derfor å få utreda kartbasert tilskuddsutmåling av arealtilskudd på skiftenivå.** Vi tenker oss at man baserer seg på NIBIOs jordsmonnkartlegging, til tross for at all dyrka mark i Norge ikke er kartlagt. Derimot tror vi at de fleste områdene hvor korn og grøntproduksjon er aktuelt er kartlagt, og at dette skal gi muligheter til å oppnå vårt ønske.

Fra 2018 blei arealtilskuddet for grovfôr i sone 1 helt fjernet, mens arealtilskuddet for sone 3 blei sterkt redusert. Østfold Bondelag mener at dette vedtaket verken tok hensyn til den landskapsvariasjonen vi har, til målene om en god økologisk tilstand i vannforekomstene eller hensyn til den forutsigbarheten landbruksnæringa er avhengig av. Enkelte områder i Østfold kommer spesielt skjevt ut, da dette er områder som i stor grad er marginale, og der det ikke er egnet for korndyrking. **Østfold Bondelag mener at grensekommunene Marker og Aremark må legges til sone 3, i påvente av kartbasert tilskuddsutmåling.**

3. Kanaliseringpolitikk

Økt korn- og grøntproduksjon er en viktig nøkkel

Hovedutfordringen med hensyn til å øke selvforsyningen handler hovedsakelig om å styrke konkurransekraften for norsk matproduksjon, og å øke norsk produksjon av matkorn, samt grønnsaker, potet, frukt og bær (heretter kalt grøntproduksjon). I motsetning til de andre produksjonene er det geografisk begrenset hvor man kan produsere korn, spesielt matkorn, og grønt i dette landet. Kornareal er derfor særlig viktig også i nasjonal sammenheng.

Figur 1: Figuren viser utviklingen i kornarealet i Østfold i dekar for perioden 2000-2020. Grafen viser at kornarealet har sunket med over 55 000 dekar i perioden. Fra 2019 til 2020 har ca. 2 500 dekar forsvunnet fra gamle Østfoldkommuner da Rømskog nå er innlemmet i Aurskog-Høland kommune.

Figur 1 viser at Østfolds kornarealer minket med over 55 000 dekar (9 prosent) i perioden 2000 til 2020. En del av arealene blei lagt om til gras på grunn av miljø- og vannkvalitetskrav, en del marginale kornarealer blei lagt om til gras for å føre drøvtyggere og hest, noe blei bygd ned, noe har forsvunnet i omlegging til digitale kart (ca. 3 prosent), men mye har falt ut av produksjon, og gror igjen. Dette gjelder særlige små skifter og skifter med dårlig arrondering, som faller ut på grunn av strukturrasjonalisering, samt jord i de marginale områdene av Østfold, som er lite egnet til kornproduksjon.

Når man ser nærmere på statistikken over kornarealene i vårt fylke følger trendene svært ofte været. Perioden 2011 til 2013 var utfordrende kornår, og arealtallene sank. Årene 2014 til 2017 var gode kornår, og arealtallene økte. Tørkesommeren 2018 rammet Østfold svært hardt, og kornavlingene lå på 30 til 50 prosent av en normalavling. Noen valgte å høste åkeren som grønnfôr for å berge fôr til drøvtyggere. Arealene for 2019 viste naturlig nok en nedgang i kornarealene, fordi husdyrbøndene ville bygge en buffer med grovfôr og beholdt gamle engarealer et ekstra år. I 2020 økte kornarealene med 12 500 dekar, og man er nesten tilbake til 2017-nivå. 1. januar 2020 blei Rømskog innlemmet i Aurskog-Høland kommune, slik at totalt antall dyrka mark er redusert med 2 500 dekar for de gamle Østfoldkommunene.

Til tross for arealnedgangen totalt sett i perioden, har kornbonden totalt sett økt volumet av produsert vare gjennom bedre agronomi, sortsutvikling og ved å ta ny kunnskap og teknologi i bruk. Skal rekruttering til yrket som kornbonde være attraktivt må økonomien minst ligge på det nivået det har vært nå i disse gode årene. Vi kan ikke legge til grunn at gode kornår er det normale, dermed må kornøkonomien (kornpris, arealtilskudd, dreneringstilskudd, investeringsvirkemidler, miljøvirkemidler og andre tilskudd) bedres slik at optimismen kan fortsette også om det blir normale kornavlinger.

Det må stimuleres kraftigere til vekstskifte og norsk proteinproduksjon i form av mer protein- og oljevekster. Disse vekstene bør i større grad gå inn i vekstskiftet i områder hvor det er mulig. For å gjøre det mer attraktivt å dyrke og bruke erter, åkerbønner og oljevekster må lønnsomheten både for å dyrke og bruke disse bedres. Økt målpris og prisnedskrivning vil være gode virkemidler for å øke lønnsomheten.

Ta vare på mangfoldet i Østfold

Østfoldlandskapet er svært variert, fra feit matjord langs raet, godt egnet til grøntproduksjon, via store, åpne leirsletter som er ideelle for kornproduksjon til skoglendte teiger eller ravinelandskap, som er best egna til grovfôrproduksjon og beite. Tabell 1 viser hvordan Østfolds i snitt 724 500 dekar dyrka mark blei disponert i perioden 2011 til 2020. I 2020 blei 80,8 prosent av dyrka marka brukt til kornproduksjon, 17,6 prosent blei brukt til gras og 1,5 prosent blei brukt til grønnsaker, frukt, bær og potet. Denne fordelinga har holdt seg ganske stabil de siste ti årene, men med noe variasjon, som beskrevet i forrige kapittel. Nedgangen i grøntarealene i 2020 skyldes i stor grad en nedgang i potetarealene på 1 600 dekar i Østfold fra 2019. Dette tilsvarer nær 35 prosent av potetarealene. Hva dette skyldes er usikkert, men noen teorier er dårlig økonomi i produksjonen, mangel på produsentmiljø, at Østfold ikke har noe potetpakkeri for lagringssortene og/eller mangel på plantevernmidler for å bekjempe tørråte. For grønnsaker, frukt og bær er nedgangen om lag 200 dekar, og der effekten av covid19 kan være en del av forklaringa, fordi arealer ikke blei sådd, planta eller høsta på grunn av mangel på arbeidskraft på de kritiske tidspunktene.

Vekst-gruppe	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Grovfôr	16,9 %	17,7 %	18,9 %	19,0 %	19,1 %	18,0 %	17,4 %	18,2 %	19,1 %	17,6 %
Korn	81,4 %	80,7 %	79,4 %	79,2 %	79,2 %	80,2 %	80,8 %	80,0 %	79,1 %	80,8 %
Grønt	1,6 %	1,6 %	1,7 %	1,8 %	1,8 %	1,8 %	1,8 %	1,8 %	1,8 %	1,5 %
Total-areal (daa)	728 171	727 453	722 917	723 287	724 851	727 491	726 466	722 189	720 787	720 764

Tabell 1: Tabellen viser fordelinga av hva som dyrkes på dyrka mark i Østfold i perioden 2011 til 2020. Kilde: Produksjonstilskuddsstatistikk for 2011-2020 fra Landbruksdirektoratet.

At nær 1/5 av Østfolds arealer ligger i gras er viktig for Østfolds produksjonskultur, vekstskifte, vannmiljø og utnyttelse av marginale områder. Østfold Bondelag opplever at storsamfunnet setter pris på mangfoldet, inkludert dyr på gras- og beiteområder. Ikke minst må arealene utnyttes til det de best egner seg til. Arealer som ikke egner seg til korn, enten det skyldes at skiftene er små eller at de gir små avlinger, kan gi gode grasavlinger. Bakkeplaneringa av Østfolds landskap på 1960- og 70-tallet ga rasjonelle skifter, men ga også utfordringer med erosjon. På disse arealene er allsidig drift med gras i omløpet, eller buffersoner med gras, det beste tiltaket for å holde på matjorda.

Noe av grasarealene går til høy og høyensilasje hest, men det aller meste går til melkeproduksjon, ammeku og sau. I perioden 2000 til 2019 viser tall fra produksjonstilskuddsstatistikken at antallet melkeku har blitt redusert, mens antallet ammeku har økt. Totalt har kutallet blitt redusert med ca. 250 kuer i denne perioden, og det er vanskelig å se at det har skjedd noen særlig rekanalisering i Østfold. Med dagens grasproduksjon klarer vi å opprettholde en brukbar økologisk tilstand i våre vannforekomster, og det er en god balanse for utnyttelsen av arealene.

Østfold Bondelag er ikke bekymret for at grasandelen blir særlig høyere enn den har vært det siste tiåret. Derimot erfarer vi at store melkeprodusenter vurderer å gi seg, og legge om til kornproduksjon, fordi inntektsutviklingen i melk på Østlandets flatbygder har utviklet seg i en

negativ retning, og nå er såpass marginal, jf. figuren på side 7 i studieheftet. Østfold Bondelag tror heller at arealer vil gå ut av produksjon hvis de ikke brukes til gras, da mye av det som ligger i gras i dag er vanskelig å høste maskinelt eller er så dårlig arrondert at det ikke vil bli produsert korn eller proteinvekster på disse arealene.

Bortfall av arealtilskudd på grovfôr i jordbruksforhandlingene 2016 og 2017 straffer gras- og husdyrbonden i Østfold. Det er særlig sterk misnøye i marginale og erosjonsutsatte områder. Manglende arealtilskudd forsterker misnøyen over urettferdig soneinndeling i Aremark og Marker. I sårbare vannføringsområder, som Morsa, minsker oppslutningen om gras i flom- og erosjonsutsatte områder. Utfordringene er sammensatt, men bortfall av arealtilskudd på gras og lite smidige ordninger for «grasdekt kantsone i åker» og «gras på arealer utsatt for flom- og erosjon», gjør at bøndene dropper grasarealet langs sårbare vassdrag.

Østfold Bondelag er bekymra for utviklinga vi ser med at kalver selges fra våre områder til områder med høyere distriktstilskudd for storfekjøtt. Forskjellen mellom sone 1, som Østfold tilhører, og sone 2 er hele kr 5,25 per kilo. Vi observerer at det har blitt etablert store framføringsenheter av storfe ikke langt fra denne grensa (AK-sone 3), som fôrer hardt med kraftfôr for å oppnå slakt i klasse O+ eller høyere. **Østfold Bondelag stiller spørsmål om dette er riktig, særlig med tanke på at Norges Bondelag har et uttalt mål om å øke norskandelen. Østfold Bondelag mener at økonomien må bli bedre for storfekjøttproduksjon, også på Østlandets flatbygder.**

Norges Bondelag vedtok nytt næringspolitisk program høsten 2020. I dette er det formuleringer som omhandler kanaliseringpolitikk, bruk av arealer, samt inntektsutvikling og forutsigbarhet for melk- og ammekuproduksjonen på flatbygdene. **Østfold Bondelag er redd samholdet i næringa vil forvitne hvis disse tiltakene gjennomføres. Vi mener at Norges Bondelag alltid må ha som formål å inkludere og skape samhold, og arbeide for inntektsutvikling for den aktive bonden. Årets jordbruksoppgjør vil vise hvilken kurs som blir valgt.**

4. Storfekjøtt – ammeku

Det er i dag fortsatt et underskudd av storfekjøtt i Norge. Østfold Bondelag erkjenner at den største delen av storfekjøttproduksjonen skjer gjennom fjøs med melkeproduksjon. Melkecutallet har vært synkende, fra om lag 301 000 til 210 500 i perioden 2000 til 2019. Grunnen til dette har vært nedskalering av melkevolumet, både innenlands og til Jarlsberg-eksport. Covid19-situasjonen har medført et lite trendsifte, med økt etterspørsel etter meierivarer fordi man spiser flere måltider hjemme og fordi grensene har vært stengt. Melkecutallet viste at det var 213 500 melkekuer i 2020. Hva som skjer etter at samfunnet normaliserer seg er vanskelig å spå, men det er grunn til å tro at trenden som var før covid19-situasjonen fortsetter, og vil medføre reduserte forholdstall, og dermed lavere melkecutall framover.

Markedsregulators prognose fra januar 2021 forventer et underskudd på 6 100 tonn storfekjøtt, noe som tilsvarer produksjonen fra ca. 20 000 ammekuer. I prognosen ligger også import av 9 000 tonn storfekjøtt. I 2019, som er det siste «normalåret», blei det importert 11 000 tonn storfekjøtt, ifølge Animalia, altså mer enn handelsavtalene forplikter. I 2020 og 2021 forventes import-tallene å øke ytterligere grunnet stengte grenser, men som for melk er det grunn til å tro at forbruket «normaliserer» seg etter covid19. En annen trend som gjør seg gjeldende er redusert forbruk av rødt kjøtt, med argumenter om at et mer plantebasert kosthold er bedre for både helse og klima. **Østfold Bondelag mener at det underskuddet av storfekjøtt, som ikke er forpliktet av handelsavtaler, må produseres i Norge, basert på norske resurser. Dette vil styrke vår selvforsyningsgrad, og gi økt innenlands verdiskaping.**

De siste års incitament, blant annet ved å øke kvalitetstilskuddet, gjør at vi ser flere nyetableringer og utvidelser av storfekjøttproduksjon. Produksjonstilskuddsstatistikk viser at ammekuttallet har økt fra om lag 40 000 til 106 000 mordyr på landsbasis i perioden 2000 til 2020. Østfolds andel av landets ammekuer sank fra 4,8 til 3,0 prosent i samme periode.

Ammekua spiser lite kraftfôr, og det hun spiser inneholder svært lite importerte råvarer. I Østfold beiter hun ofte på arealer som ellers ville falle ut av drift. Østfold Bondelag mener at det er viktig å utnytte og øke bruken av norske ressurser, både av beredskaps-, bærekrafts- og klimaperspektiv. **Østfold Bondelag mener at det er viktig å prioritere og styrke økonomien for ammekuaproduksjonen i hele landet. Videre at det er avgjørende å særlig styrke økonomien i det grasbaserte husdyrholdet i kornområdene, som har blitt sterkt svekket de seinere årene.**

Østfold Bondelag vil:

- Videreføre **kvalitetstilskuddet** på kr 2,50 for klasse O, og øke med kr 2,00 til kr 9,50 for klassene O+ og bedre
- Øke **husdyrtilskuddet** for 1-50 ammekuer med kr 520 til kr 4 700 per dyr
- Øke **beitetilskuddet** fra kr 420 til kr 500 per dyr
- innføre et nytt, soneuavhengig beitetilskudd for **ku med kalv på beite** på kr 1 500 per ku
- kompensere kornprisøkningen på fôrkorn med prisnedskrivning fullt ut
- at rovviltavvisende gjerder kompenseres fullt ut, både ved oppsett og vedlikehold, i rovviltsoner

5. Sau og lam

Sauenæringa i Østfold er en liten næring, og sauetalet har gått ned i de to siste årene med 1 300 søyer fra toppåret 2018 med 6 900 søyer. Denne nedgangen skyldes trolig flere faktorer som overproduksjon av sau og lam, tørkesommeren, men ikke minst at vi opplever et stadig økende rovdyrpress, til tross for at Stortinget har bestemt at både beitedyr og rovdyr skal prioriteres i ulvesona. Sauebøndene opplever situasjonen som kritisk både økonomisk, praktisk og etisk. Produksjonen i vårt fylke baseres i hovedsak på inngjerdede områder i innmark. Særlig er lam en ettertraktet vare, og sauen er en god landskapspleier. Det er viktig at økonomien i næringa gjør at det er lønnsomt i å opprettholde produksjonen. **Østfold Bondelag krever at næringa må få dekket opp kostnadsveksten. Vi krever videre full dekning av totalkostnaden til rovviltavvisende gjerder, og at det også gis tilskudd til vedlikehold av disse i rovviltsonene. Østfold Bondelag ønsker å se an markedsutviklingen det kommende året før vi eventuelt anbefaler å reversere satsen for lammeslakttilskuddet tilbake til kr 500 per slakt.**

Med tanke på at også Østfold har arealer som er best egnet til grasproduksjon og arealer som ikke lar seg maskinelt høste, for eksempel ravinedaler, er det viktig å ha drøvtyggere på beite for både å høste inn føreheter som ikke ville bli brukt, og for å holde kulturlandskapet åpent. **Østfold Bondelag vil øke beitetilskuddet fra kr 50 til kr 65 per dyr, og endre faktoren for innmarksbeite til 0,7.**

Østfold Bondelag mener at **tilskuddet til ull og ulne skinn opprettholdes minst på dagens nivå**, slik at denne ressursen kan nyttes og ikke bli til et avfallsproblem. Den lave utbetalingsprisen på ulne skinn gjør at den i dag blir kastet framfor å bli levert, da kostnader i forbindelse med håndtering ikke står i forhold til oppgjør for råvaren. For flere av de bevaringsverdige sauerasene er bereding av skinn en vesentlig faktor for totaløkonomien. Å

oppretholde tilskudd til ulne skinn er derfor viktig med tanke på bevaring av mangfoldet i norsk sauehold.

6. Svinekjøtt

Svineproduksjonen har opplevd en stor avlsframgang med de nye TN70-purkene, både når det gjelder antallet levendefødte unger, antall avvente per kull og på tilvekst. **Østfold Bondelag mener at det er viktig at konsesjonsgrensene på purker og slaktegris beholdes som i dag.**

Prognosene fra januar 2021 viser at det er forventa en underdekning på svinekjøtt på 3 400 tonn for 2021. På grunn av covid19-sitiasjonen er reguleringslagret helt tomt. Takket være dugnadsinnsats fra svinebøndene, gjennom lavere insemineringstall, samt purkeoppkjøp, er overskudd snudd til tilnærmet balanse. Målprisen på svinekjøtt hadde stått uendra siden 2015, og blei derfor økt med kr 1,46 fra 1. juli 2020. Dette er likevel ikke nok for å dekke utgiftsøkningen i de årene prisen sto stille. **For å styrke økonomien i svinenæringa mener Østfold Bondelag at en ytterligere målprisøkning på kr 2,00 per kg vil være mulig fra 1. juli 2021, og at kornprisøkning på fôrkorn må kompenseres med prisnedskrivning.**

Norsvin har beregnet at 70 prosent av landets grise fjøs har behov for oppgraderinger eller ombygginger for å møte dagens forskriftskrav og behov. En mer fruktbar purke krever mer plass til seg og sine flere og mer rasktvoksende unger, både mens de går sammen i fødeavdelingen, men også etter at ungene er avvent i smågrisavdelinga. Mange, som tidligere produserte på konsesjonsgrensa, produserer i dag under grensa fordi dyra krever mer plass. **Østfold Bondelag mener at det er viktig at grise fjøsene oppgraderes, for å bedre både dyrevelferd og bondens arbeidsmiljø. Vi mener det derfor at det er viktig at oppgradering av grise fjøs, uten vesentlig produksjonsøkning, og opp til konsesjonsgrensene, prioriteres i IBU-midlene. For å bremse ytterligere sentralisering av svineproduksjonen til allerede husdyrtette områder, og fordi svineproduksjonen er kraftfôrkrevende, må produsenter i kornområdene prioriteres når det er balanse eller underskudd i markedet.**

SPF står for spesifikk patogenfrihet, og betyr at dyra i en SPF-besetning er frie for definerte sjukdomsframkallende virus og bakterier (patogener). Å få alle svinebesetninger til å bli SPF-besetninger må være et mål for å øke dyrehelsa og dyrevelferden blant norske griser, og ytterligere å redusere antibiotikabruken. I tillegg vil tiltaket være et gunstig for klimaet, da friske dyr produserer mer per enhet. **Østfold Bondelag ønsker at det bevilges midler til et langsiktig SPF-prosjekt på svin for å sanere blant annet lunge- og brystbetennelse (APP), men også flere smittsomme svinesjukdommer.**

7. Egg og fjørfekjøtt

Egg

Siste prognose for 2021 viser en overproduksjon på 900 tonn egg. Volummodellen åpner for å benytte førtidsslakt for å holde markedet i balanse i overskuddssituasjoner, og er et produksjonsregulerende virkemiddel. Eggprodusentene finansierer førtidsslakting via omsetningsavgift. Det er avgjørende at markedsregulator får ytterligere verktøy å benytte ut over de nåværende virkemidlene; dette for å sørge for mer forutsigbar markedssituasjon. Svingningene mellom over- og underproduksjon må reduseres. Mottaksplikten innebærer fri etablering og like leveransevilkår. **Østfold Bondelag mener at det bør innføres etableringskontroll på egg**

gjennom markedsregulator i samarbeid med de andre varemottakene. Førtidsslakt, som er en økonomisk belastning for produsenten, er ikke tilstrekkelig som det eneste verktøyet markedsregulator kan benytte.

Innfrakttilskudd for egg er et viktig distriktpolitisk virkemiddel som bidrar til at det blir lønnsomt for varemottakerne å hente inn egg fra produsenter lenger unna eggpakkeriene. Frakttilskuddet må derfor opprettholdes.

Kostnader tilknyttet innkjøp av kraftfôr er den største utgiftsposten fjørfebonden har, og det er lite sannsynlig at en prisøkning på kraftfôr kan hentes inn i markedet. **Østfold Bondelag mener at det er svært avgjørende for økonomien at kraftfôrprisene ikke øker, og at prisnedskrivningstilskuddet på korn opprettholdes. Dersom kornprisen økes så må prisnedskrivningen på korn økes tilsvarende.**

Næringa har gjort betydelige investeringer de siste årene for å etterleve forskriftskravene som innen 2012 krevde at egg skal produseres enten i frittgående eller i miljøbur. Allerede fem år etter forskriftskravet trådte i kraft ville matvarekjedene kun kjøpe egg fra frittgående besetninger. Dette er svært kostbart for de som på nytt må bytte system, med kostnader rundt 2 millioner for ei konsesjonsbesetning, og det er lite forutsigbart. **Østfold Bondelag mener at det er viktig med likebehandling av eggprodusenter når det gjelder omstillingstilskuddet mellom Innovasjon Norges regioner.**

Østfold Bondelag vil fremme forslag for å styrke eggproduksjonen:

- **Kornprisøkning på fôrkorn må kompenseres med prisnedskrivning**
- Opprettholde konsesjonsgrensa på 7 500 verpehøner
- Tilpasse husdyrtilskuddet til konsesjonsgrensa, slik at det gis tilskudd opptil 7 500 verpehøner
- Innføre etableringskontroll på egg gjennom markedsregulator, i samarbeid med de andre varemottakerne
- Styrke importvernet for konvensjonelle egg og bearbeida egg, slik at bruken av norske egg øker, og videre styrker økonomien i eggproduksjonen
- Øke dyrevelferden gjennom tildeling av IBU-midler til å oppgradere ventilasjonsanleggene, inklusive styringssystemet, for jevnere og bedre klima i huset

Fjørfekjøtt

Kylling og kalkun er ikke en del av markedsreguleringssystemet og lider av manglende sikkerhetsnett ved overproduksjon. Avregningsprisen har ikke økt i takt med prisstigning på kraftfôr og andre driftskostnader. Økonomien på det enkelte bruk er derfor presset.

Kostnader tilknyttet innkjøp av kraftfôr er den største utgiftsposten fjørfebonden har, og det er lite sannsynlig at en prisøkning på kraftfôr kan hentes inn i markedet. **Østfold Bondelag mener at det er svært avgjørende for økonomien at kraftfôrprisene ikke øker, og at prisnedskrivningstilskuddet på korn opprettholdes. Dersom kornprisen økes så må prisnedskrivningen på korn økes tilsvarende.**

I dagens marked er det på landsbasis svært få varemottakere av kylling, og aktørenes behov for kyllingprodusenter er prisgitt resultatet av dagligvarekjedenes høstjakt. Nå har vi en sentralisering av kyllingproduksjon hvor de tre største aktørene dominerer i ulike deler av landet i tilknytning til sine respektive slakterier. Ytterligere sentralisering av kyllingproduksjon vil øke risikoen for sykdom og vanskeliggjøre videreføring av norsk kyllingproduksjon sin unike dyrehelsestatus.

Med dagens praksis blir eksisterende kyllinghus stående tomme, samtidig som det etableres nye kyllinghus i andre områder av landet. Dette er negativt både for etablerte produsenter og er kostnadskrevende for storsamfunnet. Fraktutjevning vil kunne utjevne forutsetningene til kyllingprodusenter uavhengig av avstand til nærmeste slakteri. **Østfold Bondelag mener at innføring av fraktutjevning kan gjøre situasjonen mindre sårbar for kyllingbøndene, og bremse ytterligere sentralisering av kyllingproduksjonen.**

Tilskuddsordninger til forbedring av eksisterende bygningsmasse bør prioriteres framfor nyetablering av fjørfehus. Tiltak som reduserer klimaavtrykket og/eller bedrer dyrevelferden må berettiges tilskudd. **Østfold Bondelag mener at satsene for biobrenselanlegg, for å redusere utslipp fra fossilt brennstoff, må økes.**

Konsesjonsgrenser

Konsesjonsgrensene bidrar til spredt produksjon og begrensede flokkstørrelser i norsk fjørfeoppsøking. Konsesjonsgrensene er unike for Norge, og er en viktig forklaring på at fjørfeflokkene i Norge er svært små sammenliknet med andre sammenliknbare land.

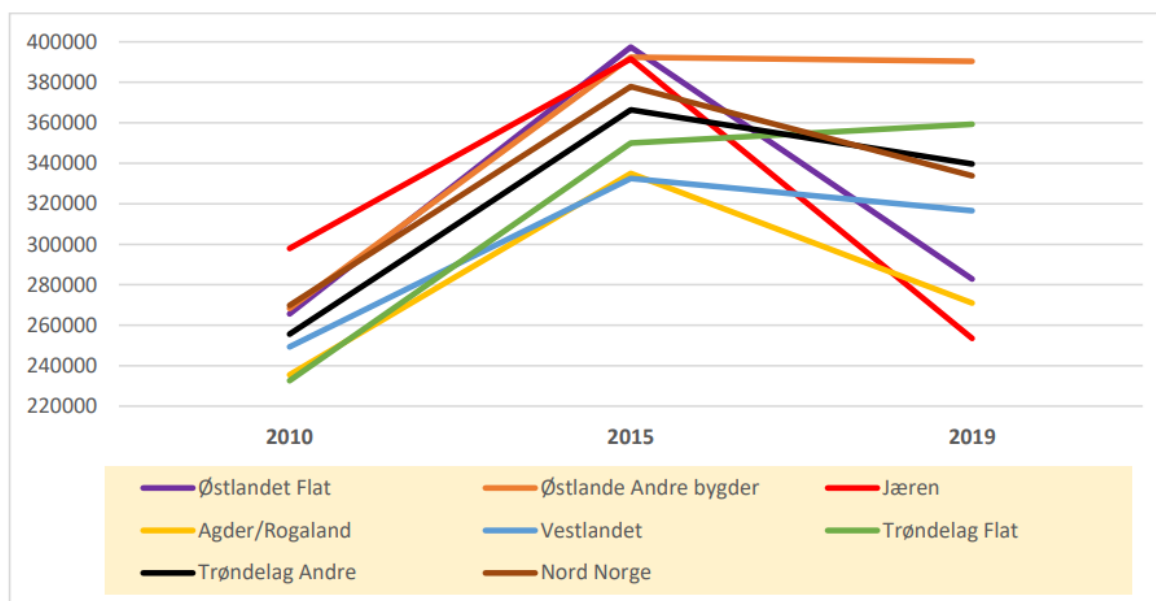
Konsesjonsgrensene er positivt av hensyn til dyrehelse, dyrevelferd, mattrygghet, matberedskap og bidrar til verdiskapning over hele landet. Konsesjonsgrensene er et viktig element i å redusere smittepresset i fjørfeflokker i Norge. Ettersom høypatogen fugleinfluensa for første gang er påvist hos en rekke villfugl i Norge, er alle tiltak som bidrar til biosikkerhet og dermed å beskytte fjørfe mot smittsomme sykdommer, høyaktuelle.

Konsesjonsgrensene for slaktekylling og kalkun ble doblet i 2014. Gjennomsnittlig produksjon av kylling og kalkun lå på henholdsvis 123 000 kylling per foretak og 20 000 kalkuner per foretak i 2019, så det er mulig å øke produksjonen av fjørfekjøtt i Norge uten at konsesjonsgrensene økes ytterligere. **Østfold Bondelag mener at konsesjonsgrensene for fjørfekjøtt ikke må økes ytterligere.**

8. Ku- og geitemelk

Melkeproduksjon er en kostnads- og arbeidskrevende produksjon, med et fortsatt stort investeringsbehov. Ifølge tall fra Tine SA hadde Østfold i juni 2020 melkeproduksjon i 75 løsdriftsfjøs, 50 båsfjøs og fire fjøs med ukjent produksjonsform. Melke- og storfekjøttproduksjon er særlig viktig i forhold til kulturlandskap og utfordringene knyttet til vannmiljø.

Driftsgranskningene viser at melkebrukene på Østlandets flatbygder har hatt en svært negativ utvikling når det gjelder vederlag til arbeid og egenkapital i perioden 2015 til 2019. Så negativ at man er tilbake 2011-nivå ifølge figur 2, som er hentet fra Norges Bondelags studiehefte i forkant av årets jordbruksforhandlinger.

Figur 2 viser vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, inkludert effekt av jordbruksfradraget i perioden 2010 til 2019. Tallene er hentet fra budsjettmyndens driftsgranskninger, og er regnskapstall for melkebruk i ulike deler av landet.

Det er flere grunner til denne utviklingen. For det første har det vært en klar prioritering av distriktene til fordel for flatbygdene i virkemidler som distriktstilskudd melk, distriktstilskudd storfekjøtt og driftstilskudd for melk siden 2016. For det andre blei arealtilskuddet for grovfôr fjernet totalt i arealsone 1 og betydelig redusert i sone 3 i oppgjørene 2016 og 2017. For det tredje har melkeprisene utviklet seg kun marginalt i den siste 5-årsperioden, noe som melkebruk som henter det meste av inntekta si fra markedet, merker godt. For det fjerde har tørkesommeren 2018 bidratt negativt i både 2018 og 2019. I tillegg har økt omsetningsavgift i perioden 1. juli 2019 til 31. desember 2020, for å finansiere statlig utkjøp av 35 mill. liter melk for nedskalering, også bidratt betydelig negativt på økonomien i denne perioden. **Østfold Bondelag mener det er viktig å styrke økonomien i melk, og særlig prioritere de områdene som har hatt en særlig dårlig utvikling siden 2015; som Jæren, Rogaland/Agder og Østlandets flatbygger.**

Østfold Bondelag mener det er viktig å arbeide for å redusere prisene på melkekvoter, enten ved kjøp eller leie. Vi er derimot svært usikre på om å senke kvotetaket er riktig vei å gå. For at dette grepet skal ha noen effekt må taket senkes til 400 000 liter per foretak. Vi er derimot redd for at en slik senking av taket vil gi et A- og B-lag blant melkeprodusentene, der de som produserer mer enn slikt tak i dag vil kunne produsere mer enn de som har en lavere kvote, for «evig og alltid». En annen ulempe med å senke taket er at det finnes produsenter som nylig har investert, og som er i en oppbyggingsfase, som vil kunne få et lavere tak enn driftsplanen legger opp til.

Målprisen på melk er knyttet opp mot «gjennomsnittlig utbetalt melkepris» til bonde, et gjennomsnitt som inkluderer alle kvalitetstillegg og -trekk. Leveres det mye fettrik melk til meieriene, vil den faktiske melkeprisen gå ned, da melk, inkludert tillegg, må holde seg under fastsatt målpris. **Østfold Bondelag ber om en utredning om fastsetting av målprisen, der målpris skal defineres til en bestemt kvalitet, for eksempel 4,0 prosent fett og 3,2 prosent protein.** Dersom melka inneholder mindre fett og protein, vil prisen kunne settes lavere enn målpris, mens dersom melka inneholder mer fett og protein, vil melken kunne gis et pristillegg ut over målpris.

Østfold Bondelag vil fremme følgende forslag for å styrke melkeproduksjonen:

- Målprisen på melk må økes med **15 øre per liter** for å dekke inn noe av kostnadsveksten som har vært de seinere år.
- Øke **distriktstilskudd melk** for sone A og B med **5 øre per liter**.
- Øke **driftstilskuddet** for sonene 1-4 med **kr 15 000 per bruk** over 5 melkekuer.
- Østfold Bondelag mener at **husdyrtilskudd for melkeku** bør økes med kr 500 per melkeku opp til 50 kuer.
- Øke **beitetilskuddet** for storfe fra kr 420 til kr 500.
- Kompensere kornprisøkninga på fôrkorn med **prisnedskrivning** fullt ut.
- Østfold Bondelag ønsker å beholde dagens **kvotetak** på 900 000 liter per foretak.
- Østfold Bondelag mener at utøvende matprodusenter som et prinsipp skal ha mulighet til å eie sine egne produksjonsmidler. Østfold Bondelag foreslår derfor at det må innføres en **tidsbegrensning på maksimalt 5 år for utleie av melkekvote**. Etter denne perioden må kvota legges sovende eller selges. Østfold Bondelag foreslår videre at kvoteleie må avvikles på sikt, for eksempel innen 2030.
- For å bremse sterkt økende kvotepriser i privat omsetning, og ha et effektivt verktøy for å regulere produksjonsvolum, foreslås det å **øke andelen av statens oppkjøp til 50 prosent**, både for salg og ved utleie. **Statlig pris** bør fortsatt være som i dag, på kr 4,00 per liter.
- At støtte til innenlands konkurranse innen meierisektoren finansieres utenom prisutjevningsordningen (PU) for melk, da denne ordninga først og fremst er til for å sikre bønder over hele landet lik pris uavhengig av melkeanvendelse, og ikke til å øke konkurransen mellom innenlands aktører.
- Det er viktig at det avsettes nødvendige **midler til RÅK-ordninga**, for å øke konkurransekraften for de ferdigproduktene som er omfattet av konkurranse fra import fra EU.

9. Grønnsaker, frukt, bær og potet

Verden står ovenfor store utfordringer når det gjelder behovet for økt matproduksjon, og en økt produksjon av grønt kan være med på å løse disse utfordringene. Totalmarkedet for potet, grønnsaker, frukt og bær i Norge har flatet noe ut etter å ha vokst i lenger tid, og det oppleves at forbrukerne har en økende preferanse for å velge norske produkter. Selv om man kan håpe at perioden med pandemi vil være et unntak har det understreket behovet for å sikre egen nasjonal grøntproduksjon for det innenlandske markedet.

I «*Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017 – 2021)*» er det satt mål om å øke forbruket av henholdsvis grønnsaker, frukt og bær med 20 prosent for hver av matvaregruppene. Noe som følges opp innledningsvis i rapporten «*Grøntsektoren mot 2035*» fra det såkalte Traaseth-utvalget: «*Utvalgets ambisjon for totalmarkedet fram mot 2035 er «fem om dagen», jf. det eksisterende myndighetsmålet om fem porsjoner grønnsaker, frukt og bær per dag. Overført på hele sektoren gir dette en vekstambisjon på 75 prosent. Samtidig følger det av mandatet at norskandelen skal vokse. Utvalget mener at en vekstambisjon for norskandelen skal være 50 prosents økning.*»

Dagens situasjon er imidlertid at markedet oppleves som dekket på nær samtlige produksjoner, og effektiviseringsgevinsten er begrenset. Videre er mangel på plantevernmidler og nytt sortsmateriale en begrensende faktor for en bedring i produsentøkonomien.

Produksjonen står for en betydelig andel av verdiskapningen i landbruket, men får kun en liten del av overføringen. Skal vi lykkes med å oppskalere produksjonen for å møte framtidig økt etterspørsel er det behov for å styrke rammebetingelsene og dempe risiko gjennom følgende grep:

Tollvern

Østfold Bondelag ber om at Norges Bondelag fortsetter arbeidet med økt tollbeskyttelse innen grønnsaker, potet, frukt og bær. Det haster med å få på plass bedre tollbeskyttelse både i forhold til økt selvforsyning, og ikke minst i forhold til beredskap (pandemi og klimamessige forhold.) Videre ønsker Østfold Bondelag at det tas en analyse av de ulike produksjonenes beskyttelse, med tanke på best mulig beskyttelse gjennom hele sesongen, en periode som nå for flere kulturer er utvidet.

I arbeidet med å styrke tollvernet må det vurderes om ikke løsningen er å gå fra krone til prosenttoll på enkelte toll linjer. Eksempelvis for jordbær, tomat og frukt gir dagens krone toll for lite beskyttelse.

Østfold Bondelag ønsker videre at det støttes initiativ som handler om å forhindre spekulasjon knyttet til import av frukt og bær som kommer i markedet og fortrenger norske produkter i sesong.

Med jevne mellomrom utsettes vi for dumpingpriser fra utlandet. For å forhindre dette, må det fastsettes en nedre prisgrense på hvert produkt. Når prisen på importen er lavere enn denne, må det ansees som dumping og importen må stoppes.

Pris og tilskudd

Tradisjonelt har man innen grønt hentet størstedelen av inntekta fra markedet. Østfold Bondelag mener at utviklingen i målpris og arealtilskudd i større grad enn tidligere må sees i sammenheng for å dekke behovet for økte inntektsmuligheter, spesielt på potet.

For å dekke økte produksjonskostnader, kostnader som følge av større endringer i klima og vekstforhold, økte krav til kvalitet- og leveringsdyktighet, og ikke minst sikre en økonomi som sørger for nødvendig rekruttering til næringa må inntektsmulighetene i form av målpris + arealtilskudd økes mer enn den årlige konsumprisindeksen (KPI).

Basert på dette mener Østfold Bondelag at det er rom og behov for følgende økninger:

Målpris

Dages målprissystem er en viktig bærebjelke, og mål for prisuttak på de enkelte kulturer innenfor potet, grønnsaker, frukt og bær. Østfold Bondelag mener å kunne observere at fjorårets målprisøkning ikke er tilstrekkelig til å dekke økte kostnader knyttet til arbeidskraft (rekruttering av nytt personell på grunn av stengte grenser, karanteneopphold, smittevern mv.), kraftig prisøkning på maskinelt utstyr de siste 5 år, og på innsatsfaktorer som for eksempel plantevern.

Basert på dette mener vi at årets krav bør ligge i størrelsesorden:

- 5 prosent økning i målpris for frukt, bær og grønnsaker
- 35 øre økning på målpris for matpotet

Arealtilskudd

Vi har ikke mulighet til å fullt ut beregne effekten av en omlegging til trinn/tak, men basert på foreløpige beregninger fra Norges Bondelag foreslås en omfordeling uten at ordningen vil koste mer. Østfold Bondelag ber om at avtalepartene tar sikte på å komme fra til en modell basert på følgende intensjon i forhold til trinn og nivå på tilskudd:

Grønnsaker:

- Fra 1 - 200 da med en sats (sone 1 – 5) på kr 1 150
- Fra 201 – 400 da med en sats (sone 1 – 5) på kr 600
- Over 400 da (sone 1 – 5) kr 0

Frukt og bær:

- Fra 1 – 100 da med en sats (sone 1 – 4) på kr 1 250 på frukt og 1 730 på bær
- Fra 101 – 200 da med en sats (sone 1 – 4) på kr 800 på frukt og 900 på bær
- Over 200 da kr 0

Potet

- Fra 1 – 300 dekar med en sats (sone 1 – 5) på kr 400
- Fra 301 – 600 dekar med en sats (sone 1 – 5) på kr 200

Fjerning av tak på arealtilskuddet har vært en sterk strukturdriver, med et uheldig press på jordleieprisene og økte transportkostnader med negative konsekvenser for miljøet. Det innsparte beløp ved innføring av tak innenfor de respektive kulturer bør brukes til å styrke små og mellomstore bruk innenfor de ulike grøntproduksjonene. Østfold Bondelag mener videre at dette vil ha en god klimaeffekt gjennom blant annet kortere transportavstander. I tillegg mener utvalget at dette vil sørge for et større og bedre fagmiljø, noe som er avgjørende for rekrutteringa.

Vi ønsker også å peke på at forskjellen mellom henholdsvis arealtilskudd potet og grønnsaker gjenspeiler ikke de faktiske kostnadsforskjeller, og er svært uheldig med tanke på konkurransevidning, press på jordleiepriser osv.

Plantevernsituasjonen er svært utfordrende

Østfold Bondelag ønsker å understreke behovet for at arbeidet med tilgang på plantevern må intensiveres overfor de rette myndighetene.

Ei god plantehelse er et viktig konkurransefortrinn for norsk jordbruksproduksjon. Tilgang på plantevernmidler er med på å holde denne kvaliteten, og reduserer risikoen for sjukdomsangrep som i neste omgang reduserer kvalitet og/eller avlinga. Konsekvensene av å ikke ha kjemiske midler vil gi en betydelige høyere risiko, noe som gjør at flere etablerte produsenter i våre områder nå vurderer å avslutte sin potetproduksjon. Dette vil igjen ha ringvirkninger til blant annet norsk næringsmiddelindustri med tilhørende arbeidsplasser.

Eksempelvis er det innenfor potetproduksjon nå svært få tilgjengelige og aktuelle preparater i forhold til tørråte. Dette kan igjen medføre dårlig effekt av behandlingen, hyppigere sprøyting og større fare for resistensutvikling. Utvikling, godkjenning av preparater og utføring av restanalyser er en kontinuerlig jobb som er tidkrevende og kostnadskrevende. Vi ber om at dette arbeidet prioriteres.

Samtidig som en jobber med kjemisk plantevern trengs det midler til utprøving og testing av nye og alternative bekjempingsmetoder.

Klimatilpassing

Klimaendringene gir utfordringer med kortere perioder på vår og høst med gode driftsforhold. En negativ effekt av dette er at eksempelvis potetproduksjon tvinges over på sikrere områder som tåler store mengder nedbør i korte perioder.

Det å sikre robusthet mot ekstremvær og varige endringer i klima er et mål. Gjennom å premiere god agronomi, energieffektivisering, utslippsreduksjoner osv. kan gi økte avlinger, bedret økonomi

og lavere klimaavtrykk. Eksempelvis er dagens grøftetilskudd er et virkemiddel som må videreføres.

Dagens krav- og utsorteringsregime eksempelvis innenfor potet gir som effekt stort matsvinn. Produsenter av poteter til konsum kan oppleve utsorteringsgrad på inntil 50 %, noe som ikke bare utfordrer produsentøkonomien, men også fører til at store mengder mat defineres som «avfall».

Østfold Bondelag mener videre at det er viktig å stimulere til klimasmarte tiltak, som bruk av biobrensel, biogass og annen type oppvarming, jf. jordbrukets dokument i klimaavtalen.

10. Korn og kraftfôr

Kornproduksjonen er svært avhengig av værforholdene, både når det gjelder mengde og kvalitet. I Østfold ser vi en klar sammenheng mellom gode og dårlige kornår, og opp- og nedgang i kornarealet. Det er særlig små skifter, skifter med dårlig arrondering og skifter i marginale områder som forsvinner, enten de gror igjen eller legges om til gras. Værmessige variasjoner er underlagt liten politisk kontroll. **Østfold Bondelag mener derfor at det er viktig å sørge for god kornøkonomi i normalårene, slik at kornprodusenten kan møte både gode og utfordrende år.**

De variable kostnadene, som for eksempel gjødsel, plantevern, såkorn og diesel, er ventet å øke, og trolig mer enn konsumprisindeksen, det kommende året, som følge av økende energipriser og lav kronekurs. I tillegg kommer de faste kostnadene (avskrivinger).

En god kornøkonomi er et nødvendig incitament for å oppnå Stortingets mål om økt beredskap. Dette må gjøres med en kombinasjon av målprisøkning og budsjettmidler. **Da det ikke er rom for å ta ut økte kraftfôrpriser i markedet for husdyrproduksjonene, mener Østfold Bondelag at målprisøkningene på fôrkorn må kompenseres fullt ut med prisnedskrivning. Videre mener vi at styrking av kornøkonomien først og fremst må gjøres gjennom budsjettmidler, som økt arealtilskudd, økt pott til klima- og miljøtilskudd (RMP, SMIL og drenering) og mer til investeringsvirkemidler.**

Østfold Bondelag mener at det må stimuleres til økt kornmengde og at riktig kornkvalitet må premieres, enten kornet går til mat eller fôr. Østfold Bondelag mener at **målprisene på korn må økes slik at de dekker kostnadsveksten, og at dette skal kompenseres fullt ut med prisnedskrivning til kraftfôr for alle husdyrproduksjoner.**

Vi mener at mathvete og proteinvekster må få et særlig løft på målprisen, mens bygg og rug ikke bør økes like mye som snittet, da det er nok av dette i markedet. Vi ønsker videre at det innføres en målpris for proteinrik fôrhvete, som bør ligge mellom mathvete og bygg i målpris.

Østfold Bondelag ønsker på sikt å utfase bruk av soya i kraftfôr. En økning av norskdyrkede proteinvekster vil være med på å sikre tilgangen til proteinråvarer. Det må satses på dyrking av proteinvekster, bl.a. med utvikling av sorter for norske forhold. **Østfold Bondelag mener at oljefrø er viktig som en del av et vekstskifte i kornproduksjonen og for å øke norskandelen i kraftfôret. Vi foreslår derfor å øke målprisen med 20 øre per kg, utover kostnadskompensasjonen.**

Dersom kostnadsveksten er 15 øre per kg korn, mener Østfold Bondelag at målprisene for korn bør fordeles slik:

Målpriser, kr per kg				
Kornslag	Målpris 1.7.2020	Kostnads-kompensasjon	Tillegg utover kostnads-kompensasjon	Målpris 1.7.2021
Hvete, matkorn	3,67	0,15	0,20	4,02
Hvete, fôrkorn (ny)	Ny	0,15	Ny	3,62
Rug, matkorn	3,22	0,15	0,00	3,37
Bygg, fôrkorn	3,06	0,15	0,00	3,21
Havre, fôrkorn	2,83	0,15	0,00	2,98
Oljeverkster	5,98	0,15	0,20	6,33

Østfold Bondelag ønsker å stimulere de små og mellomstore kornbruka, da vi ser at det er disse som faller fra. Vi ønsker derfor å gjeninnføre en trappetrinnmodell for arealtilskuddet, der det gis et vesentlig høyere tilskudd for de første 800 dekarene.

Mindre skifter gir i snitt lavere avling per dekar på grunn av redusert avling langs kanter (skyggevirksomhet og mer innblanding av ugras) og fordi en større andel av skiftet består av vendeteiger, der jordpakking er en utfordring. Små skifter er mer krevende å drive, både tids- og kostnadsmessig, og faller fort ut av drift, særlig når jorda blir leid bort. Dette gjelder små skifter til både korn- og grovfôr, men størst avlingsforskjell blir det i kornproduksjonen. Resultatet blir et redusert kornareal, og redusert nasjonal selvforsyning og beredskap. **Østfold Bondelag foreslår derfor å innføre et småskiftetilskudd på kr 400 per skifte for skifter under 10 dekar, der det dyrkes korn.**

Østfold Bondelag ønsker å øke ramma til **regionale miljøprogram (RMP) med 50 prosent**, og særlig til fylker med store utfordringer med avrenning til vassdrag og kyst. Østfold Bondelag mener at den foreslåtte fordelingsnøkkelen for RMP-midlene ikke er akseptabel. Se kapittel 15 for argumentasjon rundt økningen av RMP. **Videre må SMIL-ordninga styrkes vesentlig.** Her er det et voldsomt vedlikeholdsetterslep, og fordi vi allerede i dag opplever at SMIL-midlene blir brukt fort opp i kommunene, må disse økes vesentlig.

Det er fortsatt et stort etterslep når det gjelder drenering, og **Østfold Bondelag mener derfor at det er viktig å øke satsen til kr 2 500 per dekar, og ikke redusere avsetningene til dreneringstilskuddet.** Det må også gis tilskudd til arealer som ikke tidligere er grøfta, samt til nydyrkingsområder. I tillegg bør arealer som blir drenert i vekstsesongen få mulighet til å motta tilskudd gjennom RMP-ordninga hvis arealene blir brukt til jordforbedrende vekster.

Det er også viktig at leide arealer blir drenert. Østfold Bondelag mener at leietakere må sikres langsiktighet for sin investering, og ber om at forvaltninga prioriterer å følge opp at jordleiekontraktenes lengde holdes på minst 10 år. I tillegg bør jordeier betale ut den resterende delen av en investering hvis jordleiekontrakten utløper før nedskrivningstida.

Det er fortsatt et stort behov for å modernisere, og utvide dagens korn tørker- og lager på gårdsnivå. Dette for å ta bedre vare på kornkvaliteten, gjennom forutsigbar kornflyt under innhøsting, og fram til levering. På den måten tilfaller en større del av verdiskapinga kornprodusenten. Lokal lagring av korn er også viktig for den nasjonale beredskapslagringa for mat-, fôr- og såkorn. **Det er viktig at lager og tørker til korn prioriteres i de nasjonale**

føringene for de bedriftsretta investeringsvirkemidlene (IBU-midler) gjennom Innovasjon Norge, slik de gjør i dag.

Østfold Bondelag mener videre at lagringsgodtgjørelsen for korn må økes på gårdsnivå, og ber kornkjøperne om å **differensiere prisløypa**, slik at det lønner seg å lagre kornet. Dette er viktig for beredskapslagring av mat-, fôr- og såkorn. Østfold Bondelag ønsker også at kornkjøper innfører en **kvalitetsordning** for korn. Bønder som leverer forhåndsprøver på ferdig nedtørket korn skal premieres, noe som vil avlaste kornmottakene i innhøstingssesongen. En desentralisert lagringsstruktur vil gi kornkjøperne mulighet til mer effektiv transport, og at landet blir mindre sårbart enn kun ved å lagre på noen få sentrale lagre. **Østfold Bondelag mener at avtalepartene må nedsette et utvalg som skal vurdere hvordan synergier kan utnyttes mellom bønder og kornkjøper, sammen med markedsaktørene. Målet skal være å få til lagerløsninger der kornbondens økonomi og beredskapslagring blir en del av løsningen.**

Østfold Bondelag vil innføre et «**klima- og miljøfond**» etter modell av skogfondet, der det kan avsettes midler til framtidige investeringer til klimasmarte tiltak. I jordveien kan dette være kalking, drenering, større vedlikehold av hydrotekniske anlegg eller nydyrking. Andre eksempler kan være utvidelse av gjødsellager eller å investere for produksjon og bruk av klimavennlig energi.

Bearbeidede landbruksvarer (RÅK)

Også på korn er det et sterkt press på tollvernet. Mange av de industrielt bearbeidede landbruksvarene (RÅK) har svært lav eller ingen toll. Import og bruk av halvfabrikata og smakstilsatte produkter har da også økt formidabelt og utgjør nå en trussel mot avsetningen for norske råvarer. **En vesentlig del av norsk kornforbruk er via import av halvfabrikata.** Det er viktig og nødvendig at norske landbruksvarer sikres avsetning i markedet gjennom et velfungerende tollsystem. Østfold Bondelag mener RÅK-ordninga er moden for en revurdering, og at det bør tas initiativ til å reforhandle hele ordninga.

11. Andre produksjoner

Pollinering og honningproduksjon

Østfold Bondelag mener næringsmessig birøkt bør prioriteres høyere. Bestanden av honningbier, og et birøktmiljø som kan levere pollineringstjenester er avgjørende for å sikre kvalitetsproduksjon særlig innenfor frukt, bær og proteinvekster, et areal som er i vekst i Østfold.

Østfold Bondelag krever at:

- satsen på produksjonstilskudd økes fra kr 600 til kr 650 per bifolk
- økologiske produsenter gis et ekstra produksjonstilskudd på kr 300 per bifolk
- det sees nærmere på muligheten for finansiering av et samarbeid med dagens opplysningskontor for å øke kunnskapen om, og forbruket av norskprodusert honning og biprodukter

Avløsertilskudd for alpakka og lama

Både lama og alpakka holdes for ulla og kjøttet sin del, og de er bidragsytere til å holde kulturlandskapet i hevd. I 2020 søkte 219 foretak om beitetilskudd for 1 041 lamaer, mens tilsvarende tall for alpakka var 107 foretak og 1 451 dyr (kilde: Landbruksdirektoratets produksjonstilskuddsstatistikk). **Østfold Bondelag mener at alle bønder med produksjonsdyr og med et visst produksjonsvolum bør inngå i velferdsordningene, da dette øker velferden for både dyr og bonde. Vi mener at lama og alpakka bør gis avløsertilskudd, enten det er til ferie og fritid eller ved sjukdom, med samme sats som sau og ammegeit.**

12. Investeringer

Det er i dag et stort behov for investeringer, både i husdyr- og planteproduksjoner. Allerede februar 2021 varslet Innovasjon Norge at IBU-midlene for Viken var tilnærmet brukt opp.

Østfold Bondelag viser til fjorårets jordbruksavtale med øremerking av 120 mill. kroner til investeringer i grøntproduksjon. Østfold Bondelag ber om at denne type øremerking videreføres, og økes da midlene ikke er tilstrekkelige i forhold til behovet. For å sikre at vi kan dekke økt etterspørsel etter norske grønnsaker, potet, frukt og bær må produksjonsapparatene være tilpasset dette. Det må bygges opp utvidet kapasitet til å dekke markedenes ulike kvalitetskrav, utvidet sesong, mer krevende klima osv.

Videre er vi opptatt av det som skjer av teknologisk utvikling, robotisering mv., og at det gis støtte til samarbeid mellom teknologiutviklere og grøntprodusenter der hensikten er å investere i og teste ut erfaring med ny teknologi. Her bør det gis mulighet til å gi støtte med inntil 50 prosent av kostnadene.

I kornproduksjonen vil en modernisering og utvidelse av dagens korntørker- og lager på gårdsnivå føre til at man øker sannsynligheten for å kunne ta vare på kornkvaliteten. Det er viktig at små og mellomstore kornbruk også får mulighet til å modernisere tørke- og lagringskapasiteten sin.

I all type planteproduksjon vil vanningsanlegg være gunstig i tørre perioder, men særlig er dette aktuelt i grønt- og grovfôrproduksjonene. Å investere i vanningsanlegg (de delene som er fastmontert) vil være med på å dempe risiko.

I husdyrproduksjonene er det også store behov for å modernisere driftsapparatet. Østfold Bondelag mener at det er viktig at investeringsvirkemidlene brukes til å øke dyrevelferden og bedre bondens arbeidsmiljø, for eksempel ved oppgradering av eksisterende fjøs. Dette gjelder alle dyrearter, men behovet er spesielt stort i melkeproduksjonen, som har frist til 2034 for å legge om til løsdrift. Slike investeringer er svært kostbare og i store deler av landet vil arealgrunnlaget være utfordrende med tanke på store driftsenheter i de arealkrevende produksjonene.

Også svineprodusentene har behov for å fornye produksjonsapparatet sitt, da mange av fjøsene ble bygget før den siste store endringen i holdforskriften i 2000. **Østfold Bondelag mener derfor at det er viktig at oppgradering av grisefjøs, uten vesentlig produksjonsøkning, og opp til konsesjonsgrensene, prioriteres i IBU-midlene. For å bremse ytterligere sentralisering av svineproduksjonen til allerede husdyrtette områder, og fordi svineproduksjonen er kraftfôrkrevende, må produsenter i kornområdene prioriteres når det er balanse eller underskudd i markedet.**

Andre tiltak som bedrer dyrevelferden, og dermed bør prioriteres ved tildeling av IBU-midler, er innsetting av vinduer i slaktekyllinghus, innsetting av varmeveksler for forvarming av inneluft (gir også klimagevinst) i fjørfehus, gulvvarme som gir tørrere strø i fjørfehus og ombygging av økologiske sauefjøs fra strekkmetall til tette gulv.

Østfold Bondelag mener at rammen for fylkesvise og bedriftsretta tiltak (IBU-midler) må økes vesentlig for 2022. Det er viktig at lager og tørker til korn fortsatt prioriteres i de nasjonale føringene for IBU-midlene, og at kjøle- og fryselagre for grøntproduksjoner blir prioritert. Videre at det blir mulig å fornye produksjonsapparatet uten å måtte øke produksjonsvolumet.

Østfold Bondelag mener at det viktigste er at IBU-tilskuddet er utløsende for det enkelte prosjekt, og mener derfor at dagens tak på maksimalt 35 prosent eller 2 millioner kroner er riktig å videreføre.

Det kan i dag gis tilskudd til personer under 35 år, som i forbindelse med overtakelse av landbrukseiendom, behøver å gjennomføre mindre investeringer. **Østfold Bondelag ønsker at denne ordninga videreføres med et tak på inntil 1,5 millioner.**

13. Velferdsordninger

Ei næring med gode inntektsmuligheter er sentralt for å sikre rekruttering til næringa. Videre er gode utdanningsmuligheter og velferdsordninger avgjørende for at yngre vil inn i næringa. Det er viktig å skape trygghet for bonden ved fødsel og for egen eller barns sjukdom. Videre er det viktig med avløsning til ferie og fritid. Dette er viktig for både bondevelferd og dyrevelferd.

Østfold Bondelag mener at særlig avløsning ved sjukdom og fødsel mv. og avløsning til ferie og fritid er sentrale ordninger, som det er viktig å styrke i årets jordbruksoppgjør.

Tilskudd til avløsning ved sjukdom og fødsel mv. må dekke den reelle kostnaden bonden har ved avløsning, som i dag er over 360 kroner høyere per dag enn maksimal refusjon til avløsning til sjukdom og fødsel mv. Ved langvarig permisjon eller sjukdom medfører det en stor økonomisk belastning. **Østfold Bondelag mener tilskuddet ved sjukdomsavløsning må økes til minimum kr 2 035 per dag for å ta igjen tapt kostnadsutvikling. Vi mener videre at samordning av tilskudd til avløsning til sjukdom og fødsel mv. med lønnsinntekter bør avvikles, i alle fall de 16 første dagene av sjukdomsperioden. Dette gir en bedre sikkerhet for dyrevelferden og vil være en betydelig forenkling for mange.**

I dag dekker tilskudd til **avløsning ved ferie og fritid** ca. 42 dagers fri for en bonde med maksimalt tilskudd. Dette tilskuddet er et grønt tilskudd i WTO-regelverket, og **Østfold Bondelag mener at øvre tak på dette tilskuddet må økes til kr 100 000.**

Avløsertilskudd for ferie og fritid bør økes per innsatt **kylling**. Det produseres generelt større kyllinger i dag som går lengre i huset, og det blir dermed færre levert dyr per kvadratmeter per år. Jobben i fjørfehuset er ikke redusert, men tilskuddet per dyr har ikke økt i takt med dette.

Det bør også innføres en **egen sats for spesialproduksjon** der kyllingen går i huset i mer enn 50 dager. Kyllingen i slik produksjon går lengre i huset, blir større og har bedre plass enn vanlige kyllinger. Belegget er omtrent 12 dyr/m² mot 17-20 dyr/m² i normalproduksjon. Dersom et hus på 1 200 m² produserer med fullt belegg vil avløsertilskuddet med dagens satser utgjøre omtrent 70 000 kroner per år mens det i et hus med spesialproduksjon vil utgjøre omtrent 30 000 per år. Arbeidsmengden er tilnærmet lik i begge produksjonsformene. **Østfold Bondelag mener at avløsertilskudd for saktevoksende kylling (over enn 50 dager) bør få avløsertilskudd på lik linje med økologisk slaktekylling.**

Med dagens ordning faller **satellitter i purkering**, uten egen oppfôring av slaktegris, svært uheldig ut ved avløsertilskudd til ferie og fritid. Dagens satser for avløser tilskudd er kr 1 354 per avlspurke og kr 46 per slaktegris. En slaktegrisprodusent på konsesjonsgrensa, med et arbeidsforbruk på om lag 1 000 timer vil komme over maksimalt tak på kr 85 800 (2 100 dyr x kr 46 per dyr = kr 96 600). En smågrisprodusent med 105 avlspurker, med et arbeidsforbruk på 2 900 timer, vil også komme over denne grensa (105 dyr x kr 1 354 per dyr = kr 142 170).

En fullkonsesjonssatellitt har 53 purker per innsett hver 8. uke, og produserer ca. 4 500 smågris. Estimert arbeidsforbruk er ifølge Norsvin 2 500 timer. Man vil være tilskuddsberettiget kr 71 762 (53 dyr x kr 1 354 per dyr). Satellittene vil i enkelte tilfeller også ha bare 43 avlspurker inne på telledato, om denne er i perioden rett før grising, og det er med 10 ungpurker (20 prosent rekruttering). Tilskuddsberettigelsen vil da kun være kr 58 222 (43 dyr x kr 1 354 per dyr). Altså vil satellitter uten slaktegrisproduksjon ikke komme opp på maksimalt tilskudd, til tross for at arbeidsforbruket skulle tilsi dette. **Østfold Bondelag mener at dette er sterkt urimelig i forhold til deres produksjon og arbeidsmengde. Vi mener derfor at antallet purker i satellitt bør ganges med faktor 2,0, på samme måte som man gjør i forhold til utregning av konsesjon.**

Østfold Bondelag mener at produsenter av **lama og alpakka** bør inkluderes i velferdsordningene, og at satsene for lama og alpakka bør følge sau og ammegeit for avløsertilskudd, enten til ferie og fritid eller til sjukdom og fødsel mv. Videre må **næringsbirektere** få ta del i avløserordninga for ferie og fritid, slik at disse, som i stor grad driver en helårsproduksjon, sikres rekruttering og mulighet til å ta seg fri på lik linje med andre produksjoner det er naturlig å sammenlikne seg med.

14. Økologisk landbruk

Fra rapporten «Produksjon og forbruk av økologiske jordbruksvarer 2019» (16.03.2020 /tilleggsrapport 15.09.2020) som utgis årlig av Landbruksdirektoratet finner vi å lese at «størrelsen på det økologiske jordbruksarealet gikk ned i 2019. Arealet økte fram til 2012, men har siden gått ned årlig. 4,2 prosent av jordbruksarealet var økologisk i 2019. I 2019–2020 ble det levert nesten dobbelt så mye økologisk korn til norske kornmottak som i tørkeåret 2018–2019, men likevel tydelig mindre enn i årene 2014–2017. Produksjonen av de fleste økologiske jordbruksvarer gikk ned i 2019 sammenliknet med året før. Unntaket er økologiske egg, som har økt årlig siden 2012.» Dette viser at utviklingen peker i feil retning.

Østfold har en stor andel av landets samlede økologiske produksjon innenfor korn, grønt, egg og melk. Verdiskapingsanalysen av Østfoldlandbruket fra 2017 viser at hele 44 prosent av landets økologiske eggproduksjon foregår i Østfold, mens rundt en fjerdedel av landets grønnsaks- og kornareal er i Østfold. I tillegg er 13 prosent av landets økologiske melkekyr bosatt i Østfold.

Det er stor enighet om at marked og etterspørsel på økologiske varer må samstemmes bedre, og at målet må være å dekke markedets etterspørsel med norske varer der vi er i stand til å produsere det.

Styret i Østfold Bondelag synes å observere at endringer/nedgang i produksjon og etterspørsel ser ut til å kunne ha en sammenheng med både fjerning av politisk vedtatte mål for produksjon og forbruk i tillegg til at forbrukes preferanser for sine valg i større grad preges av stikkord som bærekraft, klima o.l. på bekostning av økologisk. **Østfold Bondelag ber om at det blir enighet om et forpliktende mål for produksjon og forbruk av økologiske landbruksprodukter.** Staten må også på dette området gå foran og sette klare mål for sine innkjøp. For eksempel å tallfeste forpliktende mål om å kjøpe minimum 15 prosent norskproduserte økologisk matvarer til sine kantiner og storkjøkken, enten disse drives av det offentlige eller private.

Norsk økosatsing er fortsatt svært sårbar, og en stimulering bør ideelt sett komme på **selve produksjonen (kg vare), og ikke på areal.** Mye av sårbarheten ligger i for liten produksjon av norsk økologisk korn og proteinråvare. Norsk Fjørfeleg beskriver det slik: «Utregning av fraktutjevningssystem for kraftfôr tar ikke høyde for at den eneste fôrmøllen som produserer økologisk kraftfôr er i Innlandet. For økologiske produsenter i distriktet blir fraktutjevningstilskuddet basert på hvor den nærmeste fôrmøllen som leverer konvensjonelt fôr er – mens de økologiske fjørfeprodusentene kun kan kjøpe fôr som må fraktes fra Innlandet.» Norske Felleskjøp skrev i sitt innspill til JBF 2020 «Tilskudd til frakt av økologisk korn er helt avgjørende for at økologiske kornprodusenter kan få frem sine varer til mottaksanlegg for økologiske varer. Tilskuddet ble ikke blitt justert ved gjennomgangen av fraktordningene for korn og kraftfôr i 2012, og kostnadsveksten har vært betydelig. Dette veltes i dag direkte over på økologisk kraftfôrpris og på generelle økninger på alt kraftfôr. Frakttilskudd for frakt av økologisk korn går rett til bonden. En økning av satsene vil dermed virke gunstig inn på økonomien i økologisk korn.» **For å styrke økonomien i økologisk kornproduksjon ønsker derfor Østfold Bondelag å doble frakttilskuddet fra produsent til kornkjøper.**

Dagens underdekning av norske fôrråvarer er tydelig i fôrresepter for økologisk kraftfôr. Skal vi bli troverdige i å forsyne markedet med økologiske egg, melk og kjøtt er det viktig at det prioriteres midler til å fremskaffe norskproduserte økologiske fôrråvarer av god kvalitet.

Østfold Bondelag krever at det blir satt av penger i jordbruksoppjøret som øremerkes arbeidet for økt produksjon og utnyttelse av norske råvarer til økologisk kraftfôr.

Ett grep kan være en kraftig oppjustering av satsene for AK-tilskudd til økologisk korn, gras og areal for både økologiske arealer og arealer i 1. karensår.

Insitamentene til å satse på økologisk husdyrproduksjon er for dårlig, og vi ber om en styrking av tilskudd til økologisk husdyrproduksjon gjennom å øke satsene med minimum 10 % pr. dyreslag.

Østfold Bondelag mener at det på samme måte som til annen husdyrproduksjon må **innføres et økologisk produksjonstilskudd til bifolk i størrelsesorden kr 300 per bifolk for å kompensere for økte produksjonskostnader**

Østfold Bondelag ønsker at det ved bruk av utviklings- og forskningsmidler prioriteres satsing på produktutvikling, emballasjedesign, distribusjon og informasjonstiltak.

15. RMP

Miljøutfordringene i Østfold er store. Fylket hører inn under den delen av vannregion Glomma hvor det er vannområder med store vannkvalitetsproblemer og ambisiøse mål for forbedring av vannkvaliteten, både ved hjelp av miljøtiltak og miljøkrav i landbruket. Bøndene vil gjøre en innsats for vannkvaliteten, men da må det kompenseres riktig og det må balanseres opp mot mulighetene for økt matproduksjon. Jordbrukets påvirkning på vannmiljø er viktig ovenfor opinionen, og for landbrukets omdømme, det må derfor være vilje til å prioritere midler og øke rammene til de eksisterende ordningene til kornområdene.

Juni 2019 undertegnet fagliga og staten en avtale om at jordbruket skal redusere sine klimagassutslipp, samt binde karbon med 5 mill. tonn CO₂-ekvivalenter innen 2030. Østfold Bondelag mener at miljøvirkemidlene er viktige for å oppnå dette målet.

Vi legger til grunn at Regionalt miljøprogram (RMP) må baseres på positive økonomiske virkemidler, Videre at det må lønne seg med miljøbevisst produksjon, og ikke, som mange opplever i dag, at man taper økonomisk på disse tiltakene.

I dag er over 90 prosent av RMP-potten for Østfold prioritert til ordninger innenfor å begrense forurensning til vann og luft. Dette dekker på langt nær behovet, og for Oslo og Viken hadde man en oversøking på hele 119 prosent på RMP-ordningene i 2020, noe som gjorde at satsene i snitt blei redusert tilsvarende. Eksempelvis er ordninga med å la åkeren ligge i stubb over vinteren den viktigste for å redusere avrenning, både i oppslutning og total sum utbetalt tilskudd. Å la arealet ligge i stubb om vinteren vil medføre lavere potensiale for avling året etter, og dette må kompenseres mer enn RMP-ordninga tillater i dag.

I sårbare vannføringsområder, som Morsa, minsker oppslutningen om gras i flom- og erosjonsutsatte områder. Utfordringene er sammensatt, men bortfall av arealtilskudd på gras og lite smidige ordninger for «grasdekt kantsone i åker» og «gras på arealer utsatt for flom- og erosjon», gjør at bøndene dropper grasarealet langs sårbare vassdrag. Avbøtende tiltak vil være en økt RMP-pott som målrettes for tiltak for gras på vassdragsnære arealer i kornområdene. Alternativt kan det innføres arealtilskudd på gras i flom- og erosjonsutsatte områder. Dette vil føre til at mer av grasproduksjonen flyttes til de sårbare områdene. **Østfold Bondelag ber også om at flomutsatte arealer kartfestes, slik at det blir enklere å søke på disse og**

enkler å forvalte denne tilskuddsordninga. På denne måten vil denne målretta ordninga kunne få større oppslutning.

I tillegg til vannkvalitetsutfordringer har vi behov for å gi tilskudd til ordninger innenfor å minske utslipp til luft, karbonbinding, reduksjon av kjemiske plantevern, biologisk mangfold med mer, på linje med andre deler av landet. Vi merker en stor økning av søknader på klimavennlige tiltak som nedfelling/nedlegging av husdyrgjødsel, og såing av fangvekster. Dette vil være sentrale tiltak for å oppnå klimaavtalen. Vi får i mindre grad enn andre deler av landet mulighet til dette fordi vi må prioritere så vidt stor andel for å hindre utslipp til vann. **Østfold Bondelag mener at RMP-potten må økes med 50 prosent for å gi miljøatsingen i vårt fylke et reelt løft.**

Februar 2021 la Landbruksdirektoratet fra rapport nr. 9/21 «*Forslag til fordelingsnøkkel for Regionale miljøtilskudd – Utredning til jordbruksforhandlingene 2021*». Østfold Bondelag erkjenner at man i forslaget har hatt en god intensjon om å finne universelle, nasjonale kriterier for ordningen. Men, den foreslåtte fordelingsnøkkelen vil etter vår mening resultere i en svekkelse av ordningen og dens intensjon, da den blir en del av de generelle virkemidlene i landbrukspolitikken.

Østfold Bondelag kan ikke akseptere å innføre den foreslåtte fordelingsnøkkelen for Regionale miljøtilskudd. Vi mener at nøkkelen forsterker den eksisterende underfinansieringen av tiltak mot avrenning av jord og næringsstoffer til sårbare vassdrag. Modellen må inneholde sårbarhetskriterier, og utslipp til vassdrag med dårlig økologisk tilstand må prioriteres høyere i fordeling av midler. Når det er et stort avvik mellom fylkene i hva som er målet for bruk av RMP-midlene, blir det feil å ha en overordnet nasjonal fordelingsnøkkel som ikke tar hensyn til de ulike målene.

Vi henviser til egen høringsuttalelse til Norges Bondelag for ytterligere detaljer.

16. Klima

Styrking av RMP

Østfold Bondelag mener at det skal være plass til å gjennomføre klimatiltak gjennom denne ordningen. Vi merker en stor økning av søknader på klimavennlige tiltak som nedfelling/nedlegging av husdyrgjødsel og såing av fangvekster. Men også tilskudd til drenering og biokull er viktige. Dette er sentrale tiltak for å oppnå klimaavtalen. Vi har behov for tilskuddsordninger for å redusere utslipp til luft, binde karbon, redusere kjemisk plantevern, øke biologisk mangfold med mer. **Østfold Bondelag mener at RMP-potten må økes med 50 prosent for å gi miljø- og klimasatsingen i vårt fylke et reelt løft.**

Klimakalkulatoren

Østfold Bondelag vil også stimulere med mer midler til kurs klimakalkulatoren og rådgivingsapparatet knyttet til kalkulatoren og klimatiltak (Tine, Norsk Landbruksrådgiving og Nortura). Det er viktig at bonden kan få gratis første råd om klimatiltak på gården sin.

Østfold Bondelag mener at klimakalkulatoren på sikt må bli en del av KSL-kravene, etter at den er operativ for de ulike produksjonene.

«Klima- og miljøfond» med skattefordel

Investeringsbehovet for å imøtekomme klimaendringer og -mål er betydelig. Det trengs midler til å gjøre de nødvendige investeringene på det enkelte gårdsbruk. Enkeltpersonforetak har ikke

samme mulighet som aksjeselskap til å bygge opp egenkapital til fremtidige investeringer. Denne ulempen må snus.

Østfold Bondelag vil innføre et «klima- og miljøfond» etter modell av skogfondet, der det kan avsettes midler til framtidige investeringer til klimasmarte tiltak. I jordveien kan dette være kalking, drenering, større vedlikehold av hydrotekniske anlegg, vanningsanlegg og nydyrking. Andre eksempler kan være utvidelse av gjødsellager eller å investere for produksjon og bruk av klimavennlig energi.

Ordningen må også gjelde for de som leier eller forpakter bort jord. Avtalepartene må vurdere om ordningen kan suppleres med en fondsordning med skattefordel, slik at den enkelte bedre kan utjevne inntekter over år og redusere risikoen for økonomiske katastrofeår. Det må tas høyde for at produsenter i oppstartsfasen har liten evne til å foreta fondsavsetninger, da de ellers vil bli sårbare uten en ordning som reduserer risikoen.

Østfold Bondelag mener at bonden skal ha økonomisk mulighet til å gjennomføre klimatiltak på gården, og at dette må dekkes gjennom overføringer i statsbudsjettet.

CO₂-avgift

Gartneri- og veksthusnæringa har i dag fritak for CO₂-avgiften. Dette er en næring som har investert store midler og lagt ned stor innsats i energibesparende tiltak. Den varslede «flate» CO₂-avgiften vil ramme denne delen av næringa spesielt hardt, og **Østfold Bondelag ber om at det jobbes for fortsatt fritak.**

Fornybar energi

Østfold Bondelag ser stort potensiale i biogass. Rammevilkår må utformes slik at husdyrgjødsel i størst mulig grad brukes til lokal biogassproduksjon, slik at transportutslipp reduseres. **Østfold Bondelag mener at investeringsvirkemidler fra Innovasjon Norge til biogassanlegg bør styrkes.**

Tilskuddsordninger til forbedring av eksisterende bygningsmasse bør prioriteres framfor nyetablering av fjørfehus. Tiltak som reduserer klimaavtrykket og/eller bedrer dyrevelferden i fjørfehus må berettiges tilskudd. **Østfold Bondelag mener at satsene for biobrenselanlegg må økes, for å redusere utslipp fra fossilt brennstoff.**

Tilskuddet til energiflis må gjeninnføres. Fra 2009 til 2012 ble det gitt tilskudd til uttak av skogsvirke fra skog og kulturlandskap når dette virket ble brukt til energiproduksjon. Målet var å bidra til utbygging av bioenergi og gjøre det lønnsomt å hente ut energiråstoff som ellers ikke ville bli benyttet. Det sikret bedre skjøtsel av bekker og jordekanter, som igjen førte til større produktivt jordbruksareal, økte avlinger og mindre skader på drenering. Tilskuddet og verdien av fyringsflisa dekket i praksis hogstkostnadene.

17. Annet

Beitetilskudd

Østfold Bondelag mener at beite i inn- og utmark er en viktig fôrressurs, og i tillegg bidrar til å holde kulturlandskapet åpent. Med henblikk på biologisk mangfold er det svært positivt med beiting og mye av naturens samspill er avhengig av et aktivt landbruk med blant annet beitedyr. Østfold dyrker mangfoldet fra store grønnsaks- og kornområder til marginale arealer kun egnet for gras. Totalt har Østfold over 30 000 dekar overflatedyrka mark og innmarksbeite. Beitetilskudd og opprettholdelse av kulturlandskapstilskudd for disse arealene er en viktig

forutsetning for å ivareta dette mangfoldet og benyttelsen av disse ressursene. **Østfold Bondelag mener at satsen for innmarksbeite må økes. Ved å øke beitetilskuddet mener Østfold Bondelag at flere fôrenheter kan hentes fra denne ressursen og at kulturlandskapet holdes åpent. Østfold Bondelag foreslår at satsene for beitetilskudd økes med kr 15 for småfe m.m. og kr 80 for storfe m.m.**

For å stimulere til bruk av de marginale områdene og for å utnytte fôrressursene bedre, ønsker Østfold Bondelag at **faktoren for innmarksbeiter økes fra 0,60 til 0,70** i forhold til fulldyrka arealer. Dette vil stimulere til bruk av innmarksbeiter i forhold til beiting på fulldyrka areal.

Spesielle miljøtiltak i landbruket, SMIL

SMIL er en effektiv ordning med lokal forvaltning som sikrer stedstilpasset og fornuftig bruk av midlene. I vårt område er det mange kommuner som utelukkende bruker SMIL-potten til hydrotekniske tiltak. Vi har i dag et stort vedlikeholdsetterslep på hydrotekniske anlegg, noe som forsvarer en vesentlig økning av ramma, samt at en økt andel av midlene til vårt område. Behovet for investeringer i hydrotekniske tiltak øker med mer variert klima, og er avgjørende for å øke kornproduksjonen på en bærekraftig måte. Uten en bedre finansiering av SMIL-tiltakene er det vanskelig å tenke seg at landbrukets miljøinnsats i de sårbare vannområdene kan bli omfattende nok til å tilfredsstillende de langsiktige kravene til vannkvalitet.

Østfold Bondelag mener at SMIL-ordninga må styrkes vesentlig. Dette gjelder særlig hydrotekniske tiltak, men også tilskudd til permanente gjerder for å utnytte mer av beitearealene og tilskudd til husdyrgjødsellager er viktige tiltak for økt og klimasmart utnyttelse av lokale ressurser.

Drenering

Det er fremdeles et stort etterslep i drenering i Østfold. Dette er et viktig virkemiddel for å øke avlingene, slik at vi når målene om økt matproduksjon og lønnsomhet. Mye av korn- og grøntproduksjonen skjer i sårbare vannområder hvor god grøftetilstand og velfungerende hydrotekniske anlegg er nødvendig for å redusere avrenningen til vassdragene. **Østfold Bondelag mener at drenering er en langsiktig investering, det er derfor viktig at ordninga består og styrkes til kr 2 500 per dekar, selv om ikke hele den avsatte potten blir brukt opp hvert år.**

Østfold Bondelag mener at leietakere må sikres langsiktighet for sin investering, og ber om at forvaltninga i større grad enn i dag prioriterer å følge opp at jordleiekontraktenes lengde holdes på minst 10 år. **Østfold Bondelag ber også om at Norges Bondelag føyer inn et punkt i sin standardavtale for jordleie om at bortleier må betale ut den resterende delen av investeringa, for eksempel til drenering, dersom jordleiekontrakta utløper før nedskrivningstida.**

Østfold Bondelag mener også at det er helt urimelig at dreneringstilskuddet kun kan gis til tidligere grøftede arealer. Det er vel så stort behov på ugrøfta arealer, og ordninga bør utvides og inkludere disse. Tilskuddet bør også gjelde på drenering av nydyrkingsfelt. I tillegg bør arealer som blir drenert i vekstsesongen få mulighet til å motta tilskudd gjennom RMP-ordninga hvis arealene blir brukt til jordforbedrende vekster, for eksempel fangvekster.

Avlingsskade

Østfold Bondelag mener at avlingsskadeerstatninga først og fremst skal være en økonomisk kompensasjon i krevende år, og at det er viktig å ta vare på denne, i verdenssammenheng, unike ordninga. Vi viser til arbeidet som er igangsatt knyttet til evaluering av ordningen, og at man i forbindelse med dette beholder erstatningstaket på kr 750 000 per vekstgruppe og at egenandel på

30 prosent kan være riktig, men at ordningen bør være mer finmasket. Skade som følge av hagl må også dekkes.

For gras gis erstatning av grovfôr etter normtall. Samtlige Østfoldkommuner ligger i normalavlingsgruppe 4, der normtallet på grovfôr er 580 fôrenheter per dekar (FE/daa) på fulldyrka arealer. Det reelle avlingsnivået er normalt 800 - 1 200 FE/daa, med et snitt på om lag 1 000 FE/daa. NLR benytter 750 FE/daa ved utarbeidelse av gjødselplaner i vårt fylke. Man får kun erstatning hvis man får under 70 prosent av normtallet, noe som betyr at avlinga må under 400 FE/daa for å få erstatning i vårt fylke. Dette tilsvarer 25 – 40 prosent av ei normal avling i Østfold, og er grunnen til at svært få har kunnet benytte ordninga i tidligere år. Egenandelen for Østfolds grovfôrbønder blir urimelig høy, og **Østfold Bondelag foreslår derfor at normen får vårt område oppjusteres slik at den blir reell i forhold til avlingsnivået i Østfold. Dette kan for eksempel gjøres ved å dele opp normalavlingsgruppa i 4a og 4b, der normtallet settes vesentlig høyere for de beste arealene. For øvrig mener Østfold Bondelag at erstatningssatsene i satsforskriften må justeres jevnlig.**

Beiteskader må også inn under ordninga. Et varmere klima fører også til økt utbredelse av til dels uønskede dyrearter som gjør skade på avlinger. Østfold Bondelag ber om at behovet for erstatningsordning knyttet til beiteskader fra hjort, gås, villsvin o.l. drøftes i årets jordbrukshandlinger. Alternativt; mulighet for støtte til forebyggende tiltak over investeringsvirkemidlene.

Dersom en produsent opplever avlingstap og skader i avling på grunn av beiteskade, av for eksempel hjortevilt, villsvin eller gås, utløser dette ikke lenger noen mulighet for erstatning. Østfold Bondelag mener at produsenter som har gjort nødvendige og eventuelt pålagte tiltak for å holde skadegjørere ute, men som likevel opplever skade, må komme inn under ordninga.

Redusere arbeidsgiveravgiften. Dette vil være en effektiv måte å få opp lønnsomheten på, spesielt i arbeidskrevende produksjoner. Nedsatt arbeidsgiveravgift vil gå rett på bunnlinjen til bonden og en vil da få et konkurransefortrinn i forhold til utlandet, som har billigere arbeidskraft enn vi har i Norge. Dette vil kunne bety mye for grøntnæringa som er avhengig av innleid arbeidskraft.

Plantevernavgiften må tilbakeføres til næringa. Bønder må kostnadsfritt få levert inn plantevernmidler, i form av rester eller utgåtte preparater, til destruksjon.

Søknadsgebyr oppholdstillatelse sesongarbeidstakere. Næringa er svært avhengig av dyktig utenlandsk sesongarbeidskraft. For å dekke næringa sitt behov er arbeidskraft fra såkalte tredjeland viktig, og enkeltbønder har, avhengig av hvor arbeids- eller tidsintensiv produksjonen er, mange arbeidere. Disse må få innvilget oppholdstillatelse, og gebyret for dette har nesten doblet seg fra 2017 (kr 3 700) til 2021 (kr 6 300), ifølge UDI sine nettsider. Østfold Bondelag stiller spørsmål om dette reflekterer de faktiske kostnadene og ber om at denne utviklingen stoppes.

Villsvin

Antallet villsvin i Norge øker stadig, og Østfold har den største andelen av bestanden. Villsvin gjør skade på avlingene og kan bære med seg en rekke husdyrsjukdommer vi verken har eller ønsker inn i landet. Den mest potente av disse sjukdommene er afrikansk svinepest, som en rekke europeiske land har fått de seinere åra. Andre sjukdommer villsvina kan bære med seg er klassisk svinepest og salmonella.

Østfold Bondelag er glad for at det er utarbeida en nasjonal handlingsplan mot villsvin, og at det overordna målet om å bekjempe villsvinbestanden og hindre utbredelse kan bli en realitet.

Erfaringene fra Sverige viser at villsvin brer seg svært raskt, slik at forskriftsendringene som er foreslått i planen, som bruk av bevegelig lys og feller må komme så fort som mulig. Det har vært noe diskusjon der det foreslås at Statens naturoppsyn (SNO) skal inn i organisering og jakt av villsvin. Østfold Bondelag mener det da er bedre utnyttelse av midlene å styrke den grunneierbaserte organiseringen, samt doble godtgjørelse for innlevering av fullstendige prøvesett til helseovervåkingsprogrammet for villsvin i regi av Veterinærinstituttet. I dag skattlegges innsenderen av godtgjørelsen. Østfold Bondelag mener at den må gjøres skattefri. Disse tiltakene vil i seg selv virke stimulerende til jakt. Det er nå vi ennå har muligheten. **Det er viktig å organisere grunneierne, og Østfold Bondelag støtter derfor videre finansiering av det nasjonale villsvinprosjektet, som er et samarbeidsprosjekt mellom Norskog, Glommen Mjøsen Skog SA, Viken Skog SA, Utmarksforvaltningen AS og Norges Bondelag, gjennom bruk av midler over jordbruksavtalen.**

Rovviltavvisende gjerder

Østfold opplever et stadig økende rovdyrpress, både fordi det settes ut ulv i våre områder, og fordi revirer i våre områder og områdene rundt yngler godt. Østfold Bondelag krever dekning på 100 prosent av totalkostnaden til rovviltavvisende gjerder, og at det også må gis tilskudd til vedlikehold. Siden 2018 har antallet sau i Østfold blitt redusert med over 1 300 vinterføra søyer, noe som er nær 1/5 av søyene. Færre sau kan gjøre at ulven angriper andre dyreslag, som storfe og hest. Østfold Bondelag mener derfor at det må gis mer midler til rovdyravvisende gjerder slik at andre beitende dyreslag enn småfe kan få tilskudd. Videre mener vi at gjerdestandarden bør revideres, og at flere typer med mindre vedlikehold på gjerder må gis tilskudd. Østfold Bondelag presiserer at ordninga fortsatt må finansieres over Klima- og miljødepartementet sine budsjetter.

Inn på tunet

Østfold Bondelag mener det er viktig å stimulere til det positive arbeidet som gjøres på Inn på tunet-gårdene. Det faglige grunnlaget må styrkes gjennom forskning og kunnskapsutvikling, slik at særlig samfunnsnyttene av disse tjenestene dokumenteres godt. Inn på tunet-tilbyderne må sikres langsiktighet i avtaler med det offentlige.

Covid19 har gjort det svært krevende for tilbydere av disse tjenestene, og Østfold Bondelag mener at gårdene må komme under regjeringas krisepakke for bedrifter med lavere omsetning grunnet covid19-situasjonen.

Utdanning

Landbruksnæringa har stort fokus på utdanning. Østfold Bondelag ønsker at det må bli mer attraktivt å velge en utdanning og jobb innenfor landbruket. Får man flere unge til å velge grønne utdanninger, vil dette føre til vekst og utvikling i næringa. Dette er også en rekrutteringsfaktor inn i landbruket. Det er derfor avgjørende å synliggjøre viktigheten av disse utdanningene, noe prosjektet «Velg naturbruk» har bidratt til.

Mer kompetanse kan bidra til økt lønnsomhet, derfor er en kompetanseheving i norsk landbruk svært viktig for utviklinga. Østfold Bondelag er svært godt fornøyde med at vårt ønske om kompetansekrav i landbruket nå blir innført for de ulike dyreslag. Dette i tillegg til at det stilles krav til kompetanse i smittevern, plantevern, varme arbeider, bekjempelse gnagere osv. er viktig for næringas omdømme og attraktivitet. **Østfold Bondelag mener fortsatt at det skal innføres kompetansekrav i alle produksjoner.**

Østfold Bondelag er bekymret for den langsiktige rekrutteringen til utdanning innenfor grønt-, frukt- og bærnæringene. Behovet for økt produksjon er til stede, men erfaringsmessig er det flere produsenter som gir seg med grøntproduksjon enn det er nye som kommer til. Dette er bekymringsfullt. Østfold Bondelag ber om at grøntutdanninga ved naturbruksskolene prioriteres, og spisses rent faglig sett. Østfold Bondelag mener at det fortsatt er viktig å sikre finansiering av agroteknikerutdanninga.

Forskning og veiledning

Østfold Bondelag mener det må prioriteres bedre økonomiske rammer for «jordnær forskning» innen plante- og husdyrproduksjon. Landbrukets mulighet for å tilby samfunnet gode klima- og energiløsninger må synliggjøres i større grad enn i dag. Det er viktig at de tiltakene som settes inn for å redusere klimagassutslippene er effektive, og påfører landbruket så lite kostnader som mulig. Videre er nasjonal forskning viktig for å sikre fortsatt konkurransekraft for de fleste produksjoner.

Østfold Bondelag mener at det må prioriteres økte rammer for forskning på:

- for å redusere klimabelastningen fra landbruket, men også for å finne de områder hvor landbruket kan representere løsninger
- proteinvekster tilpasset norske forhold
- sortsutvikling i korn og proteinvekster, grovfôr og på grønt
- kostnadseffektive løsninger på biogass
- utprøving av plantevernmidler, særlig småkulturer
- dyrehelse, dyrevelferd og mattrygghet

Østfold Bondelag mener en fortsatt styrking av veiledningstjenestene i landbruket er avgjørende for å sikre kvalitetsproduksjon. Bonden har stort behov for uhildet rådgiving innenfor investeringer i bygg, maskiner og tekniske utstyr, og den kunnskapsproduksjonen som ligger i feltforsøk. Videre er Norske Landbrukstjenester sitt arbeid med godkjenning av plantevern og søknader om «minor use» avgjørende for at norsk grøntproduksjon skal ha en sjans i konkurranse med import.

Finansiering av avsetningstiltak

Vi ønsker å beholde Opplysningskontoret for Frukt og Grønt (OFG) som et eget opplysningskontor, finansiert direkte gjennom jordbruksavtalen. Dette for å bidra til økt forbruk av norsk frukt og grønt, noe som er positivt fra både med hensyn til klima og helse. Vi ønsker videre at Norsk Mat (tidligere Matmerk) får nødvendig finansiering til å beholde sin aktivitet.

Opprinnelsesmerking

Dagens regelverk krever at potet, frukt, bær og grønnsaker skal være merket med opprinnelsesland, enten de selges i løs vekt eller er ferdig pakket. Østfold Bondelag mener denne regelen også bør gjelde råvarer som er bearbeidet, som saft, syltetøy, frosne grønnsaker o.l., slik at forbrukeren kan gjøre bevisste valg i butikken. Videre at i tilfeller hvor feilmerking avdekkes må det følges opp med sanksjoner.

Vi ønsker forhandlingsutvalget i Norges Bondelag lykke til med årets jordbruksforhandlinger.

Med vennlig hilsen

Svend Arild Uvaag
Elektronisk godkjent, uten underskrift

Mina Mjærum Johansen

Jordbruksforhandlingene 2021- Uttalelse fra Grøntutvalget i Norges Bondelag

Innhold

1.0.	Prioriterte forslag	4
2.0.	Oppfølging av grøntsatsinga.....	5
	Bærekraftprosjekt	5
	Nasjonalt system for uttesting av frukt- og bærsorter i Norge.	5
3.0.	Målpriser og importvern.....	6
3.1.	Importvernet	6
3.2.	Målpris potet.....	6
3.3.	Målpris grønnsaker og frukt	7
3.4.	Forslag til målprisendringer	7
4.0.	Budsjettposter under jordbruksavtalen	7
4.1.	Avsetningstiltak (70.11)	7
	Opplysningskontoret for frukt og grønnsaker (OFG).....	8
	Grøntprodusentenes samarbeidsråd - GPS	8
	Oppsummering	8
4.2.	Distriktstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker (73.17).....	9
4.3.	Distriktstilskudd for potetproduksjon i Nord-Norge	10
4.4.	Prisnedskrivning potetsprit og potetstivelse (70.13)	10
4.5.	Birøkt (74.14)	10
4.6.	Areal- og kulturlandskapstilskudd (74.17)	10
4.7.	Tilskudd til økologisk jordbruk (74.20)	11
4.8.	Tilskudd til landbruksrådgivningen (77.13)	11
4.9.	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak (77.15).....	11
	Utvikling av plantemateriale	12
	Settepotetavl	12
	Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler	12
4.10.	Tilskudd til fellesanlegg for frukt (77.17)	13
4.11.	Tilskudd til fellesanlegg for grøntsektoren.....	13
4.12.	Landbrukets utviklingsfond (50.11)	13
	Forskningsmidler over jordbruksavtalen	13
	RMP.....	13

SMIL.....	13
Tilskudd til drenering	13
Investeringstilskudd.....	14
Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi.	14
4.13. Stiftelsen Norsk Mat.....	14
5.0. Andre forhold	15
5.1. CO2 avgift	15
5.2. El-kraft.....	15
5.3. Erstatningsordninger.....	15
5.4. Utdanning	15
5.5. Industriproduksjon.....	15

1.0. Prioriterte forslag

- Arealtilskudd: Tak og økning av ramme på 20 mill.
- Nasjonalt program for investeringer innen grøntproduksjon (+ 60 mill til 180 mill)
- Oppfølging av satsingen i «Grøntsektoren mot 2035», og i år med spesielt fokus på
  - bærekraft som konkurransefortrinn
  - styrke produsentøkonomi og rekruttering
  - øke kvalitet, styrke produktutvikling og utvide sesonger

2.0. Oppfølging av grøntsatsinga

Grøntnæringa har etablert Norsk Grønt som en oppfølging av grøntsatsinga. En samlet næring har gjennom Norsk Grønt kommet med innspill til jordbruksoppgjøret. Grøntutvalget støtter innspillet.

Grøntutvalget mener det er viktig at satsingen fra «Grøntsektoren mot 2035» med seks områder følges opp i årets jordbruksoppgjør:

1. Øke etterspørsel hos forbrukerne og i markedskanalene
2. Utnytte innkjøpskraften i offentlig sektor
3. Utvikle bærekraft som tydelig konkurransefortrinn
4. Styrke produsentøkonomi og rekruttering
5. Øke kvalitet, styrke produktutvikling og utvide sesonger
6. Samordne strategisk satsing på forskning og innovasjon.

Bærekraftprosjekt

Som en oppfølging av jordbruksforhandlingene i fjor ble det etablert et forprosjekt om bærekraft. Rapporten «Bærekraft som konkurransefortrinn for norsk grønnproduksjon. Grunnlag For hovedprosjekt» er oversendt avtalepartene.

Forprosjektet har utarbeidet en plan for hvordan en felles bærekraftstrategi med tilhørende bærekraftindikatorer kan utvikles, samt hvordan kompetansen om bærekraftig produksjon kan styrkes på produsentnivå. Målgruppen for satsingen er produsentene. Budsjettet har en totalramme på 63,8 MNOK. Finansieringsbehovet til kjerneaktivitetene (utarbeidelse av bærekraftstrategi og kompetanseheving) er budsjettet til 29,3 MNOK, som er i tråd med rammen i «Grøntsektoren mot 2035». Totalrammen inkluderer også 12,5 MNOK til tilpasning av datasystemer. Det er også lagt inn en betydelig egenfinansiering fra prosjekterierne, på 22 MNOK. Det forutsettes at det kan registreres grunnlagstall for bærekraftindikatorerne uten at dette krever dobbeltregistrering.

Grøntutvalget ber om at det bevilges midler for etablering av et hovedprosjekt i tråd med forslaget.

Nasjonalt system for uttesting av frukt- og bærarter i Norge.

Som en oppfølging av grøntrapporten er det etablert en prosjektgruppe som har vurdert etablering av et system for sortsutprøving.

Nye sorter i frukt- og bærkulturene skal bidra til å nå målet for konsum og norsk produksjonsandel av konsumet,. Arbeidet med utvikling, testing og prøving av nye sorter må derfor dekke et bredt spekter av formål og hensyn; inkludert økt verdiskaping i hele verdikjeden som kommer alle aktørene til nytte, samt samfunns- og landbrukspolitiske mål. Videre skal etterspørsel/forbrukerpreferanser være avgjørende kriterier når nye sortsbehov bestemmes.

Det er stor etterspørsel etter nye sorter i frukt- og bærproduksjonene. Behovet for nye sorter må dekkes både gjennom utvikling av nye norske sorter, og gjennom import av utenlandske sorter som kan supplere og komplettere tilbudet av norske sorter. Planting av nye sorter er en langsiktig investering for dyrkerne, og for å stimulere til at nye sorter tas i bruk, er det nødvendig å avlaste risikoen for brukerne. Prosjektgruppen mener derfor at alle sorter innen frukt og bær som er tenkt brukt til profesjonell dyrking i Norge, skal ha gjennomført en sortsprøving før de gjøres tilgjengelig i markedet.

Prosjektgruppen foreslår at det igangsettes et 5-årig utviklingsprosjekt med en samlet økonomisk ramme på kr. 21 900 000. Prosjektet foreslås finansiert med midler over Jordbruksavtalen (JA). Prosjektperioden skal brukes til å utvikle et permanent nasjonalt system for sortsprøving i frukt og bær.

Grøntutvalget støtter forslaget fra prosjektgruppen.

3.0. Målpriser og importvern

3.1. Importvernet

Frukt, bær og grøntsektoren produserer varer som er viktig for den norske folkehelse. Dette blir understreket «Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold». Målsettingen er 20 prosent økning i forbruket av frukt, bær og grønnsaker.

For å kunne øke produksjonen er norsk frukt, bær og grøntsektor helt avhengig av et effektivt importvern og en god administrering av dette. Tollen må praktiseres slik at vi kan utnytte norsk sesong maksimalt. Handlingsrommet og fleksibiliteten i tollvernet må utnyttes bedre enn i dag.

For grøntsektoren har vi i dag et svakt tollvern. Overskuddsvarer fra Europa blir i noen sesonger solgt i Norge til meget lave priser, noe som undergraver norsk produksjon. I slike situasjoner hadde det vært ønskelig med et minsteprissystem for importerte varer.

Grøntutvalget mener at tollsystemet må praktiseres slik at muligheten til utvidelse av norsk sesong utnyttes best mulig.

3.2. Målpris potet

Målprisen for matpotet ble økt med 13 øre/kg til kr. 5,32 fra 01.07..

Målprisen for potet er endret på følgende måte de senere år:

2020: målpris økt med 13 øre/kg fra 01.07.20

2019: målpris økt med 25 øre/kg fra 01.07.19

2018: målpris økt med 25 øre/kg fra 01.07.18

2017: målpris økt med 15 øre/kg fra 01.07.17

2016: målpris økt med 15 øre/kg fra 01.07.16

2015: målpris økt med 15 øre/kg fra 01.07.15

3.3. Målpris grønnsaker og frukt

Målprisen for grønnsaker og frukt ble økt med i gjennomsnitt 2,0 % fra 01.07.20, totalt 123 mill. kroner.

Vareslag	Gj.snitt tillegg i øre pr enhet
Potet	13,00
Tomat	39,19
Agurk, pr stk	16,50
Isbergsalat, pr stk	21,00
Hvitkål	15,64
Blomkål, pr stk	20,00
Rosenkål, pr 400 gr	33,00
Gulrot	18,99
Kepaløk > 65 mm	15,06
Purre	38,00
Knollselleri	36,36
Epler	34,00

3.4. Forslag til målprisendringer

Det er viktig å styrke økonomien i produksjonen ved å øke målprisene innenfor sektoren. Ved forslag til målprisøkninger legger utvalget til grunn endring av konsumprisindeksen prognosert av SSB for 2022 på 2,4 prosent. Videre legger en til grunn at en har en økning av lønnskostnadene ut over KPI.

Grøntutvalget foreslår følgende endringer i målpris:

- Målprisen for frukt, bær og grønnsaker økes med 5,0 %
- Målprisen for potet økes med 35 øre per kg (6,5 %).

4.0. Budsjettposter under jordbruksavtalen

4.1. Avsetningstiltak (70.11)

For 2020 er det totalt 31,4 mill. kroner som forvaltes av Omsetningsrådet. Uendret i 2021.

Midlene går til:

1. Opplysningskontoret for frukt og grønnsaker (OFG)
2. GrøntProdusentenes Samarbeidsråd (GPS)
3. Avsetningstiltak hagebruk og potet
4. Fruktlagerinspektøren
5. Fagforum Potet

Opplysningskontoret for frukt og grønnsaker (OFG)

År	Bevilgning Mill. kroner
2014	21,9
2015	18,9
2016	18,9
2017	18,9
2018	18,9
2019	19,9
2020	23,9
2021	23,9

OFG fikk økt sin bevilgning med 4 mill. kroner for 2020 til 23,9 mill. kroner som et ledd i satsingen på grøntsektoren.

Grøntutvalget foreslår at bevilgningen til OFG økes med 6,1 mill. kroner og at det innenfor avsetningstiltak øremerkes 30,0 mill. kroner til OFG for å øke etterspørsel hos forbrukerne og i markedskanalene i tråd med anbefalingene i «Grøntsektoren mot 2035.».

Grøntutvalget støtter forslaget fra Norsk Grønt om å utvide mandat for Opplysningskontoret for frukt og grønt til også å jobbe med frysede produkter. Det er også betydelig marked for frysede produkter og gjennom å fryse kan det åpnes for å selge mer norske produkter utenom sesong.

Grøntutvalget støtter forslaget fra Gartnerforbundet om å bevilge 1 mill. til Opplysningskontoret for blomster og planter.

Grøntprodusentenes samarbeidsråd - GPS

GPS gjør en svært viktig jobb med å balansere markedet og dermed sørge for en best mulig pris til produsentene. GPS sitt arbeid er helt avgjørende for å lykkes med den ønskede og offensive satsingen i grøntsektoren. GPS får et tilskudd på 0,9 mill. kroner over avsetningstiltak. Regnskapet viste totale kostnader på 9,3 mill. kroner.

Grøntutvalget vil understreke at økt samarbeid innad i næringa gjør det mulig å hente ut priser i diskusjon med våre samarbeidspartnere.

Oppsummering

Grøntutvalget foreslår følgende:

- **Det øremerkes en bevilgning på 30,0 mill. kroner til OFG – en økning på 6,1 mill. kroner**
- **Det bevilges 1 mill. kroner til OBP**

4.2. Distriktstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker (73.17)

Bevilgningen på post 73.17 er på 162,3 mill. kroner. Dagens satser er vist i tabellen nedenfor.

Ved jordbruksoppgjøret 2020 ble det gitt tillegg i bevilgningen med 10,0 millioner kr. (+ 6,5 %).

	Kvantumsgrense per foretak	Sats 2019, kr per kg/stk	
<i>Epler, pærer, plommer, kirsebær</i>	ingen avgrensing		
Sone 1		3,15	
Sone 2-4		4,41	
Sone 5		9,00	
<i>Moreller</i>			
Sone 1		4,18	
Sone 2-4		5,42	
Sone 5		10,04	
<i>Pressfrukt</i>			
<i>Bær</i>			
Sone 1-3		2,36	
Sone 4-5		6,44	
Sone 6-7		7,40	
<i>Tomat</i>		103 400 kg	
Sone 1-3			2,02
Sone 4-5		3,46	
Sone 6-7		3,26	
<i>Slangeagurk</i>	151 800 kg		
Sone 1-3		1,12	
Sone 4-7		1,95	
<i>Salat</i>	220 000 stk		
Sone 1-3		0,69	
Sone 4-7		1,21	

Grøntutvalget mener at kvantumsavgrensningen og distriktdifferensieringen må opprettholdes.

Det innføres et tilskudd til industribær på 2 kr pr kg.

Grøntutvalget ønsker å prioritere bærproduksjonen som opplever reduksjon i antall produsenter, lavere lønnsomhet og mangelfull rekruttering. Bær gis et tillegg på 75 øre i alle soner. For de andre produksjonene økes tilskuddet kronemessig likt i alle soner med en totalramme på distriktstilskudd på 16 mill. kr.

4.3. Distriktstilskudd for potetproduksjon i Nord-Norge

For å bidra til potetproduksjon i Nord-Norge, gis det et distriktstilskudd på kr 1,59 pr kg matpotet. For å motta distriktstilskuddet må foretaket disponere arealet produksjonen har foregått på. Poteten må være produsert i Nord-Norge..

Grøntutvalget foreslår at tilskuddet utvides til også å gjelde frilandsgrønnsaker i Nord-Norge på lik linje med poteter og med samme sats pr. kg. Satsen økes med 10 øre pr kg, tilsvarende 0,3 mill. kroner. Dette gjelder også sertifiserte settepoteter.

4.4. Prisnedskrivning potetsprit og potetstivelse (70.13)

Posten er på 41,0 mill. kroner og ble økt med 3 mill. kroner i 2022.

Grøntutvalget foreslår at posten holdes uendra.

4.5. Birøkt (74.14)

Pollineringsverdien som birøkterne genererer, utgjør anslagsvis 150 millioner kroner. Det er viktig at det blir drevet birøkt der frukt- og bærproduksjonen foregår. Tilskuddet til bifolk er på 600 kroner.

Grøntutvalget foreslår at tilskuddet økes til 650 kroner per kube.

Grøntutvalget støtter for øvrig innspillet fra Birøkterlaget om at det trengs salgsfremmende tiltak.

4.6. Areal- og kulturlandskapstilskudd (74.17)

Arealavgrensningen for grønnsaker, frukt og bær i arealtilskuddet ble fjernet ved jordbruksoppgjøret 2014. Det registreres nå en vesentlig strukturutvikling i produksjonen ved at de større produsenter øker sin produksjon og byr opp leieprisene. Det er viktig å opprettholde en variert bruksstruktur over hele landet. Da er det viktig å prioritere bruk av midlene mot de første arealene.

Satsene for grønnsaker, frukt og bær ble uendret i 2020, mens for poteter ble satsene økt. Årsmøtet i Norges Bondelag vedtok i sitt nye Næringspolitiske program å starte en prosess med å innføre tak og trappetrinn i alle produksjoner.

Grøntutvalget foreslår følgende:

- **Det ønskes følgende tak:**
  - **Grønnsaker: 500 dekar**
  - **Bær: 200 dekar**
  - **Frukt: 100 dekar**
  - **Potet: 600 dekar**
  - **Satsene over taket settes til null**
  - **Frigjorte midler gis til samme vekstgruppe ved økning av satsene pr. dekar for arealer mindre enn taket**
  - **Satsene økes med 100 kroner pr. dekar for alle satser og produksjoner, total ca. 20 mill. kr**
- **Aspargesbønner må få arealtilskudd som grønnsaker og ikke som korn.**

4.7. Tilskudd til økologisk jordbruk (74.20)

Det er markedspotensial for økologisk norsk frukt og grønnsaker.

Grøntutvalget går inn for:

- **Innføre et tilskudd på 15 kr per kvadratmeter for økologisk veksthusareal**

4.8. Tilskudd til landbruksrådgivningen (77.13)

Grøntproduksjonen er en næring som krever høy kompetanse og er derfor svært avhengig av en god veiledningstjeneste. En vanskelig plantevernssituasjon med mangel på plantevernmidler, bidrar til dette. Stadig mister eksisterende plantevernmidler godkjennelsen, noe som krever at landbruksrådgivningen prøver ut alternative bekjempelsesmetoder som produsentene må lære å bruke.

Bevilgningen til NLR er på 98 mill. kroner. Av avsetningen skal minimum 14 mill. kroner brukes til HMS-rådgiving og minimum 5,5 mill. kroner til byggteknisk rådgiving.

Grøntutvalget foreslår at bevilgningen til NLR økes med 2 millioner kroner som øremerkes til restanalyser. Videre 5 mill. kroner som øremerkes til økt lokal forsøksvirksomhet. Lokale forsøk er svært viktig for å gi god tilpasset rådgiving.

4.9. Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak (77.15)

Høyere temperaturer og mer ekstreme nedbørsforhold vil i fremtiden kunne redusere både størrelse og kvalitet på avlingene. Sortsfremgang, utvikling av sorter, tilpasning av såtidspunkt, optimalisering av vanning og endret gjødslingspraksis er ulike måter å tilpasse matproduksjonen på i et endret klima. Graminor AS har ansvaret for foredling av jord- og hagebruksvekster i Norge. Formålet er å sikre at produsentene har tilgang på variert og sykdomsfritt sortsmateriale som er egnet for norske forhold. For å avkorte tidsperioden fra kryssing til ny godkjent sort bør det investeres i mer moderne teknologi. Dette vil gi jordbruket et fortrinn.

Posten består av:

Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak, mill. kroner

Ordning	2020	2021
Utvikling av plantemateriale – oppformering – Sagaplant	11,00	11,00
Utvikling av plantemateriale – oppformering – NMBU	1,50	1,90
Utvikling av plantemateriale - Graminor	24,96	26,00
Utvikling av plantemateriale - Nordic Public-Private Partnership for Pre-breeding	2,40	2,80
Kvalitetstiltak settepotetavl	9,50	9,50
Handlingsplan plantevernmidler	12,00	12,00
SUM	61,36	63,2

Utvikling av plantemateriale

Grøntsektoren er helt avhengig friskt plantemateriale og et godt sortsutvalg innen frukt, bær og potet som forbrukerne vil ha. Innen de fleste hagebruksvekstene er det mangel på sorter som kan sies å være attraktive nok, både for forbrukeren og dyrkeren. Samtidig er dette langsiktig arbeid som gjerne tar 7-8 år før en kan vise at en har en god ny sort.

Grøntutvalget mener det er viktig å se på alle sider av området «plantemateriale»:

1. Sortsutvikling/foredling
2. Sortsutprøving
3. Oppformering og utvikling av friskt plantemateriale av god kvalitet

Grøntutvalget foreslår at bevilgningen til utvikling av friskt plantemateriale til grøntsektoren (Graminor) holdes uendret. Sagaplant gis en engangsbevilgning på 6 mill. kroner til vedlikehold og investering i henhold til søknad, samt en økning på 1,5 mill. kr. i fast bevilgning.

Settepotetavl

Det kan utbetales tilskudd til nedskrivning av prisen på settepoteter i klassene prebasis, basis og sertifisert og til avl av klon, prebasis, basis og sertifiserte settepoteter innen rammen av bevilgninger i henhold til jordbruksavtalens bestemmelser. [Det gis arealtilskudd, prisnedskrivning, distriktstilskudd og fraktilskudd.](#)

Rammen for tilskuddene til settepotetavl er 9,5 mill. kroner.

Grøntutvalget foreslår at fraktilskuddet økes for å dekke reelle kostnader på frakt.

Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Flere grøntprodusenter opplever at en ikke har noen eller at det er svært begrenset bekjempelsesmetoder for enkelte skadegjørere. Utvikling og godkjenning av «nye» preparater er en kontinuerlig jobb som er tidkrevende og kostnadskrevende.

Grøntutvalget støtter innspillet fra Referansegruppa for handlingsplanen for bærekraftig bruk av plantevernmidler som ber om en økning på 2 mill. kr, til totalt 14 mill. kr.

4.10. Tilskudd til fellesanlegg for frukt (77.17)

Grøntutvalget vil understreke at Tilskuddet til fellesanlegg for frukt er svært viktig for å styrke fellesskapet av fruktbruk i distrikta gjennom felles innovasjon, markedstilpassing og logistikk. Fruktmiljøet er meget opptatt av å beholde dette tilskuddet. Tilskuddet ble økt med 1 mill. kroner i 2020.

Beregningen endres til 5 års glidende gjennomsnitt hvor laveste og høyeste år fjernes.

Grøntutvalget foreslår at bevilgningen til tilskudd til fellesanlegg for frukt økes med 1 mill. kroner til 17 mill. kroner.

4.11. Tilskudd til fellesanlegg for grøntsektoren

Det må innføres tilsvarende tilskudd til fellesanlegg for resten av grøntsektoren. Det vises til utredning om lager, pakkerier mv.

4.12. Landbrukets utviklingsfond (50.11)

Forskningsmidler over jordbruksavtalen

Grøntutvalget mener at forskning innenfor grøntsektoren må gis prioritet.

Grøntutvalget foreslår at en øremerkingen av forskningsmidler til grøntsektoren økes med 8 mill. kroner til 18 mill. kroner.

RMP

I arbeidet med RMP og forslaget til fordelingsnøkkel som ble lagt frem av Landbruksdirektoratet, ønsker grøntutvalget at man passer på så det ikke gjøres omfordelinger som fortrenger gode og eksisterende miljøtiltak i grøntsektoren.

SMIL

Grøntutvalget mener det er viktig å opprettholde bevilgningen og ordningene under SMIL.

Tilskudd til drenering

Tilskudd til drenering er et viktig tiltak for klimasmart og bærekraftig matproduksjon.

Vi mener også det er riktig å legge til rette for at grøftetilskuddet kan omfordeles mellom regioner på slutten av året for å sikre at det er nok tilskuddsmidler der hvor det grøftes mye.

Stor forskjell på kostnader ved grøfting. Det er derfor rett å endre tilskuddfordelingen.

Grøntutvalget foreslår:

- **Ordningen endres slik at tilskuddet settes til 50% av kostnaden oppad begrenset til 4.000 kroner pr. dekar.**

Investeringsstilskudd

For 2021 er det øremerket 120 mill. kroner over IBU-midlene til investeringer innenfor grøntsektoren.

Det bør foretas en gjennomgang av hvilke investeringer som er tilskuddsberettiget. Grøntutvalget ønsker spesielt å peke på at mobilt utstyr ikke er tilskuddsberettiget. Dette er en urimelig forskjellsbehandling. Eksempelvis bør en arbeidsplattform i grøntproduksjon være tilskuddsberettiget på lik linje med en melkerobot.

Grøntutvalget foreslår å øke øremerkingen til 180 mill. kroner.

Verdiskapingsprogrammet for fornybar energi.

For produksjon i veksthus er kostnadene til energi en stor utfordring. Også andre grupperinger innen vår næring, f.eks. vanningsanlegg og korntørker, er avhengige av å bruke betydelige mengder energi i avgrensede perioder.

Veksthusnæringen har gjennom mange år arbeidet målrettet for å redusere energibruken i produksjonen for å redusere klimautslippene og få en bedre lønnsomhet. De store økningene i overføringskostnader har imidlertid svekket bedriftenes økonomi betydelig.

Norsk Gartnerforbund har gjennom energieffektiviseringsprosjekter finansiert over jordbruksavtalen oppnådd svært gode resultater. Fremdeles er det et betydelig potensial for ytterligere sparing. Samtidig er det økt fokus på klimagassutslipp og effektutjevning. Grøntutvalget viser til søknad om finansiering av klimanøytral produksjon i veksthus.

Grøntutvalget mener at prosjektet til NGF «Klimanøytral produksjon av norsk mat og pryddplanter i veksthus i 2030» bør finansieres med 2 mill. kroner.

4.13. Stiftelsen Norsk Mat

Revisjon skjer per i dag ca. hvert 5. år. Det er alt for sjelden og vi bør etter vår mening øke frekvensen til minimum hvert 3. år. Revisjonen må være så grundig at vi ikke trenger å gjennomføre bedriftsspesifikke revisjoner. Revisjonene må skje på en tid på året hvor det er relevant å revidere produsentene. Dersom man ønsker å revidere en virksomhet så må revisjonen foregå når det er virksomhet. Det betyr at alle revisjoner må skje i sesong. Revisjonene må være av høy kvalitet. Vår tillit i markedet er tuftet på at produktene blir til på en slik måte som forbrukerne forventer.

Grøntutvalget mener at revisjonshyppigheten innenfor sektoren bør ligge på 3 år. Grøntutvalget foreslår at bevilgningen til Norsk Mat øker med 2 mill. kroner for å øke revisjonsfrekvensen.

5.0. Andre forhold

5.1. CO2 avgift

Veksthussektorens avgiftsfritak på CO2-avgift på gass har stor betydning. En avgift som innføres uten at det finnes alternative energikilder er direkte en fiskalavgift og vil ramme næringen hardt uten at det gir noen klimagevinst.

5.2. El-kraft

Fritak av forbruksavgift på elkraft til veksthussektoren har stor betydning. En avgift som innføres uten at det finnes alternative energikilder er direkte en fiskalavgift og vil ramme næringen hardt uten at det gir noen klimagevinst.

5.3. Erstatningsordninger

Avlingskadeordningen er viktig for næringa. Det er derfor bra at det nå skjer en gjennomgang og vi ser fram til resultatet av denne.

5.4. Utdanning

Gartnerutdanninga må styrkes og markedsføres. Det er viktig å satse på at flere tar utdanning i grøntnæringa. Behovet for kompetanse i alle ledd er stor. Grøntutvalget peker på rekrutteringsprosjektet som har fått bevilgning over jordbruksavtalen og ønsker å oppfordre til at bevilgningen videreføres.

5.5. Industriproduksjon

Det er en økende konkurranse fra importerte råvarer for levering til næringsmiddelindustrien . Prisen på importert vare, inkludert full toll og frakt, er i flere tilfeller lavere enn pris på norskprodusert vare. Det er derfor vanskelig med store prisøkninger på de mest utsatte kulturene. Dette gjør det vanskelig å få lønnsomhet i produksjonene til industri.

Grøntutvalget ønsker derfor at det nedsettes et utvalg som kan kartlegge og se på tiltak som vil styrke økonomien for norske produsenter som leverer til næringsmiddelindustrien.

Utarbeidet av
Amund Johnsrud

Til:
Næringspolitisk

Kopi:

Innspill til jordbruksforhandlingene 2021. Fra IPT-utvalget

Fagutvalget for IPT i Norges Bondelag har drøfta innspill til jordbruksforhandlingene på møte 18. februar og peker på følgende:

Inn på tunet har potensiale for næringsutvikling i landbruket som bør utvikles videre. Det er en stadig voksende interesse blant bønder for å lage og tilby slikt tjenestetilbud som en del av den samla næringsvirksomheten på gården.

IPT blir vist til som en konkret modell for tjenestetilbud i flere offentlige planer og satsinger for framtidens velferdstjenester. Dette gir muligheter for IPT, og flere satsinger er i gang allerede, for eksempel som IPT-tilbud innenfor Helsedirektoratets satsing *Aktivitetstiltak for å motvirke ensomhet og passivitet*. Her lages det tiltak for å forebygge og redusere ensomhet blant unge og eldre. 19 gårder er så langt med, gjennom IPT Norge SA.

Investeringsordningene

Investeringsordningene i landbruket må bygge opp under bønders muligheter og evne til å ta en større del av de markedene som åpner seg. Det gjelder både for investeringer på den enkelte gård og for fellestiltak. IPT-utvalget ber om at IPT må være tydelig som målgruppe innenfor de fylkesvise investerings- og bedriftsutviklingsmidlene.

Utviklingsprogrammet for landbruksbasert vekst og verdiskaping:

Tiltaksområdet «omdømme» under Utviklingsprogrammet gjennomgås og evalueres denne våren. Arbeidet skal ende opp med en revidert omdømmeportefølje som ivaretar alle programmets målgrupper og vil gjelde fra og med 2022.

IPT-utvalget i Norges Bondelag mener at disse omdømmemidlene i Utviklingsprogrammet må brukes mer på IPT. Til nå er de i all hovedsak brukt på lokalmat og reiseliv.

Det må bli mer tydelig at velferdstjenester fra landbruket, i form av IPT, er et satsingsområde for programmet, også når det kommer til de nevnte omdømmetiltakene. Satsinga på IPT bør derfor forsterkes. Det kan forankres i det såkalte *programnotatet*, som er utviklingsprogrammets sentrale styringsdokument. IPT-utvalget foreslår disse endringene i det gjeldende notatet:

4.3: Omdømme

Nytt tredje strekpunkt: At landbruket og reindrifta framstår som attraktive leverandører av velferdstjenester innenfor godkjenningsordningene Inn på tunet og Ut på vidda.

4.3.3 Temasatsinger

Det bør lages ei flerårig temasatsing på IPT, slik det er for ulike tema innen turisme og reiseliv.

IPT-utvalget oppfordrer avtalepartene i jordbruket, og i neste omgang programstyret, å legge til rette for ei forsterka omdømme-satsing for IPT innenfor Utviklingsprogrammet.

Matmerk

Stiftelsen Matmerk har som forvalter av merke-/godkjenningsordningen for IPT en svært viktig funksjon i å sikre og styrke kvaliteten på og omdømmet til IPT som tjenestetilbud. Videreutvikling av ordningen og kvalitetsstandardene knyttet til den, er det aller viktigste Matmerk gjør for IPT.

For å fungere etter hensikten, må merkeordningen både ha *god oppslutning blant tilbyderne* og være *godt forankra på kjøpersida*. Arbeidet i Matmerk for IPT må være mest mulig målretta mot å fylle disse to vilkårene.

Markedsføring av IPT er primært tilbyderens eget ansvar, hver for seg og i samarbeid. Matmerk kan ikke gjøre den jobben for tilbyderne. Men funksjonelle og oppdaterte nettsider hos stiftelsen er likevel viktig som kilde til informasjon og kunnskap om IPT, både for kjøpere og andre som trenger å vite mer om IPT. Matmerk bør oppfordres til å gjennomgå og oppdatere sine nettsider om IPT slik at de fyller informasjons- og kunnskapsbehov hos brukergruppene.

Det er bra at Matmerk i disse dager ferdigstiller en veileder/håndbok for IPT-tilbud innen psykisk helse og rus, sammen med Nav og helsemyndighetene. Slike håndbøker er viktige hjelpemidler for IPTere som skal lage gode tilbud.

IPT-løftet 2

IPT-løftet som blei vedtatt i jordbruksoppjøret 2019, er nå kommet i gang. Koronaen har medførte litt utsettelse, men i all hovedsak følges tidsplanen. Fire prosjekt har fått tildelt midler:

- **Nordland** – Pilotprosjekt innenfor tjenesteområdet skole og pedagogiske tilbud, for grunnskole.
- **Møre og Romsdal** - Pilotprosjekt innenfor tjenesteområdet skole og pedagogiske tilbud, for videregående skole.
- **Oslo og Viken** - Pilotprosjekt innenfor tjenesteområdet demensomsorg.
- **Vestland** - Pilotprosjekt innenfor tjenesteområdet psykiatri, rus og arbeidstrening.

Landbruksdirektoratet har prosjektansvaret. Satsinga er treårig, og rammene for videreføring i 2021 og 2022 er lagt.

IPT-utvalget ber avtalepartene følge arbeidet med gjennomføringa av løftet, og se til at hovedmålet for det oppfylles:

Utvikle og formidle kunnskap om hvordan IPT-tjenester kan bidra til å oppfylle nasjonale, regionale og kommunale mål for velferdstjenester og integrering. Øke kompetansen om og redusere mulige barrierer ved kjøp av IPT-tjenester for å sikre kontinuitet i tilbudene.

- **Småskiftetillegg.** Kornarealet fortsetter å gå ut av drift eller gå over til gras, og det haster med å iverksette tiltak som snur trenden. I tillegg til å foreslå en struktur differensiering av arealtilskudd mener kornutvalget at en av nøklene for å øke arealet ligger i å hindre at mindre arealer går ut av drift. Kornutvalget foreslår derfor å innføre et småskiftetillegg på arealer under 10 daa. Dette kan teknisk løses gjennom RMP.
- **Økt norsk proteinproduksjon.** Det er behov for økt produksjon av olje- og proteinvekster. Kornutvalget foreslår at det opprettes et eget arealtilskudd for olje- og proteinvekster som ligger høyere enn vekstgruppe korn. Dette forslaget henger også sammen med satsingen på matkorn og matkorninitiativet.
- **Sortsutvikling for tilpasning til et endret klima.** Det er behov for å utvikle nye muligheter i kornområdene for klimasmart dyrking av vekster tilpasset et våtere og varmere klima, og i tråd med forbrukernes etterspørsel.

Innspillet til jordbruksforhandlingene 2021 fra kornutvalget er basert på innkomne innspill fra fylkesvise korn- og planteutvalg samt diskusjoner i kornutvalget.

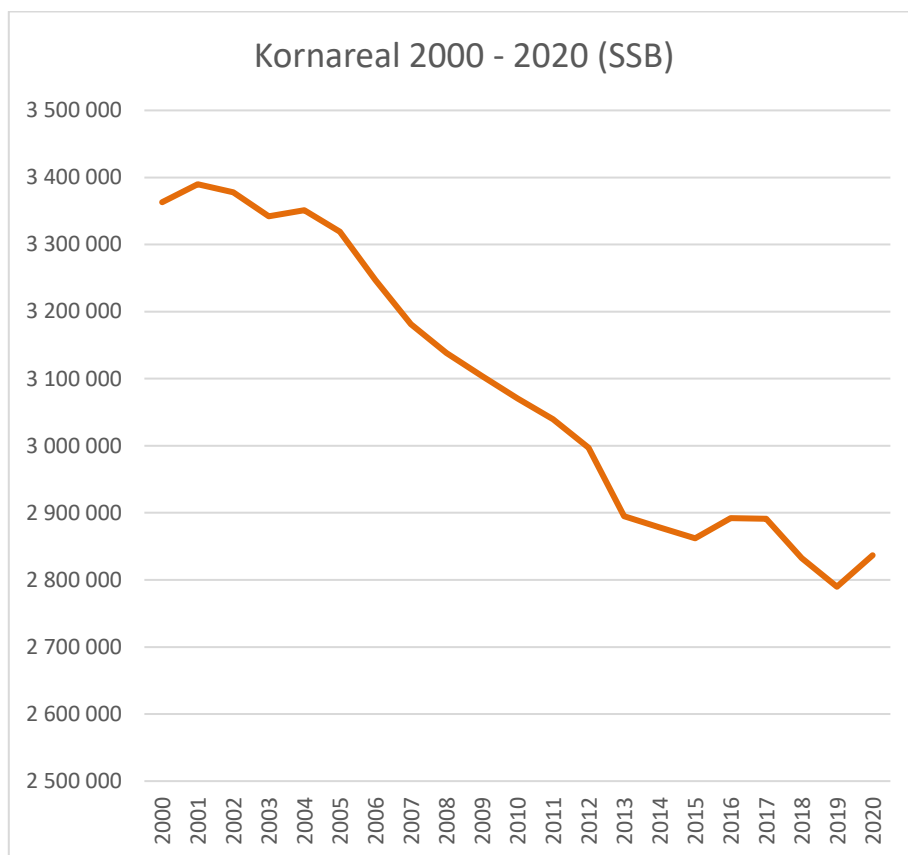
Kornutvalget i Norges Bondelag består av Anders Klaseie (leder), Audhild Slapgård, Ole Hans Unelsrød, Oddvar Mikkelsen, Anna N. Rathe, Kjetil Aandstad og Arne Elias Østerås.

Kornutvalget vil understreke at den beste matberedskapen en nasjon kan ha er å ha en løpende produksjon. Det er avgjørende at sjølforsyningen basert på norske ressurser øker, og følgelig må det stimuleres til økt kornproduksjon. Det vil redusere importandelen av råvarer til kraftfôr.

1. Status i kornproduksjonen

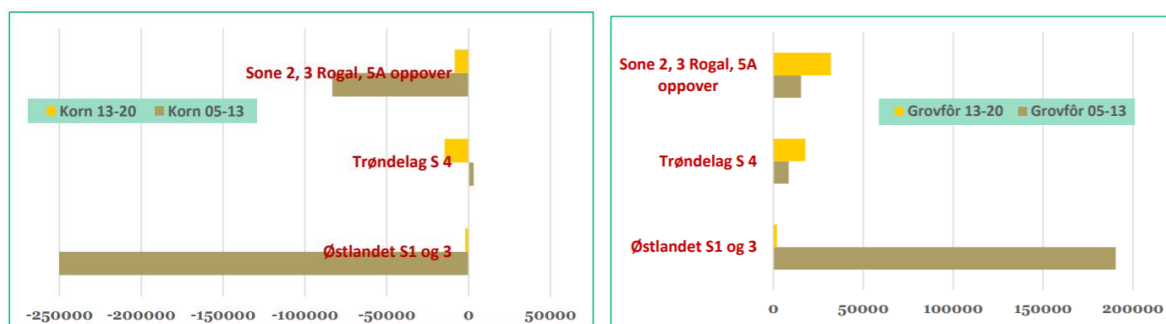
Nedgang i kornareal

Siden 2000 har det vært en nedgang i kornarealet fra 3,36 millioner dekar til 2,86 millioner dekar i 2020. Dette svarer til 15%. Fra 2019 til 2020 ble det registrert en økning i arealet på 47.000 dekar.

Figur 1: Utviklingen i kornarealet i perioden 2000 - 202 (Kilde: SSB)

Fra 2005 til 2013 gikk kornarealet på Østlandets kornområder (sone 1 og 3) ned med over 250.000 daa, selv når en korrigerer for at innføring av digitale markslagskart ga en arealnedgang. I 2020 er kornarealet om lag uendret siden 2013. Derimot har kornarealet nå gått noe ned i Trøndelags kornbygder, mens det holdt seg konstant fra 2005 til 2013. Også utenom de beste kornområdene var det en kraftig nedgang i kornarealet fram til 2013. Kornarealet som gikk ned på Østlandet kornbygder, ble erstattet med grovfôrareal i perioden 2005 til 2013. Etter 2013 har grovfôrarealet holdt seg tilnærmet stabilt i disse områdene. Trøndelags kornområder har imidlertid økt grovfôrarealet noe etter 2013. Også utenfor kornområdene øker grovfôrarealet.

Kornareal (venstre) og grovfôrareal (høyre). Endringer i perioden 2005 til 2013, og 2013 til 2020. Dekar. Fordelt på soner for arealtilskudd.

De fleste er små

I perioden 2000-2020 gikk det gjennomsnittlige kornarealet per jordbruksbedrift opp fra 157 til 278 dekar (SSB). I 2019, som er siste tall, viste tallene at 30 prosent av produsentene driver korn på under 100 dekar, mens 12 prosent har over 500 dekar korn. Om lag 10 prosent av kornarealet er på skifter mindre enn 10 dekar (Partssammensatt arbeidsgruppe for jordbruksarealer med driftsulemper, 2014).

Og de største blir større

Et av de tydeligste trekkene i utviklingen for korn i perioden 2005–2019 er endringen i bruksstruktur, mot større og færre bruk. Færre bruk drifter en stadig større del av kornarealet. I 2000 hadde 35% av jordbruksbedriftene med korn- og oljevekster under 100 dekar, mens 7% hadde 500 dekar eller mer. I 2019 er tallene hhv. 25% og 14%.

I alle bruksstørrelser under 500 dekar er det en markant nedgang i antall bruk og de mindre brukene drifter mindre areal, mens bruk fra 500 dekar og oppover driver større andel av arealet. Utviklingstrekket er at de største brukene driver stadig større andel av kornarealet, mens de mindre bruk avvikler driften.

Selvforsyningsgrad og økt norskandel

Norges Bondelag har også satt seg offensive mål. I nytt næringspolitisk program vedtatt 2020 sier vi at norskandelen i mat og fôr skal økes i alle produksjoner og at bruken av importert soya i husdyrproduksjonen skal reduseres i programperioden. Høye kornavlinger i 2016 og 2017 bidro til en økning i norskandelen, mens den i 2018 var svært lav. 2019 og 2020 var gode kornår i de fleste områder av landet, med en total tilgang av korn, erter og oljefrø 1,25 millioner tonn begge år (total mat- og fôrkornproduksjon). 5-årssnittet for 2015 – 2019 er på 1,15 millioner tonn. (Kilde: Felleskjøpets prognose, november 2020).

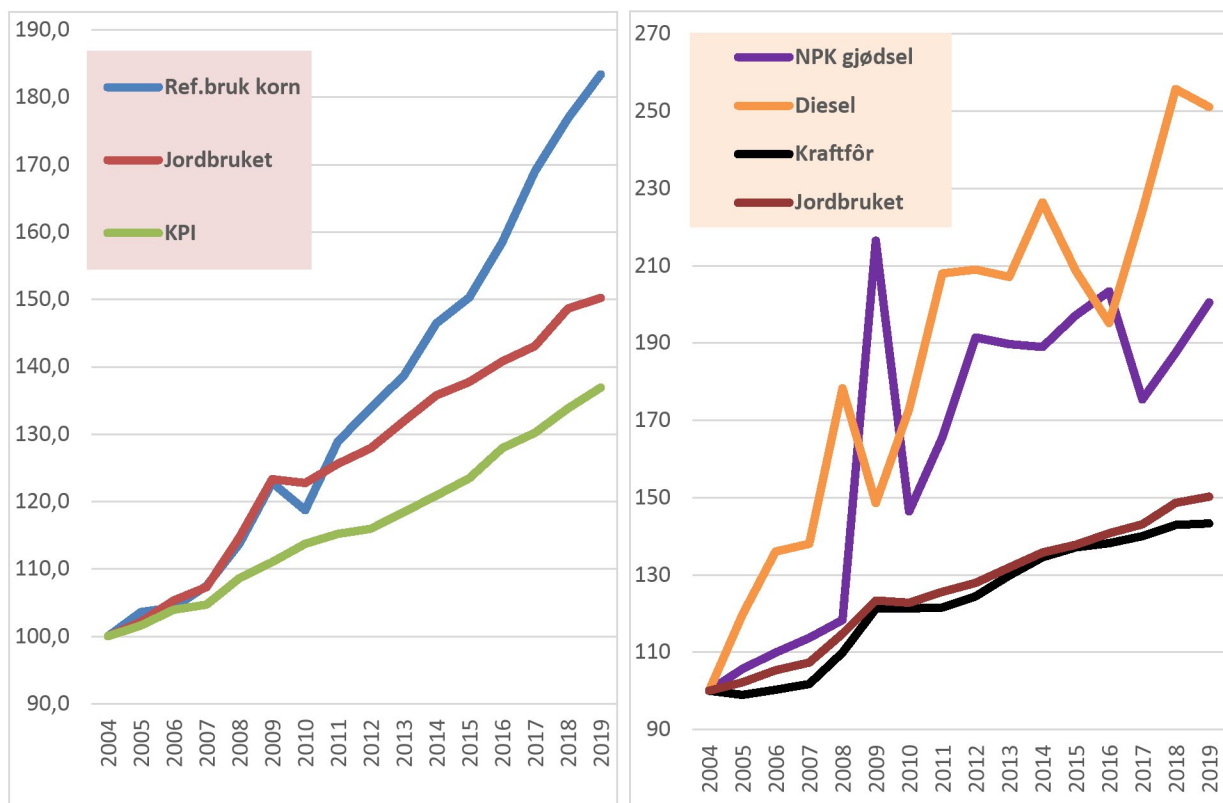
Norskandelen for det totale forbruket av matkorn var for 2020 på ca. 65%, opp fra ca. 50% i 2019. Felleskjøpet melder også at om lag 82% av totalfôret består av norske råvarer, og at alt det norske kornet som produseres brukes opp av industrien.

Kostnadsutvikling

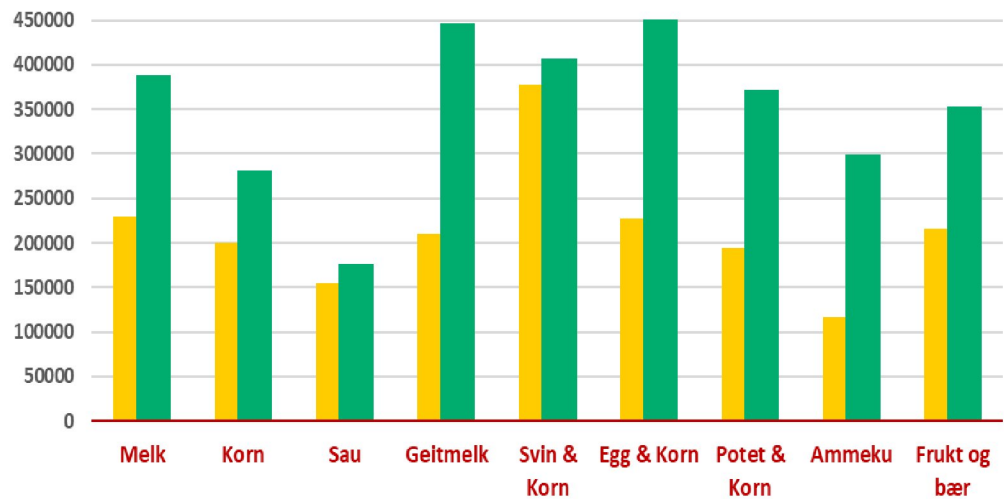
I 2020 ble det ikke fremlagt referansebruksberegninger. Referansebruksberegninger er ventet å komme i april 2021. I det følgende viser vi til utviklingen for referansebruk 2 i referansebruksberegningene for 2019, samt betraktninger rundt kostnadsutviklingen for 2020 og 2021.

Utvikling jf. referansebruksberegningene 2019

I de siste beregningene som foreligger hadde referansebruk 2 med korn hatt en årlig inntektsvekst på 1.000 kr/årsverk de siste 15 år (2004 – 2019). Dette til tross for at kornprodusentene i disse beregningene hadde en kornpris som var 82 øre/kg høyere (+46%) enn i 2004. Årsaken har i stor grad vært å finne på kostnadssiden. Fra 2004 har den generelle prisveksten vært på 37 %, kostnadsveksten i jordbruket har vært 50 % mens kostnadsveksten på referansebruk 2 med korn har vært hele 83 %. Hovedsakelig har dette vært resultat av en sterk kostnadsvekst på diesel og handelsgjødsel. Disse utgjorde ca. 20 % av kostnadene på kornbruket i fjorårets beregninger. Tilsvarende tall for et melkebruk var da 5-7%, og for jordbruket i gjennomsnitt ca. 9 %. Med andre ord spiste kostnadsveksten opp inntektseffekten av økte kornpriser og produktivetsframgang i perioden.

Figur 2: Kostnadsutvikling i jordbruket og på kornbruk frem til 2019. Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket

Figur 3: Referansebruksberegninger. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk. Gul søyle: 2007. Grønn søyle: 2017.

Utvikling i kostnader for 2020 og fremover

Som følge av koronapandemien og usikkerheten som fulgte knyttet til de fleste forhold ble det, som nevnt, ikke lagt frem referansebruksberegninger i 2020. Det er imidlertid mulig å gjøre betraktninger for kostnadsutviklingen i kornøkonomien i 2020 på et generelt nivå.

Generelt har 2020 vært preget av lav rente, lav lønnsvekst og lave energipriser (med en betydelig oppgang inn mot 2021). Svak kronekurs og lave energipriser har dratt i hver sin retning i prisen på mineralgjødsel i perioden, mens kronekursen har gjort innkjøp av maskiner, utstyr og deler fra

utlandet relativt dyrere. Investeringer i maskiner og utstyr er imidlertid ikke noe som alle gjør hvert år, og de som har investert vil ha en fordeling av kostnaden i regnskapet over flere år.

For 2021 anslår Felleskjøpet Agri en kostnadsvekst (variable og faste) som tilsvarer 6 øre per kilo korn. Dette begrunnes med kostnadsøkning på 3-5% for plantevern, økning i dieselpriiser på linje med KPI (+1,7%), og økning i faste kostnader på linje med KPI og Norges Banks rentebane. Gjødelspriser vurderes å ha en nedgang i første halvår 2021, mens det ikke er forventet økte priser på såkorn.

Diesel og energikostnader er vesentlige i kornproduksjonen. Oljeprisen for 2020 hadde en betydelig nedgang i mars/april, blant annet som følge av korona, men endte på et snitt på 43 dollar per fat. Dagens nivå ligger på rundt 68 dollar per fat (SSB, 12.03.21). Det har med andre ord vært en kostnadsøkning på energi i 2020, som fortsetter inn i 2021. Dette vil påvirke kornbondens økonomi.

Utviklingen i kornøkonomien over tid har ført til et etterslep i vederlag til arbeid og egenkapital for gjennomsnitts-kornbruket sammenlignet med gjennomsnittet i landbruket (se figur 3 over), der referansebruk korn ligger lavt på nivå og med en svak utvikling. Beregninger gjort av Felleskjøpet, basert på referansebruksberegningene for 2019, fremregnet for 2020 og 2021, indikerer at etterslepet i vederlag til arbeid og egenkapital ligger på mellom 20 og 30 øre per kilo korn. Med anslag for kostnadsvekst for 2020 og 2021, mener kornutvalget det er helt nødvendig å prioritere slik at man styrker kornøkonomien.

Kornutvalget viser for øvrig til Felleskjøpets innspill til jordbruksforhandlingene der de peker på utviklingen i kornøkonomien og der de *«anbefale(r) at avtalepartene fortsetter å styrke kornøkonomien i årets oppgjør slik at vederlag til arbeid og egenkapital for et årsverk i et gjennomsnittlig kornbruk er på gjennomsnittet med hele jordbrukets.»*

2. Matkornsatsing

Kornets spiller en viktig rolle i landbrukspolitikken, både som vare til menneskemat og som innsatsfaktor for husdyrprodusentene. Korn har også en nøkkelrolle når det gjelder selvforsyning og det å styrke kornets posisjon vil automatisk styrke den norske selvforsyninga.

Både 2019 og 2020 var gode kornår i store deler av landet. God tilgang på korn betyr at en større andel av maten både vi og husdyra spiser er produsert på norske ressurser. For 50 år siden var alt matmjølet her til lands importert. I det gode kornåret 2019 kunne produksjonen dekke opptil 2/3 av det brødmjølet som trengs i Norge. Det er en suksesshistorie for norsk produksjon av matkorn – en suksess det er all grunn til å satse videre på.

Fra et etterspørselssynspunkt er det god grunn til å prioritere en økt satsing på matkorn og proteinvekster til human konsumpsjon. Det er en stor oppmerksomhet om helse, miljø og plantebasert kost blant forbrukere og det er et marked der matindustri og dagligvare ønsker å ta posisjoner. Norske produkter kan ha konkurransefordeler mot importerte produkter innen dette segmentet, og en økt satsing vil kunne styrke konkurransekraften opp mot en økende RÅK-import. Vi vet at forbruket av norsk matkorn er fallende på grunn av økt RÅK-import av hel- og halvfabrikata bakevarer. Så lenge vi har en økt RÅK-import er det rom for å øke norsk kornproduksjon.

Fra matkorninitiativet til ei matkornsatsing

I 2020 etablerte blant andre Norges Bondelag, Norske Felleskjøp og NMBU et samarbeid med mål om en forsknings- og innovasjonsdrevet satsing på korn og proteinvekster til mat – et

matkorninitiativ. I løpet av året har det vært arbeidet bredt i verdikjeden – fra jord til bord, og initiativet har sendt innspill til partene i Jordbruksoppgjøret.

Målet er å øke produksjonen og bruken av norsk korn og planteproteiner til mat. Middelet er et strategisk samarbeid og styrket samspill gjennom hele verdikjeden, og å etablere programsatsing for et langsiktig og målrettet FoU-arbeid i matkornsektoren. Aktørene i matkorninitiativet ønsker å bidra til å utvikle målrettede virkemidler og rammebetingelser som kan styrke FoU-arbeidet i matkornsektoren, men også generelle virkemidler som kan gi økt produksjon og forbruk av norsk matkorn og norske proteinvekster.

På lang sikt ønsker strategien å opprette et såkalt SFI (senter for forskningsdrevet innovasjon) knyttet til matvekster. På kort sikt er målet å få på plass en styringsgruppe med forskningsinstitusjoner og næringsliv, som aktivt kan gå ut og søke midler.

I 2020 beskrev kornutvalget hvordan en satsing på matkorn kunne se ut sett med kornutvalgets øyne, og hvilke elementer som burde inngå i en slik satsing. Kornutvalget mener en strategisk satsing på matkorn og proteinvekster bør gå langs tre linjer:

1. Øke tilførselen av matkorn det allerede er etterspørsel etter

Herunder er det spesielt viktig å øke tilgangen på hvete av rett kvalitet, mathavre og økologisk korn som vi per i dag har gode forutsetninger for å kunne produsere selv.

2. Øke norsk råvareandel i eksisterende produkter

Herunder økt norskandel i brød og andre produkter. Merkeordningen Nyt Norge er en nøkkelfaktor. En satsing på økt råvareandel krever involvering av næringsmiddelindustri og handel.

3. Øke norske andel i nye produktmarkeder. En forskningsbasert produktutvikling rettet mot matindustrien og dagligvare for å ta nye produktmarkeder.

Herunder å kunne utvikle produkter der norske råvarer blir alternativer til RÅK (pasta, taco, ris, norske bake-off-alternativer), samt produksjon av bønner, erter og belgvekster. Nisjeprodukter, herunder plantebaserte drikkeprodukter mv.

Kornutvalget legger til grunn at en satsing på matkorn vil også ha gunstige ringvirkninger på fôrkorn. Større matkornareal i de beste områdene gir rom for mer fôrkornproduksjon i randsonene.

Kornutvalget mener det er viktig å jobbe for en bedret kornøkonomi, en økt produksjon av korn- og proteinvekster og sørge for at en større andel av kornproduktene vi spiser er basert på norsk korn. Kornutvalget støtter matkorninitiativet og ber om at tiltak som foreslås av initiativet følges opp i kravet i jordbruksforhandlingene.

Oppsummert er det behov for offensive mål om å styrke konkurransesituasjonen for norsk råvare gjennom å:

- Produsere (mer av) det markedet etterspør
- Jobbe for en industri som kan ta av for råvaren(e)
- Jobbe for at hvis/der forbrukervanene endres så bør norsk landbruk ta en posisjon

En satsing på matkorn som beskrevet over bør ha tiltak som spenner over en lenger tidsperiode enn én jordbruksavtaleperiode, og her vil matkorninitiativets langsiktige arbeid være viktig. Samtidig er det tiltak både i og utenfor jordbruksavtalen som kan gi positiv effekt i rett retning også på kort sikt.

I det følgende beskriver vi tiltak som vi foreslår for kommende jordbruksoppgjør, og som en del av en opptrappingsplan for korn:

- Økte målpriser, spesielt på mathvete og havre.
- Etablere en egen målpris for fôrhvete.
- Økt arealtilskudd på korn og innføring av trappetrinn på tilskuddet.
- Etablere eget arealtilskudd for protein- og oljevekster
- Fortsatt satsing på investeringsvirkemidler til lagring og tørking for å sikre kapasitet til å ta vare på og sorterte varekvaliteter.
- Prioritering av forsknings-, utviklings- og innovasjonsmidler over LUF i jordbruksavtalen til prosjekter som stimulerer til en slik satsing på samme måte som grøntproduksjon.
- Styrke matkorntilskuddet for å opprettholde konkurransekrafta til norskprodusert matmjøl og bakevarer.

En langsiktig satsing bør også adressere:

- Styrking av rammebetingelser for sortsutvikling for norske forhold gjennom Graminor.
- Økte midler til rådgivning for kornbonden og tiltak for forskning, rådgivning og kompetanse.
- Utfordringer knyttet til logistikk på matkorn.
- Nærmere vurdering av hvordan man kan legge til rette for bedre samsvar mellom etterspørsel og produksjon av forskjellige kornkvaliteter.
- Bruke målrettede tilskuddsordninger for å stimulere bonden til å ta de valgene samfunnet etterspør.
- Rammebetingelser for korn- og planteproduksjon som er knyttet til marked, tollvern og næringsmiddelindustri.
- Beredskapslager/lagerkapasitet for overlagring av korn, for å kunne i større grad jevne ut tilgang på forskjellige kvaliteter mellom år.

3. Økonomiske forutsetninger for kornutvalgets krav

For å illustrere utslaget på kornøkonomien benytter Kornutvalget normalt sett referansebruk 2 som et regneeksempel (referansebruk 2 er et kornbruk, 362 dekar med 0,397 årsverk), samt et anslag på kostnadsutvikling for foregående år. I 2020 ble det ikke fremlagt referansebruksberegninger grunnet utfordringer med grunnlagsmaterialet i lys av koronapandemien. Som forutsetninger for årets innspill velger vi derfor å legge til grunn referansebruksberegninger for 2019 og kunnskap om kostnadsutviklingen for vesentlige innsatsfaktorer (Felleskjøpet) - se punktet om kostnadsutvikling under punkt 1. Kornutvalget viser for øvrig til innspillet til Felleskjøpet.

Kornutvalget legger til grunn at kostnadsveksten skal dekkes inn. Videre skal man ha en inntektsutvikling som andre grupper målt i kroner og for å øke kornproduksjonen og utnytte markedspotensialet er det lagt inn en tetting av inntektsgapet.

4. Løft i kornøkonomien fordeles i hovedsak på arealtilskudd og pris

Kornutvalget mener at styrking av kornøkonomien må skje igjennom økning i pris og arealtilskudd. Inntektene må løftes utover kostnadsdekning og inntektsutvikling – det er behov for en nivåheving for å øke norsk kornproduksjon.

Arealtilskudd

Kulturlandskap- og arealtilskuddet vurderes som viktige tilskudd for å styrke kornøkonomien og opprettholde kornproduksjonen på mer tungdrevne arealer med begrensa avlingspotensial.

Kornutvalget registrerer at det har vært utfordringer med «strek i laget», og det er der derfor naturlig å tenke ytterligere differensiering. Dagens forskjell mellom sonene (hvh. 65 kr/daa skiller sone 1 og sone 3, mens 105 kr/daa skiller sone 1 og sone 4) oppfatter vi imidlertid som hensiktsmessig, og en ytterligere prioritering bør heller gå mot forskjeller i bruksstørrelse. I vårt innspill har vi derfor gått for en differensiering på struktur.

Vi ønsker primært en arealdifferensiering i stedet for sonedifferensiering. Særlig viktig er dette for å få med de små kornbruka i sone 1 hvor det også er store utfordringer med marginale arealer. Kornutvalget foreslår også å innføre et småskiftetilskudd (se forslag under nedenfor). Videre følger nærmere forklaring og beregning av utslag ved forslaget.

Trappetrinn på struktur i tillegg til ordinær sats på arealtilskudd

I Næringspolitisk program for 2020–2024 heter det at Norges Bondelag skal «*starte en prosess med mål om å innføre tak og trappetrinnstilskudd i alle produksjoner*». Kornutvalget er positive til målsetningen, og foreslo allerede i fjor en trappetrinnstruktur på arealtilskuddet for korn.

Kornutvalgets forslag til tilskudd med arealdifferensiering har tre trappetrinn med forholdsvis moderat differanse mellom trinnene for å unngå for stor fare for tilpassing. Nedenfor er det satt opp et eksempel på fordeling av trappetrinn og satser. Tallene representerer et forslag til økning av satsene slik de er i dag. Kornutvalget mener det er bedre å innføre trappetrinn gjennom en økning heller enn å kutte for de største.

Basert på tall for bruksstørrelse på korn hentet fra søknader om produksjonstilskudd i 2019 er det beregnet at denne fordelingen vil utgjøre om lag 169 mill. kr. over jordbruksavtalen. En innføring av trappetrinn på arealstørrelse må følges av et krav om at det ikke er driftssamarbeid, etter modell av husdyrtilskuddene der driftssamarbeid defineres ved at de fleste arbeidsoperasjonene skjer i fellesskap.

	Satser		
	Trinn 1	Trinn 2	Trinn 3
Alternativer	0 - 299 daa	300 - 799 daa	Over 800 daa
Trinn 2 går opp til 799 daa	75	50	10

Det har fra noen fylker vært ytret bekymring om at det i enkelte områder er en sterk holdning om at satsene for arealtilskudd knyttes opp imot leiejordspris. Dette ønsker kornutvalget å peke på at er en svært uheldig utvikling. Det bør vurderes tiltak for å unngå en slik direkte kobling, en mulighet som bør utredes er at en større andel av arealtilskuddet knyttes imot krav til aktive tiltak.

I næringspolitisk program er det også en målsetning om å etablere tak for tilskudd i alle produksjoner. Det er kornutvalgets vurdering av tak skaper mer konflikt enn det som er gagnlig nå. Trappetrinn må etableres og prøves en periode før man eventuelt vurderer tak.

Småskiftetillegg

En analyse av driftsgranskningene gjort av Norske Felleskjøp i 2015 viste at de minste brukene driver de minste jordstykkene. De minste brukene er mer tid- og kostnadskrevende å drive og gir gjennomsnittlig lavere avlinger. Om lag 10% av kornarealet finner vi på skifter som er mindre enn 10 dekar. Samtidig er det helt avgjørende at de små skiftene driftes for å holde oppe (og øke) kornarealet og øke norsk produksjon.

Kornutvalget mener det haster med å sette inn særskilte tiltak som ivaretar interessen for å dyrke korn på mindre arealer og styrke økonomien for mindre kornbruk.

Det er ikke tilstrekkelig med tilskudd kun til bratt areal. Små skifter og krevende arrondering utfordrer også lønnsomheten og tidsbruken pr arealenheter. Et småskiftetillegg bør tilfalle arealer under 10 daa, og arealer som er fysisk avgrenset til andre skifter av skog, vann, vei etc. Et småskiftetillegg vil også ha en betydning for økonomien på de minste kornbrukene.

Småskiftetillegg i RMP, maks		
Kornareal 2020	2 860 000	
Andel under 10 daa	10 %	Estimat
Sum aktuelt areal	286 000	
Tilskudd per daa	1 000	
Antall skifter	47 667	Estimerer 6 daa per skifte
Tilskudd per skifte	1 000	
Sum kostnad i JBA, mill. kr.	48	

---

* tall hentet fra Partssammensatt arbeidsgruppe for jordbruksarealer med driftsulemper, 2014.

Kornutvalget foreslår at settes av inntil 48 mill. kroner til et småskiftetillegg. Et småskiftetillegg bør være teknisk mulig å utforme ved å benytte samme kartfunksjon med skiftestørrelse som man benytter gjennom RMP. Det forutsetter imidlertid at det følger en nasjonalt fastsatt sats og øremerket finansiering.

Nytt arealtilskudd olje- og proteinvekster

Økt produksjon av proteinvekster vil være et viktig bidrag inn i en matkornsatsing med mål om at økt etterspørsel etter plantebasert kost skal dekkes av norskprodusert vare. Det er også et økt ønske om å basere mer av proteininnholdet til kraftfôret på norsk råvare, og andelen norsk protein i kraftfôret er per i dag lavt.

Proteinvekster og oljevekster fungerer godt i et vekstskifte med korn, inn i driftsopplegget for produsenter som har ensidig kornproduksjon og viktig for å unngå at kornprodusenter ønsker gras inn som del av vekstskifte. Proteinvekster får økt betydning i vekstskifte når havrearealet er redusert sammenlignet med tidligere og gir mindre behov for vekstskifte med gras. Erter og oljevekster har også en positiv forgrødeeffekt.

Olje- og proteinvekster ligger i dag i vekstgruppen korn for arealtilskudd. Det er av mange årsaker ønskelig å øke produksjonen av denne type vekster og kornutvalget mener det bør stimuleres ytterligere til bruk av olje- og proteinvekster. Et eget arealtilskudd bør ligge over satsen på korn, og kornutvalget foreslår en sats som ligger 200 kr/daa høyere enn korn.

Eget arealtilskudd for olje- og proteinvekster, maksscenario

Tilskudd per daa	200	Dvs. 200 kr/daa over vekstgruppe korn.
Aktuelt areal	270 000	Areal det er mulig å dyrke oljevekster på (ref. NIBIO)
% av areal per år	16 %	Oljevekster hvert 6. år i vekstskifte
Aktuelt areal per år	43 200	

Merkostnad JBA 8,64 mill. kr.

Kornpris

Kornutvalget mener en økning i kornprisen er det virkemiddelet som i størst grad stimulerer til økt mengde. Med bakgrunn i signaler fra kornbransjen og fylkesvise korn- og planteutvalg foreslås det å løfte mathvetepreisen og havreprisen mer enn bygg. I tillegg foreslår kornutvalget at det opprettes en ny målpris for fôrhvete. Se for øvrig beregninger gjort i kapittelet om kostnadsutvikling.

Kornutvalget foreslår følgende prisendringer i kommende jordbruksoppgjør, i øre per kg korn:

Matkorn: 6 øre + 25 øre + 10 øre = 41 øre

Fôrhvete: 6 øre + 25 øre + 10 øre = 41 øre

Bygg: 6 øre + 25 øre + 0 øre = 31 øre

Havre: 6 øre + 25 øre + 10 øre = 41 øre

Oljefrø: 6 øre + 25 øre + 20 øre = 51 øre

*6 øre = beregnet kostnadsvekst (VK + FK), 25 øre = beregnet avstand mellom gjennomsnittskornbruket og gjennomsnittet i jordbruket, 10 øre = differensiering mellom kornslagene.

Kornutvalget mener det bør innføres en egen målpris for fôrhvete. Tidligere år har vurderingene vært at kornkjøperne kan og bør bruke det rommet som skapes når man øker målpris på hvete (matkorn). Kornutvalget opplever imidlertid at det fortsatt er økt etterspørsel etter fôrhvete og at det er en betydelig produksjon av bygg i matkornområder til tross for at man de siste årene har hatt økte hvetepreiser relativt til bygg. Dette har blant annet sammenheng med tilgangen på sorter og det vi oppfatter som lavere opplevd risiko ved å dyrke bygg kontra mathvete. En ny målpris vil kunne gi et sterkere signal til bonden om å dyrke fôrhvete.

Prisnedskrivningstilskudd

Et viktig virkemiddel i kanaliseringspolitikken er prisnedskrivningstilskuddet. Tilskuddet gjør det mindre lønnsomt å bruke kornet i eget fôr, og sikre at husdyrprodusentene har tilgang til kraftfôr til om lag samme pris i hele landet. Formålet med prisnedskrivningstilskuddet er å redusere råvarekostnadene til bakerivirksomhet og kraftfôrproduksjon. Når kornøkonomien bedres med å øke målprisen kan prisnedskrivningstilskudd bidra til å redusere kostnadene med norsk korn som kraftfôrråvare. Når kornprisen økes, uten at prisene på verdensmarkedet øker, øker også behovet for toll, men med prisnedskrivningstilskudd unngår man behovet for å ilegge toll på importkornet.

Kornutvalget mener at prisnedskrivningstilskuddet de siste årene har vært et svært viktig virkemiddel for å sikre lønnsomhet i husdyrproduksjonen over hele landet. Med en bedret markedssituasjon i de fleste produksjoner bør det i år være mulig å ta ut noe av den økte kornprisen i markedet. Dersom økte priser ikke kan tas ut i sluttmarkedet bør prisnedskrivningstilskudd økes og benyttes. Kornutvalget er kjent med at det er lite ledige midler tilgjengelig for 2021, men mener at dette ikke bør være til hinder for å benytte PNS i den utstrekning det er behov.

Økologisk kornproduksjon

Det er større etterspørsel etter både økologisk fôrkorn og matkorn i det norske markedet enn det den innenlandske produksjonen dekker per i dag.

I Landbruksdirektoratets rapport for produksjon og forbruk av økologiske jordbruksvarer for første halvår 2020 (15.09.2020) fremgår det at produksjonen av økologisk korn var i 2019–2020 nesten dobbelt så stor som i tørkeåret 2018–2019, men at den likevel var mindre enn i årene 2014–2017. Utviklingen er generelle nedgangen i det økologiske kornarealet siden 2012.

I 2019 var om lag 60% av mathveten som ble brukt til mel importert korn. Importen av økologisk grynnavre har vært og er fortsatt stor. I 2019-2020 var produksjonen av økologisk mathavre den laveste på 12 år, sett bort fra tørkeåret 2018. Importandelen i økologisk kraftfôr er også høyere enn i konvensjonelt fôr. Det er viktig at norske kornprodusenter finner det lønnsomt å dekke mer av etterspørselen etter økologisk korn.

Kornutvalget mener at produksjonen av norsk økologisk korn må stimuleres, og at dette må gjøres gjennom økte priser på økologisk korn og ikke på areal. Det forutsettes at kornkjøper hever prisen på økologisk produsert korn tilsvarende økningen i prisnedskrivningstilskuddet til økologisk korn. Kornutvalget vil understreke at en generell styrking av kornøkonomien vil komme økoprodusenter til gode.

Kornutvalget mener at det bør legges til rette for at en større andel av øko-kornet kan lagres på gården, både av hensyn til kapasitet på mottaksanlegg og for å unngå problemer med ugrasfrø. Det kan også være grunn til å se på om potten til utviklingstiltak innen økologisk landbruk over Landbrukets utviklingsfond (LUF) bør spisses mot konkrete markedsfremmende tiltak.

Oppsummert forslag om arealtilskudd og kornpris

Kornutvalget foreslår at det innføres en differensiering på bruksstørrelse i arealtilskuddet. De små kornbrukene kommer dårlig ut økonomisk og store arealer går ut av drift, særlig i randsonene der man ikke har mulighet til å drive store arealer. Kornutvalgets vurdering er at soneinndelingen ikke er finmasket nok, og at det vil øke treffsikkerheten å innføre et strukturgrep i kornproduksjonen. Dette vil også følge opp målsetningene i Næringspolitisk program.

Kornutvalget mener det haster med å sette inn særskilte tiltak som ivaretar interessen for å dyrke korn på mindre arealer og styrke økonomien for mindre kornbruk og foreslår at det innføres et eget småskiftetillegg for skifter under 10 daa. Kornutvalget foreslår at det opprettes et eget arealtilskudd på protein- og oljevekster.

Kornutvalget foreslår å gi matkornprisen og havreprisen et større løft sammenlignet med bygg med bakgrunn i markedssituasjonen. Kornutvalget foreslår også å innføre en egen målpris for fôrhvete. For øvrig mener Kornutvalget det er viktig å stimulere til økt produksjon av korn gjennom økning i målprisene på korn generelt. Dersom økte priser ikke kan tas ut i sluttmarkedet bør prisnedskrivningstilskudd økes og benyttes.

5. Drenering og SMIL- midler

Tilfredsstillende drenering er en forutsetning for å få gode avlinger. Bedre drenering/ kapasitet på hydrotekniske anlegg er en forutsetning for god jordhelse, mindre overflatevann/avrenning, bedre bæreevne og redusert risiko for jordpakking, høyt avlingsnivå og økt kvalitet på avling. En bedring i grøftetilstanden vil være et målrettet tiltak for å øke norsk kornproduksjon.

Lavere vanninnhold i godt drenert jord reduserer dannelsen av lystgass. NIBIO anslår i sin rapport om drenering og klimagassutslipp, som er grunnlagsmateriale for Klimakur 2030, at det er behov for drenering av 230.000 dekar kornareal ut over dagens aktivitet på grunn av vedlikeholdsbehov. Drenering er et tiltak der man per i dag ikke har metoder for å måle reduksjon i utslipp og som ikke kan bokføres i det offisielle utslippsregnskapet per i dag. Det må jobbes for å utvikle metoder for å kunne måle og bokføre effekten av drenering. Drenering er også et viktig tiltak for å begrense effekten av klimaendringene. Kornutvalget legger til grunn at det blir større etterspørsel etter drenering som tiltak i kommende år.

Det er betydelig høyere kostnader til drenering på arealer hvor Rådahlshjul og tilsvarende metoder ikke kan benyttes, derfor vil kornutvalget foreslå at dreneringstilskudd gis på bakgrunn av kostnadsoverslag til de dyreste prosjektene. Dette peker man også på i Klimakurs 2030 der det henvises til at «manglende privatøkonomisk lønnsomhet er en hovedbarriere for dreneringstiltak». Kornutvalget erfarer også at kostnadene til drenering og hydrotekniske tiltak har økt de senere årene som følge av valutaendringer, der både priser på rør og flis har økt betraktelig. Det er også et argument at det med den dreneringsaktiviteten som har vært, så har man tatt unna en stor del av de billigste og letteste prosjektene.

Kornutvalget mener at dagens tilskuddssats på 2.000 kr per daa må økes til kr. 2.500. Dette for å ha en målrettet og tydelig ordning som er enkel å administrere for de fleste dreneringsprosjekt.

For drenering som ikke kan gjøres med Rådahlshjul eller lignende metoder bør man kunne søke om dreneringstilskudd etter søknadsmodellen til SMIL. Dette kan enkelt løses i dagens system for tilskudd til drenering. For å utløse tilskudd til drenering må det utarbeides en søknad, som må godkjennes av kommunen. Det skal utarbeides plan for drenering med beskrivelse av tiltak, miljøvurdering av tiltaket, kart med dreneringsskisse og det må dokumenteres at arealet er drenert tidligere. Dette er mange av de samme opplysningen som skal oppgis i forbindelse med søknader om SMIL-tilskudd til hydrotekniske anlegg.

I 2019 ble det ifølge Landbruksdirektoratet utbetalt i overkant av 85 millioner kroner til drenering totalt. **Kornutvalget foreslår at det settes av 100 millioner kroner til drenering i jordbruksoppgjøret 2021. Drenering er et effektivt tiltak både for økt produksjon og som et klimatiltak. Det bør også kunne innvilges dreneringstilskudd til nydyrka areal/ areal som ikke har vært drenert tidligere.**

6. Behov for større kapasitet til tørking og lagring av korn

Store kornvolumer og/eller krevende innhøstingsforhold setter større krav til tørke- og lagerkapasitet for korn. Kornutvalget i Norges Bondelag mener det er behov for en fortsatt økt satsing på tørke- og lagerplass for å sikre avling og kvalitet. I år med gode avlinger og/eller krevende innhøstingsforhold er det tidvis krevende å levere korn i innhøstingsperioden. Det gjør at logistikken hos enkelt produsenter og sentrale aktører blir vanskelig.

Strukturendringa har gått fort i korndyrkinga. Det er færre produsenter totalt sett, og mange baserer seg på innleid hjelp. Kornutvalgets inntrykk er at treskerkapasiteten generelt har økt mer de siste åra enn kapasiteten på tørke og lager har gjort.

Investeringsvirkemidler – mindre fokus på tonn

Det gir større frihet og muligheter til å ivareta god kvalitet på kornet dersom man kan tørke kornet selv og det stimulerer også til økt verdiskaping på gården. Kraftfôrindustrien ønsker at det stimuleres til mer fôrhvetedyrking. Det medfører ofte høyere vannprosent ved innhøsting sammenlignet med bygg. Flere og mer spredte gårdstørkeanlegg vil gjøre dyrking av hvete aktuelt i flere områder.

Tørke- og lageranlegg er også viktig for å få til en satsing på økt produksjon av protein- og oljevekster og belgvekster mm. Dette gir mulighet for at produsentene også har mulighet til å lagre varen frem til det skal tas i bruk av neste ledd i verdikjeden. Gårdstørker og -lager har en rolle i en matkornsatsing.

Kornutvalget er tilfreds med at Innovasjon Norge gir støtte til korn tørker og lageranlegg som særskilte prioriteringer videreføres for 2021, og mener at dette trøkket bør holdes oppe. I Felleskjøpets årsrapport for 2020 meldes det om «korn tørke-boom», og peker på at det i 2020 ble tildelt 44 millioner i tilskudd fra Innovasjon Norge til 72 anlegg, mens tilsvarende tall for 2018 var 25 millioner til 58 prosjekter. Ifølge Felleskjøpets beregninger tilsvarer den totale tørke- og lagerkapasiteten som er bygget i 2020 et par prosent av den totale kornproduksjonen i Norge.

Kornutvalgets vurdering er at effekten av prioritering ikke på langt nær er tatt ut og det bør jobbes for å tydeliggjøre denne nasjonale satsingen både ovenfor produsentene og ut til landbrukskontorene som er førstelinja. Mange av dagens gårdstørkeanlegg er bygd på 70- og 80-tallet. Det er svært nødvendig å fornye driftsapparat for håndtering av korn, og det er behov for at det er investeringsvirkemidler til rådighet.

I enkelte fylker gis det nå støtte til utendørstørker. Kornutvalget mener at dette bør være mulig over hele landet. Kornutvalget ønsker også å påpeke at det er viktig å ha tilgang på investeringsvirkemidler for vanningsanlegg i kornproduksjon.

Kornutvalget forventer stor aktivitet også i 2021 all den tid setningen om at «tilskudd til tørke- og lageranlegg prioriteres» opprettholdes som føring for Innovasjon Norge, og at føringen videreføres. Dette til tross for at det meldes om solid trøkk i etterspørselen etter IBU-midler fra andre produksjoner enn korn.

For å imøtekomme ønsker om økt norskandel i mat og fôr, og en matkornsatsing fremover mener kornutvalget at det viktig at Innovasjon Norge får signaler om å ikke ensidig prioritere midler til tørke- og lagerkapasitet ut fra en betraktning om tonn kapasitet på lageret, men også ut fra mulighet for sortering av forskjellige arter, sorter og kvaliteter på gården.

Kornutvalget vil påpeke at gårdslager kan spille en rolle i nasjonal beredskapslagring av matkorn og at tørke- og lageranlegg på gårdsnivå eller som fellesanlegg vil være viktig for å kunne øke produksjon av forskjellige olje-, protein- og belgvekster i en matkornsatsing. Tørke- og lageranlegg er et tema som kornutvalget ønsker å se nærmere på i kommende arbeidsår.

7. Beredskapslager av såkorn

Kornutvalget har gjennom flere år etterlyst tiltak for å øke beredskapen på såkorn. I jordbruksforhandlingene 2019 ble tilskuddet til beredskapslager for såkorn økt fra 2,7 mill. til 10,0 mill. kroner, med en sats på 0,90 kr/kg. Dette er positivt i en verden der endret klima og større variasjon i været vil gjøre korndyrking mer utfordrende, og der det er viktig at vi har sorter som er testet under våre dyrkingsforhold.

Trenden tidligere år har vært en økende import av sorter som ikke er utprøvd under norske forhold. Det er behov for å ha et beredskapslager av såkorn av et omfang som sikrer norske kornprodusenter tilgang på såkorn tilpasset norske dyrkingsforhold i år med lav eller moderat tilgang på norsk såkorn. For at bransjen skal finne det interessant å bygge opp et lager må finansiering være forutsigbar. Såvareforretningene har en stor risiko med svinn, utgående sorter, logistikk og prøvetaking på såkornlager.

Såkornlager basert på norsk såkorn er noe som må bygges opp over tid. Kornutvalget ber derfor om at tilskudd til såkornlager videreføres og at satsen bør økes videre fra 0,9 kr/kg til 1,2 kr/kg. Volumet bør tilsvare 40 prosent av normalt kvantum med sertifisert såkorn.

8. Matkorntilskudd

Landbruket og bakeindustrien har felles interesse i at norsk matkorn er konkurransedyktig både på pris og kvalitet. Matmeltilskuddet har som formål å gjøre norsk korn konkurransedyktig på pris sammenlignet med utenlandsk vare. Det er viktig at ordningen videreføres og styrkes slik at norsk korn forblir konkurransedyktig. Importen av halvfabrikata bakevarer er fortsatt i økning og er en trussel for norsk matmelindustri og dens arbeidsplasser.

Kornutvalget mener at matmeltilskuddet må forbeholdes norsk korn og på den måten styrke den norske produksjonen.

9. Regionale miljøprogram (RMP)

Gjennom tiltak under regionale miljøprogram, legges det til rette for målrettet innsats for å redusere erosjon og avrenning, og derigjennom bedre vannkvaliteten. RMP midlene må stimulere til at klima og miljøhensyn blir lønnsomme på det enkelte gårdsbruk.

Kornutvalget viser til at det i forskrift om produksjonstilskudd og RMP er bestemmelser om avkortning og bortfall av tilskudd ved regelverksbrudd og feilopplysninger. Kornutvalget forutsetter at landbruksmyndighetene i slike saker gjør en skjønnsmessig vurdering slik at det blir proporsjonalitet mellom eventuelle avkortninger og feilen som er begått.

Det har kommet flere viktige rapporter knyttet til RMP det siste halvåret. I jordbruksavtalen 2020 ble det enighet om å opprette en ordning med støtte til klimarådgivning gjennom RMP som skal være klar fra søknadsomgangen 2021. I februar ble nye erosjonsrisikokart publisert, og en rapport med forslag til fordelingsnøkkel for RMP ble fremlagt av Landbruksdirektoratet (sistnevnte som en følge av jordbruksoppgjøret 2020).

Kornutvalget er prinsipielt positive til en fordelingsnøkkel, men mener at fordelingsnøkkel slik den foreligger med fordel kan ha en vektning der utslippskriteriene vektet tyngre enn miljøgoder. Kornutvalget er også sterkt kritiske til at innføringen av en fordelingsmodell skal føre til mindre midler for noen fylker. Kornutvalget erfarer at RMP i flere områder i landet er underfinansiert og at satsene for tiltakene ikke gir kostnadsdekning. RMP bør generelt styrkes, og ved innføring av en fordelingsnøkkel bør denne kun brukes på friske midler.

Kornutvalget mener det på et generelt plan er en utfordring at RMP, som skal stimulere til svært viktige tiltak innen spennet av tiltak for økt bærekraft, har en finansiering med lukket ramme. Det gjør at man som bonde har risiko for å sitte igjen med lavere sats/lavere tilskudd på gjennomføring av tiltak enn det man hadde budsjettert med. Kornutvalget mener at det bør gjøres en vurdering av hvordan man kan gjøre RMP til en mer forutsigbar støtteordning for bonden.

10. Forskning, rådgiving og kompetanse

Forskning og utvikling (FoU), samt rådgiving innen produksjon av korn, oljevekster, erter og frø er viktig for å sikre en bærekraftig norsk produksjon. Ett sentralt virkemiddel er at rådgivningen i større grad rettes mot den enkelte bonde og at anvendt forskningsresultater når produsenten. Rådgivingen bør også i størst mulig grad være nøytral.

Høyere temperaturer og mer ekstreme nedbørsforhold vil i fremtiden kunne redusere både størrelse og kvalitet på avlingene. Sortsfremgang, utvikling av sorter, tilpasning av såtidspunkt, optimalisering av vanning og endret gjødslingspraksis er ulike måter å tilpasse matproduksjonen på i et endret klima. Graminor AS har ansvaret for foredling av jord- og hagebruksvekster i Norge. Formålet er å sikre at produsentene har tilgang på variert og sykdomsfritt sortsmateriale

som er egnet for norske forhold. For å avkorte tidsperioden fra kryssing til ny godkjent sort bør det investeres i mer moderne teknologi. Dette vil gi jordbruket et fortrinn.

Rådgivning er også en nøkkelfaktor for mange av tiltakene for å styrke norsk landbruk i et klimaperspektiv fremover, og ikke minst når det gjelder å jobbe for økt grovfôrkvalitet. En økt grovfôrkvalitet med økt proteinandel vil være positivt for norsk kornproduksjon fordi det vil muliggjøre større bruk av norsk korn som innsatsfaktor i kraftfôrproduksjon.

Kornutvalget mener det må sikres midler til uavhengig FoU aktiviteter og sortsutvikling. Det bør derfor prioriteres forskningsmidler til utprøvinger under norske forhold, selv om denne typen prosjekter ikke kan nå opp i internasjonal forskningsevaluering. Sortsprøving av aktuelle proteinvekster for norske forhold må utprøves. Norsk Landbruksrådgiving må sikres finansiering til å ivareta et nøytralt rådgivningstilbud i hele landet. Kornutvalget støtter matkorninitiativets ambisjoner om en strategi og et samarbeid for forskningsdrevet innovasjon og utvikling for hele verdikjeden.

Kompetansekrav

Kornutvalget viser til nytt Næringspolitisk program der det er et mål i programperioden om «å øke kompetansenivået blant bønder» og at «det [skal] innføres kompetansekrav i alle produksjoner, og at opplæringsprogrammer er tilgjengelige og målretta.» Kornutvalget er positive til krav til kompetanse i alle næringer, også innen kornproduksjonen.

11. Avlingsviktordningen

Korn er en biologisk produksjon som er avhengig av vær og vind. I år hvor avlingene feiler er det viktig å ha erstatningsordninger som gir økonomisk kompensasjon. Det er viktig å hegne om avlingsskadeordningen, og sørge for at den er best mulig rigget for å ivareta kommende avlingsskadetilfeller.

Det er viktig at satsene som benyttes for å beregne verdien av tapet til enhver tid er oppdaterte. Det er tydelig behov for å forbedre ordningen for korn. Kornutvalget viser til at erstatningssatsen for korn ligger svært lavt i forhold til reell oppnådd kornpris for mathvete og såkorn, noe som i praksis gir en høyere egenandel. Det bør utformes en egen erstatningssats for mathvete og såkorn. Disse produsentene kommer i dag dårlig ut av ordningen, da dette er med kostnads- og arbeidsintensive produksjoner.

Kornutvalget mener at taket på utbetaling av erstatning bør fjernes. Strukturvirkning av jordbrukspolitikken må sikres i andre kanaler enn i en erstatningsordning.

Kornutvalget er kjent med at partene i jordbruksoppgjøret 2020 ble enige om å evaluere hele ordningen og at denne evalueringen skal være ferdig 1. januar 2022.

Kornutvalget mener følgende punkter bør endres og forbedres i dagens avlingsviktordning:

- **Satsene må justeres årlig**
- **Skadeår må ikke telle med i fem års gjennomsnittet.**
- **Egen sats for mathvete og såkorn**
- **Taket på utbetaling av erstatning foreslås fjernet.**

12. Samordning av løsninger

Kornutvalget opplever at kartløsningen som benyttes når man søker om RMP er en god løsning som med fordel kan benyttes for andre ordninger. Kornutvalget er kjent med at

Landbruksdirektoratet jobber for å innføre kartløsning også på andre søknads- og saksbehandlingsprosesser, og støtter at dette prioriteres.

Bærekraftig norsk matproduksjon

Hovedprioriteringer fra miljø- og bærekraftsutvalget 2021:

- **RMP styrkes med 50%**
- **Nye gjødsellager over IBU – årlig behov kr 140 millioner**
- **Grøftetilskudd må økes og gjenspeile at kostnadene varierer utifra grunnforholdene**
- **Styrking av beitetilskudd**
- **Satsing på karbonbinding i jord og jordhelse**
- **Klimarådgiving på gårdsnivå og grupperåd**

Innspillet til jordbruksforhandlingene 2021 fra Miljø- og bærekraftsutvalget er basert på innkommet innspill fra Østfold og Akershus korn- og miljøutvalg samt diskusjoner i miljø- og bærekraftsutvalget.

Miljø- og bærekraftsutvalget i Norges Bondelag består av Jan Idar Haugen (leder), Egil Chr. Hoen, Gunnar Alstad, Mette Pedersen Anfeltmo, Per Olav Krekling, Hans Edvard Holtung og fakultativt medlem fra NLR Svein Skøien.

Miljø- og bærekraftsutvalget (MBU) mener at vi har et godt utgangspunkt for et bærekraftig landbruk i Norge. MBU viser her til Næringspolitisk program 2020-2024, Landbrukets klimaavtale, Nasjonalt jordhelseprogram og det pågående arbeidet til organisasjonen sin egen

Bærekraftstrategi som bakgrunn for å prioritere bærekraft i jordbruksforhandlingene 2021. Utvalget vil også i denne sammenheng vise til regjeringens strategi Matnasjonen Norge hvor de fremhever et matsystem som ivaretar de tre dimensjonene ved bærekraft; miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft.

I jordbruksoppgjøret 2020 ble det lagt føringer om å prioritere tiltak med klimavirkning. Partene er enige om en økt satsing på tiltak som bokføres i det offisielle klimagassregnskapet: fossilfri oppvarming og maskinpark, biogass, gjødsellager og miljøvennlig gjødselspredning. I tillegg prioriterer partene å arbeide videre med klimatilpasning og å øke kunnskapsgrunlaget innenfor klimaområdet. Tiltakene støttes gjennom midler over RMP, SMIL, IBU- midler og verdiskapingsprogrammet for fornybare energi.

Regionalt miljøprogram – RMP styrkes med 50%

Mange av tiltakene som MBU mener er viktige å stimulere ligger i de regionale miljøvirkemidlene, RMP. Det er satt av 551 mill kroner over jordbruksavtalen til søknadsomgangen 2021, hvor tiltakene miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel og fangvekster skal prioriteres. Det ble også lagt føringer for at tilskudd til klimarådgivning skal legges til RMP. Landbruksdirektoratet har i sin rapport (nr 44/2020) beskrevet hvordan dette kan gjennomføres og forventet kostnad. Dette er enda en nasjonal ordning som skal innlemmes i RMP, og som det vil være viktig å få på plass for at flest mulig produsenter kan få økonomisk støtte for å gjennomføre klimarådgivning på sin gård.

RMP har to hovedmål: bevaring av kulturlandskapet og tiltak for å redusere forurensing til luft og vann. MBU mener begge hovedmålene er viktig i tida framover. MBU mener også det blir viktig i tida framover å kartlegge grunner til at produsenter ikke velger å søke om RMP. Per 2021 er det om lag 50% av alle produsenter som søker om RMP tilskudd, og det er en variasjon mellom fylkene.

Agrianalyse sin rapport: Økt karbonbinding ved bruk av fangvekster på kornarealet (rapport 5/2020) vurderer potensialet for karbonbinding ved bruk av fangvekster i åpne åkerkulturer, og da først og fremst på kornarealet. Bruk av fangvekster vil ha flere positive effekter for produksjonsevnen, dreneringsevnen, vannhusholdningen, struktur og innhold av karbon i jord. Ved økt bruk av fangvekster er det også viktig med videre forskning både på såtidspunkt, sorter og arter og potensialet for binding av karbon. I enkelte deler av landet er det en utfordring å få nok vekstdøgn etter tresking, slik at fangveksten får tid til å utvikle både røtter og overjordisk masse før vinteren setter inn. Derfor må forskningen omkring såtidspunkt og sorter være regionspesifikk. Rapporten viser også til at det vil være viktig med økt rådgivning for å få gode resultat ved bruk av fangvekster. Tilskudd til fangvekst bør økes for å dekke opp for merarbeidet og merkostnadene som bonden har ved bruk av fangvekster. Agrianalyse foreslår en flat sats for hele landet under RMP på 130 kr/ daa i undersådd fangvekster og 190 kr/ daa for fangvekst sådd i stående åker før tresking. Ved en slik økning vil det være behov for en økning i RMP potten/ år på 144 mill kroner dersom 30% av kornarealet skal ha fangvekst, og med en fordeling av undersådde og fangvekst i stående åker er på 40/60

Landbruket må være offensive og iverksette flere prosjekt for å fremme biologisk mangfold og levende kulturlandskap. Kantsoneprojektet i samarbeid med “La humla suse” er et prosjekt som næringa kan utvikle videre og iverksette over hele landet

MBU mener det vil være nødvendig å gå grundig igjennom forslaget til ny fordelingsnøkkel slik at den vil reflektere næringens klima og miljøutfordringer. Det er viktig at dette gjøres over tid og fram mot ny rullering av Nasjonalt miljøprogram som skal rulleres i 2023.

Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel – økes med kr 12 millioner

MBU viser til rapporten fra Agri analyse, «forslag til styrking av tiltak for å bedre bruk av husdyrgjødsel». MBU mener at dette er et positivt miljø- og klimatiltak som har synergier for bondens økonomi og arbeidsomfang. Spredning av husdyrgjødsel med tilførselslange og nedfeller, er svært effektivt der forholdene ligger til rette for det. Det bidrar til å få gjødsla ut til rett tid, gir mindre kjøreskader m.m. Miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel er et av tiltakene som er beskrevet i Landbrukets klimaplan. Det er kjent og velfungerende tiltak der MBU mener det er viktig å ta ut potensialet så raskt som mulig med tanke på å akkumulere bokførbar reduksjon i klimagassutslipp.

Ordningen er ulikt praktisert i fylkene i forhold til hva og hvor mye det gis tilskudd til. MKU mener det er svært usikkert hvor høy prosentvis tilslutning ordningen kan få i forhold til tal bønder. Like viktig er det å måle prosentvis oppslutning i forhold til areal. Ikke all gjødsel er egnet for utkjøring med tilførselslange og nedfeller

MBU foreslår:

- **Å målrette landbrukets innsats på klima og miljø, i tråd med landbrukets klimaplan, NPP og Bærekraftstrategien må RMP ordningen styrkes. MBU snakker om en vesentlig styrking og anslår 50%.**
- **Alle nye tiltak som tas inn i RMP ordningen må finansieres med friske midler slik at dette ikke går på bekostning av andre viktige miljø og kulturlandskapstiltak**
- **At tilskudd til klimarådgivning er viktig for å starte opp og videreutvikle klimarådgivningen. Tilskudd til klimarådgivning iverksettes i RMP og kan søkes om etter gjennomført klimarådgivning på individ- eller gruppenivå.**
- **Stimulere til økt bruk av fangvekster ved å øke satsene**
- **Det bør settes ned en arbeidsgruppe som skal se på hvordan RMP skal bli et riktig styringsverktøy på tiltak vi ønsker flest mulig bøndene skal gjennomføre. I dette arbeidet bør Rapporten om ny fordelingsnøkkel også inn. Mandatet for arbeidsgruppen bør vurdere hvordan fordelingen av regionale og nasjonale føringer best mulig kan innrettes i ordningen uten at det går på bekostning av regionale miljøutfordringer. Det vil også være viktig å se på hva som skal til for at flere produsenter over hele landet velger å søke på ordningene under RMP.**

Nye gjødsellager – IBU midler kr 140 millioner

Det er et betydelig behov for å bygge nye gjødsellager. Dette for å øke lagerkapasiteten og i større grad kunne spre husdyrgjødsel tidlig i vekstsesongen. MBU viser her til rapport fra

Agrianalyse, «forslag til styrking av tiltak for bedre bruk av husdyrgjødsel» og til målsetting i landbrukets klimaplan.

For å nå målet i landbrukets klimaplan om å redusere utslipp med 5000 tonn CO₂ ekv fram til 2030, er det viktig å raskt komme i gang med lett realiserbare tiltak. Bygging av nye gjødsellager er et konkret tiltak som vil ha flere positive synergier for bonden som bedre utnytting av gjødsla i tillegg til klima- og miljøgevinst.

En bør vurdere å øke den prosentvise satsen en kan få til hvert tiltak og å øke maksbeløp pr tiltak. Erfaring viser at det er god oppslutning til denne ordningen og at midlene er oppbrukt tidlig i året.

Agri analyse anslår at årlig behovet er kr 140 millioner per år.

Dekke på gjødsellager er beskrevet som et tiltak for å redusere klimautslipp fra husdyrgjødsel. MBU er usikker på hvor stor den målbare effekten er. Det er spørsmål knytt til hvilken type dekke som er å anbefale. Permanent tett tak av tre eller betong på utendørs gjødsellager er en betydelig investering. Bruk av duk som dekke er rimeligere, men har store utfordringer i forhold til vær, vind og holdbarhet.

Tak på gjødselkum vil kunne bidra til økt lagerkapasitet, særlig i områder med mye nedbør.

Agrianalyse anslår at det årlige behovet er opp mot kr 9,5 millioner til dette. MBU mener at dersom en skal satse på tak til gjødsellager, må prosentvis støttebeløp pr tiltak være på minst samme nivå, helst høyere enn for nye gjødsellager.

MBU foreslår:

- **Å øke investeringsmidler (IBU-midler) for å dekke investeringsbehovet for bygging av nye gjødsellager til 140 millioner kroner per år**
- **Å øke investeringsmidlene (IBU-midler) til tak/dekke til nye og eksisterende gjødsellager til 9,5 millioner kroner per år**

Bedret jordhelse – et viktig agronomisk-, miljø- og klimatiltak

Til jordbruksoppgjøret 2020 ble det utarbeidet rapporten «Nasjonalt program for jordhelse, rapport nr 13/2020. Programmet skal utgjøre et faglig grunnlag for økt satsing på jordhelse. Rapporten belyser kunnskapsbehov, mulige tiltak og virkemidler som kan være aktuelle for dette.

Jord er selve grunnlaget for all matproduksjon. Jord som fungerer godt og som har god jordhelse leverer også flere viktige økosystemtjenester. Frisk jord er direkte og indirekte knyttet til flere av FNs bærekraftsmål.

Jordhelseprogrammet skisserer 8 tiltak det er viktig å ta hensyn til for å bedre jordhelsen i norsk landbruk.

1. Drenering

Drenering er helt avgjørende som en tilpasning til endret klima med store nedbørsmengder eller motsatt fall tørke. NIBIO anslår behov for drenering av ytterligere 640 000 dekar utover

dagens aktivitet på grunn av vedlikeholdsbehov. Arealet er fordelt på 230 000 dekar kornareal og 410 000 dekar grasareal.

2 Kalking

Kalking er viktig for å holde pH på et nivå som er gunstig for tilgjengeligheten av næringsstoffene, som gir bedre forhold til plantevekst og dermed også positiv effekt av jordstruktur og også mikrobielivet i jorda. Kalken kan også være med å bygge stabile aggregater i jorda og har dermed en direkte effekt på jordstrukturen. Ingen støtteordning

3 Utbedring av pakkeskader, biologiske og mekaniske

Isåing og dyrking av vekster som bidrar til å løse opp pakkeskader og gir bedre jordstruktur er aktuelt som et biologisk tiltak (pionerblandinger). Det gir også en gjødslingseffekt og kan være aktuelt å dyrke i «jordhelseår» eller etter høsting der det er mulig. Mekanisk jordløsning har vist seg å ha begrenset effekt brukt alene, men en kombinasjon av mekanisk og biologisk vil ofte være effektivt.

4 Tilføring av husdyrgjødsel, organisk materiale, kompost, biokull, og annet organisk materiale

Tilføring av organisk materiale er generelt et positivt tiltak for jordhelsen. Husdyrgjødsel, kompost og biorest bidrar med viktige tilskudd av organisk materiale til jord. Biokull er potensielt gunstig, men er foreløpig i liten grad kommersielt tilgjengelig

5 Endret/reduert/ingen jordarbeiding

Dette er et erosjonsreducerende tiltak som også bidrar til bedre jordhelse og jordstruktur.

6 Jordas kjørbarhet og laglighet – jordpakking

Virkingen kjøring og bearbeiding har på jorda avhenger av vanninnhold, antall kjøring og vekt på maskinen. Derfor vil tiltak som drenering ha effekt da det reduserer vanninnholdet i jorda. Tilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel over RMP, som dekker spredning med slepeslange har dokumentert god effekt ved at det begrenser belastningen på jorda, samt at det fører til mindre tap av nitrogen fra gjødsla i form av ammoniakk

7 Vekstskifte

For å få god jordstruktur og -helse er det viktig med godt vekstskifte. Det er viktig å stimulere til vekstskifte. Dette vil være viktig for å unngå oppformering av skadeorganismer og for å legge til rette for vekst og mangfold i jordlivet. Mangfold i fangvekster vil kunne fungere som et godt alternativ for vekstskifte.

8 Fangvekster, både som for-, under- og etterkultur

Fangvekster er et viktig tiltak for å bedre jordhelsen og for å binde karbon i jorda. Det er viktig å vurdere ulike fangvekster ut fra hvilken vekst som skal dyrkes samtidig og ikke minst hva som kommer etterpå. Ved å ha grønt dekke på jorda mesteparten av året, vil jorda også tåle større klimatiske variasjoner som store vannmengder eller også tørke.

MBU mener alle disse tiltakene er viktige både for en bedre jordhelse og fordi mange av disse tiltakene vil være tiltak for å redusere klimagassutslipp. Noen av tiltakene ligger allerede i jordbruksavtalen under RMP eller som egne ordninger som SMIL og drenering, men ikke alle blir stimulert spesifikt over jordbruksavtalen.

I Jordhelse rapporten er det vist til 5 forslag til oppfølging av programmet. Forslagene viser til videre utredninger og behov for forskning. Et av forslagene er at det bør opprettes et

utviklingstilskudd for god jordhelsepraksis på gårdsnivå. MBU viser til Jordhelse rapporten som foreslår å opprette et utviklingstilskudd for god jordhelsepraksis.

Biokull

Biokull er et fagfelt det gjøres mye forskning på både i Norge og i verden. Samtidig er vi helt i startfasen av å bygge opp en verdikjede for biokull i Norge. Landbruket kan spille en rolle igjennom hele verdikjeden. Biokull har en økende interesse hos bønder. Om det gjøres riktig, kan biokull ha god effekt for husdyr, gjødsellager og jordhelse, men det trengs mer praktisk utprøving.

Det er ønskelig å sette ned en arbeidsgruppe som kan se på hvordan en pilotstøtteordning for bruk av biokull på norske gårder og øke karbonlagringen i jorda.

Det foreslåes at det også settes av 1 million kroner under klima- og miljøprogrammet til et stort praktisk utprøving-prosjekt på norske gårdsbruk, både i husdyrrom, gjødsellager og i planteproduksjon for å få noe erfaring.

MBU foreslår:

- **Behov for mer organisk materiale i jorda for å binde mer karbon. Det er ulike tiltak for dette under RMP som bør styrkes.**
- **Dreneringstilskuddet økes til kr 2500,- pr da på jord som kan grøftes med Vrådalshjul e.l. Det innføres et høyere tilskudd til jord som må grøftes med gravemaskin. MKU foreslår kr 4000,- pr. da. Alternativt kan det vurderes et tilskudd med 50% av kostnadsoverslag for å stimulere til mer drenering. Den økonomiske ramma økes betraktelig slik at den ikke er begrensende. Tilskudd til SMIL og drenering må sees i sammenheng der det er behov. Det vil være behov for å øke bevilgningen til hydrotekniske anlegg/fellestiltak.**
- **MBU mener det må legges til rette for mer vekstskifte i kornområdene. Vekstskifte i form av proteinvekster, gis ekstra arealtilskudd. Se avsnitt om «Matproduksjon på norske ressurser».**
- **Det bør gjennomføres en utredning for å innføre et utviklingstilskudd for god jordhelse som skal legges fram til avtalepartene våren 2022.**
- **Settes ned en arbeidsgruppe som kan se på hvordan en pilotstøtteordning for bruk av biokull på norske gårder for å øke karbonlagringen i jorda**
- **At det øremerkes 1 million kroner under klima og miljøprogrammet til et utprøvningsprosjekt for bruk i husdyrrom, gjødsellager og i planteproduksjon for å få erfaring med bruk av biokull.**

Utnytte arealressursene og øke norskandelen

Setring

I rapporten 3-2020 fra Agrianalyse: «Færre og større melkebruk – hva skjer med seterdrifta?» er det gjennomført en spørreundersøkelse blant alle landets seterbrukere.

I 2018 var det 1057 melkebruk som deltok i seterdrift, fordelt på 838 enkeltsetre og 119 fellessetre. I 2019 ble setertilskuddet overført fra fylkesvise RMP-midler til et nasjonalt tilskudd. Det ble fastsatt at dette skulle være minst 50 000,- per seter. Fellessetrene får samme tilskudd uavhengig av hvor mange produsenter som deltar i seterdrifta, og det er et krav om setring i 6 uker for å motta tilskudd.

Seterdrift er et viktig bidrag til

- klimautfordringene, karbonbinding og albedoeffekt
- opprettholde biologisk mangfold,
- opprettholde kulturlandskapet
- bruke utmarka
- å ta vare på kulturhistorie og kunnskap

Rapporten viser videre at

- 74% av respondentene sier at viktigste motivasjonen for å drive setra er å utnytte utmarksressursene/dekke grovfôrbehovet (90% av geitemelkbøndene)
- 80% sier at det er viktig at TINE fortsetter å hente melka på setra som en avgjørende faktor for å opprettholde seterdrifta, det betyr at det er svært få som lever at videreforedling på setra.
- Det er lavere andel av de som driver med setring med ku som har oppfylt løsdriftskravet: 29% mot 40% i landet som total

MBU mener at det er viktig å fremme setra som en viktig del av norsk landbruk og at vi har en oppgave å ta vare på de som er igjen og aller helst øke antall setre på sikt.

MBU foreslår:

- **Tilskudd til seterdrift økes i trinn over flere år og krav om 6 ukers setring bør reduseres til 4 uker**
- **For å opprettholde melkeproduksjonen på setra mener MBU det er viktig å fortsette å prioritere investeringsvirkemidler for små og mellomstore melkebruk da de utgjør størstedelen av de som driver med setring**

Dyr på beite

Norsk matproduksjon er avhengig av å utnytte beiteressursene vi har både på innmark og utmark. Dette er viktig for vår egen selvforsyning, og ikke minst for å utnytte ressursene som bare beitedyra våre kan gjøre om til mat. I et samfunn hvor forbrukeren i større grad er opptatt av hvordan maten er produsert er beiting en viktig faktor og er med på å legitimere norsk kjøttproduksjon.

Alle tilskuddsordninger for beite er del av miljøprogrammet i jordbruket og notifiseres i grønn boks i WTO. Det er to ordninger for beitetilskudd som utmåles etter antall dyr på beite; tilskudd til dyr på beite (minst 12/16 uker) og tilskudd til dyr på utmarksbeite (minst 5 uker).

Innmarksbeite

På grunn av økt nedbør ofte med stor intensitet er mange innmarksbeiter utsatt for erosjon, vannmetting og nedtrækking av beitende husdyr. MBU mener det er nødvendig å gjøre klimatilpasninger på innmarksbeiter. Dette gjelder i hovedsak utbedring av grøfter og bygging av driftsveier for å flytte husdyr mellom ulike skifter.

Utmarksbeite

Tilskudd til tiltak i beiteområder skal bidra til god utnyttning av utmarksbeitene, redusere tap av dyr og fremme fellestiltak i beiteområdene. Formålet med ordningen var å bidra til en best mulig utnyttelse av beiteressursene med minst mulig tap gjennom organisert tilsyn og sanking. Det gis tilskudd til beitelag for tilretteleggingstiltak og investeringer knyttet til utmarksbeitene.

Drift av beitelag

Driftstilskuddet til beitelag ble fra 2005 innlemmet i regionale miljøprogram. Over RMP gir kommunen driftstilskudd til organiserte beitelag etter en fylkesvis fastsatt sats per beitedyr.

Tilskudd til tiltak i beiteområder

Elektronisk overvåking av beitedyr er et relativt nytt verktøy som bidrar til å øke effektiviteten av tilsyn og gjennomføring av tiltak på beitet. Det har kommet til flere produsenter som tilbyr ulike typer overvåkingsutstyr. Beitelagene har en sentral rolle for å samordne bruken av elektronisk overvåkingsutstyr og mange beitelag kjøper selv inn utstyr for beitebrukerne.

Bedre tilgjengeligheten til utmarksbeitene er viktig for å lette arbeidet med å få buskapen til beiteområde. Det er ikke satt av egne midler til utbedring av adkomstveier fra gården til beiteområdet.

MBU mener det er stort behov for å øke utnyttelsen av beiteressursene i Norge, både på innmark og utmark. Beiting er viktig for å øke norskandelen i fôret ved produksjon av storfe, sau og geit og for å opprettholde beitemarker og kulturlandskap og dermed det biologiske mangfoldet.

MBU foreslår:

- **tilskuddssatsene per dyr på innmarksbeite og utmarksbeite bør økes**
- **det må åpnes opp for å søke SMIL-midler til investeringer for utbedring av grøfter og bygging av driftsveier på beiten**
- **Investeringsstøtte til tiltak i beiteområder må økes**

Matproduksjon på norske ressurser

Skal norsk husdyrproduksjon svare på bærekraftsmålene, og produsere mest mulig på norskprodusert fôr, vil det være viktig å bedre kvaliteten og øke proteinnivået i korn og grovfôr. Økt selvforsyning av kraftfôrråvarer forutsetter at vi produserer kornsorter og proteinvekster som det er behov for i kraftfôrindustrien. Bonden må motiveres til å produsere vekster som vi har underdekning av og som vil være viktig for økt bruk av vekstskifte i kornområdene.

MKU foreslår:

- **at det innføres ett nytt arealtilskudd til oljevekster, bønner til modning, erter, engfrø, annet frø til modning med kr 300,- over satsen til korn. Intensjonen er å stimulere til mer vekstskifte samtidig som det gir norskprodusert proteinråvare**

Økologisk landbruk

Økologiske produkter er en viktig del av mangfoldet som norske bønder leverer til forbrukerne. Økologisk produksjon har en sentral funksjon som spydspiss innen miljø og bærekraft. For at økologisk landbruk skal kunne ha denne rollen også i framtida må det stimuleres til økt økologisk produksjon over hele landet.

I 2020 er det fortsatt en utflating og en svak nedgang av antall produsenter og antall dekar omlagt til økologisk. Samtidig ser vi at omsetningen av økologiske varer i dagligvarehandelen øker i 2020 innen alle varegrupper vi kan produsere i Norge. En stor andel av grønnsaker, frukt og bær som vi kan dyrke selv blir allerede importert. For å øke produksjonen av økologisk korn, grønnsaker, frukt og bær er produsentene avhengig av tilgang på husdyrgjødsel og et godt vekstskifte. Det er fornuftig å stimulere de som i dag driver økologisk husdyrproduksjon om å samarbeide med planteprodusenter for å få til et godt vekstskifte.

MBU foreslår:

- **Økt produksjon gjennom klynger/samarbeid**
- **Øke norsk økologisk produksjon for å hindre økt import**
- **Fremme økologisk produksjon sin oppgave som nasjonal spydspiss innen miljø og bærekraft**
- **Behov for forskning og utvikling, og styrke faglige tiltak og rådgivning mot bønder som vurderer omlegging.**
- **Øke tilskuddene for å stimulere produksjonen av særlig frukt, grønt og korn.**

Utredninger/arbeidsoppgaver

MBU foreslår i dette innspillet flere arbeidsgrupper/utredninger som utvalget mener er viktig å få på plass til 2022. Her er de kort oppsummert:

1. **Arbeidsgruppe RMP. Det bør settes ned en arbeidsgruppe som skal se på hvordan RMP kan bli et riktig styringsverktøy på tiltak vi ønsker flest mulig bøndene skal gjennomføre. Mandatet for arbeidsgruppen bør vurdere hvordan fordelingen av regionale og nasjonale føringer best mulig kan innrettes i ordningen uten at det går på bekostning av regionale miljøutfordringer. Det vil også være viktig å se på hva som skal til for at flere produsenter over hele landet velger å søke på ordningene under RMP.**
2. **Arbeidsgruppe jordhelse. Det bør gjennomføres en utredning for å innføre et utviklingstilskudd for god jordhelse som skal legges fram til avtalepartene våren 2022 med bakgrunn i Jordhelse rapporten fra 2020.**
3. **Settes ned en arbeidsgruppe som kan se på hvordan en pilotstøtteordning for bruk av biokull på norske gårder for å øke karbonlagringen i jorda**